

T.C
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

**MOLLÂ CÂMÎ'NİN YÛSUF U ZÜLEYHÂ
MESNEVÎSİNİN
ŞÂRİHİ BİLİNMEYEN BİR ŞERHİ
(165b-220b VARAKLARI ARASI
TRANSKRİPSİYONLU METİN-İNCELEME)**

Yüksek Lisans Tezi

Aybike KARAKAŞ

Danışman

Doç. Dr. Bülent ŞİĞVA

Erzincan 2020

TEZ BİLDİRİMİ

“Mollâ Câmî’nin Yûsuf u Züleyhâ Mesnevîsinin Şârihi Bilinmeyen Bir Şerhi (165b-220b Varakları Arası Transkripsiyonlu Metin- İnceleme)” isimli “Yüksek Lisans” tezim tarafımda intihal programı ile incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim.

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.

Aybike KARAKAŞ

**MOLLÂ CÂMÎ’NİN YÛSUF U ZÜLEYHÂ MESNEVÎSİNİN
ŞÂRİHİ BİLİNMEYEN BİR ŞERHİ
(165b-220b VARAKLARI ARASI TRANSKRİPSİYONLU METİN-
İNCELEME)**

Aybike KARAKAŞ

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi, Aralık 2020

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Bülent ŞİĞVA

ÖZET

Bu çalışmada, Mollâ Câmi tarafından yazılmış olan Yûsuf u Züleyhâ mesnevîsinin, şârihi bilinmeyen bir kimse tarafından yapılmış şerhinin, 165b-220b varakları Latin harflerine transkripsiyonlu olarak aktarılmış, çeşitli yönlerden incelenmiş, Mollâ Câmi’nin hayatı ve ediplik yönü ile Yûsuf u Züleyhâ mesnevîsi hakkında genel bilgiler verilmiştir.

Transkripsiyonlu metnin oluşturulmasında İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY No: 3516’da kayıtlı olan nüsha esas alınmıştır. Çalışmanın sonuna ise metnin anlaşılmasını kolaylaştırabileceği düşüncesiyle sözlük kısmı eklenmiştir. Çalışma Mollâ Câmi’nin Yûsuf u Züleyhâ adlı eseriyle alakalı yapılan çalışmalara yeni bir katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mollâ Câmi, Yûsuf u Züleyhâ, mesnevî.

**A COMMENTS OF YÛSUF U ZÛLEYHÂ MASNAVÎ OF MOLLÂ CÂMÎ
WRITTEN BY AN UNKNOWN COMMENTATOR**

(TEXT WITH TRANSCRIPTION AND REVIEW OF PAGES 165b -220b)

Aybike KARAKAŞ

Erzincan Binali Yıldırım University, Graduate School of SocialScience,

Department of Turkish Language and Literature

Master Thesis, December 2020

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Bülent ŞİĞVA

ABSTRACT

This thesis examines a comments of Yûsuf u Zûleyhâ masnavi of Mollâ Câmî, which was written by an unknown commentator, by focusing on pages between 165b – 220b. The text is converted into Latin alphabet with its original transcription. Also, this thesis gives general information about the life and literary aspect of Mollâ Câmî and his Yûsuf-u Zûleyhâ masnavi. In the creation of the transcribed text, the copy registered in Istanbul University Library, TY No: 3516 was taken as basis. At the end of the study, a dictionary section was added with a thought that it could facilitate understanding of the text. This thesis will make a new contribution to the studies about Mollâ Câmî's work named Yûsuf u Zûleyhâ.

Key words: Mollâ Câmî, Yûsuf u Zûleyhâ, masnavi.

ÖN SÖZ

Fars edebiyatı şairlerinden Mollâ Câmî'nin manzum ve mensur tarzda birçok eseri vardır. Bu eserlerden biri de Yûsuf u Züleyhâ mesnevîsidir.

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY No:3516'da kayıtlı olan Mollâ Câmî'nin Yûsuf u Züleyhâ adlı mesnevîsine yapılmış bir şerhtir ve tespit edebildiğimiz tek nüshadır. Şerhin kim tarafından yapıldığı belli değildir. Şerh esas alınarak yapılan bu çalışma [165b-220b] varakları arasını kapsamaktadır. Şerhin önceki kısımları üç farklı kişi tarafından çalışılmıştır. Çalışmamız ön söz, giriş, üç bölüm, sonuç ve sözlükten oluşmaktadır.

Giriş bölümünde Doğu edebiyatında Yûsuf u Züleyhâ mesnevîsi hakkında bilgiler verildikten sonra Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında yazılmış olan Yûsuf u Züleyhâ mesnevîleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Birinci bölümde Fars edebiyatının en önemli şairlerinden olan Mollâ Câmî'nin hayatı, mistik ve tasavvufî şahsiyeti, edebî şahsiyeti ile eserleri hakkında bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümde Mollâ Câmî'nin Yûsuf u Züleyhâ mesnevîsi hakkında bilgiler verildikten sonra incelediğimiz şerh ile alakalı genel bilgiler verilmiştir. Şârihin şerh ederken kullandığı yol ve yöntemlere değinilmiştir. Bunlarla alakalı incelediğimiz kısımdan örnekler verilmiştir. Ardından eserde yer alan başlıklar ve bu başlıklar altında işlenen içerik özet şeklinde verilmiştir. Sonrasında çalışmadaki kısım ile Kur'an-ı Kerim'deki Yûsuf kıssası benzer ve farklı yönleri açısından karşılaştırılmıştır. İkinci bölümde son olarak Mollâ Câmî'nin faydalandığı sözlükler ve bizim çalışmamızda da Mollâ Câmî'nin faydalandığı sözlükle alakalı bilgiler verilmiştir.

Üçüncü bölümde ise nüsha tavsifi yapılmış, eser transkripsiyonlu olarak Latin harflerine aktarılmıştır. Latin harflerine aktarım yapılırken bozuklukları gidermek amacıyla yer yer metin tamiri yapılmış; yapılan eklemeler ve değişiklikler [] işareti içerisinde verilmiştir. Metin tamiri yapılırken “ganjoor” adlı internet sayfasından “Yûsuf u Züleyhâ” adlı eserin orijinal halinden faydalanılmıştır. Okunamayan ya da okunup da emin olunamayan yerlere soru işareti koyulmuştur. Eserde geçen ayet ve

hadisler eski harflerle yazılmış, köşeli parantez içerisinde transkripsiyonlu bir şekilde yeni harflerle aktarılmış, anlamlar ise dipnotta gösterilmiştir.

Sonuç bölümünde, ulaşılan bilgiler doğrultusunda genel anlamda bir değerlendirme yapılarak ulaşılan sonuçlar belirtilmiş ve eserin anlaşılabilirliğini kolaylaştırmak adına eserin sonuna sözlük kısmı eklenmiştir.

Bu çalışmanın her aşamasında bana destek olan ve yardımlarını esirgemeyen kıymetli hocam ve danışmanım Doç. Dr. Bülent Şığva'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Yine çalışmam sürecinde varlığını ve yardımlarını her zaman hissettiğim değerli arkadaşım Yeşim Doğan'a ve anlayışlarından dolayı aileme teşekkürü borç bilirim.

Aybike KARAKAŞ

Erzincan, 2020

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ.....	I
ÖZET	II
ABSTRACT.....	III
ÖN SÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER	VI
KISALTMALAR	VIII
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	IX
GİRİŞ.....	1
DOĞU EDEBİYATINDA YÛSUF U ZÜLEYHÂ.....	1
A. Arap Edebiyatında Yûsuf u Züleyhâ	2
B. Fars Edebiyatında Yûsuf u Züleyhâ	3
C. Türk Edebiyatında Yûsuf u Züleyhâ	3
BİRİNCİ BÖLÜM.....	6
I. MOLLÂ CÂMÎ	6
A.Hayatı.....	6
B. Mistik ve Tasavvufî Şahsiyeti	9
C.Edebi Şahsiyeti	10
D.Eserleri.....	11
1.Manzum Eserler.....	11
a) Dîvan	11
b) Heft Evreng.....	12
c) Terceme-i Erbâ'în Hadîs	13
d) Risâle-i Kebir der Muammâ	13
2. Mensur Eserleri.....	13
a) Levâ'ih	13
b) Nefâhâtü'l-Üns.....	13
c) Baharistan	13
d) Şevâhidü'n-Nübüvve.....	14
e) Menâkıb	14

f) Nakdu'n-Nüsus.....	14
İKİNCİ BÖLÜM.....	15
(İNCELEME).....	15
I. MOLLÂ CÂMÎ'NİN YÛSUF U ZÜLEYHÂ MESNEVÎSİ	15
II. MOLLÂ CÂMÎ'NİN YÛSUF U ZÜLEYHÂ MESNEVÎSİNİN ŞÂRİHİ BİLİNMEYEN BİR ŞERHİ.....	17
A. Eserde Yer Alan Başlıklar ve İçerikleri	18
B. Eserdeki Kısımın Kur'an-ı Kerim'deki Kıssayla Mukayesesı	22
C. Eserde Adı Geçen Sözlükler	27
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	29
TRANSKRİPSİYONLU METİN.....	29
I.NÜSHA TAVSİFİ	29
II. 165b-220b VARAKLARININ TRANSKRİPSİYONLU METNİ	30
SONUÇ.....	190
KAYNAKLAR	191
SÖZLÜK.....	194

KISALTMALAR

a.	: Arapça
a.s	: Aleyhisselam
b.	: Beyit
bs.	: Baskı, basım.
C.	: Cilt
çev.	: Çeviren
DİA	:Diyânet İslâm Ansiklopedisi
f.	: Farsça
h.	: Hicrî
haz.	:Hazırlayan
Hz.	:Hazret
m.	: Miladî
nr.	:Numara
ö.	:Ölüm tarihi
s.	:Sayfa
S.	:Sayı
st.	:Satır
t.	:Türkçe
vr.	:Varak
Yay.	:Yayını, yayınları

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا	A, a, E, e
آ	Ā, ā
ء	ó
ب	B, b
پ	P, p
ت	T, t
ث	S, s
ج	C, c
چ	Ç, ç
ح	H, h
خ	H, h
د	D, d
ذ	Z, z
ر	R, r
ز	Z, z
س	S, s
ش	Ş, ş
ص	Ş, ş
ض	D, d, Z, z
ط	T, t
ظ	Z, z
ع	Ø
غ	Ğ, ğ
ف	F, f
ق	K, k
ك	K, k, G, g, ñ
ل	L, l
م	M, m
ن	N, n
و	V, v, u, ü, ū
ه	H, h, a, e
ی	Y, y, ı, i, ī

GİRİŞ

DOĞU EDEBİYATINDA YÛSUF U ZÜLEYHÂ

Doğu edebiyatında sınırlarının en geniş olduğu ve şairlerin çok sayıda metin oluşturabildikleri türlerden biri mesnevîdir. Oluşturulan bu mesnevîler içinde önemi yadsınamayacaklardan biri de Yûsuf u Züleyhâ mesnevîsidir.

Konusu ve iskeleti kutsal kitaplara dayanan, tefsirlerden ve bazı rivayetlerden de beslenerek yorumlanan Yûsuf u Züleyhâ kıssası, mesnevîler içerisinde şüphesiz önemli bir yere sahiptir. Özellikle Fars ve Türk edebiyatları başta olmak üzere birçok Doğu edebiyatında Yûsuf u Züleyhâ, Kıssa-i Yûsuf, Yûsuf ve Züleyhâ, Yûsuf u Zelihâ gibi adlarla yoğun ilgi görmüştür. Ana teması aynı olmakla beraber birçok şair, kültürüne ve edebî ortamına uygun olarak kendi üslubunca yorumlamıştır.

Hikâye, Tevrat'ta 'Yaratılış Kitabı'nın 37.bölümü ve sonrasında (Kutsal Kitap 2009: 38-55), Zebur'da 'Mezmurlar Kitabı'nın 105.bölümünde (Kutsal Kitap 2009: 636-637), İncil'de ise 'Elçilerin İşleri' bölümünde (Kutsal Kitap 2009: 1157-1199) anlatılırken Kur'an-ı Kerim'de 12. sûre olan Yûsuf Sûresi'nde geçmektedir (Kur'an-ı Kerim 2009:234-247)."¹

Kur'an-ı Kerim'de "ahsenü'l-kasas"² şeklinde bir iltifata uygun görülmüş olan bu hikâyeyi büyük ölçüde hareket noktası kabul eden edipler kültürel ve edebî birtakım kaynaklardan da faydalanarak bu alandaki hünerlerini ortaya koymaya çalışmış ve bazen de çok başarılı eserler meydana getirebilmişlerdir.

"Tevrat'ta, İncil'de ve Kur'an'da sadece dinî, felsefî ve ahlâkî bir mevzûya mahiyetinde olan bu hikâye, edebiyat sahasına geçtikten sonra, bedi'î bir aşk ve sevda hikâyesi olmuştur."³

Yûsuf u Züleyhâ mesnevîlerine kaynaklık eden hikâye genel hatlarıyla şöyle özetlenebilir: Ken'an ilinde yaşayan Hz. Yakub'un on iki oğlu vardır. Bunlardan en küçüğü Yusuf'tur. Bir gece rüyasında on bir yıldız ve ayın kendisine secde ettiğini

¹ Burcu Karakaya, Garîb'in Yûsuf u Züleyhâ'sı, *TÜBAR*, S.31, Bahar 2012, s.129-168.

²Yûsuf Sûresi 12/3.

³ Halide Cemil Dolu, Yûsuf Hikâyesi Hakkında Birkaç Söz ve Bazı Türkçe Nüshalar, *Türk Dili Edebiyatı Dergisi*, C.4, S.4, 1952, s. 419-445.

gören Yûsuf rüyasını babasına anlatınca babası, bu rüyadan kimseye bahsetmemesini aksi takdirde zaten Yûsuf'u kıskanmakta olan kardeşlerinin onun başına bir şey getireceklerinden korktuğunu söyler. Ancak babası Yûsuf'u korumaya çalışmasına rağmen kardeşlerinin Yûsuf'u eğlendirmek bahanesiyle onu kırlara götürmelerine ve kuyuya atmalarına engel olamaz. Çocukları, babalarına Yûsuf'un öldüğünü söylerler. Hz. Yakub'un gözlerine bu acıya ağlamaktan dolayı perde iner. Öte yandan kuyudan su almaya gelen bir kervan Yûsuf'u bulur ve onu köle pazarında satar. Yûsuf'u satın alan Mısır azizinin karısı Yûsuf gençlik çağına geldiğinde ona âşık olur ve karşılık bulamayınca da hile ve çeşitli eziyetlerle onu zindâna attırır. Zindandayken Mısır azizinin rüyasını yorumlaması sonucu zindandan kurtulur ve ülkenin malî işleriyle görevlendirilir. Aldığı tedbirler neticesinde ülkesini kıtlıktan kurtarır ve erzak almak için gelen kardeşlerinden anne bir kardeşi Bünyamin'i alıkoyar, diğer kardeşlerine ise gömleğini vererek babasına gönderir. Babası gömleğindeki kokudan Yûsuf'un yaşadığını anlar ve gözleri açılır. Daha sonra Yûsuf bütün ailesini Mısır'a davet eder ve kardeşlerini de affeder.

Bu etkileyici kıssa yüzyıllar boyunca Doğu edebiyatının vazgeçilmez konuları arasında yer almış, özellikle edipler tarafından kendi üsluplarına uygun olarak ve ana çerçeveye bağlı kalarak Arap, Fars ve Türk edebiyatında çeşitli şekillerde yorumlanmıştır.

A. Arap Edebiyatında Yûsuf u Züleyhâ

Bugüne kadar etkisini ve canlılığını kaybetmeyen konulardan olan Yûsuf u Züleyhâ'nın işlendiği edebiyatlardan biri Arap edebiyatıdır. Yûsuf u Züleyhâ hikâyesi kutsal kaynaklı olduğu için Arap edebiyatında önemli bir yer tutmaktadır.

Hikâyenin Arap edebiyatındaki ilk örneği, Gazalî'nin (v.505h/ 1111m) 'Bah-rü'l-Mahabba' adlı eseridir. British Museum'da bir nüshası bulunan eser, 1894'de Bombay'da 1900'de Delhi'de basılmıştır.(Dolu 1953, 97; aktaran Muş, 2020, 43.)

İkinci eser, İbnü'l-Cevzi Abdurrahman Ali b. Muhammed Ebu'l-Ferec Camalüddin'in (d.509h/ 1116m- v.596h/1200m) 'Ez-Zehrû'li Enîk fî Kıssatî Yûsuf u Sıddîk' başlıklı Yûsuf sûresi tefsiridir. (Dolu 1953, 98; aktaran Muş, 2020, 43.)

Mollâ Muînî-i Cüveynî'nin "Ahsenü'l-Kasas"¹, Alâuddin Alî b. Muhammed b. İbrahim b. Hazinüşşihî el Bağdadi (v.740h/1340m)'nin tek nüshası Kahire Hidiv Kütüphanesinde bulunan "Tefsiru Suret-i Yûsuf " adlı eseri 15. Asra kadar Arap edebiyatında yazılan son Yûsuf u Züleyhâ hikâyeleridir. (Dolu 1953, 100; aktaran Muş, 2020, 43.)

B. Fars Edebiyatında Yûsuf u Züleyhâ

Dini kaynaklı bir ürün olan Yûsuf u Züleyhâ hikâyesi Fars edebiyatında da sıkça işlenen konulardandır. "...mesnevî nazım şekliyle ilk kaleme alan şair Firdevsî-i Tûsî (ö.1020)'dir."⁴

Bunun dışında Fars edebiyatında Yûsuf u Züleyhâ mesnevîsi yazan diğer bazı şairler şunlardır: Havârî, Hâce Mesôûd el Kumnî, Muhammed Kâsım Hân Mevcî Bedahşânî, ÓAhdî Savacî, Mîr Meóşûm Safevî Nâmî, Takîuód-dîn Evhâdî. Mahmut Big Sâlim Tebrîzî, Nâzım Haravî, Mirzâ Muhammed b. Abd Muhammed, Muhammed İbrâhim, Halîlullâh, Salâhî, Lutf Alî Big, Âzer, Mîrzâ Muhammed Sâdık Mûsâvî Nâmî İsfahânî, Mîrzâ Abdullâh b. Habîbullâh Şihâb Turşîzî, Şevket, Haşmeti Suóla-i İsfahânî, Nâzım, Gülpeyaganî, Cevheri Tebrîzî, Seyyid Safir Ahmed Belgirâmîoglu, Habîbî, Hâóim Süleyman.⁵

Ancak Fars edebiyatında ve Türk edebiyatına yaptığı etkiyle şüphesiz ki en önemli Yûsuf u Züleyhâ mesnevîsi Mollâ Câmî'ye aittir.

C. Türk Edebiyatında Yûsuf u Züleyhâ

"Türk edebiyatında Yûsuf u Züleyhâ hikâyesi daha ziyade manzum olarak işlenmiştir ve gerek yurt içindeki gerekse yurt dışındaki kütüphanelerde bu hikâyeyi mevzu edinen pek çok eser vardır. Bu eserlerin birçoğunun müellifi belli iken, müellifi bilinmeyen Yûsuf u Züleyhâ olarak kütüphane kayıtlarına geçenleri de azımsanmayacak sayıdadır. Varlığı şuarâ tezkireleri, edebiyat tarihleri vs. kaynaklarda kaydedilmekle birlikte kendisine ulaşılamayan Yûsuf u Züleyhâ'lar da mevcuttur. Bu türden müstakil olarak bulunan eserler yanında hikâye, mevóıza, tefsir veyahut kı-

⁴Nurullah Çetin, Yeni Türk Şairinin "Yûsuf u Züleyhâ Hikâyesi" Duyarlığı, *Türkoloji Dergisi*, S.13, Ankara 2002, s.109-143.

⁵Karakaya, s.132.

sas-ı enbiyâlar içinde de bu hikâyeyi ele alan ve ayrı bir eser gibi değerlendirebilme hüviyetine sahip bölümlere rastlanılmaktadır.” (Dolu 1952, 423; aktaran Karakaya, 2012, 132.)

Kur’an ve tefsir kitaplarından faydalınarak yazılan ilk orijinal manzum Türkçe Yûsuf u Züleyhâ, Kırım’da (630h/1232m) yazılmıştır. Rübâî tarzında yani en eski Türk nazımlarında görülen ‘dörtlük’ler şeklindeki bu Yûsuf u Züleyhâ’yı yazan Âlî (d.578h/1183-v.631h/1234m)adlı şairdir.⁶

Diğeri Süle Fakih tarafından kaleme alınmış Yûsuf u Züleyhâ adlı manzum eserdir. “...Anadolu’da yazılmış Yûsuf u Züleyhâ” mesnevîlerinin ilk örneklerindendir.”⁷

Türk edebiyatında Yûsuf u Züleyhâ hikâyesini konu edinen birçok mesnevî olmakla beraber dil ve edebi özellikleri bakımından bazıları daha çok ön plana çıkmıştır. Erzurumlu Kadı Darîr⁸, Şeyyâd Hamza⁹, Hamdullah Hamdî¹⁰, Taşlıcalı Yahya¹¹, Kemal Paşazade¹²’nin yazdıkları bunlardan bazılarıdır.

“Edebiyat araştırmacıları Türk edebiyatında en meşhur ve en lirik Yûsuf u Züleyhâ mesnevîsinin Hamdullah Hamdî (M. 1449-1501)’ninki olduğunda birleşirler.”¹³

“Klasik Türk edebiyatında Yûsuf ve Züleyhâ kıssası genellikle mesnevî nazım şekliyle ve Kur’an’da anlatılan hikâyeye bağlı kalınarak şairin hayal dünyasında biraz daha zenginleştirilip renklendirilerek dokunaklı bir üslûpla ve akıcı bir hikâye kurgusuyla kaleme alınmıştır.”¹⁴

Günümüzde de Yûsuf ve Züleyhâ kıssası üzerine manzum ve mensur eserler yazılmaya, incelemeler yapılmaya devam edilmektedir. Bunlardan bazıları Nazan

⁶Yeni Türk İslam Ansiklopedisi. “Âlî Kul Gali” md.

⁷ Kazım Köktekin, “Bir Yûsuf u Zeliâ Şairi Olarak Süle Fakih ve Eseri” *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü Araştırmaları Dergisi*, S.4., 1996, s.173-179.

⁸ Karahan 1985; Karahan 1994.

⁹ Dilçin 1946; Tekin 1981; Özçam 1993; Yıldız 2008; Taş 2008, Korkmaz- Demirci 2008.

¹⁰ Onur 1991; Öztürk 2001.

¹¹ Kocatürk 1944; Çavuşoğlu 1979.

¹² Levend 1969: 251-281; Demirel 1979.

¹³ Çetin, s.114.

¹⁴ Çetin, s.114

Bekiroğlu'nun “*Yûsuf ve Züleyhâ- Kalbin Üzerinde Titreyen Hüzün*”, Nurullah Çetin'in “*Yeni Türk Şairinin Yûsuf ile Züleyhâ Hikâyesi Duyarlığı*” Nazım Hikmet'in “*Yusuf ile Menofis*” adlı çeşitli türlerdeki eserleridir.¹⁵

¹⁵Geçmişten günümüze kadar Yûsuf ve Züleyhâ konusuyla alakalı yapılan çalışmalar ile alakalı ayrıntılı bilgi için bk. Koncu 2007 617-630.

BİRİNCİ BÖLÜM

I. MOLLÂ CÂMÎ

A.Hayatı

Fars ve İran dilleriyle konuşan coğrafyalarda yüzyıllardan beri büyük bir şöhratin timsali olan Horosanlı Nureddin Abdurrahman Câmî hayatı ve eserleriyle özellikle şark kültürünün deha isimlerinden biri olarak görülür. Horosan'da ufak bir köyde yaşarken geniş coğrafyalara ün salan Câmî, ilim ve edebiyat alanında birçok bilgene feyz vermiş, eserleri şerh ve tercümelerle yayılmıştır. Abdurrahman Câmî zamanında ve sonrasında yaşayan hükümdarlar, alimler, felsefe ve irfan temsilcileri tarafından yüksek ahlakı, bilgisi, edebi kişiliği bakımından saygı ile anılmıştır.

Hindistan'da Timuroğulları saltanatının kurucusu olan Zahirüddin Babür Şah'ın Çağatay Türkçesiyle yazdığı Babürname'de Câmî'nin saygıyla anıldığını bizlere M.Nuri Gencosman yaptığı çeviride şöyle aktarmaktadır: “Ona, kendi çağında zahiri ve manevi bilgilerde yetişebilen hiç kimse yoktu...Câmî'nin övülmeye ihtiyacı yoktur. Ancak onun yüce adını anmak bizim için kutlu ve uğurlu bir vesiledir...”¹⁶

Câmî'nin hayatıyla ilgili bilgiler şu şekilde verilmiştir:

Mevlâna Câmî, Cam kasabasının Hurdırd köyünde 817 hicret yılının Şaban ayının 23 üncü günü yatsı vakti doğdu. Asıl lâkabı İmadüddin ve meşhur olan lâkabı Nurüddin, göbek adı Abdurrahman'dır. Babası Ahmed bin Muhammedüd Deştî'dir. Deşt İsfahan'da bir mahalle adıdır. Câmî 81 yıl yaşadı. Yaşının sayısı ebced hesabıyla Ke's kelimesinin harfleri kadardır. Ecel sâkîsi onu 898 yılı Muharrem ayının on sekizinci günü Tanrı birliği bezminden sunduğu katıksız bir şarapla yakaladı.¹⁷ Kendisi de doğum tarihini yazmış olduğu bir kasidesinde bildirir:

¹⁶ Ali Asgar Hikmet, *Câmî*, Çev.: M.Nuri Gencosman, M.E.B Yayınları, İstanbul 1949.

¹⁷ Hikmet, s.65.

“ Peygamberin yüce otağını Mekke’den Medine’ye naklettiği 817 hicret yılında/ İzzet ve ebediyet semasındaki kulenin tepesinden şu alçak toprağa inmek için kanat açtım.” ¹⁸

Doğum yerini ve mahlasının Câmî olmasını kendisi şu beyitlerle şöyle açıklamaktadır:

“Mevlidem Câm u reşha-i kalamem
CürÖa-i câm-ı şeyhülislâmiöst
La cerem der cerîde-i eşÖâr
Be-du maÖnâ tahallusem Câmî’s

Doğum yerim Câm şehri, kelemimin damlaları şeyhülislamın kadehinin tortularıdır. Şüphesiz şiirlerimin sayfasında iki sebeple mahlasım Câmî’dir.”¹⁹

Dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru Cam’da doğan Câmî İran siyasi tarihinin kanlı savaşlarının yanında ömrünün son yirmi beş yılını sükûn içerisinde ve güvenli bir hayat şeklinde geçirdi. Bu zaman diliminde de manzum ve mensur birçok eser verdi. Câmî, ilk tahsilini Herat ve Semerkant’ta aldı. Beş yaşındayken babasıyla birlikte Herat’a geldi ve Nizamiye medresesine yerleşti. Babasının da ders verdiği bu medreseye gelmesi onun ilim ve kültür dünyasına adım atmasına önemli bir vesile oldu. Tahsil hayatıyla alakalı Reşehat’tan alınan bilgiler şu şekildedir:

O, küçük yaşta babasıyla birlikte Herat’a geldi. Nizamiye medresesine yerleşti. O devirde Arapçanın üstatlarından ve bu ilimde zamanın en meşhur bilginlerinden olan mevlâna Cunejd Usulî’nin dersine devam başladı. *Muh-tasar Telhîs* mütalâasına meyil göstermişti. Bu derse başladığı zaman birçok arkadaşları *Şarh’i Miftâh* ve *Mutavvel* dersleri mütalâasıyla meşgul oluyorlardı. O, daha ergenlik çağına varamamıştı. Çocuk denecek bir yaşta bu ağır eserleri anlıyacak kadar kendisinde istidat görüyordu. *Mutavvel* ve haşiyesini bitirdi. Sonra zamanın en büyük tahkik ehli ve meşhur Seyyid Şerif-i Cür-canî’nin talebesi Semerkand’lı mevlâna Hoca Ali’nin dersine devam etti. Bu

¹⁸Hikmet, s.65.

¹⁹ Seyyid Mehmed Tevfik Efendi, *Neş’e- Molla Câmî Şiirlerinin Şerhi*, haz.: İsmet İpek, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2019, s.213.

zatın eşsiz bir mutalâa metodu vardı. Fakat ancak kırk gün kadar devam ettikten sonra bu müderristen istiğna gösterdi. Daha sonra asrının en faziletli alimlerinden ve meşhur Sadreddin-i Teftâzanî'nin çömezlerinden olan mevlâna Şehabettin Mehmet Cacermî'nin talebesi oldu....Öyle anlaşıyor ki Câmî sarf ve nahv'i babasından öğrenmiş, ondan sonra akli bilgilerle yakîn bahsine ait irfanda hiç kimsenin üstatlığına ihtiyaç göstermemiştir.²⁰

Câmî, ilme ve ilmin doğruluğuna verdiği önemi “Yanlış okunan ilim, kitap sayfalarını karartmaktan başka bir işe yaramaz”²¹ diyerek göstermiştir.

Yaşadığı devirde birçok devlet büyüğü ve âlimin de saygısına mazhar olan Câmî'nin ölümüyle alakalı bilgilere kaynaklarda rastlanmaktadır: “ Hastalığının başlangıcı hicrî 15 Muharrem 898(22 İkinci Teşrin 1492) tarihine tesadüf eden bir pazar günü idi. Câmî beş günün içinde çarçabuk erimiş ve Cuma ezanı okunurken ruhunu teslim etmişti.”²²

“Müridlerinden Emîr Alishir onun ölümü üzerine şöyle der: ‘Câmî’ nin ölüm haberi şehirde yayılınca her taraftan sayılı büyüklerle ileri gelen memleket uluları toplandılar, yas donu giydiler. Devletlü Sultan Hüseyin Baykara meclise geldi. Yüksek sesle ağlaştılar. Mevlâna Ziyaüddin Yusuf'u şefkatle kucakladılar. Bütün dostlar teselli ettiler. Bu fakir Alishir'e de göz yaşlarıyla taziyeler sunarak değerli nasihatler verdiler”²³

Burada adı geçen Ziyaüddin Yusuf Monla Câmî'nin oğludur. Câmî'nin bundan başka üç çocuğu daha vardır fakat babasının ölümünü görece kadar yaşayan tek çocuğu Ziyaüddin Yusuf'tur.

²⁰Hikmet, s.66-68.

²¹ Hikmet, s.69.

²² Asaf Halet Çelebi, *Molla Câmî*, Hece Yayınları, Ankara 2002, s.37.

²³ Hikmet, s.27.

B. Mistik ve Tasavvufî Şahsiyeti

“Abdurrahman Câmî, erken yaşlarda yaşadığı coğrafyada hakim olan tasavvufî muhitlerle tanışmış, Kübreviyye ve Zeyniyye gibi tarikatlarla irtibatı olsa da Nakşîbendilik tarikatına mensup olarak bilinmektedir.”²⁴ Şark’ta yetişen mistik bir şair olan Câmî, Muhyiddin Arabî’nin izini takip eder. Câmî’nin manevi durumunu bu alandaki üstatların öğrencisi olan Abdülgafur-i Lâri şöyle aktarır:

Üstada o sıralarda bir gönül dağınıklığı ve fikir perişanlığı gelmişti. Herat’tan Semerkand’e yollandı. Bir müddet orada kaldılar. Semerkand’de fazilet ve ikbal sabahı olan aydın saatlerden birinde hatırı gurbet acıları ve dünya ıstapleriyle dolu olarak uykuya varmışlardı. Rüyasında kendilerini ârifler başbuğu, ulular önderi büyük Tanrı erlerinden Kaşgar’lı Sadettin’in yanında gördüler. Mürşidin söylediği şu sözleri can kulağıyla dinlediler: Git ey kardeş, kendine bir dost bul, ona çok ihtiyacın var.²⁵ Bu rüya Câmî’nin üzerinde derin bir etki bırakır ve Kaşgarlı Sadettin’in meclisine katılmasına neden olur.

Câmî’nin tasavvufî anlayışını yansıtan birçok eseri ve bu eserlerde yer alan beyitleri vardır. Bunlardan biri de *Şerh-i Dü Beyt* adlı eseridir. Eserinin tercümesinde yer alan “ Aşk, neyzenden, biz de neyden başka bir şey değiliz, O bizden biz de ondan bir an bile ayrı değiliz.”²⁶ sözüyle de tasavvufî anlayışını görmekteyiz.

Yine Câmî’nin manevi aşkını ve ondaki cezbe halini şu sözlerden de rahatlıkla anlayabiliriz:

Son günlerde Yûsuf u Züleyhâ hikâyesini nazmetmekte meşgul bulundukları sıralarda buyurdular ki, gönülde hayalî bir surete karşı öyle derin bir sevgi var ki, o surete hariçte bir vücut tasavvur edemiyorum. O sıralarda üstatlarda birçok batınî teessürler, yanıp yakılmalar görülürdü. Kaç kere semâ yaptılarsa da dönmek suretiyle yaptılar ve bu dönüşte de çok mübalağa gösterdiler. Uzun müddet devam ettiler. Hattâ sazcılarla okuyucular tamamiyle yorgun düştükleri halde mevlâna Câmî’nin hâlâ semâ’da ısrar ettiği olurdu. Ni-

²⁴ İpek, s.33.

²⁵ Hikmet, s.71.

²⁶ Molla Câmî, Hoca Neş’et, *Ney’in Feryadı- Ney-nâme*, haz.: Üzeyir Aslan, Sufî Yayınları, İstanbul 2007, s.33.

hayet rahatsız ve takatsiz düşerlerdi. Halbuki bundan önce semâ’ bahsinde tereddüt ederlerdi. Derlerdi ki madamki kimseyi kuvvetli bir te’vîrle bulunduğu halden daha iyi bir hale getiremiyor semâ’ı niçin yapmalı? Ben şimdi Câmî’de gördüğüm şu değişiklikten çok hayret ediyordum. Nihayet bir gün bana dediler ki, bize öyle bir hal geldi ve öyle bir duruma düştük ki, bunu semâ’odan başka hiçbir şeyle gidermek mümkün olmuyor.²⁷

C.Edebi Şahsiyeti

Abdurrahman Câmî, meşhur olduğu ismiyle Mollâ Câmî yaşadığı dönemden itibaren geniş coğrafyalara ve Osmanlı, ilim, kültür ve edebiyatına etki etmiştir. Başlıca edebi eserleri Farsça olmakla beraber Arap dili alanında da birçok vermiştir. Bazı eserleri özellikle medreselerde asırlarca Arapça öğretiminde kullanılmıştır. Bununla birlikte Türkçe şiir vermemiştir. Câmî birçok ilimde öne çıkmış olsa da iyi bir şair olmasıyla da öne çıkmıştır. Sultan Hüseyin Baykara tarafından, “ Hüseyinî gibi harâbat şeyhinden bir kadeh arıyorum. Çünkü Câmî’nin kadehindeki inciler bağı yanıkların yakut renkli şarabıdır.”²⁸ şeklinde övüldüğünü görmekteyiz.

“Fars şiirinin en büyük üstatlarından sonuncusu sayılan Câmî, üstün şairlik kabiliyeti yanında dinî, edebî ve aklî ilimlerle tasavvuftaki derin vukufundan bütün şiirlerinde, mesnevilerinde ve özellikle tasavvufî mesnevilerinde geniş bir şekilde faydalanmış, ele aldığı konuları çok rahat ve sade bir dille anlatma gücünü göstermiştir. Onun “Hint üslûbu” (sebk-i Hindî) diye anılan şiir akımının ilk öncülerinden biri olduğu ileri sürülmektedir. (Dîvân-ı Kâmil-i Câmî, mukaddime, s.250-251).”²⁹

Câmî’nin telif ettiği eserlerin bazıları o alanda çığır açıcı olmuş, bazıları da daha önce işlenmiş birçok konuya farklı bir bakış açısı kazandırmıştır.

Klasik Fars şiirinin zirve ismi olan Câmî’nin Türk edebiyatı ile etkileşimi yaşadığı dönemde başlamıştır. Ali Şir Nevaî ve Hüseyin Baykara’nın yanı sıra etrafında çok sayıda Türk asıllı âlim ve şairin bulunması şöhretinin Anadolu ve İstanbul’a

²⁷ Hikmet, s.116.

²⁸ Hikmet, s.23.

²⁹ Ömer Okumuş, *Câmî Abdurrahman*, DİA., C.7, İstanbul 2013, s. 94-99.

ulaşmasına, şiirlerinin Türk edebiyatını asırlarca etkilemesine neden olmuştur. Türk âlim ve edipleri tarafından çok beğenilen birçok eseri bu şekilde Türkçe'ye çevrilmiştir. Câmi'nin şiirlerinde çokça rastlanan durumlardan biri de Doğu'nun eski aşk efsaneleridir ve şiirlerinde özgün ve alışılmamış yaklaşımlar da söz konusudur.

Câmi'nin devrinde üslûpta mübalâğâ ve tasannu son dereceye varmış ve bu, Türk edebiyatına da tesirini göstermiştir. Fakat Câmi'yi, bu yüzden manayı şekle feda etmekle itham edemeyiz. Câmi'nin şiiri sade, manalı, metîn ve lâtiftir. Câmi'nin şiirlerinde Mevlâna Cellâettin gibi geçmiş sofilerle Sadî, Hafız, Emir Hüsrev gibi şairlerin tesirleri görülür. Hele romantik menevilerde, Nizamî-i Gencevî'ye uyar. Salâman u Absal, Yusuf ile Züleyha'yı Fransızcaya çeviren ve Yusuf ile Züleyha'ya etraflı bir önsöz yazan Auguste Bricteux, bu önsözünde der ki, yurttaşları destancılıkta Firdevsî'yi, manzum hikâyede Nizâmî'yi, sofiyane şiirlerde Mevlâna Celâlettin'i, hakîmane nasihatlerde Sadî'yi ve gazelde Hafız'ı ön safta görürlerse de Câmi'nin bütün hususiyetleri nefsinde topladığında hepsi birleşirler.³⁰

D.Eserleri

Kaynaklarda Câmi'nin kırk beş eserinin olduğu söylenmekle beraber bu eserlerin bazıları günümüze kadar ulaşamamıştır.³¹ Tasavvuf, edebiyat ve ilim, eserlerinin başlıca konularındandır.

1.Manzum Eserler

a) Dîvan

“Fâtîhatu's-Şebâb” (İlk Gençlik) adlı divânını 1479'da tamamlamıştır. Divân İstanbul'da basılmıştır. Bundan on sene sonra “Vâsîatu'l-Ikd” (Gerdanlığın Orta İncisi) adlı ikinci divânını, iki yıl sonra da “Hâtîmetu'l- Hayât” (Hayatın Sonu) adlı üçüncü divânını düzenlemiştir. İlk divânı diğerlerine göre daha çok tanınmıştır.

³⁰ Câmi-i Rûm, *Şark İslam Klasikleri- Salâman u Absal*, çev.: Abdülvehhab Tarzî, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1985, s. 11.

³¹ Çelebi, s.55; Hikmet, s.185-235; İpek, s.61-67.

b) Heft Evreng

Büyük Ayı burcunda bulunan yedi yıldız verilen Farsça isimdir. Câmî, Nizâmî'nin hamsesine karşılık ilk önce beş mesnevi yazmış daha sonra iki mesnevi daha eklemiştir. Mesnevilerini bu eserde toplamıştır.³² Mesnevîler şunlardır:

• **Silsiletü'z-Zeheb:** Altın Zincir. “Defter” adı verilen üç ciltten oluşur. Heft Evreng'in ilk mesnevisidir. Birinci defter Hüseyin Baykara'ya ithaf edilmiş olup “İ'Ötikâdnâme” olarak da bilinir. İkinci defter ilahi konularla alakalı olup “Aşknâme” adıyla da bilinir. Üçüncü defter ise adaletten bahsedip II. Bayezid'e ithaf edilen 500 beyitlik kısa bir mesnevidir.

• **Tuhfetü'l-Ahrar:** Didaktik bir mesnevidir. Dini, ahlaki ve edebi konulardan oluşur. Câmî bu eserini Ubeydullah Ahrar'a armağan etmiştir. Eser yirmi bölümden oluşmaktadır.

• **Subhatü'l-Ebrar:** Erenlerin duası. Nizâmî-i Gencevî'nin Mahzenü'l-Esrar'ına nazire olarak yazılmıştır. Kırk bölüm ve 2700 beyitten oluşan eser Hüseyin Baykara'ya sunulmuştur.

• **Yûsuf u Züleyhâ:** Câmî'nin en meşhur mesnevisi olup 4000 beyitten oluşmaktadır. Birçok dile çevrilmiştir.

• **Leylâ vü Mecnûn:** Nizâmî'nin aynı adlı eserine naziredir. Eser 3760 beyitten oluşmaktadır.

• **Hurednâme-i İskenderî:** Nizâmî'nin İskendernâme adlı eserine naziredir. Bazı filozofların İskender'e öğütlerini ve İskender'le aralarındaki konuşmaları anlatır.

• **Salamân u Absal:** Sembolik bir aşk hikâyesinin anlatıldığı orijinal bir aşk mesnevisidir. 1130 beyitten oluşan mesnevi Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'ın oğlu Yakub Bey adına yazılmıştır. Câmî'nin son zamanlarda yazdığı eserlerdendir.

³² Ayrıntılı bilgi için bakınız: Rıza Kurtuluş, “Heft Evreng” DİA., C.17, Ankara 1998, s. 157-158.

c) Terceme-i Erbâ'în Hadîs

Kırk hadisin Farsça olarak yapılmış manzum tercümesidir. “Çihil Hadîs diye de anılan bu risâle, kırk hadisin Farsça manzum tercümelerinden ibarettir. Eser Erbâ'în adıyla Tahran’da (1295) taş basması olarak neşredilmiştir.”³³

d) Risâle-i Kebir der Muammâ

Muamma sanatının usul ve kaidelerini anlatır. “Bu kitap Câmi’nin en eski eseri olup o sırada Herat ve Horasan padişahı bulunan Mirza Ebulkasım Babur adına yazılmıştır.”³⁴

2. Mensur Eserleri

a) Levâiyih

Varlığın bütünlüğü düşüncesinin “lâyihâ” adı verilen bölümler halinde işlendiği bir eserdir. Secili nesir örneğidir. Kitabı Hamedan şahına armağan etmiştir. “Vahdet-i vücüt” usul ve kaidelerinin sentezlendiği önemli bir eserdir. Eserin Osmanlıca şerhleri ve tercümeleri bulunmaktadır. Eser, ilk olarak Şemseddin Sivâsî tarafından tercüme edilmiştir.

b) Nefahâtü’l-Üns

Asıl adı “Nefehatü’l-Üns Min Hadâratü’l-Kuds” olan bu eserde tasavvuf büyüklerinin hayatları ve menkıbelerine yer verilmiştir. Eserin Lâmiî Çelebi tarafından yapılan Osmanlıca tercümesi çok rağbet görmüştür.

c) Baharistan

Bu eser büyük İran şairi Sa’îdî’nin Gülistan isimli eserine naziredir. Oğlu Ziyaüddin Yusuf için yazmış, Sultan Hüseyin Baykara’ya ithaf etmiştir. Sekiz bölüme ayrılan bu eserde birinci bölüm tasavvufa, ikinci bölüm amelî ahlâka, üçüncü bölüm siyasete, dördüncü bölüm cömertliğe, beşinci bölüm aşka, altıncı bölüm latîfeye, yedinci bölüm şiire, sekizinci bölüm hayvan hikâyelerine aittir.

³³ Okumuş, s.94-99.

³⁴ Hikmet, s.191.

d) Şevâhidü'n-Nübüvve

“Peygamberliğin Şahitleri” anlamındaki kitap Hz. Peygamber’in risâleti, peygamberliğin delilleri ve bazı din büyüklerinin faziletlerinden bahsetmektedir.

e) Menâkıb

Hazreti Mevlâna Celâleddin Rûmî’nin biyografisi ve menkibelerinin anlatıldığı eserdir.

f) Nakdu'n-Nüsus

Eserin tam adı “Nakdu'n-Nüsus fî Şerhi'l-Füsûs'tur. İbn-i Arabî'nin “Fusûsu'l Hikem” adlı eserinin şerhidir.

Bunların dışında bilgilerde manzum mu mensur mu olduğuna dair bilgiye rastlamadığımız “Risâle-i der Fennöi Kafiye” adlı eserde “redif ve kafiye”yi tarif eden bir başlangıç ile kafiye ilmine ait terimler, kafiye’nin hareketleri, kafiye’de san’atlar, reviy, mutlak, mukayyet kafiye’ler, kafiye’nin kusurları bahsine ait bölümler vardır.”³⁵

³⁵ Hikmet, s.192.

İKİNCİ BÖLÜM (İNCELEME)

I. MOLLÂ CÂMÎ'NİN YÛSUF U ZÜLEYHÂ MESNEVÎSİ

Fars şiirinin en büyük üstatlarından Mollâ Câmi, kendi kültürünü olduğu kadar birçok Türk âlimi ve edibini de etkilemiştir. Yazmış olduğu diğer eserleri gibi Yûsuf u Züleyhâ adlı mesnevîsi de şerh ve tercümelerle Türkçe'ye aktarılmış ve kendinden sonra eser yazan birçok şairi etkilemiştir.

Ondördüncü asır sonları ile onbeşinci asır başlarında yazılmış pek çok Yûsuf ve Züleyhâ hikâyeleri vardır. Bunlardan pek çoğunun da Câmi'den faydalanmış oldukları, bu yüzden Tevrat'tan ve Kur'an'dan faydalanan ve tamamıyla dînî bir heyecanla ve dînî bir telkin maksadıyla 'kıssadan hisse' çıkarmak maksadıyla yazılmış olan ilk eserlerle, bu sonrakiler arasında meseleyi kavrayışta, hadiselerin safhalarının düzenlenmesinde ve mevzuyu işleyişte gösterilen başarı, kabiliyet ve sanat bakımlarından, mukayase edilemez derecelerde farklar bulunduğu görülmektedir. (Ertaylan, 1960; aktaran: Muş, 2008)³⁶

Câmi'nin mesnevîleri arasında şüphesiz en meşhur olanı Yûsuf u Züleyhâ mesnevîsidir. Câmi'nin Ali Şir Nevaî ve Hüseyin Baykara gibi şair ve sultanlarca da sevilmiş olması onun bu mesnevisi başta olmak üzere diğer eserlerinin de Anadolu'da yayılmasına zemin hazırlamıştır. Aynı zamanda eserin dini kaynaklı olması da onun çokça işlenmesinde etkili olmuştur.

Câmi'nin Heft Evreng adlı eserinin beşinci mesnevîsi olan Yûsuf u Züleyhâ hezec bahrinin “mefâÖîlün/ mefâÖîlün/ feÖûlün” vezniyle yazılmış âşıkâne ve lirik bir mesnevîdir. Eserde Hutbe, NaÖt, MiÖraciyye gibi manzumelerden ve Nakşibendiyye tarikatı Pîri Ubeydullah-ı Ahrar bahsinden sonra Hüseyin Baykara'nın methiyesi yer alır. Câmi, kitabın yazılış sebebi ve sözün faziletleri hakkında iki manzumelik bir bölümden sonra asıl destan kıs-

³⁶ Züleyha Muş, Arap ve Türk Edebiyatlarında “Yûsuf u Züleyhâ” Hikâyelerinin Mukayesesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul, 2008, s.132.

mına geçerek Yûsuf sûresinden hareketle, Hz, Yûsuf'un hikâyesini anlatır. Câmi, eserinde küçük hadîselerle aşk hikâyelerini uzun uzadıya tavsîf etmiş, mesnevînin sonuna da üç manzume eklemiştir. Bu manzumelerden birincisi zamandan şikâyet, ikincisi oğlu Ziyaüddin Yûsuf'a öğüt, üçüncüsü de nefsiyle hesaplaşmasını anlatmaktadır. Bunlardan sonra kitap hakkında belîğ bir medhiye söyleyen Câmi, kitabını 889H/ 1484 M tarihinde telif ettiğini ve eserin 4000 beyit olduğunu açıklar.³⁷

³⁷ İsmet Şanlı, “Molla Câmi’nin Yûsuf u Züleyhâ’sının Bilinmeyen İki Türkçe Şerhi” Turkish Studies, S.5, 2016, s.6.

II. MOLLÂ CÂMÎ'NİN YÛSUF U ZÜLEYHÂ MESNEVÎSİNİN ŞÂRİHİ BİLİNMEYEN BİR ŞERHİ

Şerhler çok eski asırlardan beri edebiyatımıza girmiş, özellikle dini kaynaklı olan eserlerde önemli bir şekilde kendini göstermiştir. Kelime anlamı olarak “açma, yarma, genişletme” gibi anlamlara gelen bu kelime Arapça kökenlidir. Anlaşılabilirliği kolaylaştırmak, farklı yorumlar getirmek veya yanlış yoruma açık eserlerin doğru yorumlanmasını sağlamak gibi nedenlerle bu yöntem sık sık kullanılmıştır. Yapılan bu şerhlerden biri de Mollâ Câmi’ye ait olan Yûsuf u Züleyhâ mesnevîsine yapılmış olan fakat kim tarafından yapıldığı bilinmeyen bizim çalıştığımız eserdir.

Bu eser hakkında İsmet Şanlı şu bilgileri vermektedir: “İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY No: 3516, 274vr., 19st., hat: talik, ölç: 215x140 mm, cilt: yıpranmış, zencirekli vişne çürüğü meşin. Başlıklar kırmızı mürekkeple, Farsça beyitlerin üstü kırmızı çizgili, sayfa kenarlarında Farsça kelimelerle ilgili kısa açıklamalar vardır. İstinsah tarihi 1030H/ 1620M olan ve müellifi bilinmeyen eserin müstensihisi Abdü’l-Aziz bin Mehmed eş-Şehir be Müminzâde olarak belirlenmiştir.”³⁸

Üzerinde inceleme yaptığımız ve Latin harflerine aktardığımız bu eser toplam 274 varaktan oluşmaktadır. Bu çalışmada metnin 165b-220b varakları arasındaki kısım incelenmiştir. Talik hattıyla yazılmış bu kısımlarda bulunan beyitlerin üzeri kırmızı çizgiyle çizilmiş aynı zamanda bölüm başlıkları da kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

Şarih, beyitleri şerh ederken kendi yorumunu yapmaktan neredeyse kaçınmıştır. Çünkü beyitleri kısa ifadelerle ve tercüme denebilecek tarzda şerh etmiştir. Ayrıca sayfa kenarlarında kelime telaffuzlarına ilişkin hatalı bilgiler de kullanmıştır. “Bi-kâfi’l- Acemî” veya “Bi-kâfi’l Arabî” şeklinde verdiği bu bilgilerden bazılarının hatalı olduğu anlaşılıp düzeltilerek dipnotta belirtilmiştir.

Şarihin, metin içerisindeki bazı yerlerde ikinci teklik şahıs iyelik eklerini nazal ñ(ঞ) ile yazması gerekirken nun(ن) harfini kullanarak yazdığı görülmüştür.

³⁸ Şanlı, s.8-9.

Yine şarihin, bazı beyitlerde veya açıklama kısımlarında unuttuğu yerleri belli işaretlerle belirterek yönlendirme yaptığı görülmektedir.

A. Eserde Yer Alan Başlıklar ve İçerikleri

Yûsuf u Züleyhâ mesnevisinin incelediğimiz kısımdaki bölüm başlıkları paragraf diyebileceğimiz şekilde uzun olarak yazılmıştır. Başlıklardaki Farsça kısımlar kırmızı mürekkeple, şerhleri ise siyah mürekkeple yazılmıştır. Bazı başlıklar şerh edilirken cümle cümle olacak şekilde başlıklar halinde incelenmiştir. Bu başlıklar bütünlüğü oluşturmak için tek cümle olarak alınıp şerhi de bütün halinde verilmiştir. 2392.beyit ile başladığımız Züleyhâ'nın Yûsuf'un güzelliğini övdüğü, ona olan aşkını ve bu yüzden çektiği mihnetleri anlattığı, ondan murat almak istediğini ve Yûsuf'un da Allah'ı övdüğü ve bu tuzağa düşmekten Allah'a sığındığını, Allah'ın azabından ve Mısır Azizi'nin gazabından korktuğunu söylediği ve bu şekilde karşılıklı konuşmalarından sonra incelediğimiz kısımdaki ilk başlık olan **Pîş Resîden-i ÓAzîz-i [Mısır] Yûsuf Râ Der-Birün-ı Ān Hâne ve Pinhân Dâšten-i Ānçi Miyân-ı Vey Ve Züleyhâ Güzeşte Bûd Ve İfşâ-yı Züleyhâ Ān Râ.**

Bu sürh ÓAzîz-i Mısruñ Öñine Yûsuf ÓAleyhi's-selâm Gelüb Ol Hânenüñ İçinde Kendi İle Yûsuf ÓAleyhi's-Selâmuñ Ortasında Olan Macerâyı Gizlü Tutub Ve Dahı Züleyhâ da Geçüb Ol Mâcerâyı Āşikâre İtmesi Beyânındadır.

Bu başlık 2500. beyitle “Buncılayın urdı kalem nağşsı bu hîkâyeye.” sözüyle başlamakta olup bu bölümde Züleyhâ'nın tuzağından kaçıp dışarı çıkması ve Mısır Azîzi'yle karşılaşmasıyla devam etmektedir. Züleyhâ'nın Hz. Yûsuf'a iftira attığı ve Hz. Yûsuf'un da gerçekleri anlattığı fakat buna rağmen Azîz'in Yûsuf'un hapse atılmasına karar verdiği bu başlık “Ki ola gizlü sır âşikâre” sözüyle sona ermekte olup toplam 66 beyitten oluşmaktadır.

Keşiden-i Serhengân-ı Yûsuf ÓAleyhi's-Selâm Be-Cânib-i Zindân Ve Güvâhî Dâden-i Fıf-ı Şîr-H'âre Be-Pâkî-i Vey Güzâšten-i Vey Râ.

Bu Sürh Çavuşlar Yûsuf ÓAleyhi's-Selâmı Zindân Cânibine Çeküb Beşikde Meme Emici MaÓşüm Yûsuf ÓAlehi's-Selâmuñ Pâklüğüne Şehâdet İdüb Yûsuf ÓAleyhi's-Selâmuñ Şuçından Geçmeklük Beyânındadır.

Mesnevî'nin 2567.beytiyle başlayan bu başlıkta Yûsuf'un hapse atılacağı sırada dua edip kendisine bir şahit göndermesini Allah'tan niyaz etmesiyle annesinin kucağında üç aylık bebeğin konuşmaya başlayıp Yûsuf'un masumluluğunu söylemesiyle devam eder. Aynı zamanda üç aylık bebeğin burada Yûsuf'un gömleğinden yola çıkarak eğer önünden yırtılmışsa Züleyhâ'nın suçsuz olduğu eğer arkadan yırtılmışsa Züleyhâ'nın Yûsuf'un suçsuz olduğunu söylemesi ve Azîz'in buna göre Yûsuf'un gömleğine bakarak işin aslını anlamasıyla 2608. beyte kadar devam etmektedir.

Der Dest Ez-Dehân-Bâz Dâştan-i Zenân-ı Mısr Ve Zebân-ı Ta'Ön Ber-Züleyhâ Keşiden Ve Tiğ-i Ğayret-i 'Aşk Desthâ-yı Hâş Buriden.

Bu Sürh Elden ve Ağuzdan Âşikâre Tutub Mısr 'Avretlerinüñ Doğunmağlık Dilini Züleyhâ Üzerine Çeküb 'İşk Ğayretinüñ Kılıcıyla Kendi Ellerini Kesmeklük Beyânındadır.

Bu başlık altında Züleyhâ'yı kınayan kadınların bir davette toplatılarak Yûsuf'un karşısına çıkmaları ve bunun sonucunda kadınların ellerini kesmeleri ve Züleyhâ'ya hak vermeleri anlatılmaktadır. Bu kadınların kimler olduğuyla başlamış ve Züleyhâ'yı kınadıklarını anlatmıştır. Züleyhâ'nın verdiği ziyafette kadınların ellerine portakal ve çakı verdiği ve daha sonra Yûsuf'u ikna ederek o meclise çıkardığı ve kadınların Yûsuf'un güzelliğinden dolayı ellerini keserek feryat edici oldukları 2609. beyitten başlayarak 2816. beyite kadar anlatılmıştır.

Ma'Özür Dâştan-i Zenân-ı Mısr Ba'Öd Ez-Müşâhede-i Cemâl-i Yûsuf Züleyhâ Râ Ve Delâlet Kerden-i Yûsuf Ber-İnkıyâd-ı Züleyhâ Tehdîd Kerden-i Vey Be-Zindân.

Bu sürh Mısr Hanımları Yûsuf 'Öaleyhi's-Selâmuñ Cemâlini Müşâhede İtdükten Şoñra Züleyhâ İçün Ma'Özür Tutub ve Dahı Yûsuf 'Öaleyhi's-Selâma Delâlet İdüb Züleyhâya İnkıyâd İtmek Üzerine Yûsuf 'Öaleyhi's-Selâmı Gördükleri Zamânda Korkutmağlık Beyânındadır.

Burada 2817.beyitle birlikte kadınlar Yûsuf'u gördükten sonra Züleyhâ'ya hak vererek onu kınamaktan vazgeçmeleriyle başlayıp kadınların Yûsuf'a Züleyhâ'nın

isteğini yerine getirmesi konusunda nasihatler ettikleri, zindanın ne kadar kötü ve ümitsiz bir yer olduğunu söyledikleri beyitlerle devam etmektedir. Zindana girmek yerine Züleyhâ'nın isteğini yerine getirmesini nasihat eden kadınlar sonrasında da kendi güzelliklerinin Züleyhâ'dan çok olduğunu söyleme yoluna giderler. Yûsuf'un bu istekler karşısında Allah'a yalvararak halini anlatması ve Allah'tan zindanı istemesiyle birlikte 2881. beyitte bu başlık son bulmaktadır.

Engiz Kerden-i Zenân-ı Mısr Züleyhâ Râ Ber-Firistâden-i Yûsuf ÓAleyhi's-selâm Be-Zindân ve Fermân Borden-i Züleyhâ İşân Râ.

Bu Sürh Züleyhâ Yûsuf ÓAleyhi's-Selâmı Zindâna Göndermesi İçin Mısrûñ ÓAvretleri Şikâyet Kıparub Züleyhâ Dahı Anlaruñ Buyurdığını İletmeklügi Beyânındadır.

Bu başlık 2882. ile 2957. beyitleri arasında verilmiştir. Burada Yûsuf'un güzelliğinden dolayı ellerini kesen kadınların Yûsuf'u zindana göndermesi konusunda Züleyhâ'ya nasihatları Züleyhâ'nın da Yûsuf'un zindandan kurtulmak için kendisini isteyeceğini düşünmesi sonucu Azîz'i bu konuda ikna etmesi ve Yûsuf'u zindana attırması anlatılmaktadır.

Der-Peşimân Şoden-i Züleyhâ Ez-Firistâden-i Yûsuf ÓAleyhi's-selâm Be-Zindân ve Feryâd ü Zârî Kerden Ber-Müfârağat-ı Vey.

Bu Sürh: Züleyhâ Yûsuf ÓAleyhi's-Selâmı Zindâna Gönderdiğinden Ötüri Peşimân Olub Yûsuf ÓAleyhi's-Selâmdan Müfârağatı İçün Feryâd ve Zârluğ Eylemesi Beyânındadır.

2958. beyitle başlayan bu başlıkta Züleyhâ'nın Yûsuf'un zindana atılmasından dolayı pişman olup üzüлp gözyaşı döktüğü, matem tuttuğu, onun özlemiyle yandığı, bu çektiklerinden dolayı güzelliğini kaybetmeye başlaması anlatılmaktadır. Bu başlık 3041. beyitle son bulmaktadır.

Bî-Fâğat Şoden-i Züleyhâ Der-Müfârağat-ı Yûsuf ÓAleyhi's-Selâm ve Der-Şeb Hem-Râh-ı Dâye Be-Zindân Reften ve Müşâhede-i Cemâl-i Vey Kerden.

Bu Sürh Yûsuf ÓAleyhi's-Selâm Züleyhâdan Ayrılub Züleyhâ Tâķatsüz Olub ve Dahı Tâyenüñ Yoldaş Olmasıyla Gice İçinde Zindâna Gidüb Yûsuf ÓAleyhi's-Selâmuñ Cemâlini Müşâhede İtmeklük Beyânındadır.

3042. beyitle başlayıp 3102.beyitle biten bu başlıkta Züleyhâ'nın Yûsuf'un zindana düşmesiyle ayrılıktan çektiği azap anlatılmaktadır. Bir gece de bu ayrılığa dayanamayarak zindana gitmesi ve sabaha kadar Yûsuf'u uzaktan seyretmesi, ona bakarak kendi kendine feryat etmesi anlatılmaktadır.

Reften-i Züleyhâ Der-Rûz Ber-Bâm-ı Kâsr-ı H'ış ve Ez-Âncâ Nezzâre-i Bâm-ı Zindân Kerden ve Ber-Müfâraķat-ı Yûsuf ÓAleyhi's-Selâm Nâle vü Zârî Ber-Dâşten.

Bu Sürh, Züleyhâ Gündüzüñ Köşkünüñ Damı Üzerine Gidüb ve Ol Yirde Zindânuñ Damına Nażar İdüb Yûsuf ÓAleyhi's-Selâmuñ Müfâraķatı Üzerine Zârluk Tutmaķluğı Beyânındadır.

3103. beyitle başlayan bu başlıkta Züleyhâ'nın geceleri zindandan Yûsuf'u seyretmesinin yetmediği gibi gündüzleri de zindanı gören bir yerden ağlayıp üzülmesi, kendi varlığından geçmesi anlatılmaktadır. 3103. beyitle başlayan bu başlık 3165. beyitte son bulmaktadır.

Der-Şerh-i İhsânâ-yı Yûsuf ÓAleyhi's-selâm Be-Ehl-i Zindân ve TaÓbîr Kerden-i Vey H'âb-ı Muķarribân-ı Pâdişâh-ı Mısr Râ ve Vaşıyyet Kerden-i Vey Yekî Râ Ez-işân Râ ki Vey Râ Pîş-i Pâdişâh Yâd Konend.

Bu Sürh Zindân Ehline Yûsuf ÓAleyhi's-selâmuñ İhsân İtmesi Şerhi ve Mısr Pâdişâhınuñ Muķarriblerinüñ Düşini TaÓbîr İdüb ve Dahı Ol Muķarriblere Her Anlaruñ Herbirisine ki Yûsuf ÓAleyhi's-selâmı Pâdişâhuñ Öñünde Zıkr İdeler Diyü Vaşıyyet İtmesi Beyânındadır.

Bu başlıkta zindandaki iki kişinin Yûsuf'a rüyalarını anlatması ve Hz. Yûsuf'un onların rüyalarını yorumlayarak kurtulacağına inandığı kişiden padişaha kendisinden bahsetmesini istemesi, kurtulan kişinin ise bunu unutması ve yedi sene boyunca bunu hatırlamaması anlatılmaktadır. Bu olaylar 3166. ile 3222.beyitler arasında geçmektedir.

Taleb Kerden-i Pâdişâh-ı Mısır Yûsuf ÓAleyhisselâm Berây-ı TaÓbîr-i Kerden Hâb-ı Hod ve TaÓallul Kerden-i Vey Tâ Ānçi Miyân-ı Vey ve Zenân-ı Mısır Güzeşte Bûd Tefahhûs Nümâyed.

Bu Sürh Mısır Pâdişâhı Kendi Düşini TaÓbîr İçün Yûsuf ÓAleyhi's-selâmi Taleb İdüb ve Yûsuf ÓAleyhi's-selâm Dahı TaÓallul İdüb Tâ Ol Yûsuf ÓAleyhi's-selâm İle Zenân-ı Mısruñ Ortasında Geçmiş Teftiş Göstermeleri Beyânındadır.

Bu başlıkta Mısır padişahının rüya görmesi, bunu yorumlatacak kimseyi bulamaması, Yûsuf'un zindandayken rüyasını yorumladığı kişinin onu hatırlayarak rüyayı Yûsuf'a anlatması, Yûsuf'un da rüyayı tabir etmesi anlatılır. Padişahın rüyanın yorumunu beğenmesiyle onu yanına çağırması, Yûsuf'un suçsuzluğunu kadınların itiraf etmeleri de bu başlık altında anlatılmaktadır. Bu başlık 3223 ile 3297 beyitleri arasında anlatılmaktadır.

Birün âmeden-i Yûsuf ÓAleyhi's-Selâm Ez-Zindân Ve Girâmî Dâşten-i Pâdişâh Vey Râ Ve Vefât Kerden-i ÓAziz-i Mısır Ve Mübtelâ Şoden-i Züleyhâ Be-Tenhâyî Ve Cüdâyî.

Bu Sürh Yûsuf ÓAleyhi's-Selâm Zindândan Taşra Gelüb Pâdişâh Yûsuf Aleyhi's-Selâma Giramlar Tutub Ve ÓAziz-i Mısır Vefât İdüb Ve Dahı Züleyhânuñ Tenhâluğ İle Mübtelâ Olması Beyânundadır.

İncelediğimiz kısımdaki son başlık 3298. beyitle başlamaktadır. Bu başlıkta Yûsuf Aleyhi's-Selâm'ın zindandan çıkartılıp padişahın huzuruna getirilmesi ona ihsanlarda bulunulması, padişahın Yûsuf Aleyhi's-Selâm'a rüyasını anlatması ve Hz Yûsuf'un rüyayı yorumlaması anlatılmıştır. Mısır Azizi'nin Yûsuf'un yorumunu çok beğenerek ona izzetlerde bulunması ve onu tahta oturtması anlatılmıştır. Bu başlık incelediğimiz kısımda 3343.beyitte son bulmuştur.

B. Eserdeki Kısımın Kur'an-ı Kerim'deki Kıssayla Mukayesesi

Bütün kutsal kitaplar gibi Kur'an-ı Kerim de insanlara doğru yolu göstermek, onların dünya ve ahirette huzur ve mutluluğunu sağlamak için gönderilmiştir. Kutsal

kitapların bir parçası da kıssalardır. Bu kıssaların en güzeli Yusûf Kıssası'dır. Elmalılı Hamdi Yazır kıssayla alakalı şunları söylemektedir:

Yûsuf Kıssası, gayb âleminden müteşabih bir sembol ile tecelliye başlayıp git gide gelişerek meâlini bulmuş bir hakikatin belagatlı bir anlatımı ve aynı zamanda Muhammedî güzelliğin ezeli bir simgesi ve nişanıdır. Hz. Yûsuf'un rüyası, onun masum güzelliğinin gelecekte gelişecek olan olaylara ve mukadderatına ilâhî gayp âleminden nasıl bir sembol ve misal olmuş ise, bütün ayrıntılarıyla Yûsuf Kıssası da Muhammedî güzelliğin en yüce anlamına öyle bir başlangıç simgesi ve sembolü olarak nazil olmuş olan bir gaybî hakikattir. Ve bilhassa bu açıdan ve bu özelliğinden dolayı en güzel kıssa-
dır.³⁹

Bahsi geçen kıssa Kur'an-ı Kerim'de Yûsuf Sûresi'nde anlatılmıştır. Kur'an'da Allah'ın mutlak hakimiyetini anlatan kıssa bu mesnevîde ana eksenî aşk olan bir anlatıya dönüşmüştür. Yûsuf Sûresi'nin kurgulanmış ve yeni bir anlatıma dönüşmüş hali olan incelediğimiz kısımdaki Yûsuf ile Züleyhâ Mesnevisi ile Kur'an'daki Yûsuf Sûresi'ni mukayese edecek olursak, Mesnevi'de Züleyhâ'nın Yûsuf ile alakalı övgülerini, ona olan aşkını ve bu aşktan dolayı duyduğu istek, ızdırap ve çektiği sıkıntıları uzun uzadıya görmek mümkündür. İncelediğimiz kısım Kur'an'da 23.-56. ayetler arasında anlatılmıştır.

Yûsuf Sûresi'nde "Evinde bulunduğu kadın (gönlünü ona kaptırıp) ondan arzuladığı şeyi elde etmek istedi ve kapıları kilitleyerek 'Haydi gelsene!' dedi. O ise 'Allah'a sığınırım çünkü o (kocan) benim efendimdir, bana iyi baktı, Şüphesiz zalimler kurtuluşa eremezler.' dedi."⁴⁰ ayetiyle Kadın'ın Yûsuf'a olan isteği anlaşılmaktadır. Bu istek kısmı Kur'an'da bu sözle kısa bir şekilde bildirilmişken incelediğimiz kısımda Züleyhâ'nın Yûsuf'un güzelliğini her yönüyle ayrıntılı biçimde anlattığı ve bu güzellik karşısında çektiği elem ve ızdırapları da uzun uzadıya aktardığı görülmektedir. Aynı zamanda ondan bu haline acımasını ve onun ayrılığından dolayı zayıf ve

³⁹ Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, Azim Dağıtım, C.5, İstanbul 1992, s.32-33.

⁴⁰ Yûsuf Suresi 12/ 23

çaresiz düştüğünü söylemektedir. Yûsuf'un Züleyhâ'ya cevabına kadar olan on iki beyitlik kısımda bunlar anlatılmaktadır.

Öte yandan Mesnevî'de kadının ismi Züleyhâ olarak geçerken Kur'an'da herhangi bir şekilde kadının adı zikredilmemiş yalnızca "Kadın" olarak geçmektedir.

Yûsuf'un cevap vermeye başladığı 2404.beyitte Yûsuf Züleyhâ'ya "...periden daha güzelsin." Şeklinde bir söylemde bulunarak kendisinin Allah'tan korktuğunu Allah'a övgülerle bildirmiş ve bu tuzağa kendisini çekmemesini istemiştir. Kur'an'da da "Kadın onu kesinlikle arzulamıştı; eğer Rabbinin işaret ve ikazını görmeseydi o da kadını arzuları. İşte biz kötülük ve fuhşu ondan uzaklaştırmak için böyle yaptık. Şüphesiz o ihlaslı kullarımızdandı." (Yûsuf/ 24) ayetiyle aslında Mesnevî'de Züleyha'ya hitaben "Ey peri kızı" demesi Yûsuf'un da Züleyha'yı güzel bulduğu fakat Allah'ın azabının hem de Aziz'in kahrının korkusundan dolayı uzak durduğu kısmı benzerlik göstermektedir. Yine Mesnevî'de Yûsuf'un Züleyha'nın isteğine yerine getirmeye meyletmesi fakat bu sırada perde arkasındaki putu görerek ondan uzaklaşmasıyla ayette geçen "...Rabbinin işaret ve ikazını görmeseydi..." kısmı da benzerdir. Bu kısım Mesnevî'de 2404-2479. beyitler arasında anlatılmıştır.

Kur'an-ı Kerim'de 25.ayetle birlikte Kadın'ın tuzağının Yûsuf'a yetişmesine geçilmiştir. "İkisi de kapıya doğru koştular. Kadın onun gömleğini arkadan yakalayıp yırttı. Kapının yanında kocası ile karşılaştılar. Kadın kocasına dedi ki: 'Senin ailene kötülük etmek isteyeninin cezası, zindana atılmaktan veya elem verici bir işkenceden başka ne olabilir?'" (Yûsuf/ 25) Mesnevî'de bu kısım 2479.beyitle birlikte Yûsuf'un bu işten vazgeçip kapıya doğru koşmasıyla birlikte anlatılmaya başlanmış, Yûsuf'un gömleğinin arkadan yırtılmasıyla devam etmiştir. Kur'an'da bir kapı olduğu anlaşılırken Mesnevî'de birden çok kapıdan geçmek zorunda kaldığı ve en sondaki kapıda gömleğinin yırtıldığı söylenmiştir. Bu kısımdan sonra Mesnevî'de şarihin eklediği "doğan ve örümcek hikâyesi" vardır. Ardından da Yûsuf'un dışarı çıkması ve Aziz'le karşılaşması anlatılmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de durumu direkt olarak Kadın söylerken Mesnevî'de Aziz'in önce Yûsuf'un bu halinin nedenini sorduğu, Yûsuf'un da cevap olarak biraz kızlarla gönül eğlendirdiğini söylediği görülmektedir fakat sonradan gelen Züleyhâ, Yûsuf'un durumu anlattığı zannına kapılarak ona iftira atma yolu-

na gider, Yûsuf'un kendisinden murat almak için gizlice odasına girdiğini ve kendisinin kurulmak için kaçtığını, ceza olarak da zindana atılması gerektiğini söyler.

Kur'an-ı Kerim'de 25.ayetten sonra Yûsuf'un kendisini savunduğu ve kadının akrabasından birinin gömleğin yırtılması konusundaki kanaati bildirilmiştir. “Yûsuf, ‘asıl kendisi benimle ilişkiye girmek istedi.’ dedi. Kadının akrabasından biri şöyle bilirkişilik yaptı: ‘Eğer gömleği önden yırtılmışsa kadın doğru söylemiştir; bu ise yalancılardandır. Eğer gömleği arkadan yırtılmışsa, kadın yalan söylemiştir; bu doğru söyleyenlerdendir.” (Yûsuf/ 26-27) Mesnevi’de ise bu kısma geçmeden önce Aziz’in içten içe Yûsuf’un suçsuzluğuna inanmasına rağmen Yûsuf’a olan kırgınlığı ve sinirinin anlatıldığını, yaptıkları ihsana ihanetle karşılık verdiğini söylediği bölümü görürüz. Aynı zamanda burada Yûsuf ‘un suçlu veya suçsuz olduğunun gömlekteki yırtığa bakarak anlaşılabileceğini söyleyen Yûsuf’un duası sonucu ona şahitlik etmek için dile gelen üç aylık bebektir. Sonraki on yedi beyit boyunca da Yûsuf’un kendisini savunduğu ve suçsuzluğunu söylediği görülür.

Mesnevi’de bu kısımdan sonra Züleyha’nın yalan yere antlar içerek Yûsuf’u tekrar suçlaması vardır. Bu kısım da Kur’an’da yoktur. Aziz ise içinden Yûsuf’un suçsuzluğuna inansa da dile getirmez. Kur’an’da ise Kral gömlekten hareketle Yûsuf’un suçsuzluğunu anlar ve bunu sesli olarak dile getirir. “Aziz Yûsuf’un gömleğinin arkadan yırtılmış olduğunu görünce dedi ki ‘Anlaşıyor ki bu iş, siz kadınların tuzağıdır. Sizin tuzağınız gerçekten yamandır. Yûsuf! Sen bunu olmamış say! Hanım! Sen de günahının affını dile; çünkü sen günahkarlardan oldun!” (Yûsuf/ 28-29)

Mesnevi’de Yûsuf zindana atılacağı sırada üç aylık bebek dile gelir ve Yûsuf’un masumluğunu söyler. Bu durum da Yûsuf Suresi’nde geçmemektedir. Bunun üzerine Aziz onu zindana attırmaktan vazgeçer ve Yûsuf’a bu sırrı kimseye söylememesini, Züleyha’ya da yaptığından dolayı utanmasını söyler. Mesnevideki bu kısım 28/29. ayetlerle benzerlik göstermesine rağmen üç aylık bebeğin dile gelip Yûsuf’un suçsuzluğunu söylemesi bakımından farklılık göstermektedir.

Hem Kur’an-ı Kerim’de hem mesnevîde bundan sonraki kısım şehirdeki bazı kadınların Züleyhâ’yı kınamaları ve verilen davette Yûsuf’un güzelliğinden şaşırarak

ellerini kesmeleridir.⁴¹Fakat mesnevide Züleyha'nın Yûsuf'u kadınların karşısına çıkmaya ikna etmeye çalışması ve onu süsleyerek götürmesi ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır.

Mesnevide kadınların Yûsuf'u gördükten sonra ellerini kesmeleri dışında Züleyha gibi mest oldukları, aşk oduyla yanmaya başladıkları, akıllarının başlarından gitmesi gibi ayrıntılı beyitler de yer almaktadır. Kadınlar daha sonra Züleyha'ya hak vererek kendileri de Yûsuf'a yalvarıcı olurlar. Züleyha'nın güzellikte kendilerinin yanında bir hiç olduğunu söyleyerek ondan murat isteyici olurlar. Kur'an-ı Kerim'de kadınların da bu istekte bulunmalarıyla alakalı açıkça bir şey geçmemesine rağmen "Yûsuf 'Rabbim! Zindan bana bunların istediklerinden daha iyidir. Eğer onların bana kurdukları tuzağı boşa çıkarmazsan, onlara meyleder ve cahillerden olurum! dedi." (Yûsuf/33) ayetiyle Züleyha dışındaki kadınların da bu istekte bulundukları anlaşılmaktadır. Mesnevide de Yûsuf bu olanlardan sonra Allah'a yalvarıcı olur ve zindanın bunların işinden daha iyi olduğunu söyler.

Mesnevide kadınların Züleyha'yı Yûsuf'u zindana attırması için ikna edici oldukları görülürken (191^b) Kur'an'da kadınların bu duruma etkisinden söz edilmez. "...Andolsun, eğer kendisine emredeceğimi yapmazsa, mutlaka zindana atılacak ve sürünenlerden olacaktır!" (Yûsuf/ 32) ayetiyle yalnızca Kadın'ın söylemi olarak bildirilmiştir.

Yine mesnevide Züleyha aşkını ve Yûsuf'u zindana attırma fikrini bir gece Mısır Azizi'ne anlatır ve Azizi bunu mantıklı bularak ona istediğini yapabileceği iznini verir. (192^b-193^b) Kur'an'da bu durum "Sonunda -kesin delilleri görmelerine rağmen- onu bir zamana kadar zindana atmak (yetkililerce) gerekli ve uygun görüldü." (Yûsuf/ 35) ayetinde geçmektedir.

Kur'an- Kerim'de bu ayetten sonra direkt olarak Yûsuf ile birlikte zindana giren iki gençten bahsedilmeye başlanır. Mesnevide ise Züleyha'nın tekrar Yûsuf'u zindanla korkutarak kendi isteğini yerine getirmesini söylemesi, Yûsuf'un zindana

⁴¹" Kadın bunların dedikodularını işitince haber gönderip onları çağırdı. (Ziyafet düzenleyip) onlar için oturup yaslanacakları yer hazırladı. Her birine birer de bıçak verdi ve Yûsuf'a, 'Çık karşılarına' dedi. Kadınlar Yûsuf'u görünce, onu pek büyüttüler ve şaşkınlıkla ellerini kestiler. 'Hâşâ! Allah için, bu bir insan değil, ancak şerefli bir melektir.' dediler." Yûsuf Suresi /31

atılmadan önce eşek üzerinde gezdirilerek suçunun ilan edilmesi ve zindandayken Züleyha'nın türlü eziyetler yaptırmasına rağmen Yûsuf'un zindanda huzura kavuşması ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Yine aynı şekilde Züleyha'nın bu durumdan dolayı pişmanlık ve acılar içinde gam deryasına giriftâr olduğu da oldukça ayrıntılı olarak anlatılmıştır. (196^b- 210^a) Bu kısımlarla alakalı bir şey de Kur'an'da geçmemektedir.

Kur'an-ı Kerim'de "Onunla birlikte zindana iki delikanlı daha girdi. Onlardan biri, 'ben rüyada şarap yaptığımı gördüm.' dedi. Diğeri de 'Ben de başımın üstünde bir ekmek taşıdığımı gördüm. Kuşlar ondan yiyordu. Bunun yorumunu bize bildir. Kuşkusuz biz seni bu işleri iyi bilen biri olarak görüyoruz.' dedi." (Yûsuf/36) Kur'an-ı Kerim'de bundan sonra 37.-40. ayetlerinde Allah övgüsü ve uyarılar yer almaktadır. Kur'an'da "Ey zindan arkadaşlarım! Biriniz efendisine şarap sunacak; diğeri ise asılacak ve kuşlar onun başından yiyecek. Yorumunu sorduğunuz iki rüya (bu şekilde) kesinleşmiştir. Onlardan kurtulacağına inandığı kişiye 'Efendinin yanında benden bahset' dedi. Fakat şeytan ona, efendisine Yûsuf'tan söz etmeyi unutturdu. Dolayısıyla Yûsuf birkaç sene daha zindanda kaldı." (Yûsuf/ 41-42) ayetlerinde olduğu gibi Mesnevide de Yûsuf'un gençlerin rüyalarını yorumladığı fakat zindandan çıkan gencin bu durumu Aziz'e iletmeyi unuttuğu söylenmiştir. Kur'an'da birkaç sene olarak geçerken mesnevide yedi sene olarak bildirilmiştir. (211^b- 212^b)

Kur'an'da Kral'ın rüya görmesi, rüyayı yorumlayacak kimsenin çıkmaması ve zindandan kurtulan gencin Yûsuf'a başvurması ve Yûsuf'un rüyayı yorumlamasıyla (Yûsuf/ 43- 56) mesnevideki akış aynıdır. (212^b-215^a)

Özellikle Mısır şahının düşünün tabir edildiği kısmın geçtiği beyitlerde şarih, Yûsuf Suresi'nin 42, 43, 44, 45, 46, 47, 49. ayetlerinden alıntılar yaparak beyitlerde bu ayetlere de işaret etmiştir. Bu açıdan özellikle bu kısım Kur'an-ı Kerim'le birebir aynıdır.

C. Eserde Adı Geçen Sözlükler

Şarih eseri şerh ederken bazı kelimelerle alakalı açıklamalarda bulunmuştur. Mesnevînin geneline baktığımızda bazı kelimelerin anlamlarını verirken birtakım

sözlüklerden faydalandığı görülmektedir. Bu sözlükler şunlardır: Ahterî-i Kebir⁴², Bahru'l-Garâib⁴³, Burhân-ı Kâtî⁴⁴, Kâmûsu'l-Muhît⁴⁵, Lugat-ı Deşîşe⁴⁶, Lugat-ı Vankulu⁴⁷, Sihâh-ı Acem⁴⁸, Sihâhu'l Cevherî⁴⁹ ve Dakâyıku'l Hakâyık'tır.

Bizim çalıştığımız kısımda adı geçen tek sözlük Kemalpaşazade tarafından yazılan Dakâyıku'l- Hakâyık'tır. Kemalpaşazade ile alakalı şu bilgileri aktarabiliriz: “İbn Kemal h. 873 (1469)'te Tokat'ta doğmuştur. Asker olarak görev yaparken sonra ilmiye sınıfına geçmiştir. Müderrislik, kadılık, kazaskerlik ve şeyhülislâmlık görevlerinde bulunmuştur. H. 940 (1533)'ta vefat etmiştir. İbn Kemal'e tarih, dil, fıkıh, tefsir, hadis, kelim, ahlak, felsefe ve tıp gibi birçok alanda 179-360 arasında eser nispet edilmiştir.”⁵⁰ Eser hakkında ise şu bilgileri verebiliriz: “15. yüzyılın dil ve üslup özelliklerini taşıyan Dakâyıku'l- Hakâyık, hicri 889 (m.1484) yılına istinsah edilmiş olup Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya K.1782'de kayıtlıdır. Yazmanın ilk sayfasında Sultan Bayezid'in el yazısıyla “*Kitâbu fî Dekâyık-il- Hakâik et-Türkiyye el-Manzûme min kabl-in-Nasîha ve Siyerü'n-Nebî aleyhisselâm*” ibaresini görüyoruz. Yazma, II. Bayezid ve II. Mahmud'un tuğralı vakıf mührünü taşıyor. Kitap 157 varaktır ve her birinde 11 satır bulunmaktadır.”⁵¹

Şârih ‘**şikâf**’ kelimesinin anlamını bu sözlükten yararlanarak vermiştir.

⁴² Ahterî tarafından yazılmış Arapça- Türkçe sözlüktür. Ayrıntılı bilgi için bkz. Kılıç 1989; 184.

⁴³ Lugat-ı Halîmî adıyla da bilinen eser Türkçe-Farsça bir sözlük mahiyetindedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Erkan 1993; 513-514.

⁴⁴ Kısaca Burhân olarak geçen sözlük Fars alfabesine göre sıralanan sözcüklerden oluşmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Demiroğlu, 1992; 432.

⁴⁵ Fîrûzâbâdî tarafından yazılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Kılıç 2001; 287.

⁴⁶ Deşîş lakabıyla tanınmış Mehmed b. Mustafa b. Mustafa b.Lütfüllâh tarafından hazırlanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Öz 1999; 127.

⁴⁷ Türkiye'de basılan ilk kitap sayılmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Kaçalın 2012; 513.

⁴⁸ Sihâh-ı Acem Farsça-Türkçe satırarası sözlüktür. Ayrıntılı bilgi için bkz. Altun 2015; s.12.

⁴⁹ Eserin tam adı Tâcü'l-Luga ve Sihâhu'l-Arabiyye'dir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Kılıç, 2010; 356-357.

⁵⁰ Halis Demir, Kemal Çatılı, “İbn Kemal Üzerine Yapılan İlmi Çalışmalar”, *Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.7, S.1, 2019, s.151-178.

⁵¹<https://www.yucedevlet.com/dekayik-ul-hakayiktan.html> (14 Kasım 2020)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TRANSKRİPSİYONLU METİN
I.NÜSHA TAVSİFİ

Kütüphane: İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi

Koleksiyon: TY No: 3516

Müellif: ?

Kitap Adı: Hâzâ Kitab-ı Şerh-i Yûsuf u Züleyhâ

Hat: Talik

Dili: Farsça- Türkçe

Müstensih: Abdü'l-Aziz bin Mehmed eş-Şehir be Müminzade

İstinsah Tarihi: 1030H/ 1620M

Yaprak Sayısı: 274

Ölçüsü: 215x140

Satır: 19

Sütun: 1

Cilt: Yıpranmış, zencirekli vişne çürüğü meşin.

Açıklamalar: Başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Farsça beyitlerin üstü kırmızı renkle çizilmiştir.

II. 165b-220b VARAKLARININ TRANSKRİPSİYONLU METNİ

[165^b]

2392. Be-cādū nergis-i merdüm firîbet

Ol senüñ nergise beñzeyen sâhîr iki gözün âdem aldayıcıdur. “**Nergis** bi-kâfi’l-**ÔAcemî**”

Be-dîbā pūş serv-i cāme-zîbet

Serv kıddün dîbā giydigin libās zînet viricidür.

2393. Be-ān mūyî ki mî-gūyî miyāneş

Ol bir kıldur ki sen anuñ bili dîrsin. “**Gūyî** bi-kâfi’l-**ÔAcemî**”

Be-ān sırri ki mî-h’ānî dehāneş

Ol bir sırdur ki sen okursun ağızñ ile

2394. Be-müşğîñ noқтаet ber-rūy-ı gül-reng

Müşğîñ noқтаdur senüñ ol gül renklü yüzünñ üzerine

Be-şîrîñ handeet ez-gönce-i teng

Tatlu gülücüsün sen ol tar gönce gibi olan ağızından

2395. Be-āb-ı dîde-i men z’iştiyâket

Benüm gözümünñ şuyı senüñ iştiyâkuñdandır.

Be-āh-ı germem ez-sūz-ı firâket

Benüm ol ısıtıcı āhım senüñ firâkınuñ yanmasındandır. “**Germem** bi-kâfi’l-**ÔAcemî**”

2396. Be-ârmāñ ki zîr-i kūhem ez-to

Bir mañrūmluğdayum ki senüñ mañrūmluğundan ben bir tağ altındayum. “**Kūhem** bi-kâfi’l-**ÔArabî**”⁵²

Giriftārî hezār endūhem ez-to

Bîñ dane guşşaya tutsağ olmışum senden.

⁵² Yazmada “**ÔAcemî**” şeklindedir.

2397. Be-istilā-yı Óaşket ber-vücūdem

Senüñ Óışkınuñ istilāsı benüm vücūdumdadur.

Be-istiğnāyet ez-būd u ne-būdem

Senüñ istiğnāñ ile kendilügümden vücūd śāhibi olmadum.

2398. Ki ber-hāl-i men-i bî-dil be-bahşāy

Ben bî-göñül hālün üzerine bağışla.

Zi kār-ı müşkilem in Óuqde bügşāy

Benüm müşkil işümden bu düğümi aç.

2399. Be-dil Óömrîst tā dāğ-ı to dārem

Göñlümde bu kadar zamandur senüñ dāğunuñ⁵³ tutarum.

Hevā-yı bŷy[i] ez-bāğ-ı to dārem

Senüñ bāğundan senüñ koñunuñ hevāsını tutarum.

[166^a]

2400. Zamāñ merhem-i dāğ-ı dilem şev

Bir zaman benüm göñlüm yakısınıñ merhemi ol.

Be-bŷy-ı revnağ-ı bāğ-ı dilem şev

Benüm göñlüm bāğumuñ revnağınıñ koñusu ol.

2401. Zi kaht-ı hier-i to bes nā-tŷvānem

Senüñ hierinüñ kahtından çok zamāndur ben zaÓıfüm.

Be-bahş ez-hāñ-ı vuślat kŷt-ı cānem

Bağışla vuślat śofrasından benüm cānumuñ nafaqasını

2402. Zi to ey nahl-ı ter hurmā zi men şir

⁵³ Yazmada “tağınuñ” şeklindedir.

İy ħurmā ağacı senden tatlu ħurmā benden sūd

Me-kon der-h̃ān nihāden ħiç taķşır

Ol ħurmā ağacını śofra içinde ħomaķluķdan ħiç taķşır eyleme.

2403. Merā zın şır ü ħurmā ķūt-ı cān dih

Baňa ħurmā sūdinden cān nafaķasını vir. Murād māó-ı menidür.

Zi cān dāden der-ın ħaĥtem emān dih

Cān virmeklükde baňa bu ħaĥtluķda emān vir.

2404. Cevābeş dād Yūsuf k'ey perı-zād

Cevāb virdi Yūsuf Óaleyhi's-selām iy perı ķızı.

Ki nāyed bā-to kesrā ez-perı yād

Ki gelmedi saňa kimesne içün bir periden ĥātıra yaÓı periden daĥı güzelsin dimekdir.

2405. Me-gır imrüz ber-men kārrā teng

Bu gün ki gün benüm işümi tar tutma.

Me-zen ber-şıse-i maÓşümiyem seng

Benüm maÓşüm olan şısemi taşa urma.

2406. Me-kon ter z'āb-ı Óıśyān dāmenemrā

Benüm etegümi Óıśyān suyından yaş eyleme.

Me-süz ez āteş-i şehvet tenemrā

Yaķma şehvet āteşinden benüm vücüdımı.

2407. Be-ān bı-çün ki çünhā süret-i ost

Ol bı-mişl olan Allāh bu mişl śāĥiblerinüñ süreti anuñ ĥalk itmesiyledür.

Birünhā vü derünhā süret-i ost

Taşra anda anlaruñ içerülerinde olan gibi süretlerini ĥalk eyleyen ol Allāhdur.

2408. Zi baħr-ı cūd-ı o gerdūn ħabābıst

Anuñ cömerdlüğün[üñ] baħrından tokuz felek bir[166^b] şu kabarcığıdır.

Zi berķ-i nūr-ı o hūrşid tābıst

Anuñ nūrınıñ berķinden güneş bir şuoledür.

2409. Be-pākāñi k’ez-işān zādeem men

Peyğamberā[n]dan anlardan ben toğmışum. “**Be-pākāñi k’ez- işān** bi-kāfi’l-ŖArabı fıhā”

Bedın pākizeğı üftādeem men

Bu peygamberlük ile ben dünyāya düşmişüm. “**Pākizeğı** bi-kāfi’l-ŖArabı fı’l-evvel ve’ş-sāñi bi’l-ŖAcemı”

2410. Ez-işānest rüşen gevher-i men

Onlardan rüşendür benüm cevherüm

V’ez-işānest rahşān aħter-i men

Anlardandır ıldıracılığ benüm yıldızımıñ şuolesi. YaŖñi bende anlar gibi peygamberüm dimekdür.

2411. Ki ger imrüz dest ez-men be-dārı

Eğer bu günki gün elini benden yukarı tutarsın.

Merā z’ın tengnā bırün güzārı

Beni tarluğdan taşra geçürürsün, yaŖñi kırtarursın.

2412. Be-zūdı kām-kārı bıñı ez-men

Tızceecük murādınıñ işini görürsün benden. “**Kām-kārı** bi-kāfi’l-ŖArabı fıhā”

Hezārān ħağ-güzārı bıñı ez-men

Nice bıñ ħağ-güzārluğı benden görürsün.

2413. Zi laŖl-i cān-fezāyem kām yābı

La'ölden ben cân ziyâde idiciyüm sende murâd bulucısun. La'ölden murâd cāy-ı ma'Öhüddur. “**Kām** bi-kāfi'l-ÖArabî”

Be-ğadr-i dil-keşem ārām yābî

Göñlimüñ⁵⁴ istedigî miğdārınca rāhatlūk bulursun.

2414. Me-kon ta'Öcıl der-tahşıl-i mağşūd

Mağşūdını tahşılde Öacele eyleme.

Besā dırî ki hoş-ter bāşed ez-zūd

Çok geçlük vardır ki güzel oldu tizcecükden.

2415. Ger üfted şayd-ı nîkū dır der-dām

Eğer geç düşerse eyüce şikār tuzağımuñ içine. “**Nîkū** bi-kāfi'l-ÖArabî fîhā”

Bihest ez-zūd tā nîkū ser-encām

Tizcecük şikārdan yegrekdür ki anuñ āhiri yegrek olmadı.

2416. Züleyhā goft k'ez-teşne me-cū b'āb

Züleyhā didi ki şusızdan āb isteme b'āb. Be-āb tağdirindedür, vezn-i şi'Ör içün b'āb oqınur. “**K'ez** bi-kāfi'l-ÖArabî”

Ki endāzed be-ferdā horden-i āb

Ki atar mı ol teşne şü içmeklüğini yarına?

2417. Zi şevķem cân resıde ber-leb imrūz

Benüm saña şevķümden cânım tudağuma yetişmişdür[167^a] bu gün ki gün

Ne-yārem şabr kerden tā şeb imrūz

Ben getüremem şabr itmeklüğini aḥşama dağ bu günki gün. “**Kerden** bi-kāfi'l-ÖArabî”

2418. Ki ān tākat merā āyed bedıdār

⁵⁴ Yazmada “göñlinüñ” şeklindedir.

Ki ol tākāt benüm için görmeklüğe geldi seni.

Ki bā vaqt-i diger endāzem in kār

Ġayrı vaqtde ben atar mıyum bu işümi. YaŖnı Ġayrı vaqte kıomam.

2419. Ne-dānem māniŖet z'in maślahāt çıst

Ben bimem senün māniŖün bu maślahātdan ne ŧekl ŧeydür.

Ki netvānı be-men yek laħza hoş zıst

Ki istemezsün benüm ile bir laħza güzel dirilmeklüğü.

2420. Be- goftā māniŖ-i men z'an dü-çizest

Yūsuf Ŗaleyhi's-selām didi bu vuślatdan benüm māniŖüm iki ŧeydür.

Ŗıķāb-ı İzed ü ķahr-ı Ŗazıest

Allāhu teŖālānuñŖıķābı [ve] Ŗazızün⁵⁵ ķahrıdur.

2421. ŖAzız in kec nihādı ger be-dāned

ŖAzız bu egri kıomaķluğu eger bilürse “**Kec ger be-dāned** bi-kāfi'l-ŖArabı fı'l-evveli ve's-sānı bi'l-ŖAcemı”

Be-men śad-mihnet ü h'arı resāned

Baňa yüz dāne horluk ve mihnet yetıśdürür.

2422. Bürehne kerde tıĠ ān sān ki dānı

Çıplaķ idicidür ol kıılıç gibi ki sen bilürsün ol kıılıcı

Keşed ez-men libās-ı zindeĠanı

Benden dirlük cāmesi śoyar. YaŖnı merhūm eyler, yaŖnı öldürür.

2423. Zihı haclet ki çün rüz-ı kıyāmet

Eyü haclet degil midür ki kıyāmet Ġüninde

Ki üfted ber-zinākārān Ġarāmet

⁵⁵ Yazmada “Ŗazız olan Allāhuñ” ŧeklindedir.

Çünkü zinā idicilere husūmet düşer.

2424. Cezā-yı ān cefā-kışān nūvışend

Anuñ cezāsını cefā çekdiriciler yazarlar. “**Kışān** bi-kāfi’l ŐArabi”

Merā ser defter-i işān nūvışend

Beni ol zāñlerüñ defterinüñ başına yazarlar.

2425. Züleyhā goft ez-ān düşmen meyendiş

Züleyhā didi ol ŐAziz-i Mısr düşmenliğinden fikr itme.

Ki çün rüz-ı tarab binşindem piş

Çünkü şenlik güninde ben seni öñüme oturdurum. Düşmeninden ğam çekme. YaŐñi bu işini iden kimesne elbette Őilācını görür.

[167^b]

2426. Dihem cāmı ki bā-cāneş sitized

Ben virürüm bir cām ol Őazizüñ cānına rencide ider.

Zi mestı tā-ķiyāmet ber ne-hized

Mestānelüğinden tā ķiyāmete dek ķal[ķ]maz.YaŐñi ben anı zehrlerüm elem üzre olma.

2427. To mı-güyı Hudā-yı men kerımet

Sen dimez misin ki benüm Hudām kerımdür.

Hemişe ber-güneh-kārān rahımet

Dāōimā günāh-kārlara rahmet idicidür.

2428. Merā ez-gevher ü zer şad-hazıne

Benüm içün vardur cevāhirden altundan yüz hazine.

Der-ın halvet-serā bāşed defıne

Bu halvet şarāyı içinde defıne oldu.

2429. Fedā sāzem heme behr-i günāhet

Cümlesini fedā düzerüm senüñ günāhuñ için.

Ki tā bāşed zi İzed Óözü-h'āhet

Ki Allāhu teÓālādan senüñ Óözüni isteyici ola.

2430. Be-goft ān kes neyem k'üfted pesendem

Yūsuf Óaleyhi's-selām didi ol kimesneden değılüm ki düşe benüm begenmeklüğüm ile zarara düşe. Ben andan değılüm.

Ki āyed ber-keş diğer gezendem

Ki bir gayrı kimesnenüñ üzerine benüm zararum gele. “**Gezendem** bi-kāfi'l ÓAcemî”

2431. Huşūsā ber-Óaziz k'ez Óaziz

Huşūsā bir Óaziz kız üzerine senüñ Óazizinden. “**K'ez** bi-kāfi'l-ÓArabî”

To rā fermūd behr-i men keniz

Saňa benüm için bir kız şuňa vir diyü buyurđı. YaÓnı Züleyhānuñ kocası olan ÓAziz-i Mısr Züleyhāya didi ki Yūsuf Óaleyhi's-selāma bir kız vir diyü buyurđı.

2432. Hudā-yı men ki netvān hāq-güzārış

Benüm efendime hāq ile geçmeklük mümkün degildür. YaÓnı hāqķıla hıżmet itmek-lük.

Be-rüşvet key sezed āmurzgārış

Rüşvet ile kaçan lāyık olur aňa yarlıgamaķluk.

2433. Be-cān dāden çü müzd ez-kes ne-gired

Cān virmeklük eyle. Çünkü bir kimesneden Óivaż tutmadı.

Der-āmurzeş kücā rüşvet peşired

Mağfıret itmeklükde nerede⁵⁶ rüşvet kabül eyler?

2434. Züleyhā goft k'ey şāh-ı nikū-baht

⁵⁶ Yazmada “bizde” şeklindedir.

Züleyhâ didi ki ey yegrek bahtlu pâdişâh. “**Nikû** bi-kâfi’l-**Ô**Arabî”

Ki hem tâcet müyesser bâd hem taht

Saňa hem tâc müyesser olsun hem taht.

2435. Dilem şod [168^a] tîr-i miñnet rā nişāne

Benüm gönüm miñnetüñ oğına nişāne oldı.

Zi bes kārî bahāne ber-bahāne

Çokdan senüñ işüñ bahāne bahāne üzerinedür.

2436. Bahāne kec-revî vü hîle-sāzîst

Egri yürüyicilik ile ve hîle düzcilik ile bahāne “**Kec** bi-kâfi’l-**Ô**Arabî fî-himā”

Bahāne nî tarîķ-ı rāst-bāzîst

Bahāne itmek toğrı oynayıcınıñ tarîķi degildür.

2437. Ma^Ôāza’llāh ki rāh-ı kec-revem men

Allāha şıgınum ben egri yola gitmeklükden.

Zi to in hîle dîger nişnevem men

Senden bu hîle[y]i ğayrı ben işitmem.

2438. ^ÔAceb bî-tāķatem ārām-ı men dih

^ÔAceb tāķatsüzüm baňa rāhatlık vir.

Eger h’āhî vü ger nî kām-ı men dih

Eger istersen de istemezsen de benüm murādumı vir. “**Kām** bi-kâfi’l-**Ô**Arabî”

2439. Be-goften goften āmed rüz-ı men ser

Söylemeklûkle söylemeklûkle benüm gündüzüm başuma geldi.

Ne-geşt ez-to murād-ı men müyesser

Senden murādum benüm müyesser olmadı. “**Ne-geşt** bi-kâfi’l-**Ô**Acemî”

2440. Zebān der-bend dıger z'ın ĥurāfāt

Lisānını bağla ġayrı bu Óöžr ve bahānelerden.

Be-cünb ez-cā ki fī't teóħır āfāt

Yanıma gel yirinden ki teóħırde āfetler vardur.

2441. Merā der-ħušk-ney āteş fütadest

Beni ġurı ġamıř içinde āteşe düşürmişsin.

Torā bā-āteş-i men hoş fütādest

Sen beni āteşe ġüzel düşürmişsin.

2442. Merā in dūd-ı āteş key koned sūd

Baña bu Óıřķ āteş[in]üñ dūdı ġaġan fāóide ider?

Çü der-çeşmet ne-gerded āb ez-in dūd

Çünki senüñ ġözinde řu Óıřķ dūdından řu ġeldi.

2443. Ez-in āteş çü dūdem nist tābı

Çünki bu Óıřķ āteş[in]üñ tütüninden benüm tāġatüm yoġdur.

Biyā ber-āteşem zen yek-dem ābı

Gel benüm āteşüm üzerine bir nefes şu ur.

2444. Züleyhā çün be-pāyān bord in rāz⁵⁷

Züleyhā çünki nihāyete iletđi bu sırrı.

TaÓallül kerd dıger [168^b] Yūsuf āġāz

Yūsuf Óaleyhi's-selām ġayrı illetlere ibtidā eyledi.

2445. Züleyhā goft k'ey ÓibriÓibāret

⁵⁷ Yazmada “zār” şeklindedir.

Züleyhâ didi ki ey sözinde sözler ta'Öbır idici

Ki bordı ez-sühan vaktem be-ğāret

Sözden benüm vaqtümi yağmaya iletdüñ.

2446. Me-zen ber-rüy-ı kârem dest-i redrā

Urma benüm işümün üzerine red elini. Ya'Öñ benüm sözümi red itmeyüb itā'Öat eyle dimekdür.

Ki h'āhem košten ez-dest-i to hodrā

Ki ben isterüm senün elinden kendimi öldürmeklük “**Košten** bi-kāfi'l-ÖArabı”

2447. Be-Öişret destem ender-gerden āviz

Öİşret ile elini benüm gerdānuma aş. Ya'Öñ kucaqla. “**Gerden** bi-kāfi'l-ÖAcemı”

Ve ger ne burremeş ez-haңer-i tız

Yohsa ol gerdānuma iledürüm. Ya'Öñ keskin haңerümi gerdānumuñ ғанına boyarum dimekdür.

2448. Neyāri dest eger der-gerden-i men

Getürmezsen elini eger benüm gerdānuma. “**Gerden** bi-kāfi'l-ÖAcemı”

Şevd hün-ı menet hāl be-gerden

Benüm ғанum hālā senün gerdānına olur. Ya'Öñ ғанum boynuña⁵⁸ olur. “**Be-gerden** bi-kāfi'l-ÖAcemı”

2449. Keşem haңer çü süsen ber-ten-i h'ış

Süsen gibi olan haңerümi kendi vücūduma çekerüm.

Çü gül der-hün keşem pırāhen-i h'ış⁵⁹

Gül gibi olan ғанumı kendi gönlegüme çekerüm. Ya'Öñ gönlegümi ғанuyla ālūde eylerüm dimekdür.

⁵⁸ Yazmada “boynuna” şeklindedir.

⁵⁹ Yazmada “men” şeklindedir.

2450. Nihem ber-ten zi-cân dâğ-ı cüdāyî

Tenüm üzerine cānumdan cüdālük yaqısını qorum.

Zi hūccet goftenet yābem rehāyî

Senūñ hūccet söylemeñden qurtulmaqluq bulurum.

2451. ÓAzizem pîş-i to çün koşte yābed

Benüm Óazizüm senūñ öñüñde⁶⁰ çünki beni merhūm olmış bulur. “**Košte** bi-kāfi’l-ÓArabî”

Pey-i košten Óinān śūy-ı to tābed

Öldürmek için yaÓnı merhūm atınuñ licāmını senūñ cānibine çapdurur. “**Košten** bi-kāfi’l-ÓArabî”

2452. Pes ez-košten be-zîr-i tūde-i hāk

Merhūm oldıqdan soñra topraq yıgın[ın]uñ altında

Be-to peyvended in cān-ı heves-nāk

[169^a] Saña muttasıldur seni heves idici cānum

2453. Be-goft in ü keşid ez-zîr-i pister

Bunı didi ve çekdi döşeginūñ altından.

Çü berg-i bîd sebzā-reng hançer

Sögüt yaprağı gibi yeşil qabzalı hançerini

2454. Dilî ez-āteş-i gam der-teb ü tāb

Göñli gam āteşinden ditremededür ve ĥarāretededür.

Be-ĥalk-ı teşne bord ān qatre-i āb

Śusuz olan boğazına ol hançeri bir qatre śu gibi iletđi. YaÓnı śu gibi boğazına ĥançeri śoqđı.

2455. Çü Yūsuf ān be-dîd ez-cāy ber-cest

⁶⁰⁶⁰ Yazmada “öñinde” şeklindedir.

Çünkü Yūsuf Őaleyhi's-selām anı gördi, yirinden sıçradı.

Çü zerrin yāre bigrifteş ser-i dest

Altun rüşvet gibi Yūsuf Züleyhāyı elinüñ başından⁶¹ tutdı.

2456. K'ez-ın tündi biyārām ey Züleyhā

Bu yaramazluğdan saña mutiŐ olurum iy Züleyhā. “**K'ez-ın** bi-kāfi'l-ÖArabî”

V'ez-ın reh bāz keş gām ey Züleyhā

Bu kendini helāk itmeklük yolından girü çek adımını ey Züleyhā. “**Bāz keş** bi-kāfi'l-ÖArabî, **Gām** bi-kāfi'l-ÖAcemî”

2457. Zi men h'āhî ruh-ı maşūd diden

Benden maşūduñ yüzini görmeklük istersin kendini helāk itme.

Zi vaşl-ı men be-kām-ı dil reşiden

Benüm vaşlumdan kendinüñ murādına yetişmek istersin, kendine kıyma. “**Be-kām** bi-kāfi'l-ÖArabî”

2458. Züleyhā mäh-ı evc-i dil-sitānî

Züleyhā gönül alıcılık burcınıñ ayını Yūsuf Őaleyhi's-selāmdan çünkü gördi ol maħabbet idiciliği. MısrāŐ-ı şāñideolan **zi Yūsuf** mısrāŐ-ı evvele muttasıldır.

Zi Yūsuf çün be-dîd ān mihribānî

Bu mısrāŐuñ maŐnāsı mürür itdi mısrāŐ-ı evvelde.

2459. Gümān zed ki h'āhed kām-ı o dād

Žan urdı ki istedi aña murādını virmeclüğünü. “**Gümān** bi-kāfi'l-ŐAcemî, “**Kām** bi-kāfi'l-ŐArabî”

Be-vaşl-ı h'ışten ārām-ı o dād

Kendinüñ vuşlatıyla aña rahāt olmaqlığını virdi. YaŐnî Yūsuf Őaleyhi's-selām Züleyhāya rahāt olmaqlığı virdi şandı.

⁶¹ Yazmada “başından elinden” şeklindedir.

[169^b]

2460. Zi dest-i hod revānî hançer endāht

Kendi elinden ol cān gibi olan hançerini atdı.

Be-kaşd-ı şulh tarh-ı diğēr endāht

Şulh kaşdıyla bir ğayrı bırakmaqluğ atdı.

2461. Leb ez-şirîn dehāneş pür-şeker kerd

Tudağını ol Yūsufuñ tatlu ağızından tolu şeker eyledi. YaŖnî boynına şarıldı ağızından öpdî.

Zi sāŖid tavk v'ez-sākeş kemer kerd

Bileginden hāl hāl eyledi, baldırından kemer eyledi. YaŖnî budınuñ arasına Yūsuf Ŗaleyhi's-selāmı aldı ve Yūsuf Ŗaleyhi's-selām dizinüñ üzerine oturdı.

2462. Be-piş-i nāvekeş cānrā hedef sāht

Yūsuf Ŗaleyhi's-selāmuñ öñine cān gibi olan bazığı nişān-gāh düzdi. YaŖnî cāy-ı maŖhūdı açdı. “Nāvekeşbi-kāfi'l-ŖArabî”

Zi şevk-i gevher-i ten rā šādef sāht

Anuñ cevherinüñ şevkinden tenini šādef düzdi.

2463. Velî nüğşād Yūsuf ber-hedef şest

Velākin Yūsuf Ŗaleyhi's-selām nişānı üzerine şest ile okını urmadı.

Pey-i gevher šādef rā mühr nişkest

Šādefüñ cevāhiri içün mührü kırmadı. YaŖnî mührini bozmadı, izāle-i bîkr itmedi dimekdür. “Nişkest bi-kāfi'l-ŖArabî”

2464. Dileş mî-h'āst der-soften be-elmās

Ĥazret-i Yūsuf Ŗaleyhi's-selāmuñ gönli Züleyhānuñ incüsini elmāsıyla delmek istedi.

Velî mî-dāşt ĥükm-i Ŗişmeteş pās

Velâkin ol Yûsuf Óaleyhi's-selâmun Óismet hûkmine riÓâyet tutdı. YaÓnı kendüsi maÓşiyetden şaķınmağa riÓâyet tutdı dimekdür.

2465. Züleyhâ der-teķāzâ germ ü Yûsuf

Züleyhâ germet ile teķāzâdadur. YaÓnı tız olındı tız olundı dimekdür. “**Germ** bi-kâfi'l-ÓAcemı”

Hemi-engıht esbâb-ı tevaķķuf

Yûsuf Óaleyhi's-selâm ise tevaķķuf sebeblerini ķarıřdırmadadır.

2466. Nihâdı ber-izâr-ı h'ış desti

Kendi uçķurı üzerine elini ķodı. YaÓnı uçķurını [170^a] çözmege başladı.

Yekı Óuķde güşâdı vü dü bestı

Bir düğümini çözerdi ve iki düğüm baēlardı.

2467. Fütâdeş çeşm nâ-geh der-miyâne

Yûsuf Óaleyhi's-selâmuñ gözi apansız ortada düşdi.

Be-zer-keş perdeó[i] der-günc-i hâne

Bir şıb perdenüñ üzerine hânenüñ bucağına “**Be-zer-keş** bi-kâfi'l-ÓArabı” “**Günc** bi-kâfi'l-ÓAcemı”

2468. Suóâleř kerd k'ân perde pey-i çışt

Yûsuf Óaleyhi's-selâm su'al eyledi Züleyhâya bu perde kimüñ içündür? “**Kerd k'ân** bi-kâfi'l-ÓArabı fı-himâ”

Der-ân perde nişeste perdeēi ķıřt

Bu perdenüñ içinde perde šâhibi kimdür? “**Perdeēi** bi-kâfi'l-ÓAcemı” “**Ķıřt** bi-kâfi'l-ÓArabı”

2469. Be-goft ân kes ki tâ men bende hestem

Züleyhâ didi ol kimesnedür ki tâ aña ben ķul olmuşumdur.

Be-resm-i bendegâneş mı-perestem

Ķullaruñ Óâdetince aña tapıcıyum.

2470. Bütî ten ez-zer ü çeşmeş zi gevher

Bir putdur, teni altundandır, gözleri cevāhirdendür.

Derüneş tableó[i] ez-müşk ezfer

Ol putuñ içi müşk ezferdendür bir tabledür.

2471. Be-her sāŖat fütāde pış-i oyem

Her sāŖatde anuñ öñine düşüciyüm.

Ser-i tāŖat nihāde pış-i oyem

TāŖat başını ben anuñ öñine komışum.

2472. Derün-ı perde kerdem cāy-gāheş

Perdenüñ içinde ben aña yir eyledüm. “**Kerdem** bi-kāfi’l-ŖArabî” “**Cāy-gāheş** bi-kāfi’l-ŖAcemî”

Ki tā nebved be-sūy-ı men nigāheş

Tā olmaya benüm cānibüme añun nažarı

2473. Zi men āyın-i bî-dîñi ne-bîned

Benden dînsüzlük uslûbını görmeye.

Der-în kârem ki mî-bîñi ne-bîned

Benüm bu işümi sen görürsün ol görmeye.

2474. Çü Yūsuf ın suhen bişñid zed bāng

ÇünküYūsuf Ŗaleyhi’s-selām bu sözi işitdi, šadā urdı.

K’ez-în dîñār-ı nağdem nîst yek dāng

Bundan benüm nağdumuñ altunı bir dāng⁶² yok mıdır? YaŖñi benüm dîni-müñ altununuñ nağdi bir dāng⁶³ yok mıdır? YaŖñi bir altun kadar benüm dîñüm yok mıdır?

⁶² Yazmada “deng” şeklindedir.

⁶³ Yazmada “deng” şeklindedir.

[170^b]

2475. Torā āyed be-çeşm mürdegān şerm

Saňa gelür ölülerden yaŖnı merhūmlardan gözine utanmaķluk.⁶⁴ “**Mürdegān** bi-kāfi’l-ŖAcemı”

V’ez-ın nā-zindegān der-hātır āzerm

Bu diri olmayanlardan hātırūnda rencıdeň vardır. “**Nā-zindegān** bi-kāfi’l-ŖAcemı”

2476. Men ez-bınā [vü]dānā mı ne-tersem

Ben görıcı ve bilgili olan Allāhdan ķorķmayam mı?

Zi Ƙayyūm [u] tuvānā mı ne-tersem

Ƙayyūm [ve] tuvānā olan Allāhdan ķorķmayam mı?

2477. Be-goft ın v’ez-miyān-ı kār ber-h’āst

Bunı didi ve ortadan işini ķaldırdı.

V’ez-ān hoş h’āb-geh bıdār ber-h’āst

Ol gözi uyıcaķ yirden uyanmağla ķaldı.

2479. Elif kerd ez-dü şāh-ı lāmelif dūr

Elifi eyledi ol iki dallı olan lāmelifden uzaķ eyledi. Elifden murād zekeridür. Lāmelifden murād Züleyhānuň fercidür. “**Kerd** bi-kāfi’l-ŖArabı”

Rehāned ez-kāz-ı şımın şemŖ-i kāfūr

Ƙurtardı gümüşmıķrāzdan kāfūr şemŖini.

2480. Ƙü geşt ender devıden gām tızeş

Ƙünkü segirtmeden adımını keskin eyledi. “**Geşt ü gām** bi-kāfi’l-ŖAcemı fı-himā”

Güşād ez-her derı rāh-ı gürızeş

Her bir ķapudan ķaçacaķ yol açdı. “**Gürızeş** bi-kāfi’l-ŖAcemı”

2481. Be-her der k’āmedı bı-der güşāy[ı]

⁶⁴ Yazmada “uyanmaķluk” şeklindedir.

Her  apuya gel rdi,  apusuz a  lurdu. “**K’ med ** bi-k fi’l- Arab ”

Per d   ufl c y  perre c y 

Kilid  n perr si bir yirde idi  anadı da ı bir yirde idi. Ya  n  kilid bir yirde kanad di er yirde idi demekd r.

2482.   aret kerdene  g y  be-eng  t

  aret eyledi g y  parma ıyla. “**Kerdene ** bi-k fi’l- Arab ” “**G y ** bi-k fi’l- Acem ”

Kilid  b d behr-i feth  der-m  t

Mift  h idi a mak i  n elinde.

2483. Z leyh    n be-did  n ez-  akab cest

Z leyh    nki bu Y suf   leyhi’s-sel mu n  a masını g rdi,  k esinden    radı.

Be-vey der- hir n derg h peyvest

Y suf   leyhi’s-sel ma   ir  apusundan  apu  atından muttasıl oldu. Ya  n  yapı dı. “**Derg h** bi-k fi’l- Acem ”

2484. Pey-i b z  meden d men ke  de 

[171^a] Gir  get rmek i  n eteginden  ekdi.

Zi s y-ı p  t-i p   hen der de 

G  lek ar a c nibinden yırtdı.

2485. Bir n reft ez-kef-i  n  am res de

Ta ra gitdi elinden ol  amından  urtulmu .

Bes n-ı  on e p   hen der de

 on e gibi g  legini yırtdı.

2486. Z leyh  z’ n  ar met c me zed   k

Z leyh  ol hu  metden lib sını yırtdı.

   s ye h’  r  end ht ber-h k

Gölge gibi kendüsini toprak üzerine atdı.

2487. Hurüşî ez-dil-i nâ-şād ber-dāšt

Ĥareketi ol [nâ-şād] olmayan gönlinden yukarı tutdı.

Zi nâ-şādî-i hod feryād ber-dāšt

Kendi mesrūr olmamasından feryād tutdı.

2488. Ki vāveyla zi bî-iqbālî-i baht

Ki helâklük bahtümün iqbâlsüzlüğinden

Ki bord ez-hāneem ān nāzenîn raht

İletdi benüm evümden ol nāzenîn olan mahbûb esbābını.

2489. Dirîğ ān şayd k’ez-dāmem birün reft

Ĥayfā ol şikār benüm tuzagumdan taşra gitdi.

Dirîğ ān şehd k’ez-kāmem birün reft

Ĥayfā ol şeker benüm dimāgumdan taşra gitdi. “K’ez-kāmem bi-kāfi’l-ŖArabî”⁶⁵

2490. ŖAzîmet kerd rûzî Ŗankebûtî

ŖAzîmet eyledi bir gün bir örümcek.

Ki behr-i hod koned tahşîl-i kûtî

Kendi için bir nafaqa tahşîl eyleye.

2491. Be-cāy[i] dîd şehbāzî nişeste

Kendi yirinde bir dāne toğan oturmuş gördi.

Zi kayd-ı dest-i şāhān bāz reste

Pādîşāhlaruñ elinüñ buķāgusından girü ķurtulmuş.

⁶⁵ Yazmada “K’ez-kāmem bi-kāfi’l-ŖArabî ve’ş-şānî bi’l-ŖAcemî” şeklindedir.

2492. Be-gird-i o teniden kerd āgāz

Ol anuñ etrāfına varub gelmeden ibtidā eyledi. “**Kerd** bi-kāfi’l-ŌArabî”

Ki bended perr ü bāleşrā zi pervāz

Ki bağladı kanadını kıuyruğını uçmadan.

2493. Zamānî kār der-peykār-ı o kerd

Bir zamān işini ol āğ şāhibinüñ işinüñ ardında eyledi.

[171^b]

Lu Ōāb-ı hod heme der-kār-ı o kerd

Kendi işlerini ol āğ şāhibinüñ cümle işinde oldı. YaŌnî hizmetine iķāmet eyledi. “**Kerd** bi-kāfi’l-ŌArabî”

2495. Çün ān⁶⁶ şehbāz kerd ez-vey kenāre

Çünkü ol toğan āğdan kenāra eyledi.

Ne-māndeş ğayr-ı tārî çend pāre

Ķalmamışdur āguñ tellerinüñ ğayrı birkaç pāre.

2496. Menem ān Ōankebūt-ı zār u rencūr

Benüm ol āğ kıuran Ōankebūt zār u rencūr iķindeyüm.

Fütāde ez-murād-ı h’ışten dūr

Kendi murādumdan uzak düşmüşümdür.

2497. Reg-i cānem güsiste hemçü tāreş

Cānumuñ tamarı da kıırılmışdur anuñ telleri gibi. “**Güsiste** bi-kāfi’l-ŌAcemî”

Ne-geşte murġ-ı ümmîd[i] şikāreş

[Bir] ümîd kıuşı ol āğda şikār olmamışdur. “**Ne-geşte** bi-kāfi’l-ŌAcemî”

2498. Güsiste tārem ez-her kār u bārî

⁶⁶ Yazmada “ol” şeklindedir.

Benüm ağumuñ telleri kırılmışdur her işümden gücümnden.

2499. Be-destem nişt cüz bügsiste târî

Elümde yokdur birkaç üzülmüş telüñ gayrı.

**Piş Resîden-i ÓAzîz-i [Mısr] Yûsuf Râ Der-Birün-ı Ān Hâne ve Pinhân
Dâšten-i Ānçı Miyân-ı Vey Ve Züleyhâ Güzeşte Bûd Ve İfşâ-yı Züleyhâ Ān Râ:**

**Bu sürhÓAzîz-i Mısruñ Öñine Yûsuf ÓAleyhi's-selâm Gelüb Ol
Hânenüñ İçinde Kendi İle Yûsuf ÓAleyhi's-Selâmuñ Ortasında Olan Macerâyı
Gizlü Tutub Ve Dahı Züleyhâ da Geçüb Ol Mâcerâyı Āşikâre İtmesi Beyânın-
dadur.**

2500. Çünîn zed hâme naķş-ı in fesâne

Buncılayın urdı kâlem naķş-ı bu hîkâyeye.

Ki çün Yûsuf birün âmed zi hâne

Çünkü Yûsuf ÓAleyhi's-selâm evden taşra geldi.

2501. Birün-ı hâne piş âmed Óazîzeş

Hânenüñ taşrasında öñine geldi ÓAzîz-i Mısr.

Gürühî ez-havâss-ı hâne nişeş

Hânenüñ hâsslarından bir cemâat dahı öñine geldi.

2502. Çü der-hâleş Óazîz âşüftegi dîd

Çünkü Yûsuf ÓAleyhi's-selâmuñ hâlini ÓAzîz-i Mısr [172^a] perişân gördi.

Der-ân âşüftegi hâleş be-pürşîd

Ol âşüftelüğinden hâlini suóâl eyledi.

2503. Cevâbî dadeş ez-hûsn-i edeb bâz

Bir cevâb virdi Yûsuf ÓAleyhi's-selâm ÓAzîz-i Mısrâ hûsn-i⁶⁷ edebden. YaÓñî biraz kızlarla oynadum didi.

Tehî ez-töhmet-i ifşâ-yı ân râz

⁶⁷ Yazmada “hûsn ü” şeklindedir.

Ol sırrı ifşâ eylemeden töhmetden hâlî cevâb virdi.

2504. ÓAzîzeş dest bigrift ez-ser-i mihr

ÓAzîz- Mısr Yūsuf Óaleyhi's-selāmuñ elini maḥabbet başından tutdı.

Derün bordeş be-sūy-ı ān perî-çih

İçerü iletdi ol perî çehresinüñ cānibine. Murād Züleyḥādur.

2506. Çü bā-hem dîdeşān bā-h'îştēn goft

Çünkü ÓAzîz-i Mısrıla bile gördi Züleyḥā Yūsuf Óaleyhi's-selāmi, kendi kendüne didi.

Ki Yūsuf bā-Óazîz aḥvāl-i men goft

Yūsuf Óaleyhi's-selām Óazîzüme benüm aḥvālümü didi.

2507. Be-ḥūkm-i ān gümān āvāz ber-dāşt

Ol žann ḥūkmiyle āvāzını yuḡarı tutdı.

Niḡāb ez-çihre-i ān rāz ber-dāşt

Niḡābı ol sırruñ çihresinden yuḡarı ḡaldurdı.

2508. Ki ey mîzān-ı Óadl an-rā sezā çîst

Ey Óadālet terāzūsı ol Yūsuf Óaleyhi's-selām içün lāyıḡ olan nedür?

Ki bā-ehlet ne ber-ḡîş-i vefā zîst

Senüñ ehlüñ ile vefā yapraḡı üzerine dirilmedi. “**Kîş** bi-kāfi'l-ÓArabî”⁶⁸

2509. Be-kār-ı h'îş bî-endîşegî kerd

Kendi işinde fikrsüzlük eyledi. “**Kerd** bi-kāfi'l-ÓArabî”

Der-în perde hıyānet pîşegî kerd

Bu perde içinde hıyāneti şānÓat eyledi. YaÓñı baña ulaşdı, elinden güc ile ḡurtuldum didi.

⁶⁸ Yazmada “ÓAcemî” şeklindedir.

2510. ÓAzizeş dād ruhşat k’ey perî-rûy

ÓAziz-i Mısr virdi ruhşat iy perî yüzlü oğlum.

Ki kerd ın kec-nihādî rāst ber-gūy

[172^b]

Kim eyledi bu egri kımaqluğı toğrı söyle. “**Kec** bi-kāfi’l-ÓArabî”⁶⁹

2511. Be-goft ın bende-i Óibri k’ez-āğāz

Züleyhā didi bu kıluñ bir sözine ibtidā ideyüm.

Be-ferzendî şod ez-lutfet ser-efrāz

Senüñ oğluñ olmaqluğla senüñ lutfuñdan ser-efrāz oldum.

2512. Der-ın halvet be-rāhat hufte bûdem

Bu halvet içinde rāhat ile uyumış idüm.

Derün ez-gerd-i miñnet rûfte bûdem

Yüregümden miñnet tozını gidermiş idüm. YaÓnı kıalbüm hulûs üzerine idi. Şuçum yokdur. “**Gerd** bi-kāfi’l-ÓAcemî”⁷⁰

2513. Çü düzdān ber-ser-i bālınem āmed

Çünki bir hırsız benüm yaşıdıgumuñ başına geldi.

Be-kaşd-ı hirmen-i nesrinem āmed

Benüm beyaz gülümüñ hirmeninüñ kaşdına geldi.

2514. Hayāleş ān ki men ez-vey ne āgāh

Anuñ hayālinden ol zamānda ben andan haber-dār degil idüm.

Be-hurrem gülsitānem āvered rāh

Sürür ile benüm gül bāğçeme yol getürdi. YaÓnı beni öpdî kıoçdı.

⁶⁹ Yazmada “ÓAcemî” şeklindedir.

⁷⁰ Yazmada “ÓArabî” şeklindedir.

2515. Be-izn-i bāgbān nā-geşte muhtāc

Bāgbān iznine muhtāc olmamışdı. “Nā-geşte bi-kāfi’l-ŌAcemî”

Bored sünbül be-ğāret gül be-tārāc

Sünbülü yağmaya iletirdi, güli yağmaya iletirdi.

2516. Çü dest āverd pîş ān nā-hiredmend

Elini önüme getürdi ol Ōaqlsuz.

Ki büğşāyed zi genc-i vaşl-ı men bend

Ki bağ açā benüm vaşlumuñ hāzinesinden. “Genc bi-kāfi’l-ŌAcemî”

2517. Men ez-h’āb-ı girān bîdār geştem

Men bu ağır uyhumdan uyanık oldum. “Girān bi-kāfi’l-ŌAcemî”

Zi cām-ı bî-hodî hüşyār geştem

Bî-hodluk cāmından Ōaqlum [hüş]yār oldu. “Geştem bi-kāfi’l-ŌAcemî fî-himā”

2518. Herāsān geşt ez-bîdārî-i men

Çorçar oldu benüm uyanmamdan. “Geşt bi-kāfi’l-ŌAcemî”

Gürizān şod zi hidmetkārî-i men

Benüm hidmetümden kaçār oldu.

2519. Ruh ez-şermendegî sūy-ı der āverd

Yüzünü utanmasından kapu cānibine getürdi.

Be-rūy-ı nîk-bahtî der ber āverd

Eyü bahtlık yüzinden kapuya geldi.

2520. Şitābān ez-kaḫā-yı vey devîdem

Anuñ ardından Ōacele ile segirdüm.

Bîrūn nenhāde pā der-vey resîdem

Taşra ayağını komadan aña yetişdüm.

[173^a]

2521. Giriftem dāmeneşrā çüst ü çālāk

Tutdum anuñ etegini çāpük ü çālāk.

Çü gül üftād der-pīrāheneş çāk

Gül gibi düşdi anuñ gönlegine yırtılmaqluq.

2522. Güşāde çāk-ı pīrāhen dehānī

Açmışdur yırtılmaqluq ile gönlek ağzını.

Koned kavı-i merā rüşen beyānī

Benüm sözüme rüşen beyān eyledi.

2523. Kūnūn ān bih ki hemçün nā-pesendān

Şimdi ol yegrekdür ki beğenmeyenler gibi.

Konī yek çend maḥbūseş be-zindān

Eyleyesin anı birkaç gün zindānda

2524. Veyāhūd ber-ten ü endām-ı pākeş

Yāhūd anuñ teni üzerine, pāk endāmı üzerine,

Nihī derdī ki sāzed derd-nākeş

Bir derd koyasın ki anı derdlü düze. Bu sözleri Züleyhā ÓAziz-i Mısra demişdür.

2525. Pesendī ber-vey ın renc-i girān rā

Begenesin Yūsuf Óaleyhi’s-selāmuñ üzerine bu ağır meşakkati.

Ki gerded Óibretī mer diğerānrā

Bir Óibret ola gayrılarına. “**Gerded** bi-kāfi’l-ÓAcemī”

2526. ÓAziz ez-vey çü bişnīd ın sühan rā

ÓAziz-i Mısır Züleyhādan bu sözleri işitdi.

Ne ber-cā dīd diğer h’işten rā

Yirinde görmedi gayrı kendüyi. Ya'Önî gâzaba geldi dimekdür.

2527. Dileş geşt ez-tarîk-ı istikâmet

Göñli toğrulıq tarîkından oldı Yūsuf Őaleyhi's-selāmuñ hâkķında. Ya'Önî göñlinden didi ki Yūsuf Őaleyhi's-selāmuñ űuķı yokdur, űuķ senüñdür didi.

Zebān ra sāht űeműir-i melāmet

Lisānıyla sögmeglük kılcını düzdi.

2528. Be-Yūsuf goft çün geűtem güher-senc

Yūsuf Őaleyhi's-selām didi ki ben cevāhir tartıcı oldum. “**Geűtem senc** bi-kāfi'l-ŐAcemî fî-himā”

Pey-i beyŐ-i to űod hālî dü-űad genc

Seni almak için iki yüz hazine tenhā oldı. Ya'Önî boşandı.

2529. Be-ferzendî giriftem baŐd ez-ānet

Oğulluğa tutdum seni andan űoñra.

Zi hāűmet sāhtem Őālî mekānet

Hāűmetden düzdüm senün Őālî mekānını.

[173^b]

2530. Züleyhā rā hevā-dār-ı to kerdem

Züleyhāyı saña hevā-dār eyledüm.

Kenîzān rā perestār-ı to kerdem

Kızları da senün cāriyeñ eyledüm. “**Kerdem** bi-kāfi'l-ÖArabî fî-himā”

2531. Ğılāmān hālķa-der-gūű-i to geűtend

Oğlanlar senünçün hālķayı kulağında eylediler.

Őafā-kîű ü vefā-kūű-ı to geűtend

Senüñ şafāñi⁷¹ çekici oldılar, senüñ vefāña⁷² çalışıcı oldılar. YaŌñi senüñ hîdme-tünde oldılar. “**Geştend** bi-kāfi’l-ŌAcemî fî-himā, **Güş** bi-kāfi’l-ŌAcemî fî mîsrā’i’l-evvel ve fî’ş-şāñi bi’l-ŌArabî”

2532. Be-māl-i h’iş dādem ihtiyāret

Kendi mālumla senüñ ihtiyāruñi⁷³ virdüm.

Ne-kerdem renc-e-dil der-hiç kāret

Hîçbir işde gönîlîni rencîde itmedüm. “**Ne-kerdem** bi-kāfi’l-ŌArabî”

2533. Ne destūr-ı hîred bûd in ki kerdî

ŌAqlîlîlûk eli olmadıbumı ki eyledüñ.

ŌAfāke’llāh çi bed bûd in ki kerdî

Allāh seni Ōafv eylesün ne yaramazlûk idi bu ki sen anı eyledüñ. “**Kerdî**bi-kāfi’l-ŌArabî fî-himā”

2534. Nemî-şāyed der-in deyr-i pür-āfāt

Lāyık mıdur bu tolu olan āfetlû kilîşānuñ içinde yaŌñi dünyānuñ içinde.

Cüz ihsān ehl-i ihsānrā mükāfāt

İhsānuñ gayrı ehl-i ihsān için mükāfāt itmek lāyık mıdur, lāyık degildür ki biz saña ihsān itdük sen bize şaticılûk eyledüñ.

2535. To ihsān dîdî vü küfrān nümüdî

Sen ihsānın gördüñ küfrān gösterdüñ .

Be-kāfir-niŌmetî tuğyān nümüdî

NiŌmete kāfir olduñ Ōiśyān gösterdüñ.

2536. Zi kūy-ı hāk-güzārî raht bestî

⁷¹ Yazmada “şafāmı” şeklindedir.

⁷² Yazmada “vefāna” şeklindedir.

⁷³ Yazmada “ihtiyārımı” şeklindedir.

Hâk maħalleden geçmek ile esbâbını bağladuñ. “**Kûy** bi-kâfi’l-**ÓArabî**”

Nemek hordî nemekdânra şikestî

Tuz etmek yidin de tuz ķutusını ķırduñ.

2537. Çü Yûsuf ez-Óazîz îñ tâb u tef dîd

Çünkü Yûsuf Óaleyhi’s-selâm bu ĥarâreti vü ģazabı gördi.

Çü mûy ez-germî-i âteş be-pîçîd

Ķıl gibi âteşüñ ısıcağından devindi. “**Germî** bi-kâfi’l-**ÓAcemî**”

2538. Bedû goft ey Óazîz îñ daverî çend

Aña didi iy Óazîz bu Óadâlet idicilük niceye dek

[174^a]

Günâhî nî bedîñ ĥârîm mepsend

Günâhum yoķdur bu ĥorluk ile beni görme.

2539. Züleyhâ her çi mî-gûyed dîrûgest

Züleyhâ her ne dirse yalandur.

Dîrûĝ-ı o çerâĝ-ı bî-fîrûgest

Anuñ yalanı bir şuolesüz mûmdur.

2540. Zen ez-pehlû-yı çep şod âferîde

ÓAvret tâóifesi sol eye[ģü]den yaradılmış oldu.

Kes ez-çep râstî herĝiz ne-dîde

Kimesne soldan aslâ toĝruluk görmemişdür.

2541. Be-dâned her ki bişnâsed çep ez-râst

Bildi her kimesne ki işitdi soldan toĝruluk

Ki ez-çep râstî müşkil tüvân ĥâst

Soldan toĝruluk istemeklük müşkil oldu.

2542. Merā tā dīde dāred der-peyem ser

Baňa göstermeğlük tutdı baş qorqısı üzerine. YaŖnı kendi kendimi öldürürüm, didi.

Ki kereded kām-ı vey ez-men müyesser

Ki anuñ murādı benden müyesser ola. “**Gereded** bi-kāfi’l-ŖAcemî , **Kām** bi-kāfi’l-ŖArabî”

2543. Gehî ez-pes der-āyed geh zi pîşem

Gāh ardumdan gelürdi gāh öñümden.

Be-her mekr ü füsün h’āned be-h’îşem

Her hîle ile her efsün ile oğudı kendimi.

2544. Velî hergiz be-rū nügşādeem çeşm

Velākin aslā anuñ yüzine gözümü açmadum.

Be-h’ān-ı vaşl-ı o nenhādeem çeşm

Anuñ vaşlınuñ şofrasına ben gözümü qomadum.

2545. Ki bāşem men ki bā-hulq-ı kerîmet

Ben kim oldum ki senüñ kerîm muqābelesinde

Nehem pāy-ı hıyānet der-harîmet

Hıyānet ayağını senüñ hareminüñ içine qoyam.

2546. Bedān bende ki çün mevlā ne-bîned

Ol kul ki çünki efendisini görmedi.

Reved der-mesned-i mevlā nişîned

Gider de efendisinüñ döşeginde oturur.

2547. Zi ğurbet dāştem ber-sîne dāĝî

Ğurbetden ben şinemüñ içinde yakılar tutmuşum.

[174^b] **Girifte ez-heme künc-i ferāĝî**

Tutmuşum cümleden ferâgat bûcâğını. “**Künc** bi-kâfi’l-**Ö**Arabî”⁷⁴

2548. Züleyhâ kısidî süyem firistâd

Züleyhâ benüm cânibüme elçi gönderdi.

Be-rüyem şad-der-i endişe bûşâd

Benüm yüzüme yüz dâne fikr kıpusını açdı.

2549. Be-efsûnhâ-yı şırîn ez-rehem bord

Tatlu hîkâyelerle beni yolumdan iletđi.

Be-hem-râhî der-în halvet-gehem bord

Yoldaşluk bu halvet içinde iletđi.

2550. Kızâ-yı hâcet-i hod h’âst ez-men

Kendi hâcetinüñ kızâsını istedi benden.

Sükûn-ı Öâfiyet ber-h’âst ez-men

Öâfiyet sükûnını istedi benden.

2551. Gürizân rû be-sûy-ı der devîdem

Kıçmaklık ile yüzümi kıpu cânibine segirdüm.

Be-şad dermândegî incâ resîdem

Yüz dermânsuzluğla buraya yetişdüm.

2552. Girift inek kıfâ-yı dâmenem râ

Benüm etegümüñ ardından işte tutdı.

Derîd ez-sûy-ı pes pîrâhenem râ

Yırtdı benüm gönlegümi ard cânibinden.

2553. Merâ bâ-vey cüz in kırî ne-büdest

⁷⁴ Yazmada ÖAcemî şeklindedir.

Baňa anuňla bu işden ğayrı olmamışdur.

Birün z'ın kār bāzārī ne-būdest

Bu işden taşra bir bāzār olmamışdur.

2554. Geret nebved qabūl in bī-günāhī

Eger saňa qabūl itmek olmadıysa bu günāhsuzuň sözini

Be-kon bismi'llāh inek herçi h'āhī

Eyle bismi'llāh ile işte her ne dilerseñ

2555. Züleyhā çün şenīd in mācerā rā

Züleyhā çünki bu Yūsuf Óaleyhi's-selāmdan olan mācerāyı işitdi.

Be-pākī yād kerd evvel Hudā rā

Pāk olan Hudānuň ismine qasem eyledi.

2556. V'ez-ān pes hord sevgendān-ı dīger

Andan şöñra ğayrı andlar içdi.

Be-farq-ı şāh-ı Mısr u tēc u efser

Şāh-ı Mısrūñ başına ve tēcına and içdi.

2557. Be-iqbāl-i Óazız ü Óizz ü cāheş

[175^a] ÓAzızūñ iqbālīne deÓizz ü cāhına da and içdi.

Ki devlet sāht ez-hāsān-ı şāheş

Ki devlet düzdi pādişāhuñ hāsślarından.

2558. Belī çün üfted ān rā daÓviyi bend

Belī çünki daÓvā kaydına düşdi.

Güvāh-ı bī-güvāhān çist sevgend

Şāhid şāhidsüzlük ile nedür? Hiç fāóidesi yokdur.

2559. Koned sevgend bisyār āşikāre

Çok andı āşikāre eyledi Züleyhā.

Dürūġ-endiġi sevgend-h'āre

Yalan fikr ile yemîn yiyicilik ile

2560. Bes ez-sevgend āb ez-didegān riht

Çok and içmeden gözinüñ suyını gözlerinden dökdi.

Ki Yūsuf ez-nūhust in fitne engiht

Evvel Yūsuf Őaleyhi's-selām bu fitne[y]i kopardı.

2561. Çerāġ-ı kiżb rā k'efrūziyeş zen

Yalan çerāġını şüŐlelendirmeklük urdı.

Be-cüz eşk-i dürūġi nişt revġan

Yalan ile gözyaşınıñ ġayrı yoġdur yağlamaġluġı.

2562. Ez-ān revġan çerāġeş çün fūrūzed

Ol yalan yağından anuñ çerāġı çünki şüŐlelendi.

Be-yek sāŐat cihāni rā be-sūzed

Bir sāŐat bütün cihānı yakdı.

2563. ŐAziz ān girye vü sevgend çün dıd

ŐAziz ol Züleyhānuñ ağlamasını and içmesini gördi.

Bisāt-ı rāst-bini der-neverdjd

Toġruluk görüciliġin döşemesini devşirdi. YaŐni ŐAziz-i Mısr dir ki gönlinden fakir oġlana iftirā idersin cümle suç senüñdür.

2564. Be-serhengi işāret kerd tā zūd

Çavuşlara işāret eyledi tizcecik. “**Kerd** bi-kāfi'l-ÖArabı”

Zened ber-cān-ı Yūsuf zahm çün Őūd

Yūsuf Őaleyhi’s-selāmuñ cānına zahm ura Őūd ağacı gibi. YaŐnı vüçüdını pāre pāre eyleyeler.

2565. Be-zahm-ı ğam reg-i cāneş hırāşed

Ĝam zahmından cānınuñ tamarını tırmalayalar.

[175^b]

Zi levheş āyet-i hestı tırāşed

Anuñ vüçüdınıñ levhinden varluķ āyetini tırāş eyleyeler.

2566. Be-zindāneş koned maħbūs çendān

Anı zindānda ħabs eyleyeler bu ķadar zamān.

Ki gerded āşikār ān sırr-ı pinhān

Ki ola gizlü sır āşikāre. “**Gerded** bi-kāfi’l-ÖAcemi”

Keşiden-i Serhengān-ı Yūsuf Őaleyhi’s-Selām Be-Cānib-i Zindān Ve Güvāhı Dāden-i Tıfl-ı Şır-H’are Be-Pākı-i Vey Güzāşten-i Vey Rā:

Bu Sürh ÇavuşlarYūsuf Őaleyhi’s-Selāmı Zindān Cānibine Çeküb Be-şikte Meme Emici MaŐşüm Yūsuf ŐAlehi’s-Selāmuñ Pāklügüne Şehādet İdüb Yūsuf Őaleyhi’s-Selāmuñ Şuçından Geçmeklük Beyānındadır.

2567. Çü Yūsuf rā girift ān merd-i serheng

Çünkü Yūsuf Őaleyhi’s-selāmı ol çavuş eri tutdı.

Be-miħnet-gāh-ı zindān kerd āheng

Miħnet mekānı olan zindāna getürmeklük ķaşdını eyledi. “**Gāh** bi-kāfi’l-ÖAcemi, **Kerd** bi-kāfi’l-ÖArabı”

2568. Be-teng āmed dil-i Yūsuf ez-ān derd

Ĥazret-i Yūsuf Őaleyhi’s-selāmuñ gönli tar oldı bu derdden.

Nihān rüy-ı duŐā der-āsmān kerd

Gizlüce duŐā yüzini āsmāna eyledi.

2569. Ki ey dānā be-esrār-ı nihānı

İy gizlüce sırları bilici olan Allāh!

Torā bāşed müselleṃ rāz-dāñi

Saña müselleṃ oldı sır bilmeklük.

2570. Dürüg u rāst pış-i tost mümtāz

Yalan toğrudan senüñ öñünde⁷⁵ mübeyyendür.

Ki dāned cüz to kerden keşf-i ğn rāz

Kim bilür senden ğayrı bu sırrı āşikāre itmeklügi. “**Kerden** bi-kāfi’l-ŖArabî”

2571. Zi nūr-ı şıdk çün dādî fürügem

Şıdk nūrından çünki baña şuŖlelenmek virdüñ. YaŖñi beni peygamber eyledüñ.

Me-nih töhmet be-ğüftār-ı dürügem

Baña töhmet kıoma yalan söz ile.

[176^a]

2572. Güvāhî büğzerān ber-daŖvî-i men

Bir şāhid getür benüm daŖvāma.

Ki şıdk-ı men şeved çün şubĥ rüşen

Ki benüm şādıķlıküm şubĥ ve rüşen gibi ola.

2573. Zi şest-i himmet-i kışver-küşāyeş

Himmeti şestinden memleket açıcıdur. Şestden murād oķu yayuñ kirişine geçürüb yayı toldırub atmağa dirler. “**Kişver küşāyeş** bi-kāfi’l-ŖArabî fı-himā”

Çü āmed ber-hedef tır-i duŖāyeş

Çünki nişān üzerine anuñ duŖāsınuñ oķu geldi.

2574. Der-ān mecmaŖ zenî h’ış-i Züleyhā

Ol cemŖiyet içinde Züleyhānuñ ĥāsmı bir Ŗavret var idi.

Ki būdî rüz ü şeb pış-i Züleyhā

Ki gice gündüz Züleyhānuñ öñinde idi. YaŖñi muşāĥibi idi.

⁷⁵ Yazmada “öñinde” şeklindedir.

2575. Se māhe kūdekî ber-dûş-ı hod dāşt

Üç ayluk ma'ûşımı kendi omuzında tutardı. “**Kūdekî** bi-kāfi'l-ŌArabî fî'l-evvel ve's-şānî bi'l-ŌArabî”⁷⁶

Çü cān bigrifte der-āgûş-ı hod daşt

Cān gibi tutmuş idi kendi kucagında.

2576. Çü sūsen ber-zebān hārfî ne-rānde

Sūsen çiçeği gibi dilinüñ üzerinden bir hārf sürmemiş idi.

Zi tūmār-ı beyān hārfî ne-hānde

Beyān tūmārından bir hārf okumamış idi.

2577. Figān zed k'ey Ōazîz āheste-ter bāş

Ma'ûşım figān urdı iy Ōazîz ziyāde yapça yapça hāreket eyle.

Zi taŌcîl-i Ōukūbet ber-hāzer bāş

ŌUkūbete taŌcîlden ziyāde hāzer üzre ol.

2578. Sezā-vār-ı Ōukūbet nîst Yūsuf

ŌUkūbete lāyık degildür Yūsuf Ōaleyhi's-selām.

Be-lutf u merhāmet evlāst Yūsuf

Merhāmet ile lutf eylemek evlādur Yūsuf Ōaleyhi's-selāma.

2579. ŌAzîz ez-goften-i kūdek Ōaceb mānd

ŌAzîz, ma'ûmuñ söylemesinden Ōacebde kaldı. “**Kūdek** bi-kāfi'l- ŌArabî”

[176^b] **Sūhan bā-o be kânūn-ı edeb rānd**

Sözi aña edeb kân[ūn]ıyla sürdi. YaŌnî ma'ûşūma.

⁷⁶ Yazmada “ŌAcemî” şeklindedir.

2580. Ki ey nā-şüste leb z’ālāyış-i şîr

İy dudağı yıkanmamış südüñ ta’allukatından

Hudāyet kerde telķin hūsn-i taķrîr

Saňa Allāh güzel taķrîr telķin eylesün. “**Kerdebi-kāfi’l-’Arabî**”

2581. Be-gū rūşen ki ĩn āteş ki efrūht

Rūşen söyle ki bu āteş kimden şü’lelendi?

K’ez-ānem perde-i Őizz ü şeref sūht

Benüm Öizz ü şeref perdemi yakdı. “**K’ez-ānembi-kāfi’l-’Arabî**”

2582. Be-goftā men neyem nemmām u ğammāz

Ma’şūm didi ki ben kıovıcı ğammāz degilüm.

Ki gūyem bā-keşî rāz-ı keşî bāz

Ki söyleyem bir kimesnenün sırrını bir kimesneden.

2583. Zi ğammāzîst müşk-i Çîn siyeh-rūy

Ğammāzluķdan Çîn müşkinün yüzi siyeh oldu.

Ki ez-şad-perde bîrūn mî-dihed būy

Yüz perdeden taşra virdi kıohusını.

2584. Be-bîñ der-tāze-gūlhā-yı bahārî

Bahār güllerinün tāzelüğini gör.

Ki handān u hoşend ez-perde-dārî

Güzel gülicidür perde tutuculuğundan.

2585. Neyem ğammāz lîkin ger be-dāñî

Ben ğammāz degilüm lākin senbilürsen.

Be-gūyem bā-to ĩn-rāz-ı nihāñî

Ben saňa söylerüm bu gizlü sırrı.

2586. Bo-rev der-hāl-i Yūsuf kon nežāre

Yüri Yūsuf Óaleyhi's-selāmuñ hāline sen kendüñ nažar eyle.

Ki pīrāhen çi sāneş geşte pāre

Anuñ gönlegi nereng gibi pārelenmiş oldu. “Geştebi-kāfi'l-ÓAcemī”

2587. Ger-ez-piş est der-pīrāheneş çāk

Eger öñinden ol gönlegüñ yırtığı oldu ise

Züleyhā rā buved dāmen ez-ān pāk

Züleyhānuñ dāmeni ol daÓvādan pāk idi.

2588. Ne-dāred daÓvī-i [177^a] Yūsuf fūrūgi

Yūsuf Óaleyhi's-selām daÓvāsında şuÓle tutmadı.

Hemī-gūyed berāy-ı hod dūrūgi

Cümlesini kendi için yalan didi.

2589. V'er ez-pes çāk şod pīrāhen-i o

Eger ardından yırtılır oldıysa anuñ gönlegi

Buved pāk ez-hıyānet dāmen-i o

Yūsuf Óaleyhi's-selāmuñ dāmeni hıyānetden pāk olur.

2590. Dürügest ānçi mī-gūyed Züleyhā

Yalandur anı ki Züleyhā söyler.

Ne rāh-ı şıdķ mī-pūyed Züleyhā

Şıdķ yolında eyler olmadı Züleyhā

2591. ÓAziz ez-tıfl çün gūş sühan kerd

ÓAziz çünkü maÓşūmdan sözi işitmeklük eyledi. “Gūş bi-kāfi'l-ÓAcemī”

Revān teftiş-i hāl-i pīrāhen kerd

Kendi gitmeklük gönleginüñ hâlini teftiş eyledi. “**Kerd** bi-kāfi’l-ÔArabî”

2592. Çü dîd ez-pes derîde pîrehen rā

Çünkü gördi ardından yırtılmış gönlegini.

Melāmet kerd ān mekkāre zen rā

Melāmet eyledi ol mekkāre olan Ôavrete. Murād Züleyhādur.

2593. Ki dānistem ki in keyd ez-to būdest

Bildüm ki bu hîle senden olmuşdur.

Ber-ān āzāde in kayd ez-to būdest

Ol āzāde üzerine bu iftirā kaydı senden olmuşdur.

2594. Çi keyd est in ki pîş āverdi āhir

Ne hîledür bu ki öñine getürdüñ āhir?

Çi bed būd in ki bā-hod kerdî āhir

Ne fenādur bu ki kendüñ eyledüñ āhirü’l-emr. “**Kerdî**bi-kāfi’l-ÔArabî”

2595. Zi rāh-ı neng ü nām-ı h’îş geştî

Kendi nāmından kendi Ôārından rücūÔ eyledüñ. YaÔñî Ôār u nām kaydında olmaduñ.

Taleb-kār-ı ğulām-ı h’îş geştî

Kendi ğulāminuñ vuślatını taleb idici olduñ. YaÔñî kendi ğulāmını sevdüñ. “**Geştî**bi-kāfi’l-ÔAcemî fî-himā”

2596. Pesendîdî be-hod in nā-pesendî

[177^b]

Begendüñ kendüne bu begenilmeyen şeyôî begendüñ.

V’ez-ān pes cürm-i ān ber-vey fekendî

Andan soñra ol cürmü Yūsuf aleyhi’s-selāmuñ üzerine bıraķduñ.

2597. Zi keyd-i zen dil-i merdān dü-nīm est

ÓAvretüñ hñlesinden erlerüñ gönli iki pāredür.

Zenān rā keydhā-yı bes Óažım est

ÓAvretlerüñ hñleleri ziyāde Óažımdür.

2598. ÓAzizān rā koned keyd-i zenān h'ār

ÓAzizleri Óavretlerüñ hñlesi hor ider.

Be-keyd-i zen buved dānā giriftār

ÓAvretlerüñ hñlesine Óālimler giriftār olur.

2599. Zi mekr-i zen kesī Óāciz me-bādā

ÓAvretüñ mekrinden kimesne Óāciz olmasun.

Zen-i mekkāre hod hergiz me-bādā

Mekkāre Óavret kendi dünyāda asl[ā] olmasun.

2600. Bo-rev z'in pes be-istiğfār binşın

Yüri bundan soñra istiğfār ile otur.

Zi haclet rūy der-dīvār binşın

Utandığından utandığından yüzini dīvār tarafına çevir de otur.

2601. Be-girye germ kon hengāme-i h'ış

Ağlamak ile ısıcı eyle kendi vaqtını, kendi kaşdını. “**Germ** bi-kāfi'l ÓAcemī

Be-şū z'in h'arf-i nā-hoş nāme-i h'ış

Yıka bu güzel olmayan h'arfi kendi defterinden. Buraya gelince ÓAziz-i Mısır Züleyhāya takrİR eyledigini beyāndur. Bundan soñra Yūsuf Óaleyhi's-selāma naşİhat eylesmesini beyāndur.

2602. To ey Yūsuf zebān z'in rāz der-bend

Sen iy Yūsuf lisānını bu sırdan bağla. YaÓnİ Züleyhā baña ulaşdı diyü kimesneye söyleme.

Be-her kes goften-i ın rāz mepsend

Her kimesneye bu sırrı söylemeklūgi begenme.

2603. Hemın bes der-sühan çālākı-i to

Bundan soñra sözde senün çālāklūğün žāhir oldı.

Ki rūşen geşt ber-mā pākı-i to

Rūşen [178^a] oldı bizüm üzerimūze senün pāklūğün. “Geşt bi-kāfi’l ÓAcemi”

2604. Kadem ez-rāh-ı ğammāzı be-der nih

Ayağını ğammāzluğ yolından taşra қо.

Ki bāşed perde-pūş ez-perde-der nih

Ki perde örtici ol ve қapunuñ perdesini қо.

2605. ÓAzız ın goft ü birün şod zi hāne

ÓAzız-i Mısr bunı didi ve evden taşra oldı.

Be-hoş-hüyı semer şod der-zamāne

Güzel hūyluluğ ile meşhūr oldı zamānede.

2606. Taĥammül dil-keş est ammā ne-çendān

Göñli taĥammül idicidür ammā bu қadar degildür.

Nikū-hüyı hoşest ammā ne-çendān

Eyü hūyluluğ güzeldür ammā bu қadar degil. Buña ĥilm ü ĥimārı dirler. Burada Yūsuf Óaleyhi’s-selāma naşıĥat tamām oldı. Monlā Cāmı Ĥazretleri aĥvāl-i ĥālī beyān eyledi. YaÓñı erle Óavret beyninde olan mācerāyı beyān eyledi.

2607. Çü merd ez-zen be-hoş-hüyı keşed bār

Çünkü er Óavretinden güzel hūyluluğla yük çekici olur.

Zi hoş-hüyı be-deyyūşı resed kār

Eyü hūyluluğından şeytānluğā iş yetişür.

2608. Me-kon ber-kār-ı zen çendān śabūrī

ÓAvretlerün işi üzerine bu kadar śabreyleme.

Ki üfted rahne der-sedd-i ğayūrī

Gedik düşer ğayūrluk seddinün içine. YaÓnı kişi gidi tabıÓatlu olur. Bu sözler Monla Cāmī Ĥazretelerinün Óāmmeye naśīhatidür.

Der Dest Ez-Dehān-Bāz Dāšten-i Zenān-ı Mısr Ve Zebān-ı TaÓn Ber-Žüleyhā Keşiden Ve Tiğ-i Ğayret-i ‘Aşķ Desthā-yı Ĥoş Buriden

Bu Sürh Elden ve Ağuzdan Āşikāre Tutub Mısr ‘Avretlerinün Doķunmaķluk Dilini Žüleyhā Üzerine [178^b] Çeküb ‘Işķ Ğayretinün Kılıcıyla Kendi Elleri Kesmeklük Beyānındadır.

BaÓzıları didiler ki Žüleyhānuñ daÓvet eylediđi Óavretler beşdir ol beşden birisi imreóetü’s-sāķidür. İncisi imreóetü’l-ħabbāzdür. Üçüncisi imreóetü śāħibi’d-devābbdur. Dördüncisi imreóetü’l-ħācibdür. Beşinci imreóetü śāħibi’s-sicndür didiler ve baÓzıları didiler ki ol Žüleyhānuñ daÓvet eylediđi Óavretler kırķdur. Ol kırķdan beş kimesnenün ismleri źikr olındı didiler.

2609. Ne-sāzed Óaşķ rā künc-i selāmet

ÓIşķ için düzilmedi selāmet bucağı. “Küncbi-kāfi’l ÓArabī”⁷⁷

Hoşā rüsvāyi vü kūy-i⁷⁸ melāmet

Ne güzel rüsvāylukdur ne melāmet mahallesidür. “Kūy⁷⁹bi-kāfi’l ÓArabī”

2610. Ğam-ı Óaşķ ez-melāmet tāze gerded

ÓIşķ ğamı melāmetden tāze olur.

V’ez-ın ğavĝā bülend-āvāze gerded

ÓIşķ ğavĝāsinuñ śadāsı ziyāde olur. “Gerded bi-kāfi’l ÓAcemī fı-himā”

2611. Melāmet śāħne-i bāzār-ı Óaşķ est

Melāmet Óışķ bāzārınun nāóibidür.

⁷⁷ Yazmada ÓAcemī seklindedir.

⁷⁸ Yazmada “kūyi” seklindedir.

⁷⁹ Yazmada “kūyi” seklindedir.

Melāmet şaykal-ı jengār-ı Őaşk est

Melāmet Őışk pāsınuñ şaykalıdur.

2612. Melāmethā-yı Őaşk ez-her girāne

Őışk melāmetleri her ağır tabıŐatludan. “**Girānebi-kāfi’l ÖAcemî**”

Buved kāhil-tenān rā tāziyāne

Tenleri üşenici olan Őāşıklara kāmçı olur.

2613. Çü bāşed merkeb-i reh-rev girān-hız

Çünkü yola gidici merkeb ağırlukla yürüyici oldu. “**Girān bi-kāfi’l ÖAcemî**”

Şeved z’ān tāziyāne seyr-i o tiz

Ol kāmçıyla ol merkebün yürimesi keskin olur.

2614. Züleyhā rā çü büşküft ān gül-i rāz

Züleyhānuñ çünkü açıldı ol sır gülü.

Cihānî şod be-taŐneş bülbul-āvāz

Dünyāda aña taön etmeklüge bülbul gibi şakır oldılar anuñ ahvāllerini dünyā halkı söylemeden.

2615. Zenān-ı Mısr ez-ān āgāh geştend

[179^a]Mısrnuñ Őavretleri Züleyhādan āgāh oldılar.“**Geştend bi-kāfi’l ÖAcemî**”

Melāmet rā hāvālet-gāh geştend

Söymeklüge anıhavāle eylediler. YaŐnı şabāh da ahşām da melāmete hāvāle eylediler.

2616. Be-her nîk ü bediş der-pey fütādend

Her eylük ile yaramazluk ile ardına düşdiler.

Zebān-ı serzeniş ber-vey güşādend

Serzeniş lisānını anuñ üzerine ya’nı Züleyhānuñ üzerine açdılar.

2617. Ki şod fāriğ ziher neng ü nāmı

Fāriğ oldı Óārından nāmından.

Dileş meftūn-ı Óİbrānı ğulāmı

Göñli meftūn oldı bir Óİbrān kölesine. Óİbrān Yūsuf Óāleyhi's-selāmuñ vilāyetidür.

2618. Çünān der-mağz-ı cāneş cā girifte

Ancılayın anuñ cānınuñ beyni sende yer tutmuşdır. Yūsuf Óāleyhi's-selām

Ki dest ez-dın ü dāniş vā girifte

Elini dıñinden Óilminden ödünç virmişdür.

2619. ÓAceb ğüm-rāhiŋi piş āmed o rā

ÓAceb zāyiÓlügi öñine getürdi ol Züleyhā.

Ki rū der-bende-i h'ış āmed o rā

Ki maḥabbet yüzüni kendi kölesine getürdi.

2620. ÓAceb-ter k'ān ğulām ez-vey nüfürest

Ziyāde Óacebdür ol oğlan Züleyhādan nefret idicidür. “**K'ān** bi-kāfi'l ÓArabı”

Zi dem-sāzi vü hem-rāziş dürest

Ki anuñla dem-sāz ve hem-rāz olmadan uzağdur.

2621. Ne gāhi mı-koned der-vey nigāhi

Gāhıce bir nažar idici Züleyhāya Yūsuf Óāleyhi's-selām olmadı. “**Nigāhi**bi-kāfi'l ÓAcemı fı-himā”

Ne gāmı mı-zened bā-vey be-rāhi

Bir adımcık urur olmadı Züleyhānuñ yolına. “**Gāmı** bi-kāfi'l ÓAcemı”

2622. Be her cā ān reved in iştēd bāz

Her nereye Züleyhā giderse Yūsuf Őāleyhi's-selām girü döner.

Be her cā ıştır reften koned sāz

Her nereye Züleyhā diñür ise Yūsuf Őāleyhi's-selām girmek düzmesini eyler.

2623. Be her cā ān keşed burķaŐ zi ruhsār

Her nerede yaşmağını yanağından [179^b]çekse

Zened ın ez-müje ber-dide mismār

Yūsuf Őāleyhi's-selām kirpiginden gözi üzerine miğ urur. YaŐnı gözleriniķapar.

2624. Zi her ğam k'o be-giryed⁸⁰ ın be-handed⁸¹

Yūsuf her ğamdan ki Züleyhā ki ağılar bu Yūsuf Őāleyhi's-selām ğazabından güler. Zırā gülmek iki dürlüdür. Ziyādehażżından birisi dağı ziyāde ğamından güler. Bunda Yūsuf Őāleyhi's-selāmuñ gülmesi ğamındandır.

Her ān der k'o güşāyed ın bi-bended⁸²

Her nerede ki ol Züleyhā mesrūr olur bu Yūsuf Őāleyhi's-selām bağılanur. YaŐnı yüzini gözini eger. “K'o bi-kāfi'l ŐArabı fı-himā”

2625. Hemānā piş-i çeşm-i onikū nişt

Beñzer ki anuñ gözünüñ öñinde gözi degildir. YaŐnı Yūsuf Őāleyhi's-selāmuñ öñinde Züleyhā

Ez ān rü hātıreş rā meyl-i o nişt

Ol sebebdan Yūsuf Őāleyhi's-selāmuñ hātırında aña meyl yokdur.

2626. Ger ān dil-ber gehı bā-mā nişestı

Eger ol dilber bizümle otur[sa] idi. “Ger ān bi-kāfi'l ÖAcemı”

Zi mā diğer kücā tenhā nişestı

Bizden ğayrı nerede tenhā otururdu. YaŐnı hiç bizüm yanımızdan ayrılırdı demekdür.

⁸⁰ Yazmada “be-girye” şeklindedir.

⁸¹ Yazmada “handend” şeklindedir.

⁸² Yazmada “bendend” şeklindedir.

2627. Reh-i nā-kāmī-i mā kem girifti

Bizüm murādsüzlüğimizüñ yolını [az] tutardı. “**Nā-kāmī** bi-kāfi’l ŐArabī fī-himā”

Be-mā hem kām dādī hem girifti

Bize hem murād virürdi ve hem bizümle şöhet tutardı. “**Kām** bi-kāfi’l ŐArabī”

2628. Be-maḳbūlī kesīrā dest-res ništ

Maḳbūl ile bir kimesne içün el yetiřdirmeklük yokdur.

Ḳabūl-ı hātır ender-dest-i kes ništ

Hātırınuñ ḳabūlī kimesnenüñ elinde degildür. YaŐnī zor ile kimesne sevilmez.

2629. Besā zībā-ruh niḳuşemāŐil

Çok güzel yüzlü ḥasletleri güzel. YaŐnī çok güzeller vardur ki ādemlerüñ tabiŐatları anlara māŐil olmaz. “**Niḳūbi-kāfi’l ŐArabī**”

Ki süyeř tabŐ-ı merdüm ništ māŐil

Ki anuñ cānibine ādemüñ tabiŐatı māŐil degildür.

2630. Besā lüŐlī-veş-i řirīn kirişme

Çok lüŐlī-veř olan nāzı tatlu maḥbūblar

Ki rīzed hūn zi dilhā çeřme çeřme

[180^a] Ḳan dökilür gönüllerinden çeşme çeşme. YaŐnī birisine māŐil olurlar da yü-zine baḳmazlar.

2631. Züleyhā çün řenīd īn dāstān rā

Züleyhā çünki bu ḥikāyeleri işitdi.

Fāḫhet hāst ān nā-rāstān rā

Rüsvāyluḳ düzdi ol toḡrı olmayanlara.

2632. Revān fermūd çeřnī sāz kerdend

Cānıyla buyurdi bir zīyāfet düzmeklük eyleyeler.

Zenân-ı Mısr râ âvâz kerdend

Mısr hânımlarına daÖvet eyleyeler. “**Kerdend** bi-kâfi’l ÓArabî”

2633. Çü çeşni bezm-gâh-ı hüsvâne

Nice ziyâfet pâdişâhâne meclisler düzeler. “**Bezm-gâh** bi-kâfi’l ÓAcemî”

Hezâreş nâz u niÓmet der-miyâne

Biñ dâne nâz u niÓmeti ortaya koyalar.

2634. Zi şerbethâ-yı reng-â-reng şâfi

Şerbetler dürlü dürlü şâfi renglerle

Çü nür ez-Óaks der-žulmet-şikâfi

Nür gibi Óaksinden karanlık delicidir. Lafz-ı şikâf yarık ve şikâften lafzından şîğa-ı emr ve vaşf-ı terkîbîdür ve kelâfe-i⁸³ ebrîsem ve mağâra, kehf maÓnâsında aşhâb-ı luğat böyle nakl itmişler. Fâzıl-ı muhakkiğ **Dağâyıku’l-Ĥakâyığ**da böyle taĤkiğ ü tedkiğ itmişlerdür ki şikâf ayrıkdur, ayrılmış iki pâre olmuş noĤuda şikâfte dirler. Şikâften yarmağdur. Nitekim bu beytde vâkiÓdür:

Beyt

[MüfteÓilün/MüfteÓilün/FâÓilün]

Usture her çiz demî tîz yâft

Mû sûtüred mû ne-tüvâned şikâft

Şükûfe bundan meóhûzdur. Çiçek de açıldığı vâkt yarılmağ bulunur. Şikâf şikâften lafzından ism-i fâÓilde gelür. Vaşf-ı terkîbî de olur. Niteki bu beytde vâkiÓ olubdur.

Beyt

[FeÓilâtün/MefâÓilün/FeÓilün]

Geşt huşk ez-fiğân-ı sağf-şikâf

Žâkirân râ derün zi-leb tâ nâf

⁸³ Yazmada “kelâve” şeklindedir.

Mü-şikâfdaki şikâf da bu ma'Ōnāya gelür. [180^b]Mü-şikāfuñ ma'Ōnāyı terkībisi kııl yarıcıdır. İstiŌāre tarīkıyla tahkīk-i kelāmda tedkīk iden kimesneye mü-şikāf dirler.

2635. Bilürin cāmhā leb-rız kerde

Billürdan cāmlar ki şerbetlerle tölmişür.

Be māōü'l-verd Ōitr-āmiz kerde

Gül şuyıyla Ōitr şāhıyla qarışılmışür.

2636. Zi zerrin h'ān zemīneş matrah-ı hūr

Altunlu sofa anuñ yiri güneş birağacaқыırdür.

Zi-simīn kāsehā burcī pūr ahter

Gümüşden kāseler ki ol kāseleruñ mihrābları tolu cevāhirdendür.

2637. Be-taŌm u būy-ı hoş z'ān kāse vü h'ān

TaŌmı qoñusı güzel ol kāsenüñ sofranuñ

TaŌāmeş qūt-ı cism ü kuvvet-i cān

TaŌāmı da cisme nafaqa cāna kuvvet⁸⁴ virür.

2638. Der-o ez hordenihā herçi h'āhı

Ol sofranuñ içinde yimeklerden her ne dilerseñ yirsin.

Zi murğ āverde hāzır tā-be-māhı

Quş kebābından getirilmişdür. Hāzır tā balıq kebābına varınca

2639. Pey-i hālvāş dāde nıkuvān vām

Anuñ hālvāsını yegrekler ödünç virmişdür. “Nıkuvān bi-kāfi'l ŌArabı”

Zi leb şekker zi-dendāñ mağz-ı bādām

Şeker tudaqludan dışından bādem içi virmişdür.

2640. Zi tahte tahte hālvāhā-yı rengin

⁸⁴ Yazmada “kuvvet cāna nafaqa” şeklindedir.

Tahta tahta renglü renglü halvâlar

Binâ-yı kâsr-ı çeşneş bûd şîrîn

Binâsı köşk gibi çeşnisi tatlu idi.

2641. Berây-ı ferş der-şahn-ı vey efkend

Döşeme için ol sarâyun meydânına sofa[y]ı bıraktılar. Ya'Önî döşediler.

Hezârân hîşt ez-pâlûde-i kând

Bîñ dâne kerpiç nebât şekerinün pâlûdesinden

2642. Dehân tengân be-lebhâ-yı şeker-hâ

Ağızları da dudaklarıyla şeker çiğneyici mahbûblar

Ne-dâde der dehân lûzînerâ câ

[181^a] Ağızlarının içinde pâlûdeye yir virmemişlerdür. Ya'Önî pâlûde yimezler idi istîgnâlarından.

2643. Çü geşte kâm cû lûzîne z'ânâ

Çünkü dimâğları pâlûde gibi olmuşdur anlardan. “Geşte bi-kâfi'l ÖAcemî fî-himâ”

Be-hoşş nâm refte ber-zebânâ

Ol ta'Öamlarun ziyâdesiyle isimleri gitmişdür diller üzerine. Ya'Önî bu kadar et'Öime-i nefîse vardır dimişlerdür.

2644. Zi tâze mîvehâ-yı ter-i nâ-yâb

Tâze mîveler âb-dâr mişli bulunmamış.

Sepedhâ bâğbân pür kerde ez-âb

Sepedleri bâğcı tolu eylemiş âb-dâr mîvelerden. “Kerde bi-kâfi'l ÖArabî”

2645. Ne-kerde hiç nâdir-bîñ taşavvur

Nâdir görici hiç taşavvur eylememişdür.

K'ez-âb âyed birün z'ân sâñ seped pür

Ol āb-dār olan mīve gele bunuñ gibi tolu olan sepedden taşra gele. YaŖñi nādir-bın böyle yemişlerüñ mişlini görmemişdür.

2646. Revān her sū kenizān u ğulāmān

Her cānibe oğlanlar kızlar yürüyicidür.

Be hidmet hemcū tāvūsān hırāmān

Hidmetde tāvūsar gibi şalınıcılardur.

2647. Perī-rūyān-ı Mısrī hālka beste

Mısrūñ perī yüzlüleri hālka bağlamışdılar.

Be mesnedhā-yı zer-keş hoş nişeste

Altun ile toķınmış tayanacak yaśdıķlaruñ üzerinde güzel oturmuşdılar.

2648. Ziher ḥān āñci mī-bāyist hordend⁸⁵

Her taŖāmdan ki ol taŖāmdan ki gerekdür yidiler.

Zi her kār āñci mī-şāyist kerdend

Her iş ki lāyıkdur eylediler.

2649. Çü ḥān ber dāştend ez pīş-i ānān

Çünki şöfrayı ol hanımlaruñ öñinden yukarı kıaldurdılar.

Züleyhā şükr-gūyān medh-ḥānān

Ol hanımlar Züleyhāya şükr itdiler ve medh okudılar. “Gūyānbi-kāfi’l ŖAcemī”

[181^b]

2700. Nihād ez tabŖ-ı ḥilet-sāz-ı pür-fen

Çok Ŗilm ile ḥile düzici tabŖımdan Züleyhā kıodı.

Turunc [u] gezlikī ber dest-i her zen

Bir turunc ve bir de çaķı virdi her Ŗavretlerüñ eline. Tefsīr-i Keşşāfdamestūr olunan ol Ŗavretler beşdür diyü naķl eylemiş. **المَدِينَةُ فِي نِسْوَةٍ وَقَالَ** [Ve kıāle nisvetun fı’l-

⁸⁵ Yazmada “horden” şeklindedir.

medîneti]⁸⁶âyet-i şerîfesinüñ tefsîrinde ma'Önâsı Öavretler eyitdiler ki kendü havâsı-na* Mısr şâhı Kutayferüñ avreti taleb eyledi. Kendü nefsinden tahkîk-i helâkitdi anı * Züleyhâyı * içinde *⁸⁷ cemâ'Öat didi. Mısr şehrinde anlar beş kimesne idi: Evvelkisi sâķinüñ imre'oesidür. İkincisi habbâzuñ imre'oesidür. Üçüncisi şâhib-i devâbbuñ imre'oesidür. Dördüncisi şâhib-i sicnüñ imre'oesidür. Beşincisi hâcibüñ imre'oesidür. Âyet-i şerîfede olan lafz-ı nisvetün ism-i müfreddür. Mer'oenüñ cem'Öi içün te'önîşi hâķîķi degildür milletüñ te'önîşi gibi. Böyle olduķı içün fi'Öline tâ-ı te'önîş lâhîķ olmadı ve bu mezkûr olunan nisvetün lafzında iki luğat cā'öizdür bunuñ kesri ve zammı inhā-yı kelāma.

2701. Be-yek kef gezlikî der-kār-ı hod tîz

Bir eline mahbûblar çaķı virdi. Kendi işinde keskin idi ol çaķı.

Be-diğer kef turunc-ı şādî engîz

Bir eline de turunc virdi. Ol turunc sürür kıparıcı idi.

2702. Turuncî reng-i ān şāfrā-yı fāķi'Ö

Ol turuncuñ rengi şaruya mā'öil idi hālîs

Pey-i şāfrāyîyān dermān-ı nāfi'Ö

Şāfrāvî tabî'Öatlara dermān-ı nāfi'Ö idi.

2703. Bedîşān goft pes k'ey nāzenînān

Anlara didi şöñra ey nāzenîn olan hānımlar,

Be-bezm-i nîķūyî bālā-nîşînān

Eyülük meclisinde yüksekde oturıcılar, “Nîķūyî bi-kāfi'l ÖArabî”

2704. Çirā dārîd ez îñ sān telh-kāmēm

Niçün tutdınuz bunun gibi hikāyeden benüm dimāğumı acı “Kāmēm bi-kāfi'l ÖAcemî

⁸⁶“Şehirde birtakım kadınlar, "Aziz'in karısı, (hizmetçisi olan) delikanlısından murad almak istemiş. Ona olan aşkı yüreğine işlemiş. Şüphesiz biz onu açık bir sapıklık içinde görüyoruz" **dediler.**" Yûsuf suresi 12/30.

⁸⁷ Bu kısım sayfa kenarına not şeklinde yazılmıştır. Yıldızla belirtilen kısımlar katlanan yere denk geldiğinden dolayı nüshada çıkmamış ve okunamamıştır.

Be taÖn-ı Óaşk-ı Óİbrānî ğulāmem

Óİbrān vilāyetine [182^a] mensüb olan benüm köleme Óışkumı taÖn itmeklük ile benüm dimāğumı niçün acıtdıñuz. YaÓñı baña söydiñüz, beni ğırbet eylediñüz ki hiç-bir ādem kölesine Óāşık olur mı diyü melāmet eylediñüz.

2705. Eger dide zi vey pür-nür dārīd

Eger göziñüzi ol Yūsufdan tolu nür tutarsañuz

Be-didāreş merā maÓzūr dārīd

Anı görmeklükle beni maÓzūr tutarsız

2706. İcāzet ger buved ārem birüneş

Eger icāzet olursa ben getüreyüm ol Yūsuf Óaleyhi's-selā mı taşra. “**Ger** bi-kāfi'l ÓAcemī”

Bedīn endiše kerdem reh-nümüneş

Bu fıkır ile anuñ yolını size gösterici eyledüm.

2707. Heme goftend k'ez her ğüft ü ğüyī

Cümlesi söylediler ğüft ü ğüden. “**K'ez** bi-kāfi'l ÓArabī”

Be-cüz vey nışt mārā ārzūy[i]

Ol Yūsuf Óaleyhi's-selā mı görmeden ğayrı bizüm için bir ārzū yokdur.

2708. Be-fermān tā birün āyed hırāmān

Buyur tā taşra gelsün salınarak.

Keşed ber-farq-ı mā ez-nāz dāmān

Bizüm başımız üzerine nāzdan etegüni çeksün. YaÓñı bizler etegüni bizler etegini būs idelüm.

2709. Ki mā ez-cān u dil müştāk-ı oyīm

Ki biz cān u dilden anuñ müştākıyız.

Ruheş nā-dide ez-Óuşşāk-ı oyīm

Anuñ görilmemiş yüzünñ biz Óaşıqlarıyız. YaÓnı Yūsuf Óaleyhi's-selāmuñ.

2710. Turuncı k'ez-to eknün ber kefi-māst

Bir turunc senden şimdi bizüm elimüzdedür. “**K'ez** bi-kāfi'l ÓArabı”

Pey-i šafrāyiyān dārū-yı šafrāst

Šafrāvı tabıÓatler için šafrā ilācıdur.

2711. Burıden bı-ruheş nıķū neyāyed

Bu řapudan kesmeklük ol Yūsuf Óaleyhi's-selāmuñ yüzini görmeden iyi gelmedi.
“**Nıķū** bi-kāfi'l ÓArabı.”

Ne-mı-burred keşı tā o neyāyed

Kesilmez kimesne tā ol gelmedikce.

2712. Züleyhā dāyerā sūyeş firistād

[182^b]

Züleyhā dāyesini Yūsufuñ cānibine gönderdi.

Ki bugzer sūy-ı mā ey serv-i āzād

Geçür bizüm cānibimize iy āzād olan serv-şadd dāyem.

2713. Birün nih pā ki der-pāy-ı to üftim

Taşra şoysun ayağını senün ayağıña⁸⁸ biz düşelüm.

Be-pış-i kadd-i raÓnā-yı to üftim

Ol senün kadd-i raÓnā olan boyuña⁸⁹ biz düşelüm.

2714. Buved ğam-hāne-i dil tekye-gāhet

Gönlümüñ ğam-hānesi senün tekye-gāhuñ oldı.

Biyā tā dıde gerded ferş-i rāhet

Gel tā gözlerimiz senün yoluñuñ⁹⁰ döşemesi olsun. “**Gerged** bi-kāfi'l ÓAcemı

⁸⁸ Yazmada “ayağına” şeklindedir.

⁸⁹ Yazmada “boyuna” şeklindedir.

2715. Be-ğavl-i dāye Yūsuf der neyāmed

Dāyesinüñ söziyle Yūsuf Őaleyhi's-selām apudan ımadı.

ü gül z'efsün-ı o hoş ber neyāmed

Gül gibi olan Yūsuf Őaleyhi's-selāma dāyenüñ hıkāyesi güzel gelmedi Yūsuf Őaleyhi's-selāmuñ üzerine.

2716. Be-pāy-ı hod Züleyhā süy-ı o şod

Züleyhā kendi ayağıyla Yūsuf Őaleyhi's-selāmuñ cānibine gider oldı.

Der-ān kāşāne hem zānū-yı o şod

Ol köşküñ içinde Yūsuf Őaleyhi's-selām ile bile diz-be diz oturdı. Lafż-ı kāşāne[y]i ış odası diyü nağl eylemişdür baŐż-ı erbāb-ıluğat.

2717. Be-zārı goft k'ey nūr-ı dü-dıde

Zārıuğla didi ki iy iki gözümüñ nūrı olan Yūsuf

Temennā-yı dil-i miñnet-resıde

ŐĀşığun göñlinüñ temennāsından kendüye miñnet yetişdürici Yūsuf Őaleyhi's-selām. YaŐñi Züleyhā didi ki bilürüm Yūsufum gelmeden hażż itmezsüñ velākin benüm hātırum için bunlaruñ arşusına gel.

2718. Zi hod kerdı nūhust ümmıd-vārem

Kendüñden evvel eyledüñ [183^a]idi beni ümıd şāhibi. YaŐñi seni alayum mı, baña hidmet ider misün didigüm vağtde belı eylerüm didüñ idi. “**Kerdı** bi-kāfi'l ÖArabı”

Be-nevmıdı fütād āhir arārem

Ümıdsizlık ile düşürdüñ āhirü'l-emr benüm arārumı.

2719. Fütādem der-zabān-ı merdüm ez-to

Halkuñ diline düşdüm senden ötüri.

Şodem rüsvā miyān-ı merdüm ez-to

Halkuñ ortasında rüsvāy oldum senden ötüri.

⁹⁰ Yazmada “yolunuñ” şeklindedir.

2720. Giriftem ān ki der-çeşm-i to h̃ārem

Beni tutduñ andan soñra senüñ gözüñde h̃aķır⁹¹ oldum.

Be-nezdik-i to bes bî-iÖtibārem

Senüñ ķatuñda⁹² benüm ziyāde iÖtibārum yoķdur.

2721. Me-dih zın h̃ārî vü bî-iÖtibārî

Bu horluķ ile iÖtibārsızluķ virme.

Zi hātūnān-ı Mısrem şerm-sārî

Beni Mısrūñ hātūnlarından utanıcı eyleme. Baķ sözini diñ[le]medi dedirtme.

2722. Dil-i rişem nemek-h̃ār-ı leb-i tost

Benüm yaralı göñlüm senüñ tudağūñ⁹³ tuzını yiyicidür.

Nemek-rîzî borev kār-ı leb-i tost

Tuz dökicilükle yüri senüñ tudağūñ⁹⁴ işidür.

2723. Me-dih reh der-vefā-dārîm şek rā

Bize vefā tutuculuķ yolında zenān-ı Mısra şek virme.

Nigeh mî-dār h̃aķķ-ı ın nemek rā

Hıfz ile tut bu tuz etmek h̃aķķını.

2724. Şod ez-enfās-ı ān efsūn-gerî germ

Yūsuf Őaleyhi's-selām [ķızğun] oldu ol h̃ikāye idicinüñ nefeslerinden. “Gerî germ bi-kāfi'l ŐArabî fî-himā”

Dil-i Yūsuf be-bîrūn āmeden nerm

Yūsuf Őaleyhi's-selāmuñ göñli taşra gelmeklülkle yumuşadı. YaŐñ başüzzerine varayum h̃idmetinde olayum didi.

⁹¹ Yazmada “gözinüñ dikenî” şeklindedir.

⁹² Yazmada “ķatında” şeklindedir.

⁹³ Yazmada “tudağınıñ” şeklindedir.

⁹⁴ Yazmada “tudağınıñ” şeklindedir.

2725. Pey-i tezyin-i o çün bād ber-h'āst

Yūsuf Őaleyhi's-selāmi tezyin içün rüzgār gibi alkdı Züleyhā.

Çü serv ez- ulle-i sebze biyārāst

[183^b]

Serv gibi Yūsufi yeşil aftānlarla tezyin eyledi.

2726. F r d  v ht g s -y  mu anber

Aşāġa şarkıtd  anu  Őanberlenmiş olan per emini.

Be-p  -i  ulle  ç n Őanber-i ter

Y suf Öaleyhi's-sel mu  aft nının    ninde yaş Őanber gibi

2727. To pind r  ki b d ez-m   k m r 

Sen  ann iderd  ⁹⁵ ki m   kden bir yılan idi.

Ke  de h'    r  der-sebze-z r 

Kendini  ekmişdi yeşil  emen  zerine.

2728. Miy neş r  ki b -m  hem-ber  kerd

Beli ıl ile bile olmakluk eyledi.

Zi zerr n m nt  a z ver-ger  kerd

Altun uşa dan z net eyledi. “Ger  bi-k fi'l ÖAcemi” “Kerdbi-k fi'l ŐArabi”

2729. Zi  end n gevher   la l-i gir n seng

Ol adar la l   gevherden aġur taşlı

 Aceb d rem ki m nde  n miy n teng

Ben Őaceb tutarum ki ol bel tarlukla nice ald .⁹⁶

2730. Be-ser t    mura     ez-cev hir

Başında bir t  ⁹⁷ cev hirden mura    

⁹⁵ Yazmada “iderdin” seklindedir.

⁹⁶ Yazmada “alkdı” seklindedir.

Zi her cevher hezāreş lutf žāhir

Her cevherden biñ lutf žāhirdür.

2731. Be-pā naŖleyn ez-laŖl ü güher pür

Ayağında naŖleyn laŖl, cevāhir ile tolu idi.

Ber-o beste devāl ez-rişte-i dūr

Anuñ üzerine bağlamışdı devāl tağmasını incü dizisinden. Lafz-ı devālķayış sırım dañı dirler.

Esedj

[FeŖŖlün / FeŖŖlün / FeŖŖlün / FeŖŖl]

Be-pāyān resed tengi-i huşķ-ı sāl

Zened bāz ber-kūs-ı devlet-devāl

ŖUnşurj

[MefŖŖlũ / FāŖŖlātũ / MefŖŖlũ / FāŖŖlātũ]

Tā ber rikāb-ı Ŗālīş bend ü hilāl-i hod rā

Ez-hām-ı şir-i gerdũn tuħfe koned devāleş

2732. Ridāyj ez-ķaşab kerde ĥamāŖil

Bir dāne alaca şal Mısr şallarından ĥamāŖil eylemişdi. “**Kerde** bi-kāfi’l ŖArabj”

Be-her tāreş girih şad-cān u şad-dil

[184^a]

Her teline yüz cān, yüz gönũl bağlamış idi.

2733. Be-desteş dād zerrĩn āftābe

Eline virdi Yūsufun bir dāne altundan ibriķ

Kenijj ez-peyeş zer-ķeş Ŗiśābe

⁹⁷ Yazmada “taş” şeklindedir.

Bir kız da [ardında]⁹⁸ altun ile toķınmış peşgır ile

2734. Yekı taşteş be-kef ez-nuķre-i hām

Bir dāne legen elinde hām altundan

Besān-ı sāye o rā gām-ber-gām

Ol kızuñ gölgesi adım adımı üzerinde idi. “**Gām-ber gām** bi-kāfi’l ÓAcemı fi-himā”

2735. Bedān sām her ki dıdeş çāpūk ü çüst

Anuñ gibi kimesne[y]i hāsıl-ı hāmārat gördi.

Nūhust ez-cām-ı şırın dest-i hod şüst

Evvel tatlu cāmından kendi elini yudı.

2736. Ne-yārem bış ez-ın goften ki çün būd

Ben getüremem bundan ziyāde söylemek ki nice eyledi.

Ki ez-her vaşf k’endışem birün būd

Her vaşfdan ki ben fırlendüm taşra idi.

2737. Zi halvet-hāne ān genc-i nūhūfte

Halvet-hānesinden ol gizlenmiş hazıne. “**Genc** bi-kāfi’l ÓAcemı”

Birün āmed çü gūlzār-ı şūkūfte

Taşra geldi açılmış gül gibi.

2738. Zenān-ı Mısr k’ān gūlzār dıdend

Mısrıñ hanımları çünkü ol gül bāğçesini gördiler. “**Mısr k’ān** bi-kāfi’l ÓArabı”

Zigūlzāreş gül-i bı-hār çıdend

Anuñ gūlzārından dikensüz gül devşürdiler.

2739. Be-yek-dıdār kār ez-deşteşān reft

⁹⁸ Yazmada “öñinde” şeklindedir.

Bir görüşde işleri anlaruñ elinden gitdi. YaŖñi cümlesi Yūsufa māŖıl oldılar.

Zimām-ı ihtiyār ez-desteşān reft

İhtiyār licāmı anlaruñ elinden gitdi.

2740. Zi zībā şekl-i o ħayrān be-māndend

Yūsuf Ŗāleyhi's-selāmuñ zībā şeklinden ħayretde qaldılar.

Zi ħayret çün ten-i bî-cān be-māndend

Ĥayretten cānsuz ten gibi qaldılar.

[184^b]

2741. Çü her-yek rā der-ān dîdār dîden

Çünki herbirisi ol dîdārı gördiler.

Temennā şod turunc-ı hod bürîden

Temennāda oldılar kendi turunclarını kesdiler.

2742. Ne-dāniste turunc ez-dest-i hod bāz

Bilmediler turuncı kendi ellerinden girü.

Zi dest-i hod burîden kerd āgāz

Kendi elini kesmek ile ibtidā eylediler. “**Kerd** bi-kāfi'l ŖArabî”

2743. Yekî ez-tîğ engüştān qalem kerd

Birisi kılıçdan parmaqlarını qalem eyledi. YaŖñi qalem yonar gibi parmaqlarını kesdi. “**Kerd** bi-kāfi'l ŖArabî eyzan”, **Engüştān**bi-kāfi'l ŖAcemî fî-himā”

Be-dil ħarf-i vefā-yı o raqam kerd

Göñlinden vefā ħarfini yazmaqluq eyledi.

2744. Qalem dîdî ki bā-tîğ er sitized

Qalem gördi ki ol kılıc ile eger Ŗinād eylerse

Zi her bendeş birün şengerf rîzed

Qalemüñ her boğumından taşra sincifre dökilür. Lafz-ı şengerf Türkîde sincifre didükleri sürĥ andan olur. Islāĥ olunub ezilüb sürĥin ve ser-süreler yazılır.

Beyt

[Mefāilün / Feilātün / Mefāilün / Feilün]

Ğazā nişāned-i yāğūt ber kenāre-i şim

Ecel feşāned-i şengerf der-miyāne-i nıl

2745. Yekî ber-sāht ez-kef şafâa-i şim

Birisi çük düzdi elinden gümüş şahîfe.

Keşîdeş cedvel-i ez-sürhî çü taqvîm

Ğırmızı çizi çekmişdür taqvîm gibi.

2746. Be-her cedvel revāne seylî ez-hûn

Her cedvelinde ağıcıdur bir seyl kıandan.

Zi ĥadd-i hod nihāde pāy bîrûn

Kendi ĥaddinden kıomışdur ayağını taşra.

2747. Çü dîdendeş ki cüz vālā güher nîst

Ĥanımlar ol Yūsufî gördiler ki Őālî güherdeñ ġayrı degildür.

Ber-āmed bāng zî-şān k'în beşer nîst

Ol ĥanımlardan şadā geldi ki bu beşer degildür illā melek-i kerîm.[185^a]āyet-i şerîfe-sine işāretdür.

2748. Ne çün ādem zi āb u ġil sirişttest

Ādem olmadı ki şudan çamurdan yoğurulmış.

Zi bā āmede kıudsi fırişttest

ŐĀlem-i bālāda kıudsiyān meleklerden bir melekdür.

2749. Züleyhā ġoft hest îñ ān yegāne

Züleyhā didi ol bir dānedür. “Yegānebi-kāfi'l ÖArabî”

K'ez-oyem ser-zenişhārā nişāne

Andan ben başa kıakmakluğa nişāne oldum.

2800. Melāmet k'ez-şomā ber-cān-ı men būd

Melāmet sizden benüm cānuma idi. Bu hitāb Züleyhādan Mısrūñ hanımlarınadır.

Heme ez-Ŗaşķ-ı ın nāzik-beden būd

Cümle Ŗışķuñ bu nāzik-bedenden idi.

2801. Murād-ı cān u ten men h'āndem o rā

Cānumuñ tenümüñ murādını ben andan istedüm.

Be-vaşl-ı h'ışten-i men h'āndem o rā

Kendi vaşlumı ben andan istedüm. Bu sözleri Züleyhādur söyleyen.

2802. Velı o ser be-kārem der neyāverd

Velākin ol başını benüm işümüñ ķapusına getürmedi.

Ŗmıd-i rüzgārem ber neyāverd

Rüzgāruñ Ŗmıdını yuķarı getürmedi.

2803. Eger nenhed be-kām-ı men dıger pāy

Eger ķomaz ise benüm murādumca ayak. “**Kāmbi-kāfi**’l ŖArabı”

Ez-ın pes künc-i zindān sāzemeş cāy

Bundan soñra zindān bucağında aña yir düzerüm. “**Künc** bi-kāfi’l ŖArabı”

2804. Resed kāreş der-ān zindān be-h'ārı

Yetişür aña iş ol zindān içinde ĥorluğla

Güzāred Ŗömr der-mihnet-güzārı

Geçer Ŗömrı miħnetle. “**Güzāred** bi-kāfi’l ŖAcemı”

2805. Zi zindān hūy-ı ser-keş nerm gerded

Zindānda serkeşüñ hūyı yumuşak olur.

Dileş der-nıķ-hūyı germ gerded

Yūsuf Óaleyhi's-selāmuñ göñli eyü hūylulukda yumuşak olur. “**Gerded** bi-kāfi'l ÓAcemî fî-himā”

2806. Ne-gerded murğ-ı vahşî cüz bedān rām

[185^b]

Vahşî kuş bu habsüñ gayrıyla rām olmadı.

Ki gîred der-kafe yek-çend ārām

Ki tutar kafes içinde birkaç rahatlık. Ārām bunda oturmak ma'Ōnāsınadır.

2807. Gürühî z'ān zenān-ı kef-burîde

Ol Mısruñ hanımlarından bir cemā'Ōat ellerini kesdiler.

Zi Óaql u şabr u hūş u dil-remîde

ÓAqlarını şabırlarını göñüllerinden ürkütdiler.

2808. Zi tîğ-i Óaşk-ı Yūsuf cān be-burdend

Yūsuf Óaleyhi's-selāmuñ Óışkınuñ tîğinden cānını kesdiler.

Ez-ān meclis ne-refte cān sipürdend

Ol meclisten gitmediler. Cānlarını ısmarladılar. Ya'Ōnî merhūm oldılar.

2809. Gürühî ez-hîred bîgāne geştend

Bir cemā'Ōat dahı hanımlardan Óaqlıdan⁹⁹ bîgāne oldılar. “**Bîgāne geştend** bi-kāfi'l ÓAcemî fî-himā”

Zi Óaşk-ı ān perî dîvāne geştend

Ol perî-veş olan Yūsuf Óaleyhi's-selāmuñ Óışkınuñdan dîvāne oldılar.

2810. Bürehne pāy u ser bîrūn devîdend

Başı açuk yalın ayak taşraya yürüdiler.

Diger rûy-ı hîred-mendî ne-dîdend

Gayrı Óakllılık¹⁰⁰ yüzini görmediler.

⁹⁹ Yazmada “Óaqlıdan” şeklindedir.

2811. Gürühî âmedend âhir be-hod bāz

Bir gürüh dañı âhirü'l-emr kendülerine geldiler.

Velî bā-sūz ũ derd-i Őaşķ dem-sāz

Velākin derd-i Őışķuñ yanmasıyla nefes urıcı oldılar. YaŐñı anlar dañı Őāşık oldılar.

2812. Züleyhā-vār mest ez-cām-ı Yūsuf

Züleyhā gibi mest oldılar Yūsuf Őaleyhi's-selāmuñ cāmından.

Fütāde murğ-ı dil der-dām-ı Yūsuf

Düşmişdür gönül ķuşı Yūsuf Őaleyhi's-selāmuñ tuzağı içine.

2813. Cemāl-i Yūsuf âmed hummî ez-mey

Cemāl-i Yūsuf Őaleyhi's-selām şarābdan bir küp geldi.

Be-ķadr-i hod naşîb[i] [186^a] her kes ez-vey

Kendi miķdārınca her kimesne andan bir naşîb iledür.

2814. Yekî rā behr[e] mahmūrî vü mestî

Birisi mahmūrluğu la mestānelük içindedür.

Yekî rā resten ez-pindār-ı hestî

Birisi dañı ķurtulmışdur varluķ pindārından. YaŐñı kendüyi begenmeden

2815. Yekî rā cān feşānden¹⁰¹ ez-cemāleş

Birisi dañı cānını saçdı anuñ cemālinden

Yekî rā lāl-mānden der-hayāleş

Birisi dañı dilsüz ķaldı Yūsuf Őaleyhi's-selāmuñ hayālinden

2816. Ne-bāyed cüz bedān bî-behre baķşūd

¹⁰⁰ Yazmada “Őāķıllılık” şeklindedir.

¹⁰¹ Yazmada “feşāned” şeklindedir.

Gerek degildür yaramazlara naşıbsuzluğlamerhamet

K'ez-ān bî-behreeş bî-behregî sūd

Yūsuf Őaleyhi's-selāma naşıbsuzluk olmak naşıbsuzluğla fāōide ider. “**Kez-ān** bi-kāfi'l ŐArabî, **behregî** bi-kāfi'l ŐAcemî”

MaŐzūr Dāştan-i Zenān-ı Mısr BaŐd Ez-Müşāhede-i Cemāl-i Yūsuf Züleyhā Rā

Bu sürh Mısr H anımları Yūsuf Őaleyhi's-Selāmuñ Cemālını Müşāhede İtdük-ten Őoñra Züleyhā İçün MaŐzūr Tutub**Ve Delālet Kerden-i Yūsuf Ber-İnkiyād-ı Züleyhā Tehdîd Kerden-i Vey Be-Zindān** Ve Dañı Yūsuf Őaleyhi's-Selāma Delālet İdüb Züleyhāya İnkiyād İtmek Üzerine Yūsuf Őaleyhi's-Selāmuñ Gördükleri Zamānda Korkutmaçluk Beyānındadır.

2817. Çü kālārā şeved cūyende bisyār

Çünkü aŐlā kumāşı içün çok isteyiciler olur.

Füzün gerded bedān meyl-i harîdār

Ziyāde olur ol kumāşuñ eyüsine alıcınuñ meyli. “**Gerged** bi-kāfi'l ÖAcemî fi-himā”

2818. Çü yek Őāşık buved meftūn-ı yārî

Çünkü bir Őāşık yārinūñ meftūnı olur. Lafz-ı meftūn ŐArabîdür. Fitne düşmiş [186^b]ve sihr olunmuş meshūr gibi. Yuçalu fetene'r-reculu ve fātinun fehuve meftūnun ey esābethu fitnetun kezā fî'l-Aħterî.

Buved der-Őaşk Őāşık rā qarārî

ŐĀşıkūñ Őışkı üzerine qarārı olur.

2819. Zened ser-āteş-i sūzāneş ez-dil

Başını yakıcı āteşe göñlinden urdı.

Çü bîned dîgerî rā der-muķābil

Çünkü bir ğayrısını karşıusunda gördi.

2820. Çü şod hālî zi Yūsuf küşteġān lāl

Çünkü hālî oldu Yūsufdan merhūm olmuş dilsüz Őāşıkları. “**Küşteġān**bi-kāfi'l ŐArabî”

Cemāl-i Yūsufî rā šāhid-i hāl

Yūsuf Őaleyhi's-selamuñ cemāline šāhid ü hāl oldu.

2821. Züleyhā rā ez-ān šūr-ı diger şod

Züleyhāya bir ğayrı fitne oldu hānımlaruñ Yūsuf Őaleyhi's-selāma māōil olmasından.

Be-Yūsuf meyl-i cāneş bışter şod

Yūsuf Őaleyhi'-selāma ol hānımlaruñ cānlarınıñ meyli ziyāde oldu.

2822. Bedişān goft Yūsuf rā çü dıdıd

Anlar didiler çünki Yūsuf Őaleyhi's-selāmı gördiler.

Zi tiğ-i mihr-i o kefhā burıdend

Yūsuf Őaleyhi's-selāmuñ maḥabbetinüñ kılıcından ellerini kesdiler. Çünki Züleyhānuñ ahvāli Mısır şehrinde münteşir oldu. Mısruñ Őavretlerinden bir cemāŐat Züleyhāya melāmet eylediler. Ol Őavretler Mısır şehri memleketinüñ ekābirleri idi ki anlar on iki kimesne idiler. Bazıları didiler ki beş kimesne idi. Biri imreŐetü's-sāķi ve imreŐetü'l-ḥabbāz ve imreŐetü šāḥibi'd-devābb ve imreŐetü šāḥibi's-sicn ve imreŐetü'l-ḥācibdür. Ve nitekim mā-sabaķda zıkr olundu.

2823. Eger der-Őaşķ-ı vey maŐzūriyem hest

Eger anuñ Őışķından maŐzūr oldum ise

Be-dārıd ez-melāmet gūiyem dest

Elimi yukarı tutdum baña melāmet idicilerden “Gūiyem bi-kāfi'l ŐAcemî”

[187^a]

2824. Çü yārān ez-der-i yārı der-āyıd

Çünki yārānlar yārluķ ķapusından geldiler.

Der-ın kārem meded-kārı nümāyıd

Bu işümde baña meded idicilik gösterdiler.

2825. Heme ķeng-i maḥabbet sāz kerdend

Cümlesi maḥabbet çengini düzmeklük eylediler. Lafz-ı çeng bir meşhūr sāz adıdur ki çalarlar. “**Kerdend** bi-kāfi’l ŐArabî fî-himā”

Nevā-yı maŐzeret āgāz kerdend

ŐŐzr nevāsiyla ibtidā eylediler.

2826. Ki Yūsuf husrev-i iqlīm-i cānest

Yūsuf Őaleyhi’s-selām cān memleketinüñ pādişāhıdur.

Ber-ān iqlīm ḥükm-i o revānest

Ol iqlīm üzerine anuñ ḥükmi yürüycidür.

2827. Be-dîdāreş ki rā āheng bāşed

Anı görmeklükle kimüñ içün kaşdı oldu? “**Kirā** bi-kāfi’l ÖArabî”

Ki nedhed dil eger hod seng bāşed

Virmedi mi eger anuñ gönli taşda oldu ise? Yaönî gönlini virdi.

2828. Ğameş germāye-i rencürî-i tost

Ol Yūsuf Őaleyhi’s-selāmuñ ğamı senüñ yaŐnî Züleyḥānuñ renclü olmanuñ ısıcağıdur.

Cemāleş ḥüccet-i maŐzürî-i tost

Anuñ cemāli senüñ maŐzürüñüñ ḥüccetidür.

2829. Be-zîr-i çarḥ kes peydā ne-gerded

Bu çarḥuñ altında bir kimesne žāhir olmadı.

Ki rüyeş bîned ü şeydā ne-gerded

Anuñ yüzini göre de mecnūn olmaya. “**Ne-gerded** bi-kāfi’l ŐAcemî fî-himā”

2830. Şodî Őāşık melāmet nîst ber-to

Sen Őāşık olduñ ki saña söylemeklük yokdur.

Der-în sevdā ğarāmet nîst ber-to

Bu sevdā içinde senüñ için ḥuşūmet yokdur.

2831. Felek gird-i cihān bisyār gerdīd

Felek dünyanuñ etrāfını çok tolaşdı.

Bedīn şāyestegi maŖşūk kem dīd

Buncılayın maŖşūka lāyık kimesne görmedi. Ancağ bunu gördi. “**Kem dīd** bi-kāfi’l ŖArabī”

2832. Dil-i sengīn be-mihret nerm bādeş

Taş gönüller seni[187^b]sevmek ile yumuşak oldu.

V’ez-īn nā-mihribānī şerm bādeş

Bunu sevmemeklük utanmağlık oldu.

2833. V’ez-ān pes rū sūy-ı Yūsuf nihādend

Andan soñra yüzlerini Yūsuf Ŗaleyhi’s-selāmuñ cānibine kodılar.

Sūhan rā der-naşīhat dād dādend

Sözlerini naşīhat virmeklükle virdiler.

2834. Bedo goftend k’ey Ŗömr-i kirāmī

Aña didiler ey Ŗömr-i kerīm šāhibi; “**Kirāmī** bi-kāfi’l ŖArabī”

Derīde pīrehen der-nīk-nāmī

Yırtıcı gönlegini eyü nāmlılığla

2835. Der-īn bustān ki gül bā-hār cūftest

Bu Ŗālem-i dünyā bostānında gül, dikenile çift olmışdur.

Gül-i bī-hār çün to kem şükūftest

Dikensüz gül senüñ gibi açılmamışdur. “**Kem** bi-kāfi’l ŖArabī”

2836. Der-īn deryā ki nüh-çarheş šadehfāst

Bu Ŗışk deryāsına tokuz felek šadef olmışdur.

Be to īn çār-gevher rā şerehfāst

Sen bu dört gevher ile şereflerün vardır.

2837. Me-kon pāye bülendî māye-i h'ış

Kendi māyeñi pāye bülendlük eyleme. Ya'Öñi müstağni olma.

Fürūdā-yı endekî ez-pāye-i h'ış

Aşağı gel azıcuğ kendi pāyeñden.

2838. Züleyhā hāk şod der-rāhet ey pāk

Züleyhā toprağ oldı senün yoluñda iy pāk olan Yūsuf.

Hemî keş geh gehî dāmen ber-ın hāk

Cümle gāhî vaqtd e çek anuñ etegini toprağ üzerinden. “**Keş** bi-kāfi'l ÖArabî. “**Geh gehî** bi-kāfi'l ÖAcemî fî-himā”

2839. Çi kem gerded zi to ey pāk-dāmen

Niçün itmedün kendinden iy dāmeni pāk? “**Kem** bi-kāfi'l ÖArabî”

Eger geh geh keşî ber-hāk dāmen

Gāhıce gāhıce etegini toprağdan çekeydün. Ya'Öñi Züleyhānuñ etegini qaldurmak hidmetinde olayduñ. “**Geh geh** bi-kāfi'l ÖAcemî fî-himā, “**Keşî** bi-kāfi'l ÖArabî”

2840. Be-defŐ-i hācateş hūccet rehā kon

Anuñ hūccetini qaldurmada hūcceti terk eyle.

Zi to çün hācetî h'āhed revā kon

Senden çünki bir hācet istedi anı yirine getür.

[188^a]

2841. Be-bî-hācet to rā eger hācetî hest

Senün hācetsüzlükden çünki bir hāceti oldı.

Me-keş ez-hācet-i hācet-verān dest

Çekme hācet şāhiblerinün hācetlerinden elini.

2842. Me-kon çün dāšt ḥaqq-ı hidmetet kūş

Çünkü Züleyhā senüñ hidmetinüñ ḥaqqını tutdı çalışmaqluq eyleme. “**Kūş** bi-kāfi’l ÓArabî”

Ḥuqūq-ı hidmet-i vey rā ferāmuş

Anuñ hidmetinüñ ḥaqqını unutmakluq ile olma.

2843. Niyāz-ı ān niger vez-ḥad me-ber nāz

Anuñ niyāzına nažar eyle. Ḥadden tecāvüz eyleme. Nāz eyleme. “**Niger** bi-kāfi’l ÓAcemî”

Ez-ān tersim ey nahl-ı ser-efrāz

Züleyhādan biz korkaruz ey ser-efrāz olan nahl.

2844. Ki çün nebved to rā cüz ser-keşî kār

Çünkü senüñ içün serkeşlük gayrı işüñ olmadı.

Neyāred ser-keşî cüz nā-hoşî bār

Baş çekici olan kimsene nāhoşuñ gayrı yemiş getürmedi.

2845. Fūrū şūyed zi dil mihr-i cemālet

Aşağa yudı gönünden cemālünüñ mahabbetini.

Koned dest-i cefāyeş pāy-mālet

Ol cefā eliyle seni pāy-māl eyler.

2846. Ḥāzer kon z’ān ki çün muẓtarr şeved dost

Ḥāzer eyle andan ki çünki dostuñ muẓtarr oldu.

Be-h’ārî dost rā ez-ser keşed post

Dostluğı horluğla başından çeker postını. YaÓnî başınuñ derisini üzer.

2847. Çü ez-leb bügžered seyl-i ḥatarmend

Çünkü dudağından helāk idici seyl geçdi.

Nihed māder be-zır-i pāy ferzend

Oğlunuñ altına ana, ayağını kodı.

2848. Dihed her laḥḥa tehdidet be-zindān

Her zamān saña qorqutmaqluḡ virdi zindān ile.

Ki hest ārām-gāh-ı nā-pesendān

Nā-pesendlerüñ ārām-gāhı oldı. YaŎñj mücrimlerüñ

2849. Çü gūr-ı žulm-cūyān tıre vü teng

Žulm isteyicilerüñ qabri gibi qaranluḡ [ve tar] oldı. “**Gūr** bi-kāfi’l ŐAcemı”

Gürizān zindegān ez-vey be-ferseng

Qaçıcılardur diriler zindāndan on iki biñ adım.[188^b]Zindegān bunda Őuḡalā maŐnāsındadır.

2850. Der-o ḡayyıḡu’l-nefes her zindeŐı rā

Ol zindān içinde her dirinüñ nefesini tar olıcıdur.

Nışımen her be-merḡ ez-zindeŐı rā

Dirlüğinden ölmeklük yaŐñj merḡüm üzerine oturıcıdur.

2851. Der-o nügṣāde dest-i şunŐ-ı üstād

Ol zindān içinde üstāduñ şunŐmuñ eli açmamışdur.

Ne rāh-ı rüşenı nı menfez-i bād

Bir aydınlıḡ yol itmemişdür ve bir rüzḡār gelicek menfez itmemişdür.

2852. Hevāyeş māye-baḡş-ı her vebāyi

Ol zindānuñ hevāsı her ḡasteye sermāye baḡışlayıcıdur.

Zemıneş kişt-zār-ı her belāyi

Anuñ yeri de zārluḡ ekinidür her belā için. “**Kişt-zār** bi-kafi’l ÖArabı”

2853. Dereş beste be-ḡufl-ı nā-ümiḡı

Çapusu da bağlanmışdur nâ-ümîdlük kilîdi ile.

Ne-dîde ğurre-i şubhêş sefîdî

Görmemişdür şabâh ğurresini beyâzluğla.

2854. Siyâh u teng çün kârûre-i kır

Siyâhdur tardur zift şişesi gibi.

Metâ’-ı sâkinâneş gull u zencîr

Anda sâkinlerinde kumâşî bukağudur zencîrdür.

2855. Heme ber-şofra-ı bî-âb u nânî

Cümlesi şofra üzerinde şusuzluğla etmeksüzlükledür.

Neşüste¹⁰² şîr lîk ez-zindegânî

Yıkamamışlardur tokluk ile dirlükden.

2856. Mü’ekkîl saht-rûyî çend ber-vey

Vekîller katı yüzlüdür bu kadar zindân içinde.

Mücâvir telh-gûyî çend der-vey

Acı sözlüler mücâvirdür bu kadar ol zindân içinde. “Gûyî bi-kâfi’l ÓAcemî”

2857. Der-ebrû çîn pey-i âzâr-ı merdüm

Anlaruñ kaşındaki çatıklar halkı azarlamağıçündür.

Ziher çîn şad-girih der-kâr-ı merdüm

Herbir çatığında halkuñ işi için yüz düğüm vardır.

2858. Zede âteş be-Óâlem hûy-ı işân

ÓÂleme âteş[189^a]urmuşdur anlaruñ hûyı.

Siyâh ez-dûd-ı âteş rûy-ı işân

Ateşüñ tütüninden anlaruñ yüzi siyâhdur.

¹⁰² Bu kelime “nişeste” şeklinde de okunabilir. Böyle düşünüldüğü takdirde anlam “oturmuşlar tokluk ile dirlikden” şeklinde olur.

2859. Kücā şāyed çünin miḥnet-serāyi

Nerde layık olur bunuñ gibi miḥnet-sarāy.

Ki bāşed cāy çün to dil-rübāyi

Ki ola senüñ gibi bir dil-rübāya nice yir olur. YaÓñi olmaz.

2860. Hudā rā ber-vücūd-ı hod be-bahşāy

Ya Allāh Yūsuf Óaleyhi's-selāmuñ kendi vücūdını bağışla. YaÓñi hatālardan hıfż eyle.

Be-rüy-ı o der-i maḳśūd bügşāy

Anuñ yüzine maḳśūd ḳapusını aç.

2861. Ḳalem-sān ser niheş ber-hatt-ı teslīm

Ḳalem gibi başını ḳo teslīm yazusı üzerine.

Be-şüy ez-levḥ-i ḥātır noḳta-i bīm

Yıḳa ḥātıruñuñ levḥinden ḳorḳu noḳtasını.

2862. V'eger bāşed to rā ez-vey melālī

Eger olursa saña andan bir zarar

Ki çendāneş ne-mi-biñi cemālī

Bu ḳadar zamān göremezsın güzellük.

2863. Çü z'o imin şevī dem-sāz-ı mā bāş

Çünki anuñla emin olursun bizüm ile de nefes urıcı ol.

Nihāñi hem-dem ü hem-rāz-i mā bāş

Gizlüce bizüm ile muşāḥib hem-sır ol.

2864. Ki mā her yek be-ḥübī bī-nažirīm

Ki biz her birimüz güzellükde bī-nažiriz.

Sipih-r-i ḥüsn rā mäh-ı münirīm

Hüsni felekinde nürli ayız. Ya'Önî ayuñ on dördi gibiyiz.

2865. Çü büğşâyım lebhâ-yı şeker hâ

Çünkü biz açaruz şeker çiyneyici dudaqlarımızı.

Zi haclet leb fûrû bended Züleyhâ

Utandığından dudağını aşağı bağlar Züleyhâ.

2866. Çünin şirîn ü şeker hâ ki mâyim

Buncılayın tatlı biz şeker çiyneyiciyüz.

Züleyhâ râ çi qadr âncâ ki mâyim

Züleyhânuñ ne miqdârı vardır ki ol yerde bizüz. Ya'Önî Züleyhâ bize göre hiçdür.

2867. Çü Yûsuf gûş kerd efsûn-gerişân

Çünkü Yûsuf 'Öaleyhi's-selâm anlarıñ hikâyelerini dinmek¹⁰³ eyledi. “Gûş bi-kâfi'l 'ÖAcemî, Kerdbi-kâfi'l 'ÖArabî”

Pey-i kâm-ı Züleyhâ yâverişân

Züleyhânuñ [189^b]murâdı içün anlarıñ dostluklarını degindi. “Kâmbi-kâfi'l 'ÖArabî”

2868. Güzeştan ez-reh-i dîn ü hîred nîz

Dînden dahı 'Öaqlıdan geçmeklük ile

Ne tenhâ behr-i vey ez-behr-i hod nîz

Yalnız Züleyhâ içün degil dahı kendüsi içün degil. Ya'Önî bunlarıñ herbirisi içün dîni 'Öaqlı terk itmelü.

2869. Perişân şod zi güft ü gûy-ı işân

Perişân oldı Yûsuf 'Öaleyhi's-selâm anlarıñ güft ü gûsından. Lafz-ı güft kâf-ı 'ÖAcemî ile dile gelen sözdür. Henüz söylenmeden söze sūhan dirlar, güft dimezler. Güft ismdür, goftenden me'ōhūzdur. Goften ma'sdardur. Ma'ōnâsı telaffūzdur. Goft ma'ōnâ-yı mezkûrde ıtlâk olunduğı bu beytden zâhirdür.

Beyt

¹⁰³ Yazmada “dinmek” şeklindedir.

[Mefā'ölün / Mefā'ölün / Fe'ölün]

Meger k'ân goft dānāyān ne ber cāst

Ki dil rā dil buved āyine-i rāst

Lisān-ı Türkîdeki dime ma'ŋnāsında isti'omāl olunur güft. Meşelā dime işitme diyicek yirde ŌAcem güft ü şonūd dir. Nitekim bu beytde vāķiŌ olubdur.

Beyt

[Mefā'ölün / Mefā'ölün / Fe'ölün]

Be-žāhir bā heme goft ü şonūdest

Velī dil cāy-ı dīger der ki u dāšt

Güft fi'öl-i mazī ma'ŋnāsına dahı gelür. Şīğa-ı müşterek[e]dür. Söyledi diyicek yirde ŌAcem güft dir. Niteki bu beytde žāhirdür.

Beyt

Çi hoş goft ān ki seng ez-himmetes būd

Ki himmet hest (?) maķsūd

Lafz-ı güy kāf-i ŌAcemī ile güyidenden me'ŋhūzdur ismdür. Güyiden maşdardur. Ma'ŋnāsı itmekdür. merciŌ-i taķtīŌ-i şavtdur. Ağızla telaffuż-ı ħurūf gerek bulunsun gerek bulunmasun yırlayıcıya ki yırladığı vaķtde telaffuż-ı ħurūf itmek lāzım degildir. Güyende dirler. Bülbüli anuñla tavşif iderler. Niteki bu beytde vāķiŌ olubdur.

Beyt

Evvel (?) behişt māh-ı celālī

[190^a] Bülbül güyende (?) ber-kızbān

Fi'öl-i meżkurden güyende ism-i fā'öldür güyuñ ma'ŋnāsından. Lisān-ı Türkîde sav dimekle ta'Ōbır iderler. Söz sav diyicek yirde ŌAcem güft u güy dir. Niteki bu beytde žāhirdür.

Beyt

[Fe'ölün / Fe'ölün / Fe'ölün / Fe'öl]

Be-Ōaşķ ān k'oz goft ü güyi tersed

Çü mey-horī buved k'ez büyi tersed

TaķtīŌ-i şavt tekellümde bulunduğı i'Ōtibārla tekellüm idici kimesneye sūhan-güy dirler. Niteki bu beytde vāķiŌdür.

Beyt

[FeŖŖlŖn / FeŖŖlŖn / FeŖŖlŖn / FeŖŖl]

SŖhan gŖy (?) zen Ŗ hoŖ sŖrŖd

ÇŖ āb-ı revān dest-i iŖŖān bŖrŖd

GŖy ism-i fāŖıldŖr. GŖyendeden terĥim olınmıŖdur. GŖy sığa-ı mŖŖterekedŖr. Emr maŖnāsına da gelŖr. SŖyle diyicek yirde be-gŖy dirler. Niteki bu beytde vāĥiŖ olubdur.

Beyt

[MefāŖilŖn/FeŖŖlātŖn/MefāŖilŖn/FeŖŖilŖn]

Ŗabā be-lutf be-gŖ ān ġazāl-ı raŖnā rā

Ki ser be kŖh u beyābān to dāde-i ma rā

Be-gŖnuñ aslı be-gŖydir. Āhirinden yā ĥāzf olunmıŖdur. Elif gibi yānın da ĥāzfı ĥuŖŖsā āhir kelimedden lisān-ı Fāriside ŖāyiŖdŖr . Meselā rŖĥ-efzā semen-sā dirler. Aslı rŖĥ-efzāy ve semen-sāydir. Bed-ĥŖ, tŖrŖŖ-rŖ dirler. Aslı bed-ĥŖy, tŖrŖŖ-rŖydir. Goftend ne fāŖil ve ne emr olur. İki de gŖyidenden mŖŖtaĥĥ olur. Ol iŖtibārla ki sābıĥā beyān olundı. CŖst Ŗ cŖy ve ŖŖst Ŗ ŖŖy da ġŖft Ŗ gŖy gibidir. CŖstenden ve ŖŖstenden ne fāŖil gelŖr ne emr. İki de cŖyidenden ve ŖŖyidenden gelŖr. Bu da bir nevŖ-i tevessŖŖdŖr ki lisān-ı Fāriside maĥŖsŖsdur. Lisān-ı ŖArabide yokdur. CŖstenle cŖyidenŖñ maŖnāları birbirine ĥarĭbdŖr. [190^b] BirinŖñ maŖnāsı istemek birinŖñ maŖnāsı irtemekdir. Ol sebebdan andan aĥzolmacaĥı bundan aĥz iderler. ŖŖstenle ŖŖyidenŖñ daĥı maŖnāları biri birine ĥarĭbdŖr .BirinŖñ maŖnāsı yumaĥdur. BirinŖñ maŖnāsı arıtmaĥdur. Ol sebebdan mezkŖr tevessŖŖi bunda da iderler. Ol vaĥtde lafz-ı gŖy mŖŖtaĥĥātndan ola maŖnāları oldur ki beyān olundı. Ŗol vaĥtdeki ism-i cāmıd ola. MaŖnāsı tobdur. Niteki bu beytde žāhirdŖr.

Beyt

FŖŖŖat-ı meydān irādet

Tā be-zendem Ŗ sŖĥan gŖy

GŖy ism-i cāmıd Ŗol lafza dirler ki mŖnāsebet-i maŖneviyye ĥasebiyle lafz-ı āhirinden meŖĥŖz olmaya. Žıkr olunan maŖnālar kāf-ı ŖAcemi ile gŖyundur. Niteki sābıĥā tenbĭh olınmıŖdur. Kāf-i ŖArabı ile olan kŖyuñ maŖnāsı zŖĥākdur. Niteki bu beytde žāhirdŖr.

Beyt

[Mefā'ülün / Mefā'ülün / Fe'ülün]

Be-küyeş selsebîl âbî sebîl est

Be-rûy-ı çarh yek nokta zi nîl est

İki şaf olan leşkerüñ arasında ma'oreke-gâha teşbihengûy dirler. İsti'âre tarîkı ile ıtlâk olunur. Niteki bu beytde vâkı' olubdur.

Beyt

[Mefā'ülün / Mefā'ülün / Fe'ülün]

Ne-bāyed çün siper borden der-în gūy

Ki pişez zahm-ı pür-çîn kerededeş rûy

Be-gerdānîd rûy ez-rûy-ı işān

Döndürdi yüzünü anlaruñ yüzünden. “Gerdānîd bi-kāfi'l-ŖAcemî”

2870. Be-Ĥaḡ ber-dāşt kef behr-i münācāt

Elini Ĥaḡḡa tutdı Yūsuf Ŗaleyhi's-selām münācāt için.

Ki ey ḡācet-revā-yı ehl-i ḡācāt

İy ehl-i ḡācetüñ ḡācetini ḡabûl idici olan Allāh

2872. Penāh-ı perde-i Ŗiśmet nişinān

Ŗiśmet perdesinde oturıcılaruñ sığınacaḡ yiri

Eniş-i halvet-i Ŗuzlet-nişinān

ŖUzletde oturıcılaruñ ḡalvetinün eniş-i

2873. Çerāḡ-ı [191^a] devlet-i her bî-gezendi

Her zararısuzuñ devlet çerāḡı. “Gezendi bi-kāfi'l-ŖAcemî”

Ĥiśār-ı āfet-i her nā-pesendi

Her beğenilmemişün âfetün hisârı

2874. ÓAceb der-māndeem der-kār-ı inān

ÓAceb dermānsuz kalmış bunların işinden

Merā zindān bih ez-dîdār-ı inān

Baña zindān yegrekdür anları görmeden.

2875. Bih ez-śad-sāl der-zindān nişinem

Yüz yıl zindānda oturmam yegrekdür.

Ki yek-dem talÓat-i inān ne-bînem

Bir nefesle anların yüzini görmeyem.

2876. Be-nā-mahrem nażar dîl rā koned kūr

Nā-mahreme nażar itmek gönlü kör eyler. “**Kūr** bi-kāfi’l-ÓArabî”

Zi devlet-hāne-i kurb efkened dūr

Allāha yakınlık devlet-hānesinden uzak bırakur.

2877. Eger to mekr-i in mekkāregān rā

Eger sen bu mekkārelerin mekrini idersen “**Mekkāregān rā** bi-kāfi’l-ÓArabî fî’l-evveli ve’s-şânî bi’l-ÓAcemî”

Zi kūy-ı Óaql ū dîn āvāregān rā

ÓAql mahallesinden dîn mahallesinden āvarelerinden olurum. YaÓnî mekânsuzlarından olurum. “**Zi kūy** bi-kāfi’l-ÓArabî, **Āvāregān** bi-kāfi’l-ÓAcemî”

2878. Ki āmed teng ez-işān cāy ber-men

Ki geldi tar ol hanımlarından yir benüm üzerime. YaÓnî yerüm tar oldu anlardan.

Ne-gerdānî zi men ey vāy ber-men

Nażar itmezseñ baña vah benüm üzerime. Vāy lafzı āh u feryād maÓnāsına da gelür. “**Ne-gerdānî** bi-kāfi’l-ÓAcemî”

2879. Çü zindān h'āst Yūsuf ez-Hudāvend

Çünkü Yūsuf Óaleyhi's-selām zindānı istedi.

DuÓā-yı o be-zindān sāhteş bend

Anuñ duÓāsını zindān içinde bağ düzdiler.

2880. Eger būdī zi fažleş Óāfiyet-h'āh

Eger Allāhuñ fažlından Óāfiyet isteyici olaydı.

Sūy-ı zindān қаза nenmūdiyeş rāh

Zindān cānibine қаза aña yol gösterür miydi. YaÓnı göstermezdi demekdür.

2881. Be-restī z'āfet-i ān nā-pesendān

Қurtuldı ol begenilmemiş hanımlaruñ āfetinden

Dilī fāriğ zi miĥnethā-yı zindān

Fāriğ gönül eyle zindānuñ miĥnetlerinden.

[191^b]

Engiz Kerden-i Zenān-ı Mısr Züleyhā Rā Ber-Firistāden-i Yūsuf ÓAleyhi's-Selām Be-Zindān ve Fermān Borden-i Züleyhā İşān Rā

Bu Sürh Züleyhā Yūsuf ÓAleyhi's-Selāmı Zindāna Göndermesi İçün Mısruñ ÓAvretleri Şikāyet Qoparub Züleyhā Dahı Anlaruñ Buyurdığını İletmeklügi Beyānındadır.

2882. Çü ez-destān-ı ān bubriĥde-destān

Ol elleri kesilmiş hanımlaruñ ĥikāyeleri

Heme ez-hod-perestī büt-perestān

Cümlesi kendüye tapmalarından puta tapıcılardur. YaÓnı kendüyi begenicilerdür.

2883. Dil-i Yūsuf ne-geşt ez-Óismet-i h'ış

Yūsuf Óaleyhi's-selāmuñ gönli kendüsini ĥıfz itmeden dönmedi. “Ne-geşt bi-kāfi'l-ÓAcemī”

Besī şod Óismetes ez-pişter bış

Çok Yūsuf Őaleyhi’s-selāmuñ Őiśmeti öñinden ziyāde oldı.

2884. Heme huffāş-ı ān hurşid geştend

Cümlesi ol güneş gibi olan Yūsuf Őaleyhi’s-selāmuñ yarasası oldılar. YaŐñi hūsnini inkār itdiler.

Zi nūr-ı kurb-ı vey nevmid geştend

Aña yakınluk nūrından nā-ümid oldılar. “**Geştend** bi-kāfi’l-ŐAcemî fi-himā”

2885. Züleyhā rā ğubār-engiz kerdend

Züleyhā için toz koparıcı oldılar.

Be-zindān borden-i o tiz kerdend

Ol Yūsuf Őaleyhi’s-selāmı zindāna iletmeklüge Őacele eylediler. “**Kerdend** bi-kāfi’l-ŐArabî fî-himā”

2886. Bedo goftend k’ey miskîn [ü] mażlūm

Didiler aña ki ey mażlūm, miskîn olan Züleyhā

Ne-būde müstaħaqq[i] çün to maħrūm

Yūsuf Őaleyhi’s-selāmuñ vaślına müstaħaqq olmaduñ dañı vuślatdan maħrūm olduñ.

2887. Çü Yūsuf gerçi nebved hūr-zādî

Çünkü Yūsuf Őaleyhi’s-selām hūrî oğlu olmadı.

Ne-yābî hergiz ez-vaśleş murādî

Sen bulmaduñ aslā anuñ vuślatından murādını.

2888. Şodîm ez-pend [192^a] ğüyî saht küştî

Biz katı naśîhat söyleyici olduğ. “**Ĝüyî** bi-kāfi’l-ŐAcemî. **Küştî**bi-kāfi’l-ŐArabî”¹⁰⁴

Zebān kerdîm sūhān ez-dürüşî

Biz dilimizi ege eyledük katılığımızdan. “**Kerdîm** bi-kāfi’l-ÖArabî”

¹⁰⁴ Yazmada “ÖAcemî” şeklindedir.

2889. Velî sūhān ne-gîred āhen-i o

Velākin ege dörpi tutmadı anuñ demürini. Lafż-ı sūhān ege dörpi ma’Ōnāsınadır ŌArab mibred dir.

Ne-bāşed ğayr rû sahtî fen-i o

Olmadı atı yüzölölüğinden ğayrı anuñ işi. Lafż-ı fen hîle ma’Ōnāsınadır.

2890. Çü küre sāz zindān rā ber-o germ

Çünkü oca gibi düz zindānı Yūsuf Ōaleyhi’s-selāmuñ üzerine ısıca. Lafż-ı küre kāf-i ŌArabî ile bāzārlı büyük kūy ve çok kūy ve oca cāmîŌü’l-ġars šāhîbi oca ve kıuyumcı ocaı ve demürce ocaı “**Germ** bi-kāfi’l-ŌAcemî”

Edālî

[FeŌülün / FeŌülün / FeŌülün / FeŌül]

Diremhā ki gül-dāşt der-zîr-i hāk

Ber-āverde ez-küre-i ğonçe pāk

Ve seyl kıazduğı yir ma’Ōnāsına naql eylemiş sāŌir erbāb-ı lüğat ma’Ōnā-yı ahîri meftūhā bābında îrād itmişler.

Buved z’ān küre gird-i dāmeneş nerm

Ol ocadan olur Yūsuf Ōaleyhi’s-selāmuñ etegi etrāfı yumuşa.

2891. Çü gerded nerm zi-āteş tabŌ-ı fülād

Çünkü yumuşa olur Yūsuf Ōaleyhi’s-selāmuñ zātı pūlāduñ tabîŌatı gibi “**Gerged** bi-kāfi’l-ŌAcemî”

Ez-o çizî tüvāned sāht üstād

Ol yumuşa demürden mümkindür bir şey düzmek.

2892. Zi germî nerm eger netvāndeş kerd

Isıca eylemek ol demüri eger mümkün olmadıysa. “**Zi germî** bi-kāfi’l-ŌAcemî. **Kerd** bi-kāfi’l-ŌArabî”

Çi hāsıl z’ān ki kûbed āhen-i serd

Andan ne hāsıl ki şovuk demüri dögersin.

2893. Züleyhā rā çü z'ân cādū-zebānān

Züleyhā çünki ol cādū dillülerden

Şod ez-zindān ümîd-i vaşl-ı cānān

Zindāndan cānānuñ ümîdi vaşlında oldı. YaŖnı Yūsuf Ŗaleyhi's-selāmı [192^b]zindānaķomasıyla kendüleri itāŖat ümîdinde oldı.

2894. Berāy-ı rāhat-ı hod renc-i o h'āst

Kendi rāhatı içün Yūsuf Ŗaleyhi's-selāmuñ rencini diledi. YaŖnı Züleyhā diledi.

Der-ān vîrān maķām-ı genc-i o h'āst

Ol vîrān maķāmında anuñ hazînesini diledi. YaŖnı Yūsuf Ŗaleyhi's-selāmuñ. “**Genc** bi-kāfi'l-ŖAcemî”

2895. Çü nebved Ŗaşķ-ı Ŗaşķ rā kemālî

Çünki Ŗaşķıkuñ Ŗışķınuñ kemālî olmadı.

Ne-bended cüz murād-ı hod hayālî

Bağlamadı kendi murādınuñ gayrı bir hayāl.

2896. Tufeyl-i h'ış h'ahed yār-ı hod rā

Kendüye uydurmaķluk istedi kendi yārini.

Be-kām-ı h'ış sāzed kār-ı hod rā

Kendi murādını düzdi kendi işiyle. “**Be-kām** bi-kāfi'l ŖArabî fî-himā”

2897. Be-büy-ı yek-gül ez-bostān-ı maŖşūk

Bir gülüñ ķoķusuyla maŖşūkuñ bostānından

Zened śad-hār-ı ğam ber-cān-ı maŖşūk

Yüz ğam dikenini maŖşūkuñ cānına urdı.

2898. Züleyhā bā-Ŗazîz āmîht yek-şeb

Züleyhā ŖAzîz-i Mısr ile ķarışdı bir gice.

Zidil ın ğuśśa bīrūn rīht yek-şeb

Gönlinden Yūsuf Őāleyhi's-selāmuñ ğuśśa[sını] taşra dökdi bir gice.

2899. Ki ğeştem z'ın puser bed-nām der-Mısr

Ben bu oğlandan bed-nām oldum Mısr içinde. “Ğeştem bi-kāfi'l ŐArabī”

Şodem rüsvā-yı hāsś u Őāmm der-Mısr

Hāsś u Őāmmuñ rüsvāyı oldum Mısr içinde.

2900. Der-ın kavlend merd ü zen muvāfıķ

Bu sözde erkek ile Őavret muvafıķdur.

Ki men ber-vey zi cānem ğeşte Őāşık

Ki ben anuñ üzerine cānumdan Őāşık olmışdum. “Ğeşte bi-kāfi'l-ŐAcemī”

2901. Der-ın hāmūn şikār-ı tır-i oyem

Bu şahrā içinde anuñ oķınıñ şikāriyum.

Be-hāk u hūn-ţapān nahçir-i oyem

Toprak ile kanınıñ içinde ayagumla aña şikār olmuş idüm.

2902. Be-cānem tır-i o çendān [193^a] nişestest

Benüm cānuma anuñ oķı ol kadar oturmuşdur ki

Ki peykān ber-ser-i peykān şikestest

Ki temren temrenūñ başını kırmışdur.

2903. Ser-i müyem ez-Őaşķeş tehi nıst

Her kılumuñ başı anuñ Őışķından boş degildür.

Be-Őaşķ-ı o zi h'ışem āgehı nıst

Anuñ Őışķıyla kendümden āgāh degilüm.

2904. Der-ān fikrem ki defö-i ın ğümān rā

Ol fikrdeyüm ki halkdan bu şekki defÖ için“**Gümān** bi-kāfi’l-ÖArabî”

Sūy-ı zindān firistem ān cūvān rā

Zindān cānibine gönderürüm bu cūvānı.

2905. Be-her kūyeş be-Öacz u nā-murādî

Her maħalleye anuñ Öaciz murādsuz olmasıyla“**Kūyeş** bi-kāfi’l-ÖArabî”

Be-gerdānem münādî-der-münādî

Döndürürüm münādî münādî içinde yaÖñî efendisine ulaşanuñ hāli budur diyü yaÖñî her maħallede siyāset dellāllarıyla gezdürürüm. “**Be-gerdānem** bi-kāfi’l-ÖArabî”

2906. Ki ĩn bāşed sezā-yı ān bed-endiş

Bu ol yaramaz fikrlüye lāyık oldu ki.

Ki enbāzî koned bā-hāce-i hāş

Ki ortaqluķ eyleye kendi efendisine.

2907. Neyendişed¹⁰⁵ zi qahr-ı cān-hırāş

Fikrlenmedi qahrdan anuñ cānınuñ tırmalanmasını.

Nihed pāy-ı temennā der-firāş

Temennā ayağını¹⁰⁶ kodı efendisinüñ döşegine.

2908. Çü merdüm qahr-ı men bā-o be-bĳnend

Çünki halk görirler ben aña qahr itdügümü.

Ez-ān nā-hoş gümān yek-sū nişĳnend

Ol güzel olmayan şekden bir cānibe otururlar. YaÖñî şuç oğlanuñmış dirler. “**Gümān** bi-kāfi’l-ÖAcemî”

¹⁰⁵ Yazmada “neyendişid” şeklindedir.

¹⁰⁶ Yazmada “başını” şeklindedir.

2909. ÓAziz endişe-i o rā pesendîd

ÓAziz-i Mısr anuñ fikrini begendi.

Zi istiśvāb-ı ān tabÓeş be-handîd

Anuñ tabıÓatınuñ śavāb taleb itmesinden güldi. YaÓñi Züleyhādan ötüri didi. Göñlinden iy faķır kendini tođruluđa çıkarmak istersin.

2910. Be-güftā men tefekkür-pişe kerdem

[193^b]

Didi fikri ben öğüdün eyledüm idi.

Der-ın maÓñi beş endişe kerdem

Bu maÓnāda çok fikrler eyledüm idi.

2911. Ne-çidem gevheri bih z’ān ki süfti

Devşürmedüm bir cevāhir-i yegrek ki sen deldün

Neyāmed der-dilem bih z’ān çi güfti

Gelmedi benüm göñlüme yegrek ki sen söyledün. YaÓñi bkrini izāleitmedüğünü bilürüm.

2912. Be-dest-i tost eknūn ihtiyāreş

Senün elüñdedür şimdi anuñ ihtiyārı

Zi rāh-ı h’ışten binşān ğubāreş

Kendi yoluña dik anuñ tozını. YaÓñi yoluñdan anuñ tozını saç yaÓñi kıaldur. “**Binşān** bi-kesri’l-bā ve sükūni’n-nūn”

2913. Züleyhā ez-vey ın ruhśat çü bişnîd

Züleyhā çünkü ÓAziz-i Mısrđan bu ruhśatı işitdi.

Sūy-ı Yūsuf Óinān-ı keyd pıçîd

Yūsuf Óaleyhi’s-selāmuñ cānibine hîle licāmını çevirdi.

2914. Ki ey kām-ı dil ü maķśūd-ı cānem

İy gönlümüñ murādı cānumuñ maqşūdı olan Yūsuf. “**Kām** bi-kāfi’l-ŌArabî”

Be-Ōālem cüz to maqşūdı ne-dānem

ŌĀlemde senden ğayrı bir maqşūd dilemem.

2915. ŌAzizem ber-to bālā dest kerdest

Benüm Ōazizüm senüñ üzerine elini yüksek eylemişdür. YaŌnı saña Ōuqūbet itmek ister.

Seret rā zır-i hūkmem pest kerdest

Senüñ başını benüm hūkmüm altına bağlamışdur. YaŌnı senüñ işkenceñi baña virmişdür. “**Kerdest** bi-kāfi’l ŌArabî fî-himā”

2916. Eger h’āhem be-zindān sāzemet cāy

Eger istersem zindānda ben saña yir düzerüm.

V’eger h’āhem be-gerdūn sāyemet pāy

Eger istersem feleke seni gölge iderüm ayağūñla. YaŌnı seni aşarum. “**Be-gerdūn** bi-kāfi’l-ŌAcemî”

2917. Be-nih ser ser-keşî tā çend bā-men

Baş ıo yaŌnı baña teslim ol. Baş çekicilik kaçana dağdur benümle?

Ber-ā hoş nā-hoşî tā çend bā-men

Güzellik getir, nā-hoşluk kaçana dağdur benümle?

2918. Kadem zen der-mağām-ı sāz-kārî

Ayağ ur, iş düzicilik maŌğamında

[194^a]

Merā ez-ğam rehān hod rāz-h’ārî

Beni ğamdan kırtar kendüñ sır tutıcısın.

2919. Eger kāmem diğî kāmēt ber-ārem

Eger benüm murādumı virirsen ben de senüñ murāduñı virürüm. YaÓnı āzāde eyle-rüm. “**Kām**em bi-kāfi’l-ŖArabı fı-himā”

Be-evc-i kibriyā nāmet ber-ārem

Büyüklük burcında senüñ nāmını getürürüm. YaÓnı seni vezir eyle-rüm.

2920. Vegerni śad-der-i miĥnet güśāde

Eger murādumı virmez iseñ yüz dāne miĥnet ĩapısı açılmışdur.

Pey-i zecr-i to zindān iřtāde

Saĥa zecr ü menŖ itmekçün zindānda ĥazırlanmıřdur.

2921. Be-rüyem ĥurrem ü ĥandān nişini

Benüm yüzümde ĥurrem ü ĥandanluĥla oturursun.

Ez-ān bih-ter ki der-zindān nişini

Andan yegrekdür ki zindānda oturursun.

2922. Zebān büĥśad Yūsuf der-hitābeř

Zebānını açdı Yūsuf Ŗaleyhi’s-selām Züleyĥāya ĥitāb itmede.

Be-dād ān sān ki mı-dāni cevābeř

Cevāb virdi anuñ gibi ki sen bilürsün ol cevābı. YaÓnı senüñ yañunda olmadan be-nüm zindānda olmaĥluĥum yegrekdür didüñ idi yuĥaruda.

2923. Züleyĥā ez-cevāb-ı o ber-āřıft

Züleyĥānuñ cevābından ĥarıřdı.

Be-serhengām-ı bı-ferheng-i ĥod goft

Edebsüz çāvuřlara kendi didi. “**Serhengām** bi-kāfi’l-ŖAcemı”

2924. Ki zerrin efsereş ez-ser fekendend

Anuñ altundan olan tācını başından bıraĥdılar. YaÓnı aldılar.

Ĥařin peşmıneeş der-ber-fekendend

Ĥatı keçeden ĥırĥayı vücūdı üzerine bıraĥdılar. YaÓnı geydirdiler.

2925. Zi āhen bend ber-şimeş nihādend

Demürden bukağuyı anuñ gümüş ayağınıñ üzerine qodılar.

Be-gerden tavq-ı teslimes nihādend

Gerdānına da teslīm hālkasını qodılar.

2926. Besān-ı Őİşiyiş ber-har nişāndend

Anı yaŐni Yūsuf Őaleyhi’s-selāmı Őİsā Őaleyhi’s-selām gibi eşek üzerine bindürdiler.

[194^b]

Be-her kūy[i] zi Mısr ān har be-rāndend

Mısrıñ her maħallesinde anı eşek ile getürdiler. YaŐni efendisine hıyānet idenüñ hāli budur diyü çağrışdılar. “Kūy[i]bi-kāfi’l-ŐArabı”

2927. Münādī-zen münādī ber-keşide

Nidā urucı nidāsını çekdi.

Ki her ser-keş gulām-ı şūh-dide

Her baş çekici köle ve aç gözlü olan köle

2928. Ki gired şive-i bî-hürmeti pış

Ki tutdı hürmetsizlik şivesini öñinde.

Nihed der-pā firāş-ı h’āce-i h’iş

Ayak qodı kendi efendisinüñ döşegiñe.

2929. Buved lāyık ki hemçün nā-pesendān

Lāyık olur ki begenilmemişler gibi.

Bedin h’ārī berendeş sūy-ı zindān

Bu horluk ile iletdiler zindān cānibine.

2930. Velī halkı zi her sū der-temāşā

Velâkin halk her cânibden temâşâda idi.

Hemî goftend hâşâ şümme hâşâ

Cümlesi didiler hâşâ şümme hâşâ. Ya'Önî bu iş bundan gelmemişdür.

2931. K'ez-în rûy-ı nikû bed kârî âyed

Buncılayın güzel yüzden yaramazluk gelür mi? Ya'Önî gelmez. “**Nikû** bi-kâfi'l-
ÓArabî, **Kârî**bi-kâfi'l-ÓArabî eyzen”

V'ez-în dil-dâr dil-âzârî âyed

Buncılayın gönül alıcıdan dil-âzârluk gelür mi? Ya'Önî gelmez dimekdür.

2932. Firiştet in be-şad-pâkî sirişte

Firiştetür bu yüz, pâklükle halk olmuşdur.

Neyâyed kâr-ı şeytân ez-firişte

Şeytân işi gelmedi firişteden.

2933. Nikû-rû mî-keşed ez-hûy-ı bed pây

Güzel hûylu yaramaz hûydan ayağını çeker. Ya'Önî ayağını uzatmaz. “**Nikû** bi-kâfi'l-
ÓArabî”

Çi hoş goft ân nikû-rûy [u] nikû-rây

Ne güzel didi ol güzel yüzlü ve güzel fikrlü.

2934. Ki her kes der-cihân nîkûst rûyeş

Her kimesne ki bu dünyâ içinde güzeldür anuñ yüzi “**Nikûst** bi-kâfi'l-ÓArabî”

Besî bih-ter zi rûy-ı ost hûyeş

[195a]Ziyâde yegrekdür yüzinden anuñ hûyı.

2935. Be-şüret her ki zîşt âmed sirişteş

Şüretde her kimesne ki çirkin geldi anuñ hilkati

Beter ez-hûy-ı zîşteş rûy-ı zîşteş

Ziyāde beterdür anuñ çirkin hūyından çirkin yüzi. YaŖnı çirkin yüzinden çirkin hūyı ziyāde beterdür.

2936. Çünān k’ez-zıřt nıķūyı neyāyed

Buncılayın çirkinden eyülük gelmedi. “**K’ez u nıķū** bi-kāfi’l-ŖArabı fi-himā”

Zi nıķū nız bed-hūyı neyāyed

Yegrekden dađı yaramaz hūy gelmedi. “**Zi-nıķū** bi-kāfi’l-ŖArabı”

2937. Bedın sān tā be-zindāneř be-bordend

Bunuñ gibi tā zindāna dek Ėazret-i Yūsuf Ŗaleyhi’s-selāmı iletdiler.

Be-Ŗayyārān-i zindāneř süpördend

Zindān Ŗayyārlarına Yūsuf Ŗaleyhi’s-selāmı ısmarladılar.

2938. Çü ān dil-zinde der-zindān der-āmed

Çünkü ol göñli diri zindān içine geldi.

Be-cism-i mürde gūyı cān der-āmed

Ölmüş cismine gūyā cān geldi. “**Gūyı** bi-kāfi’l ŖAcemı”

2939. Der-ān miĖnet-serā üftād cūřı

Ol miğnet sarāyında ehl-i zindāna bir taleb düşdi.

Ber-āmed z’an giriftārān hurūřı

Ol zindān içinde olan eşirlere Ėareket düşdi.

2940. řodend ez-maķdem-i ān řāh-ı hūbān

Ol řāh-ı hūbānuñ gelmesinden ehl-i zindān oldılar.

Heme zencıriyān zencır-gūyān

Cümle zencırde olanlar zencır ile söyler oldılar Yūsuf Ŗaleyhi’s-selāmuñ medĖhini “**Gūyān** bi-kāfi’l-ŖAcemı”

2941. Be-pā şod bendeřān kayd-ı irādet

Anlaruñ buķaķusı muħabbet buķaķusı oldu.

Be-gerden ğull-ı şān tavķ-ı saŖādet

Gerdānında onlaruñ zencir ħalkası saŖādet ħalhālı oldu. “**Be-gerden** bi-kāfi’l-ŖAcemī”

2942. Be-şādī şod be-dil endūh-ı işān

Anlaruñ gönüllerinde olan ğuşsa [195^b]sürūr oldu.

Kem ez-kāhī ğam-ı çün kūh-ı işān

Anlaruñ tağ gibi olan ğam şamanları noķsan¹⁰⁷ oldu. “**Kem ez-kāhī**bi-kāfi’l-ŖArabī fī-himā, **Kūh** bi-kāfi’l-ŖArabī”¹⁰⁸

2943. Belī her cā resed ħavrā-sirişti

Belī öyledir her nereye ki ħūrī tabīŖatlü yetişdi.

Eger dūzah buved gerded behişti

Eger cehennemde olursa cennet olur.

2944. Be-her cā yār-ı gül-ruhsār gerded

Her yirdeki gül yañaķlu maħbūb olur. “**Gerded** bi-kāfi’l-ŖAcemī fī-himā”

Eger külhan buved gül-zār gerded

Eger külhanda olursa gül bāğçesi olur. “**Gerded** bi-kāfi’l-ŖAcemī eyzen”

2945. Çü der-zindān girift ez-cünbiş ārām

Çünki zindān içinde Yūsuf Ŗaleyhi’s-selām kendi ħareketinden rāħatlük tutdı.

Be-zindān-bān Züleyhā dād peygām

Zindāncıya Züleyhā ħaber virdi ki bu peygāmberdür ve benüm maħbūb,maṭlūbumdur buña ikrām eylesin.

2946. K’ez-ın pes miħnetiş mepsend ber-dil

¹⁰⁷ Yazmada “sürūr” şeklindedir.

¹⁰⁸ Yazmada “ŖAcemī” şeklindedir.

Bundan soñra aña miñnet itmeklügi gönli üzerine begenme. “**K’ez-ın** bi-kāfi’l-**ÓArabı**”

Zi gerden ğull zi pāyeş bend bügsil

Gerdānından zencir hālķasını ayağından buķağuyı ķo. YaÓnı çıkar. “**Gerden** bi-kāfi’l-**ÓAcemı**”

2947. Ten-i şimıneş ez-peşmın me-ķarsāy

Anuñ ğümüş teninden yūñden hırķayı ķarār idecek yir itme.

Be-zer-keş ĥulle-i nermeş beyārāy

Altun ile toķınmuş yumuşak ķaftān ile tezyın eyle

2948. Be-şūy ez-farķ-ı o gerd-i nijendı

Yıķa anuñ başından [ġuśsaluķ tozını]¹⁰⁹ “**Gerd** bi-kāfi’l-**ÓAcemı**”

Zi tāk-ı ĥaşmeteş dih ser-bülendı

ÓAżamet tācından başına Óālıluķ vir.

2949. Yekı ĥāne berāy-ı o cūdā kon

Bir ĥāne anıñcūn ayırmaķluķ eyle.

Cūdā ez-dıġerān āncāş cā kon

Ayrılmaķluķ ile ġayrılardan ol zindānda yir eyle.

2950. MuÓattar dār dıvār u dereş rā

Óİtr şāhı ile muÓattar eyle dıvārını ķapusını

Münevver sāz tāk ũ manżareş rā

Nūrlu düz anuñ kemerini ve nażar idecek yirini yaÓnı ķapusına[196^a] ķandıller as.

2951. Zemıneş rā zi sündüs mefreş endāz

Anuñ yirini ince şibden dōşek dōşe.

Zi isteبراķ bisāt-ı dil-keş endāz

¹⁰⁹ Yazmada “kiri ve pāşı” şeklindedir.

Kalın şibden dahı gönül alıcı döşemeler döşe.

2953. Der-ân hâne çü menzil sāht Yūsuf

Ol hānede çünki Yūsuf Óaleyhi's-selām menzil düzdi.

Bisāt-ı bendegî endāht Yūsuf

Çulluk döşemesini atdı Yūsuf Óaleyhi's-selām. YaÓnî pâdişāh oldı.

2954. Ruh āverd ānçünān keş būd Óādet

Yūsuf Óaleyhi's-selām yüz getürdi ancılayın ki anuñ Óādeti idi.

Der-ân menzil be-mihrāb-ı Óibādet

Ol zindān menziline Óibādet mihrābına

2955. Çü merdān der-makām-ı šabr binşest

Erler gibi makām-ı šabrda¹¹⁰ oturdı.

Be-šükr-i ān ki ez-keyd-i zenān rest

Ol šükr muķābelesinde ki ol Mısr hanımlarınuñ hılesinden ķurtuldı.

2956. Neyüfted der-cihān kesrā belāyî

Düşmedi kimesne dünyāda bir belā içine

Ki n'āyed z'ān belā bŷy-i Óatāyî

Ki gelmeye ol belādan bir rāhat virgisinüñ ķoķusı.

2957. Esîrî k'ez belā bāşed herāsān

Bir tutsāk belādan ķorķucı oldı. “K'ez bi-kāfi'l-ÓArabî”

Koned bŷy-i Óatā düşvāreş āsān

Virgi ķoķusı anuñ güçlŷğini āsān eyler. Bu ebyāt **[Fe-inne meÓa'l-Óusrı yusrā]**¹¹¹āyet-i şerîfinüñ mısđāķıdır.

¹¹⁰ Yazmada “šabrında” şeklindedir.”

¹¹¹ “Şüphesiz güçlŷlikle beraber bir kolaylık vardır.” İnşirah suresi 94/ 5.

Der-Peşimān Şoden-i Züleyhā Ez-Firistāden-i Yūsuf ŐAleyhi’s-selām Be-Zindān ve Feryād ü Zārī Kerden Ber-Müfāraḳat-ı Vey:

Bu Sürh: Züleyhā Yūsuf ŐAleyhi’s-Selāmı Zindāna Gönderdüğinden Őtüri Peşimān Olub Yūsuf ŐAleyhi’s-Selāmdan Müfāraḳatı İçün[196^b]Feryād ve Zārluḳ Eylemesi Beyānındadır. “Kerden bi-kāfi’l-ŐArabī”

2958. Der-ın fıṛuze kāh-ı deyr-bünyād

Bu dünyā kilışāsı içinde bu gök renklü göğün bünyādını “**Kāh** bi-kāfi’l-ŐArabī”

ŐAceb ḡāfil nihādest ādemī-zād

ŐAceb ḡāfil ḳomışdur ādemoḒlı yaŐnı köşküñ bünyādını

2959. Ne-bāşed deőb-i o niŐmet-şināşı

Beni ādemüñ deőbi niŐmet-şināşluḳ olmadı.

Ne-dāned tabŐ-ı o cüz nā-sipāşı

Anuñ tabıŐatına şükr itmeklük gelmedi.

2960. Be-niŐmet gerçi Őömrı bögzerāned

NiŐmet içinde ḳünkü Őömrı geḳe.

Ne-dāned ḳadr-ān tā der-ne-māned

Anuñ ḳadrini bilmedi tā niŐmetüñ ḳapusına gelmedikḳe niŐmetüñ ḳapısı ise BoḒazdur. YaŐnı ḥulḳumdur.

2961. Besā Őāşıḳ ki ber-hicrān diljrest

ḲoḒ Őāşıḳvardur ki ayrılmaḳda bahādur olııdır.

Be-ān pindār k’ez maŐşūḳ şjrest

Ol kendüyi beḒenmek ile maŐşūḳdan toḒ olııdır. “**K’ez** bi-kāfi’l-ŐArabī”

2962. Felek ḳün āteş-i hicrān fürūzed

Felek ḳünkü ayrıluk āteşini şuŐlelendürür.

Ḳü şemŐeş ten be-kāhed cān be-sūzed

Müm gibi tenini eksildür, cânını yaçar. “**Be-kāhed** bi-kāfi’l-**Ó**Arabî”

2963. Çü zindān ber-giriftārān-ı zindān

Çünkü zindān zindānda giriftār olanlara

Gülistān şod ez-ān gül-berg-i handān

Gül bāğçesi oldı ol gül yaprağı gibi gülici olan Yūsuf **Ó**aleyhi’s-selāmdan

2964. Züleyhā k’eş ez-ān serv-i yegāne

Ol Züleyhā dünyānuñ biricigi olan ol serv-şadd Yūsuf **Ó**aleyhi’s-selāmdan

Bih ez-hurrem gülistān būd hāne

Yegrek gül bāğçesi olmışidi hānesi.

2965. Çü ān serv ez-gülistāneş be-der şod

Çünkü ol serv-şadd olan Yūsuf **Ó**aleyhi’s-selām anuñ gül bāğçesinden taşra oldı.

Gülistāneş zi zindān tıre-ter şod

Anuñ gül bāğçesi gibi olan [197^a]sarāyı ziyāde қaranluқ zindān oldı.

2966. Be-teng āmed der-ān zindān dil-i o

Tar geldi ol zindān gibi olan evi içinde Züleyhānuñ göñli

Yekş şad şod zi hicrān müşkil-i o

Bir hicrānı yüz oldı anuñ müşkillüğinden. Ya^Önü Yūsuf **Ó**aleyhi’s-selamuñ müşkil-lüğinden.

2967. Çi müşkil z’ān beter ber-Ó**āşık-ı zār**

Ne müşkildür andan beterdür **Ó**āşık-ı zār üzerine

Ki bî-dil-dār bîned cāy-ı dil-dār

Dil-dārnuñ yirini dildārsuz göre.

2968. Çi āsāyiş der-ān gül-zār māned

Ne rāhatlūk қалur ol gül bāğçesinüñ içinde ki

K'ez-o gül raht bended hār māned

Andan gül esbābını bağladı dikeni kaldı. “K'ez bi-kāfi'l-ŌArabî”

2969. Sinān-ı hār der-gül-zār-ı bî-gül

Dikenün temreni gül bāğçesinde gülsüz

Buved hāsśa pey-i āzār-ı bülbul

Bülbülü āzār için maḥsūs olmuştur. YaŌnî bülbülü rencide itmek için maḥsūs olmuştur.

2970. Çü hālî dîd ez-ān gül gülşen-i h'îş

Çünkü hālî gördi ol gül gibi olan Yūsuf Ōaleyhi's-selāmdan gül bāğçesini.

Çü gönçe çāk zed pîrāhen-i h'îş

Gönçe gibi yırtmaçlık urdı kendi gönlegini.

2971. Zi ğam çün pür ber-āyed cān-ı ğam-nāk

Ğamından çünkü çok geldi anuñ ğamlı cānına

Çi bāk er ceyb-i hod Ōāşık zened çāk

Ne kōrku kendi yaķasını Ōāşık yırtmaçlık urursa yaŌnî yaķasını yırtar ise

2972. Derî ber-sîne-i hod mî-güşāyed

Bir kōpuyı kendi sînesi üzerine açar.

Ki ğam bîrûn reved şādî der-āyed

Ğamı taşra gider sürûr gelûr ol yaķayı çāk itmeden

2973. Be-nāhun hemçü gül ruhsār mî-kend

Tırnağıyla ol gül gibi olan yañağını kopardı Züleyhā “Kend bi-kāfi'l-ŌArabî”
[197^b]

Çü sünbül mûy-ı Ōanber-bār mî-kend

ŌAnber-bār olan sünbül gibi zülfini kopardı.

2974. Çü bûdeş rûy u mûy ez-cân nişanî

Çünkü olmışıdi yüzi, zülfi cāndan nişān. YaŖnî Züleyhāy cān gibi severlerdi dimekdür.

Zi hicr-i yār-ı hod mî-kend cānî

Kendi yārinüñ ayrılığından cānını kıopardı. “**Kend** bi-kāfi’l-ŖArabî”

2975. Zi dest-i dil be-sîne seng mî-goft

Göñli elinden sînesi taş urdı.

Be-kaşd-ı hicr tabl-ı çeng mî-goft

Anuñ hicrinüñ kaşdından çeng tablını urdı. “**Goft** bi-kāfi’l-ŖAcemî”

2976. Egerçi bûd şāh-ı hayl-i hûbî

Eger Züleyhā hūblar cemāŖatinde pâdişāh idi.

Şikest āmed ber- o z’ān tabl-kûbî

Kırılmağ geldi ol Züleyhā üzerine ol hicrān tablını çalmasından. YaŖnî zebūn oldı ariğ oldı, çirkin oldı Züleyhā dimekdür. “**Kûbî**-bi-kāfi’l ŖArabî¹¹²”

2977. Be-farğ-ı ser be-pençe hāk mî-riht

Başınıñ üzerine pençesiyle toprak dökdi.

Sirişk ez-dîde-i ğam-nāk mî-riht

Gözinüñ yaşını ol ğamlu olan gözinden dökdi.

2978. Zi hāk u āb mî-kerd inçünin ğil

Toprağdan şudan eyledi buncılayın çamur gözinüñ yaşıyla. “**Ğil** bi-kāfi’l-ŖAcemî”

Ki bended rahnehā-yı hicr ber-dil

Ki bağıladı ayrılığ gediklerini¹¹³ göñülleri üzerine.

2979. Velî rahne ki hicrān ber-dil efkend

¹¹² Yazmada “ŖAcemî” şeklindedir.

¹¹³ Yazmada “göñüllerini” şeklindedir.

Velâkin hicrân gedigini ki gönîlüne bıraķdı.

Bedîñ yek müşt gîl müşkil şevêd bend

Bir avuç toprak ile bağlamak müşkil olur. YaŖnî gūyâ gözîñüñ yaşıyla kerpiçler kes-di dimekdür. “**Gîl** bi-kâfi’l ŖAcemî eyzen”

2980. Be-dendân laŖl çün Ŗunnâb mîhest

LaŖl gibi olan dîşi Ŗunnâb gibi mîhdur.

Be-Ŗıkd-ı dūr Ŗaķıķ-i nâb i mîhest

Aşķısı da şuŖleli [198^a]Ŗaķıķ içinde hicrân mîhdur.

2981. Meger mî-h’âst tâ binşând ân hûn

İllâ istedi ki dike ol kanı

Ki ez-cûş-ı dileş mî-riht bîrûn

Anuñ gönîlinüñ istemesini taşra döke.

2982. Ruh-ı gül-gûn-ı hod mî-sâht nîlî

Kendi ol gül yañağından nîl düzdi. YaŖnî yanağları gök gök oldu dimekdür.

Çü nîlûfer zi đarbethâ-yı sîlî

Nîlûfer gibi şarardı silleler urmasından.

2983. Ki sürhî der-hor âmed hurremîrâ

Ki kırmızılık lâyıklık getürdi sürûr için.

Ne-şâyed cüz kebûdî mâtemîrâ

Lâyık olmadı gögüñ ğayrı mâtem için. YaŖnî mâteminden yañağları gögerdi dimek-dür. “**Kebûdî** bi-kâfi’l-ŖArabî”

2984. Zi dil hûñın raķam ber-rû hemî-zed

Göñli kanından yazuyı yüzine urdı.

Be-ĥasret dest ber-zânû hemî-zed

Ĥasretinden elini dizine urdı.

2985. Ki ın kārī ki men kerdem ki kerdest

Bu işi ki ben eyledüm kim eylemişdür? “**Kerdem ki kerdest** bi-kāfi’l-ŌArabī fī-himā”

Çünin zehrī ki men hordem ki hordest

Buncılayın zehri ki ben yidüm kim yimişdür?

2986. Der-ın miĥnet-serā yek Ōaşk-pişe

Bu dünyā miĥnet sarāyınıñ içinde bir Ōāşıkuñ Ōışkı

Ne-zed çün men be-pāy-ı h’iş tişe

Keseri urmadı benüm gibi kendi ayağını. YaŌnı maĥbūbını bir kimesne kıomadı.

2987. Be-dest-i h’iş çeşm-i h’iş kendem

Kendi elümle kendi gözümü çıkardum. “**Kendem** bi-kāfi’l-ŌArabī”

Zi kūrī h’iş rā der-çeh fekendem

Kendi körlüğümle kendimi kıuyuya bıraktım.

2988. Zi ğam kūhı be-püşt-i h’iş bestem

Ğamdan bir dağ kendi arkıama bağıladım. “**Kūhı** bi-kāfi’l-ŌArabī”

Be-zır-i kūh püşt-i hod şikestem

Ol ğam dağınıñ altında kendi arkıamı kıırdım. “**Kūh** bi-kāfi’l-ŌArabī eyzen”

2989. Dilem hūn şod be-çendın rüzgārī

Gönlüm kıan oldu bu kıadar rüzgār idi ki.

Ki āverdem be-kef zıbā nigārī

Ki getürdüm elüme bir güzel nigār.

2990. Zi destān- felek baht-ı men āşüft

[198^b]Felekūñ ellerinden benüm bahtum kıarışdı.

Zi dest-i h’iş dādem dāmeneş müft

Kendi elümden anuñ etegini müft, meccānen virdüm. Lafż-ı müft mîmüñ zammı ve fānuñ sükūnıyla ucuz hayś ma’Ōnāsınadır.

2991. Be-cānem ez-dil-i āvāre-i h’ış

Cānumı gönölümden kendim āvāre eyledüm.

Ne-mî-dānem çi sāzem çāre-i h’ış

Ben bilmem ki ne düzem kendime çāre.

2992. Bedîñ sān nevĥa-i cān-sūz mî-kerd

Bunuñ gibi cān yaķıcı mātemi eylerdi.

Şeb-i endūh-ı hod rā rūz mî-kerd

Kendi ğuşśasıyla gice[y]i gündüz eylerdi.

2993. Zi her çizî k’ez-o bŷy[î] şenîdî

Her şeyden andan bir ķoĥu işidürdi. “K’ez bi-kāfi’l-ŌArabî”

Be-bŷy-ı o zi cān āĥî keşîdî

Yūsuf Ōaleyhi’s-selāmuñ ķoĥusuyla cāndan bir āĥ çekerdi.

2994. Giriftî dem-be-dem pîrāhen-i o

Tutardı nefes-be-nefes anuñ gönlegini

Ki rŷzî sŷde bŷdî ber-ten-i o

Ki bir ğŷn sürŷlmîş idi Yūsuf Ōaleyhi’s-selāmuñ teni ŷzerine.

2995. Çŷ ğŷl Ōıtr-ı dimāĝ-ı h’ış kerdî

Ğŷl gibi kendi dimāĝınuñ Ōıtr şāĥı eylemişdi.

Bedān tesķin-i dāĝ-ı h’ış kerdî

Ol gönlek ile kendi yaķısını tesķin eylemişdi. “Kerdî bi-kāfi’l-ŌArabî fı-himā”

2996. Gehî rŷ ber-girîbāneş nihādî

Gāĥıce ŷŷzini ol Yūsuf Ōaleyhi’s-selāmuñ gönlegine ķordı.

Be-şad-âşret reheş rā buse dādî

Yüz âşret ile Yûsuf Ôaleyhi's-selâmuñ başdıǵı yirleri öpmek virirdi.

2997. Ki tavķ-ı âşmet-i ân gerdenest in

Bu gönlegi ol âşmet kemeri eylemişdi. “**Gerden** bi-kāfi'l-ÔArabî fı-himā”

Çi goftem rişte-i cān-ı menest in

Ben ne diyeyüm benüm cānumuñ ipligidür Yûsuf Ôaleyhi's-selâmuñ gönlegi.

2998. Gehî der-âstîneş dest bordî

Gāhîce Yûsuf Ôaleyhi's-selâmuñ gönlegine elini iletürdi.

Zi baht ân dest rā ber-hod şümürdî

Yûsuf Ôaleyhi's-selâmuñ bahtından [199^a]elini kendi üzerine şayardı. YaÔñî anuñ bahtı zindānda olmağdur. Benüm de bahtımuñ eli zindānda şayılmagdur.

2999. Nihādî ber-dü çeşm-i hod be-taÔżim

Kendi iki gözinüñ üzerine Yûsuf Ôaleyhi's-selâmuñ gönlegini taÔżimiyle ķordi. Yüzine, gözine sürerdi.

Be-yād-ı sâÔides ķerdî pür ez-şim

Anuñ bileğini hātıra itmeklükle gönlegüñ yeñini gümüşden tolu eyledi. YaÔñî gönlegüñ yeñini geydi dimekdür. “**Kerdî** bi-kāfi'l-ÔArabî”

3000. Gehî ķerdî be-dîde dāmeneş cāy

Gāhîce gözini ol gönlegüñ etegine yir eylerdi. YaÔñî gönlegüñ etegini gözine sürerdi.

Ki rûzî sūde rû ber-püşt-i ân pāy

Bir gün yüzini sürmiş idüñ ol Yûsuf Ôaleyhi's-selâmuñ arķası üzerine. Bu beytde Züleyhā Yûsuf Ôaleyhi's-selâmuñ gönlegine hitāb itmişdür.

3001. Ne-būdî nā-ümîd ez-pāy-büşî

Nā-ümîd olmaduñ idi Yûsuf Ôaleyhi's-selâmuñ ayaǵını öpmeden

Be-dāmen-büşîş der-cāblüşî

Ol gönlek etegini öpmek ile câblûsda idüñ. Kezâlik bu beytde gönlege hitâb vardur.

3002. Çü dūr ez-farķ dıdı efseres rā

Çünkü Yūsuf Őaleyhi’s-selāmuñ tepesinden tācını uzak gördi.

Feşāndı genc-i laŐl ü gevheres rā

Ol tācuñ laŐl ü gevher hāzınesini şaçdı. YaŐñı gamdan tācuñ cevāhirlerini sökdi ve atdı.

3003. Ki ın hem-sāye-i ān fark būdest

Ki bu tāc Yūsuf Őaleyhi’s-selāmuñ başınuñ gölgesi olmışdur.

Cihāñı ber-zemınes fark sūdest

Bütün dūnyā bu tācuñ yirine başını sürmişdür.

3004. Kemer rā k’ez miyānes yād dādı

Ķuşağına da bilinden hātıra virürdi. YaŐñı Yūsuf Őaleyhi’s-selāmuñ bilinüñ inceliğini fikr iderdi.

Çü dıdı bendegı rā dād dādı

Çünkü ıullığını görürdi, Őadālet virürdi.

[199^b]

3005. Be-yād-ı āhū-yı sayd-efken-i h’ış

Kendi şikārını bırakmış āhū gibi olan Yūsuf Őaleyhi’s-selāmı hātıra itmeklükle

Kemendes sāhtı der-gerden-i h’ış

Yūsuf Őaleyhi’s-selāmuñ kemendini düzerdi kendi gerdānına. YaŐñı Yūsuf Őaleyhi’s-selāmuñ ıuşağını boynına dolardı. “**Gerden** bi-kāfi’l-ŐAcemı”

3006. Çü zer-keş hūleeş ez-hem güşādı

Çünkü altun ile doıunmış ıaftānını dañı açardı.

Be-girye dıde-i pūr-nem güşādı

Ağlamak ile tolu nem olan yaŐñı yaş olan gözini açardı.

3007. Be-şüstî dâmen ez-eşk-i niyâzeş

Yıkardı gönlegün etegini niyâz gözinün yaşından

Zi eşk-i la'âl-i hod bestî tırâzeş

Kendi la'âl gibi olan gözinün yaşından gönlegün kıyâfetini bağlardı. Ya'ânî gönlegün etegi kırmızı olurdu Züleyhânun gözinün yaşından.

3008. Çü na'öleynes be-cây[i] cüft dîdî

Çünkü anuñ na'öllerini yirinde çift görürdi.

Ez-o bûşî be-cânî müft dîdî

Ol na'öli öpmek ile cânını müft görürdi. Yā'ânî cânını müft virürdi. Ya'ânî mümkün olsa bûs iderken müft olurdu demekdür.

3009. Bedân cüfteş şoden der-dil güzeştî

Yūsuf Ŗaleyhi's-selām ile çift olmaklığı gönünden geçerdi.

Zi bî-cüftîş tākāt tāk geştî

Çift olmamdan tākātı tāk olmuş idi. “Geştî bi-kāfi'l-ŖAcemî”

3010. Nihādî bend ber-dil ez-devāleş

Bağ komış idi gönünden ol na'ölinuñ taşması üzerine.

Zi hūn-ı dîde dādî reng-i āteş

Gözinün kanından taşmaya āteş rengin virmişidi.

3011. Bedîn sān merdūmeş ez-nev ğamî būd

Bunuñ gibi anuñ gözinün bebegi yeñiden bir ğamda idi.

[200^a]

Zi her çizî cüdā der-mātemî būd

Her şeyden cüdā olmasıyla mātemde idi.

3012. Çü qadr-i ni'Ŗmet-i dîdār neşnāht

Dîdārınun ni'Ŗmetinün qadrini añlamadı.

Be-dāğ-ı dūrī ez-dīl-dār bŭgdāht

Dil-dārınuñ uzak olmasınınuñ yaqısıyla eridi.

3013. Peşimān şod velī sūdī ne-būdeş

Peşimān oldu zindāna qoydığından velākin fāóide olmadı.

Be-ğayr ez-şabr bihbūdī ne-būdeş

Şabruñ ğayrı aña bir yegrek şey olmadı.

3014. Velī şabr ez-çünān rŭ çün tŭvān kerd

Velākin buncılayın yŭzden şabr itmek nice mŭmkindŭr?

Key ez-dil mihr-i objŭrŭn tŭvān kerd

Gŏñŭlden qaçan Yŭsufuñ maħabbetini taşra itmek nice mŭmkindŭr?

3015. Helāk-i Óāşık ez-cānān cŭdāyışt

ÓĀşıkuñ helāki cānandan ayru degildŭr.

Be-tahşış ān ki baÓd ez-āşināyışt

Bā-ħuşŭs ol kimesne ki āşinā olduqdan şoñra degildŭr.

3016. Çŭ ŭfted Óıķd-ı şoħbet der-miyāne

Çŭnki şoħbetŭñ bağlamaķluğı ortaya dŭşdi.

Buved firķat Óazāb-ı bī-kerāne

Ayrılŭķ nihāyetsŭz Óazāb olur.

3017. V’eger peyvend-i şoħbet der-miyān nışt

Eger şoħbetŭñ ittişālı ortada degil ise

Cŭdāyī nā-hoşest ammā çünān nışt

Ayrılŭķ gŭzel degildŭr ama buncılayın degildŭr.

3018. Be-teng āmed zi hod terk-i hodj kerd¹¹⁴

Yūsuf Ŗāleyhi's-selāmuñ Ŗıışkı kendüye tar geldi, kendüyi terk eyledi.

Be-nıķı çün ne-şod meyl-i bedj kerd

Yegrek ile vaşl olmadı yaramazluğa meyl eyledi. Bu beyt Mollā Cāmı Ėāzretlerinüñ sözidür. “**Be-nıķı** bi-kāfi'l-ŖArabı fı-himā”

3019. Ser-i hod ber-der ü dıvār mı-zed

Kendi başını kapuya, dıvāra ururdu.

Be-sıne hançer-i hün-h'ār mı-zed

Sınesine [200^b] hün-h'ār olan hançerüñ kabzasını ururdu. Mużāf mahzūfdur. Kabza-ı hançer dimekdür.

3020. Be-bām-ı kāsır mı-şod pāsban-vār

Köşküñ damında bekçi gibi oldu.

K'ez-āncā efkened hod rā nigünsār

Ol köşküñ damında kendüyi bıraķdı. Gölgelük gibi iki kat olub başını aşāa egdi dimekdür. “**Nigünsār** bi-kafi'l-ŖAcemı”

3021. Tınāb ez-gısū-yı şeb-reng mı-sāht

Gölgelügüñ ipini gice renklü olan gısūsından düzerdi.

Bedān rāh-ı nefes rā teng mı-sāht

Andan nefesüñ yolını tar düzdi.

3022. Halāsı ez-cefā-yı dehr mı-cüst

Ėalās olmaķluğı dehrüñ cefāsından istedi.

Zi şerbet-dār cām-ı zehr mı-cüst

Şerbetciden zehr cāmını istedi.

3023. Zi her çizı ki kem yā bış mı-h'āst

¹¹⁴ Yazmada “terk” şeklindedir.

Her şeyden ki az yāhūd çok istedi. “**Kem** bi-kāfi’l-ŌArabî”

Heme esbāb-ı merg-i h̃ış mî-h̃āst

Cümleden ölüm sebeblerini istedi.

3024. Hemî būsîd dāye dest ü pāyeş

Cümle öpdî¹¹⁵ dāye Züleyhānuñ elini ayağını.

Hemî goft ez-şamîm dil duŌāyeş

Cümle gönül hulûsı ile aña duŌā didi.

3025. Ki ez-cānān müretteb bād kāmēt

Cānāndan tertîb olunsun senüñ murāduñ. Lafz-ı müretteb bunda müyesser maŌnāsı-nadur. “**Bād kāmēt** bi-kāfi’l-ŌArabî”

Zi laŌl-i o leb-ā-leb bād cāmēt

Anuñ laŌl dudağından toptolu olsun senüñ cāmuñ.

3026. Rehāyet ānçünān bād ez-cüdāyî

Ŗurtulasın ancılayın ayrılığ¹¹⁶ rûzgārından.

Ki hergiz n’āyedēt yād ez-cüdāyî

Aślā gelmeye hātıra ayrılığdan.

3027. Zamānî bā-hod ā in bî-hodî çend

Bir zamān kendüñe gel bu kendülüksüz niçeye dekdür?

Hîredmendî [201^a] k’ez-în nā-bihredî çend

ŌAğlluluğa gel ol Ōağlsuzluğ niçeye dekdür?

3028. Dil-i mārā zi ğam hūn mî-konî to

Bizüm gönölümüzü ğamdan kıan eyledüñ sen.

Ki kerdest in ki eknūn mî-konî to

¹¹⁵ Yazmada “öpmedi” şeklindedir.

¹¹⁶ Yazmada “arık” şeklindedir.

Kim eylemişdür bunu ki şimdi sen eylemişsindür? “**Kerdest** bi-kafi’l-ÖArabî”

3029. Zi men bişnev ki hestem pîr-i ın kār

Benden işit ki ben pîr oldum bu işden. YaÖnî bu Öışık işinden.

Şekîbâyî buved tedbîr-i ın kār

Şabr itmeklük olur bu işüñ tedbîri.

3030. Zi bî-şabrî fütādî der-teb ü tāb

Şabrsuzluğdan teb ü tāba düşersin. YaÖnî isteme yāhūd hārārete düşersin. Mağsūd ħummā-yı muhrıkaya uğrarsın dimekdür.

Ber-în āteş be-rîz ez-cüy-i şabr āb

Bu Öışık āteşinüñ üzerine şabr ırmağından şu dök.

3031. Çü gîred şarşar-ı miñnet vezîden

Çünkü miñnet rûzgārı esmeklük tutdı.

Ne-bāyed hemçü kāh ez-cā perîden

Lāyık degildür şaman gibi yirinden uçmağlık. “**Kāh** bi-kāfi’l-ÖArabî”¹¹⁷

3032. Bih-ān bāşed ki der-dāmen keşî pāy

Ol güzel oldu ki etegine ayağını çekesin. YaÖnî ayağını altına alsın.

Besān-ı küh bāşî pāy ber-cāy

Tağ gibi olsun ayağüñ yirinde. “**Küh** bi-kāfi’l-ÖArabî”

3033. Şabūrî māye-i fîrūzî āmed

Şabr itmeklük zafer māyesini getürdi.

Ķavî-ter pāye-i bih-rūzî āmed

Ziyāde ĳovî olmağla yegrek günlü pāyesini getürdi.

¹¹⁷ Yazmada ÖAcemi şeklindedir.

3034. Şabūrî mîve-i ümmîdet âred

Şabr itmeklük senüñ ümîdinüñ yemişini getürdi.

Şabūrî devlet-i cāvîdet âred

Şabr itmeklük saña ebedîlük devletini getürdi.

3035. Be-şabr ender-şâdef bârân şevêd dūr

Şabr ile şâdef içinde yağmur, incü oldı.

Be-şabr ez-la'Öl ü gevher kân şevêd pūr

Şabr ile la'Öl ü cevāhirden ma'Öden¹¹⁸ tolu oldı. “**Gevher** bi-kāfi'l-ÖAcemî, “**Kân** bi-kāfi'l-ÖArabî”

[201^b]

3036. Be-şabr ez-dâne âyed hūşe bîrûn

Şabrdan şalkımını taşra getürdi. Murād bundan buğday başağıdır. Ekşer yolcular kendüye başağ külçesini alurlar da kendülerine azıq iderlermiş.

Zi hūşe reh-revân rā tūşe bîrûn

Ol başağdan yolculara azığını taşra eyledi.

3037. Be-şabr ender-raḥîm yek қatre-i āb

Şabr ile raḥîm içinde bir қatre āb

Şevêd nūh-māh rā māh-ı cihān-tāb

Toқuz ayda māh-ı cihān-tāb olur.

3038. Züleyhā bā-dil ü cān-ı remîde

Züleyhā ol cānını, göñlini қapdurmış.

Şod ez-güftār-ı dāye āremîde

Dāyesinüñ güftārından rāḥat oldı.

3039. Girîbānî derîde tā be-dāmān

¹¹⁸ Yazmada “mekān” şeklindedir.

Yağasını yırtmış idi tā etegine dek.

Keşid ez-şabr-küşî pā-be-dāmān

Şabra çalışmadan ayağını etegine çekdi. “**Küşî** bi-kāfi’l-ŌArabî”

3040. Velî şabrî ki gired Ōaşıkî piş

Velâkin bir şabrî ki bir Ōaşık öñinde tutdı.

Be-ğavl-i nâşihân-ı maşlahat-kış

Nâşihlar qavliyle ki maşlahat çekicidir. “**Kış** bi-kāfi’l-ŌArabî”

3041. Çü gerded nâşih ez-güftâr hāmûş

Çünkü nâşih sözinden sükût idici oldı. “**Gerded** bi-kāfi’l-ŌAcemî”

Koned ān hârf rā Ōaşık ferāmûş

Ol nâşihatûn hârflerini Ōaşık ferāmûş eyledi. YaŌnî unutmaqluk eyledi.

Bî-Tâkat Şoden-i Züleyhâ Der-Müfârağat-ı Yûsuf ŌAleyhi’s-Selâm ve Der-Şeb Hem-Râh-ı Dâye Be-Zindân Reften ve Müşâhede-i Cemâl-i Vey Kerden

Bu Sürh Yûsuf ŌAleyhi’s-Selâm Züleyhâdan Ayrılub Züleyhâ Tâkatsüz Olub ve Dahı Tâyenûn Yoldaş Olmasıyla Gice İçinde Zindâna Gidüb Yûsuf ŌAleyhi’s-Selâmuñ Cemâlini Müşâhede İtmeklük Beyânındadır.

3042. Çü der-zindân-ı mağrib Yûsuf-ı mihir

[202^a]Çünkü mağrib zindânınun güneş gibi olan Yûsuf. Mısra mağrib zemîni demek şahîhdür. Monlâ Câmîñün bu mısraŌından anlanur.

Nihân kerd ez-Züleyhâ-yı felek çihir

Felek gizlü eyledi Züleyhâdan Yûsuf Ōaleyhi’s-selâmuñ çehresini. “**Kerd** bi-kāfi’l-ŌArabî”

3043. Züleyhâ-yı felek rā çihre şod güm

Felek Züleyhâ için Yûsuf Ōaleyhi’s-selâmuñ çehresini zâyîŌ eyledi. “**Güm** bi-kāfi’l-ŌArabî”

Zi mihir-i Yûsuf ender eşk-i encüm

Yūsuf Óaleyhi's-selāmuñ maḥabbetinden Züleyhānuñ gözinüñ yaşı içinde yıldızlar ḥāsıldur. YaÓnı yıldızlar gibi Züleyhānun gözinüñ yaşları iridir. YaÓnı büyükdür, dimekdür.

3044. Züleyhā rā ğam-ı Yūsuf çünān kerd

Züleyhā için Yūsuf Óaleyhi's-selāmuñ ğamı ancılayın oldu ki. “**Kerd** bi-kāfi'l-ÓArabı”

Ki ez-eşk-i şafağ-gün¹¹⁹ hūn-feşān kerd

[Şafağ renkli gözyaşından]¹²⁰ kan saçıcı eyledi.

3045. Şafağ rā şod zi-eşk-i o ciger-hūn

Anuñ gözinüñ yaşından şafaquñ cigeri kan oldu.

V'ez-ān hūn dāmen-i gerdūn ciger-gūn

Ol kandan gerdūnuñ etegi ciger renklü oldu. “**Gerdūn, gūn** bi-kafi'l-ÓAcemı fı-himā”

3046. Be-girye nāle-i cān-sūz ber-dāşt

Ağlamasıyla cān yakıcı nāle tutdı.

Hemān āh u fiğān-ı rüz ber-dāşt

Hemān āh u fiğānı gice gündüz tutdı.

3047. Çü rüy ender-şeb āred rüz-ı Óāşıq

Çünkü Óāşıq yüzini gice içinde yakıcılıkgetürdi.

Be-şeb gerded füzūn-ter sūz-ı Óāşıq

Gice ziyāde olur yanıcı Óāşıq. “**Gerded** bi-kāfi'l-ÓAcemı”

3048. Zi hicrān tıre bāşed rüzgāreş

Ayrılığdan karanlık oldu Züleyhānuñ rüzgārı. “**Rüzgāreş**bi-kāfi'l-ÓAcemı”

¹¹⁹ Yazmada “şafağ kevn” şeklinde harekelidir.

¹²⁰ Yazmada “gözinüñ yaşından dünyānuñ şafağı” şeklindedir.

Fezāyed tîregî şebhā-yı tāreş

Ziyāde anuñ qaranluq giceleri qaranluğı

3049. Zi ğam rûzeş buved rû der-siyāhî

Ğamdan anuñ gündüzi [202^b]yüzini siyāhlıqda ider. YaŖnî ğamdan gündüzi gice olur.

Şebeş gerded siyāhî-der-siyāhî

Anuñ gicesi siyāhlıqda olur siyāhlıq içinde. “**Gerdedbi-kāfi’l-ŖAcemî**”

3050. Şeb ābisten buved ān dem ki āyed

Gice gebe olur ol zamānda ki gelür. YaŖnî darb-ı meşeldür ki giceler neler toğurur dirlar.

Berāy-ı Ŗāşıkān endüh zāyed

ŖAşıklar için ğuşsa toğurur.

3051. Çü āred ez-meşîme beççe birün

Çünkü giceden yavır taşra geldi.

Be-cāy-ı şîr ez-dilhā çeked hün

Süd yirine göñüllerden Ŗāşıkun qan tamlar.

3052. Ez-ān māder ki ber-hordār bāşed

Ol ana ki yemiş yiyici oldu.

K’ez-în sāl beççeeş hün-h’ār bāşed

Bunuñ gibi de anuñ yavrusı qan yiyici oldu yaŖnî qan emici oldu.

3053. Züleyhā rā çü ez-bî-şabri h’iş

Züleyhā için kendi şabrsuzluğundan

Bedîn hün-h’āregî āmed şebî bîş

Bu qan yiyicilügi gice içinde ziyāde getürdi.

3054. Zi-dil-ber dūr v'ez-dil-dār mehcūr

Dil-berden uzakdur, dil-dārından ayrılmışdur.

Şebeş bj-māh mānde hāne bj-nūr

Anuñ gicesi yaŖñi Züleyhānuñ gicesi aysuz qalmışdur. Hānesi nürsuz qalmışdur.

3055. Çü nebved rūy-ı cānān pertev efken

Çünkü cānānuñ yüzi şuŖle birağucı olmadı.

Be-śad-meşŖal ne-gerded hāne rūşen

Yüz dāne meşŖale ile hānesi rūşen olmadı. “**Ne-gerded** bi-kāfi'l-ŖAcemī”

3056. Zi bes endūh-ı dil çeşmeş ne-mi-huft

Gönlünüñ çok ğuşşasından anuñ gözi uyumadı.

Zi dide hūn-ı dil mi-rānd u mi-goft

Gözinden gönlünüñ kanını sürdi dañı didi.

3057. Ne-dānem hāl-i Yūsuf çist imşeb

Ben bilmem Yūsuf Ŗaleyhi's-selāmuñ hāl-i nedür bu gice? [203^a]Bu sözleri Züleyhādur diyen.

Kefil-i hidmet-i o kıst imşeb

Anuñ hidmetinüñ kefil-i kimdür bu gice?

3058. Ki güsterde teh-i pā bistereş rā

Kim döşemişdür ayağı çılpak anuñ döşegini. “**Güsterde** bi-kāfi'l-ŖAcemī”¹²¹

Ki kerde rāst ber-bālın sereş rā

Kim eylemişdür yaşduğın toğru anuñ başı için. “**Ki kerde** bi-kāfi'l-ŖArabī eyzen”

3059. Çerāğ-efrüz-ı bālīneş ki būdest

Anuñ yaşduğında çerāğ yakıcı kim olmışdur? YaŖñi Yūsuf Ŗaleyhi's-selāmuñ başı ucında ayağı ucında gice ile bal mūmları yanardı dimekdür.

¹²¹ Yazmada “ŖAcemī” şeklindedir.

Kef-i rāhet be-nesrīneş ki būdest

Rāhat elini anuñ beyaź gül gibi olan vücūdını kim oğmışdur?

3060. Ki bügşāde kemer-bend ez-miyāneş

Kim açmışdur anuñ bilinden kuşağı?

Ki būde vaqt-i h'āb efsāne-h'āneş

Kim olmışdur uyhu vaqtinde aña hikāye söyleyici?

3061. Hevā-yı ān maķāmeş sāht yā ne

Ol zindān maķāmınuñ hevāsını düzdi mi yāhūd düzmedi mi?

Çü murğ ān dām rāmeş sāht yā ne

Kuş gibi ol tuzağıñ içinde aña itā'at eyledi mi yā eylemedi mi?

3062. Gül-i o hemçünān pür-āb-ı hod hest

Anuñ gül yañağı buncılayın kendinden tolu āb oldu mı?

Müselsel gışüyeş pür-tāb-ı hod hest

Mutta'sıl anuñ zülfleri tolu şu'le kendi ile oldu mı?

3063. Ne-borde ān hevā āb-ı güleş rā

İletmemiş midür ol zindānuñ hevāsı anuñ gül yañağınuñ suyunı ?

Beşülide ne-kerde sünbüleş rā

Soldurmamış mıdur zindānuñ hevāsı anuñ sünbül zülfini? “**Ne-kerde** bi-kāfi'l-
ÓArabi”

3064. Dileş çün gönçe der-tengi fütāde

Anuñ gönlü gönçe gibi tarluğa düşmiş midür?

Veyā çün gül be-şādı leb güşāde

Yāhūd gül gibi sürür ile dudağını açmış mıdur?

3065. Hemı goft inçünin der-her libāşı

Cümle didi Züleyhâ buncılayın kelâmları her dürlü sözinde. Libās aslında[204^b] giyecek şeyöe dirler. Bunda dürlü dürlü sözler ma’Ōnāsınadır. Bunda anuñçün irād itmişdür ki pāsı lafzına kâfiye olsun için

Ġam-ı hod tā zi şeb bügzeşt pāsı

Kendi ġamı giceden geçdi gicenüñ bir bölügi

3066. Ez-ān pes tākat ü tābı ne-māndeş

Andan soñra anuñ tākati kalmamışdı. Lafz-ı tāb tākat ma’Ōnāsınadır. Vezn-i şıŌr için irād olunmuşdur.

Be-dil ez-cüy-ı şabr ābı ne-māndeş

Göñlinde şabr ırmağından bir şu kalmamışdur.

3067. Zi şevkeş der-dil üftād āteş-i tız

Anuñ şevkından Züleyhānuñ şevkine keskin āteş düşdi.

Be-dāye dıde pür-hün goft ber-hız

Dāyesine gözi tolu kan ile didi ki: Kalk.

3068. Ki yek-dem cānib-i zindān gerāyım

Bir nefes zindān cānibine biz gelem. “Gerāyım bi-kāfi’l-ŌAcemı”

Be-ān miĥnet-serā pinhān der-āyım

Ol miĥnet sarāyına gizlüce gelem.

3069. Nihān der-gūşe-i zindān nişinim

Gizlüce zindānuñ gūşesinde oturayım.

Meh-i zindānı-i hod rā be-binim

Kendi zindānımuñ māhını yaŌnı ayını biz görelüm.

3070. Çü zindān cāy-ı ānsān gül-Ōizārest

Çünkü zindān ol [gül yanaklı Yūsuf Ōaleyhi’s-selāmuñ yiridür].¹²²

¹²² Yazmada “Yūsuf Ōaleyhi’s-selāmuñ yiri olmağla gül bağçesidür” şeklindedir.

Ne-zindān belki hurrem nev-bahārest

Zindān degildür belki bir ıutlu nev-bahārdur.

3071. Dil-i her Őāşıı ez-bostān güşāyed

Her Őāşıııñ gñli bostānda açılır.

[Merā]¹²³ ın ğonçe der-zindān güşāyed

Baıa bu Yūsuf Őaleyhi’s-selām ğonçesi zindān içinde açılır.

3072. Revān şod hemçü serv-i nāz dāye

Gider oldı serv-i nāz gibi dāyesiyle bile

Fütān hıżān zi dūnbāleş çü sāye

Düşerek ıalıarak dāyesinüñ ardından ğölge gibi

3073. Be-zindān çün resjd ān mäh-ı şeb kerd

Zindāna çünki yetişdi ol gice ayı oldı. “**Kerd** bi-kāfi’l-ÖArabı”

[204^a]

Nihānı mır-i zindān rā taleb kerd

Gizlüce zindān begini taleb eyledi.

3074. İşāret kerd tā bğşād reh rā

İşāret eyledi tā zindānuñ yolını açıvire

Nümūd ez-dür ān tābende meh rā

Göstere uzaıdan ol şuŐleli olan ayı. YaŐnı yire ıoñ tā Yūsuf Őaleyhi’s-selāmı ğöreyüm.

3075. Be-dıdeş ber-ser-i seccāde ez-dür

Ēördi Züleyhā Yūsuf Őaleyhi’s-selāmı seccāde üzerinde uzaıdan.

Çü hürşid-i dıraışān ğarıa der-nür

¹²³ Yazmada “baıa” şeklindedir.

Ildırucı güneş gibi nûra ğark olmuş gördi.

3076. Gehî çün şemÖ ber-pā iştāde

Gāhıce mûm gibi ayak üzerinde dikilmiş idi.

Zi ruh zindāniyān rā nûr dāde

Yüzinden zindānda olanlara nûr virmişidi.

3077. Gehî ham kerde kāmēt çün meh-i nev

Gāhıce yeñi ay gibi egri itmişidi kāmētini. YaÖnî rükūÖda idi. “**Kerde** bi-kāfi’l-ÖArabî”

Fekende ber-bisāt ez-çihre pertev

Bırakmış idi döşemesi üzerine çehresinden şuÖle.

3078. Gehî ser ber-zemîn der-Öözü-i taşşîr

Gāhıce başı yir üzerinde idi taşşîr Öözrinden. YaÖnî secdede idi.

Çü şah-ı tāze gül ez-bād-ı şeb-gîr

Tāze gülün dalı gibi gice esici rûzgārdan

3079. Gehî tarh-ı tevāzuÖ der-fekende

Gāhıce tevāzuÖ üslûbını bırakmış idi.

Nişeste çün benefşe ser-fekende

Benefşe gibi oturmuş idi, başını egmiş idi.

3080. Zi hod dūr u be-vey nezdîk binşest

Kendinden uzak, Yûsuf Öaleyhi’s-selāma yakın oturdu.

Velî der-güşe-i târîk binşest

Bir kârañucağ güşeye oturdu. “**Güşe** bi-kāfi’l-ÖAcemî”

3081. Zi cān zārî vü ez-dil nāle mî-kerd

Cānından zārîluk gönlinden nāle eyledi.

Zi nergis yāsemīn rā lāle mī-kerd

Nergis gözinden ol yāsemīn gibi beyāz yüzünün üzerine lāle eyledi. YaŐnı ƙan aƒladı
dimekdür. “**Nergis** bi-kāfi’l-ŐAcemī”

[204^b]

3082. Be-lü’lü laŐl-leb rā mī-hırāşed

İncü gibi olan dişiyile laŐl gibi olan dudaƒını tırmaladı.

Zi nahl-ı ter rutab rā mī-tirāşed

Hurmadan ziyāde olmuş dudaƒını yondı.

3083. Be-çeşm-i hūn feşān u eşk-i gül-gūn

Ƙan şacıcı olan göziyle ve gül renklü olan gözyaşıyla

Hemī dād ez-derūn ĩn rāz bīrūn

Cümle virdi gönlinden bu sırrı yüreginden taşra.

3084. Ki ey çeşm ü çerāğ-ı nāzenīnān

Züleyhā didi ki ey nāzenīnlerūn gözi ve çerāƒı

Murād-ı hātır-ı endūhgīnān

Daħı ğuśśalarının hātırının murādı

3085. Be-cānem āteşī efrūht Őaşket

Benüm cānum içinde bir āteş şuŐlelendi senūn Őışķından.

Ser-ā-pāy vüçüdem sūht Őaşket

Başdan ayaƒuma daķ benüm vüçüdüm senūn Őışķından yandı.

3086. Ne-zed ber-āteşem vaşl-ı to ābī

Benüm āteşüm üzerine urmaduñ sen vaşluñla bir su.

Be-ābī ez-dilem nenşānd tābī

Vuślatının bir ābıyla benüm gönlümden dīñmeduñ bir tāķat.

3087. Be-tġ-i źulm kerdi şīnem çāk

Žulm kılıcıyla benüm şınemi çāk eyledüñ.

Hemî bînem to rā z'ın žulm bî-bāk

Ben gördüm senüñ çün žulmı korķusuz.

3088. Ne-dāri raḥm ber-mažlūmî-i men

Raḥm tutmaduñ benüm mažlūmluğuma.

Zihî mercūmî vü maḥrūmî-i men

Ben güzel senüñ merdūduñ maḥrumuñ olmuşum.

3089. Zi to her laḥẓaem ez-nev ğamî zād

Senden her laḥẓa baña [yeñi] bir ğam toğar.

Merā ey kāşķî māder ne-mî-zād

Beni iy Yūsuf keşke anam toğurmayaydı.

3090. Ve ger mî-zād māder kāş dāye

Eger toğurdıysa anam kāşķî benüm dāyem

Be-farķ-ı men ne-mî-efkend sāye

Benüm başuma gölgesini biraķmayaydı.

3091. Zi şîr-i nāb kem mî-dād behrem

Ḥālîs südden [205^a]virmeyeydi benüm naşîbümi. “**Kem** bi-kāfi'l-ŖArabî”

Be-şîr ez-ķahr mî-āmîht zehrem

Süd yirine ķahrından zehr ķarışdıraydı.

3092. Zi ḥāl-i hod bedîn sāl der-sūhan būd

Kendi ḥālinden bunuñ gibi sözde idi.

Velî Yūsuf be-ḥāl-i ḥ'îştēn būd

Velākin Yūsuf Ŗaleyhi's-selām kendi ḥālîyle idi.

3093. Ser-i müyî bedo hâzır ne-mî-şod

Bir kılinuñ başı Züleyhâ ile hâzır olmamış idi.

Ve ger mî-şod eşer žāhir ne-mî-şod

Eger hâzır oldıysa eşeri žāhir olmamış idi.

3094. Çü şeb bügžešt hemçün şubh-ı hîzān

Çünkü gice geçdi. Şabāh kalkıcı oldı. YaŖnı şabāh oldı.

Züleyhā-yı felek şod eşk-rîzān

Züleyhā felekde gözinüñ yaşını dökici oldı.

3095. Ğiriv-i kūs-ı sultānî ber-āmed

Sultānuñ kūsünüñ feryādı geldi.

Müœezzin der-seher-hʻānî der-āmed

Müœezzin de seher ezānını oğumaqluğla geldi.

3096. Düm-i seg hālka ber-hulķūm-ı o best

Köpek kuyruğünüñ hālķasını boğazı üzere bağladı. “Seg bi-kāfi’l-ŖAcemî”

Demeş rā ez-fiğān-ı şeb fürū best

Nefesini gicenüñ fiğānından aşāğa bağladı.

3097. Horūs ez-hʻāb-ı şeb şod gerden-efrāz

Horūs da gicenüñ uyķusından gerdānını uzadıcı oldı. “Gerdenbi-kāfi’l-ŖAcemî”

Zi nāy-ı sāz kerde tîz āvāz

Nāy gibi olan boğazından keskin āvāzını düzici eyledi.

3098. Züleyhā dāmen ender çîd ü ber-gešt

Züleyhā dāmenini döğşürdi ve girü oldı.

Be-hidmet āsitān būsîd ü ber-gešt

Hidmetiyle Yūsuf Ŗaleyhi’s-selāmuñ eşigini öpdı ve girü oldı. “Ber-gešt bi-kāfi’l-ŖAcemî fı-himā”

3099. Be-zindān tā meheş halvet-nişin būd

Zindānda tā [ay]¹²⁴ toğınca halvetinde oturur idi.

[205^b]

Şod āmed sūy-ı zindāneş çünin būd

Gelmede gitmede zindān cānibine buncılayın idi. YaŖnı şabāh gelür aḥşām gider.

3100. Ğıdā-yı cān-ı o şod ān tek ü pūy

Anuñ cānınuñ ğıdası olmış idi Yūsuf Ŗaleyhi's-selāma duŖā ve Ŗenā itmek ve kulluk itmek.

Ne-būdeş cüz der-ān āmed-şoden rūy

Gelmede gitmede yüzi olmamış idi. YaŖnı maḥcūbı olmış idi.

3101. Ne-kerdī kes be-bostān meyl çendān

Kimesne bostāna bu kadar meyl eylememiş idi. “Ne-kerdī bi-kāfi'l-ŖArabī”

Ki būd ān haste-dil rā meyl-i zindān

Ki hasta gönüllü Züleyḥānuñ zindāna meyl olduğu kadar bostāna meyl itmemiş idi.

3102. Belī ān rā ki zindānest yāreş

Belī ol kimesnenüñ ki yāri zindānadur.

Be-cüz zindān kücā bāşed qarāreş

Zindānuñ ğayrı nerede olur anuñ qararı. Ancaḳ zindānda olur.

Reften-i Züleyḥā Der-Rüz Ber-Bām-ı Kaşr-ı Hış ve Ez-Āncā Neẓẓāre-i Bām-ı Zindān Kerden ve Ber-Müfāraḳat-ı Yūsuf Ŗaleyhi's-Selām Nāle vü Zārī Ber-Dāştēn

Bu Sürh, Züleyḥā Gündüzüñ Köşkünüñ Damı Üzerine Gidüb ve Ol Yir-de Zindānuñ Damına Naẓar İdüb Yūsuf Ŗaleyhi's-Selāmuñ Müfāraḳatı Üzeri-ne Zārluḳ Tutmaḳluğı Beyānındadır.

3103. Şeb āmed Ŗāşıkān rā perde-i rāz

¹²⁴ Yazmada “güneş” şeklindedir.

Gice geldi Óaşıklar için rāz perdesi.

Şeb āmed bî-dilān rā ğuśsa perdāz

Gice geldi gönülleri gitmiş Óaşıqların ğuśsa düzicilügi.

3104. Tüvān bes kār der-şeb-gır kerden

Mümkindür ancağ işlerini gice tutuculuğında itmek yaÓnı gicelerde uyumazlar demekdür.

Ki rüşen kem tüvān tedbır kerden

Gündüz nice mümkindür [206^a]tedbır eylemek. “**Kem** bi-kāfi’l-ÓArabı”

3105. Züleyhā çün ğam-ı şeb bürgerānıd

Züleyhā çün ki gicesini ğam ile geçürdi.

Ne ğam bel mātem-i şeb bürgerānıd

Ğam degil belki giceyi mātem ile geçürdi.

3106. Belā vü miĥnet-i rüz āmedeş pış

Belā ve miĥneti gündüz getürirdi öñine.

Şad-endūh-ı ciger-süz āmedeş pış

Yüz dāne ciger yakıcı ğuśsayı öñine getürirdi.

3107. Ne rüy-ı ān ki der-zindān koned rüy

Yüz oldı ol yüz ki zindān içinde yüz oldı.

Ne şabr-ı ān ki bî-zindān koned hüy

Ol şabr degildür ki zindānsuzluğı hüy oldı.

3108. Zi niÓmethā-yı hoş her laĥza çizı

[Hoş]¹²⁵ niÓmetlerinden her laĥza bir şey

Nihādı ber-kef-i maĥrem kenızı

¹²⁵ Yazmada “kendi” şeklindedir.

Çordı mahrem olan kızuñ eli üzerine. YaŖñi her sâŖatde bir dürlü taŖām gönderür-di.

3109. Firistādî be-zindān sūy-ı Yūsuf

Yūsuf Ŗaleyhi's-selāmuñ cānibine ol kıızı taŖām ile gönderdi.

Ki tā dîdî be-cāyeş rûy-ı Yūsuf

Tā göre Züleyhānuñ yirine Yūsuf Ŗaleyhi's-selāmuñ yüzini.

3110. Çü ān mahrem zi zindān āmedî bāz

Çünkü ol mahrem olan kız zindāndan girü gelürdi.

Bedo śad-Ŗaşk-bāzî kerd āgāz

Aña yüz Ŗışk ile oynamakluğla ibtidā eylerdi. “**Kerd** bi-kāfi'l-ŖArabî”

3111. Gehî rû ber-kef-i pāyeş nihādî

Gāhıce Züleyhā ol kızuñ eline ayağına yüzini çordı. YaŖñi elini ayağını öperdi Yūsuf Ŗaleyhi's-selāmuñ yüzini gördüñ diyü.

Gehî śad-būseeş ber-çeşm dādî

Gāhıce de yüz dāne öpmeklügi kızuñ yüzi üzerine virürdi.

3112. Ki ĩn çeşmest k'ān ruhsār dîdest

Bu bir [gözdür]¹²⁶ ki Yūsuf Ŗaleyhi's-selāmuñ yañağını [206^b]görmışdür.

Ki ān pāyest k'āncāhā reşîdest

Bu da bir ayakdudur ki ol Yūsuf Ŗaleyhi's-selāmuñ yirlerine yetışmişdür.

3113. Eger çeşmeş ne-yārem buse dāden

Eger Yūsuf Ŗaleyhi's-selāmuñ öpmek virmek getürmedüm ise

Veyā rû ber-kef-i pāyeş nihāden

Yāhūd [yüzümü]¹²⁷ eline, ayağına buse komaçluk getürmedüm ise. YaŖñi elini ayağını öpmedüm ise

¹²⁶ Yazmada “yüzdür” şeklindedir.

3114. Be-büsem bārī ān çeşmī ki gāhī

Öperüm bir kere ol bir gözi ki gāhıce.

Koned der-rüy-ı zıbāyeş nigāhī

O[l], Yūsuf Őaleyhi’s-selāmuñ zıbā yüzine bir nażar eyledi.

3115. Nihem rū ber-kef-i ān pāy bārī

Ben yüzümi ķodum anuñ elinüñ ayağınuñ üzerine ki

Ki vaķtı mī-koned sūyeş güzārī

Bir vaķtde ol Yūsuf Őaleyhi’s-selāmuñ cānibinden geçmeklük eyledi.

3116. Be-pürşıdı ez-ān pes hāl-i o rā

Züleyhā suōāl eyledi ol Yūsuf Őaleyhi’s-selāmuñ hālını.

Cemāl-i rüy-ı ferrūh-fāl-ı o rā

Ol Yūsuf Őaleyhi’s-selāmuñ ķutlu fālınıñ yüzinüñ cemālını suōāl eyledi ol kıızı Züleyhā öpüb ķoçduķdan soñra.

3117. Ki rüyeş rā ne-fersūde gezendi

Ki anuñ yüzi yaŐnı Yūsuf Őaleyhi’s-selāmuñ bir zararadan incinmemiş midür? “**Ge-zendi** bi-kāfi’l-ŐAcemī”

Be-kār-ı o neyüftādest bendī

Anuñ işine bir bağ düşmemiş midür?

3118. Güleş rā z’ān hevā pejmürdegi nıst

Anuñ gül yañağı ol zindānuñ hevāsından solmamış mıdur?

Teneş rā z’ān zemīn āzurdegi nıst

Anuñ güzel teni ol zindānuñ yirinden rencide olmamış mıdur?

3119. Zi niŐmethā ki bordī hord yā nı

¹²⁷ Yazmada “yüzine”şeklindedir.

Ol niŖmetleri ki iletduñ [207^a] yidi mi yāhūd yimedi mi?

Ez-ın dil-dāde yād āverd yā nı

Bu gönül virmişini hatıra getürdi mi yāhūd getürmedi mi?

3120. Pes ez-pürsiş nümūdenhā-yı bisyār

Bu çok suŖālleri gösterdükden soñra

Zi cā ber-h̄āstı bā-çeşm-i hūn-bār

Yirinden kalkdı ılan yağıdırıcı olan göziyle.

3121. Be-bām-ı kāh der-yek ğurfe būdeş

Köşküñ dāmında bir pencere itmiş idi.

K’ez-āncā bām-ı zindān mı-nümūdeş

Ki ol pencereden zindānuñ dāmı görünmiş idi. “K’ez bi-kāfi’l-ŖArabı”

3122. Der-ān ğurfe şodı tenhā nişestı

Ol pencerenüñ içinde tenhā oturıcı oldu.

Der-i ğurfe be-rūy-ı halk bestı

Pencerenüñ ıapısını halkıñ yüzine bağlamış idi. YaŖnı kimesneyi içerüye ıomazdı.

3123. Be-dıde dür be-müjgān laŖl süftı

Gözinden incü dökerdi, kirpikleriyle laŖl delerdi.

Sūy-ı zindān nażar kerdı vü goftı

Zindān cānibine nażar eyleyüb dirdi ki:

3124. K’eyem tā rūy-ı gül-fāmeş be-bınem

Ki ben tā anuñ gül renklü yüzini görürdüm. YaŖnı Yūsuf Ŗaleyhi’s-selāmuñ.

Pes ın k’ez-nām-ı hod bāmeş be-bınem

Bundan soñra kendi damumdan Yūsuf Ŗaleyhi’s-selāmuñ zindānı damını görürüm.

3125. Neyem şāyeste-i dīdār dīden

Yūsuf Őaleyhi's-selāmuñ dīdārını görmeklüge lāyık olmadum.

Hoşem bā-ān der ü dīvār dīden

Yine ben hoşum anuñ dīvārı apusını görmeklük ile.

3126. Be-her cā māh-ı men menzil-nişīnest

Her yirde benüm māhum menziline oturmuşdur.

Ne hāne ravza-i huld-ı berīnest

Ev degildür bu Yūsuf Őaleyhi's-selāmuñ oturduğı yirler ravza-ı huld-ı berīndür.
YaŐñ cennetdür.

[207^b]

3127. Zi devlet saf-ı o sermāye dāred

Devletden ol zindānuñ damı sermāye tutdı.

Çü hürşīd-i çünān der-sāye dāred

Buncılayın bir güneşe gölgelik tutdı.

3128. Merā dīvāreş ez-am pūşt bişkest

Beni ol zindānuñ dīvārı amdan aramı ırdı.

Ki pūşt ān meh ber-ān binhād o binşest

Ol ay gibi olan Yūsuf Őaleyhi's-selām arasınıol zindān dīvārı üzerine odı ve otur-
dı. YaŐñ am zindānı dīvārına arasını dayadı dimekdür.

3129. SaŐādet ser-firāz āyed ez-ān der

SaŐādet baş çekicilik getürdi ol apuya ki

Ki serv-i men fūrūd āred be-ān ser

Ki benüm gibi olan Yūsufum aşıa getürdi ol apuya başını.

3130. Çi devlet-mend bāşed āsitānı

Ne devlete mensüb oldu bir eşik ki

Ki bused pāy-ı ān-sān dil-sitānı

Ki öpdi anuñ gibi bir gönül alıcınuñ ayağını.

3131. Hoş ān k’ez-tığ-i mihreş āşikāre

Ne güzeldür ol maḥabbet kılcı ki ap āşikāredür. “**K’ez** bi-kāfi’l-ŌArabî”

Tenem çün zerre gerded pāre pāre

Benüm tenümi zerre gibi pāre pāre eyledi. “**Gerded** bi-kāfi’l-ŌAcemî”

3132. Der-üftem ser-nigün ez-revzen-i o

Baş aşğa düşdüm ol maḥabbet penceresinden.

Be-pış-i āfitāb-ı rüşen-i o

Anuñ rüşen olan güneşinüñ öñinde

3133. Hezārān reşk dārem ber-zemîni

Biñ dāne ḥased tutarum bir yirüñ üzerine ki

Ki bihrāmed bedān sān nāzenîni

Şalındı bunuñ gibi bir nāzenîni

3134. Şeved ez-gird-i dāmāneş muŌattar

Anuñ eteginüñ etrāfi muŌattar oldı. “**Gird** bi-kāfi’l-ŌAcemî”

Zi mūy-ı Ōanber-efşāneş muŌanber

Anuñ siyāh zülfinden Ōanberler şaçıcı oldı.

3135. Sühan kūtāh tā şeb käreş in būd

Sözini kıssaluğla tā gicesi [208^a] böyle idi. “**Kūtāh** bi-kāfi’l-ŌArabî”

Giriftārîş ān güftāreş in būd

Anuñ güftārına esir olmaqluğla bu idi.

3136. Der-în güftār cāneş ber-leb āmed

Bu güftārda anuñ sözi ağzına gelmişdür.

Der-în endûh rûzeş bâ-şeb âmed

Bu guşsa içinde anuñ gündüzi aḥşāma gelmiş idi. YaŌnî Züleyḥānuñ

3137. Çü âmed şeb diger şod ḥîle-endiş

Çünkü gice geldi gayrı bir ḥîle[y]i fikr ider oldı.

Ki gired pîş âyin-i şeb-i pîş

Bir gicenüñ üslûbı öñinde tutardı öñdeñ giceyi.

3138. Şebeş ān bûd rûz ĩn tā bedān rûz

Gicesi böyle idi gündüzi de böyle idi tā ol güne dek ki.

Ki zindān bûd cāy-ı ān dil-[efrûz]¹²⁸

Ki zindān idi ol gönül şüŌlelendiricinüñ yiri.

3139. Be-şeb zindān şoden rā çāre kerdî

Gice zindānda olan içün çāre arardı. “Kerdî bi-kāfi’l-ŌArabî”

Be-rûz ez-ğurfeeş neẓẓāre kerdî

Gündüzde pencereden naẓar eylerdi.

3140. Ne-bûdî hiç geh ḥālî ez-ĭn kār

Olmamış idi aślā ḥālî bu işden Züleyḥā.

Gehî dîvār dîdî gāh dîdār

Gāhıce [dîvār]¹²⁹ görürdi gāh dîdār.

3141. Çünān Yūsuf be-hātır cā girifteş

Ancılayın Yūsuf Ōaleyhi’s-selām anuñ hātırında yir tutmuş idi.

Ki dest ez-dĭn ū dāneş vā girifteş

Ki elini dĭninden ilinden girü tutmuş idi.

¹²⁸ Yazmada “firûz” şeklindedir.

¹²⁹ Yazmada “dîdār” şeklindedir.

3142. Zi bes der-yād-ı o güm kerd hod rā

Anı çok çok hâtıra eylemeden kendini zāyiŌ itmiş idi. “**Güm** bi-kāfi’l-ŌAcemî,
“**Kerd** bi-kāfi’l-ŌArabî”

Be-şüst ez-levh-i hâtır nîk ü bed rā

Yıkadı hâtırnuñ levhinden eyü kemi.

3143. Kenîzân gerçi mî-dādendes āvāz

Kızlaregerçi aña yaŌnî Züleyhāya āvāz virürlerdi.

[208^b]

Ne-mî-āmed be-hāl-i h’îşten bāz

Gelmezdi kendi hālîne girü.

3144. Be-goftî bā-kenîzân gāh u bî-gāh

Dir idi kızlara gāhî vaq̄tde.

Ki men hergiz ne-bāşem ez-hod āgāh

Ki ben aślā kendümden āgāh degilüm.

3145. Be-güftār ez-men āgāhî me-cüyîd

Dir idi ki benden āgāhluk istemeñ

Be-cünbāñdem ān geh pes be-güyîd

Beni hâreket itdürüñ. YaŌnî kaçışduruñ da andan soñra söyleyüñ.

3146. Zi cünbāñiden evvel bā-hod āyem

Hâreket ettirmeden evvel kendüme gelürüm.

V’ez-ān pes gūş bişñiden gūşāyem

Andan soñra kulağımı işitmek ile açarum. “**Gūş** bi-kāfi’l-ŌAcemî”

3147. Dil-i men hest bā-zindāñi-i men

Benüm gönüm benüm zindāndağumla oldı.

Ez-ānest in heme hāyrāñi-i men

Andandur bu cümle benüm ĥayrānluğum.

3148. Be-ĥatır her kirā ān māh gerded

Ĥatırında her kimesne içün ki ol ay gibi maĥbūb oldı. “**Her kirā** bi-kāfi’l-ŌArabî”

Kücā ez-dıgeri āgāh gerded

Nerede bir ĥayrı şeyden ĥaberdār olur. YaŌnı ol ĥayrısını bilmez hemān anuñ bildü-
gi

maĥbūbdur. “**Gerded** bi-kāfi’l-ŌAcemî fı-himā”

3149. Be-geşt ez-ĥāl-i hod rūzî mizāceş

Kendi ĥālinden oldı bir gün Züleyĥānuñ mizāc[1]. “**Be-geşt** bi-kāfi’l-ŌAcemî”

Be-zahm-ı neşter üftād iĥtiyāceş

Neşter zahmına düşdi anuñ iĥtiyācı.

3150. Zihūneş ber-zemîn der-dıde-i kes

Züleyĥā Ōaşıkuñ ĥanından yir üzerinde kimesnenüñ gözinüñ içine

Neyāmed ĥayr-ı Yūsuf Yūsuf u bes

Yūsuf Ōaleyhi’s-selāmuñ ĥayrı gelmedi. Ancağ Yūsuf Ōaleyhi’s-selām geldi. YaŌnı
ol

Züleyĥānuñ gözi yaşından dökilen ĥanlar Yūsuf diyü yazıldı.

3151. Be-kilk-i neşter üstād- sebük-dest

Eli yeñülcecik üstāduñ neşterinüñ kılıcı ile. “**Be-kilk** bi-kāfi’l-ŌArabî”¹³⁰

Be-levĥ-i ĥāk nağş-ı ĭn ĥarf rā best

Toprak levĥasına [209^a]bu ĥarfüñ nağşını bağladı. YaŌnı Yūsuf Ōaleyhi’s-selām
nağşını bağladı.

3152. Çünān ez-düst¹³¹ pür búdeş reg ü püst

¹³⁰ Yazmada “ŌAcemî” şeklindedir.

Ancılayın dostdan tolu olmuşdur tamaruñ derisi tolmışdır. “**Reg** bi-kāfi’l-**ÔAcemî**”

Ki bîrûn n’âmedeş ez-pûst cüz dût

Derisinden taşra gelmemişdür dostuñ ğayrı

3153. Hoş ân kes k’û gûrhāyî yâbed ez-dûst

Ne güzeldür ol kimesne ki ğabrlerini dostdan buldı. “**Gûr** bi-kāfi’l-**ÔAcemî**”

Nesîm-i âşināyî yâbed ez-dûst

Âşināluğ rāhiyesini dostdan buldı.

3154. Koned der-dil çünân cā dil-berî rā

Eyledi göñli içinde buncılayın yir bir dilber için. Murād Yūsuf **Ôaleyhi**’s-selām dilberidür.

Ki güncāyî ne-māned dîgerî rā

Ki bir yir ğalmadı ğayrı için. “**Güncāyî**bi-kāfi’l-**ÔAcemî**”

3155. Der-āyed hemçü cāneş der-reg ü pey

Maĥbûb geldi buncılayın tamarı içinde ve siñiri içinde. “**Reg** bi-kāfi’l-**ÔAcemî**”

Ne-bîned yek ser-i mû hālî ez-vey

Bir kılınuñ başını hālî görmedi Yūsuf **Ôaleyhi**’s-selāmdan.

3156. Ne bûyî bâşedeş ez-hod ne rengî

Anuñ rāhiyası kendünden daĥı rengi olmadı.

Ne şulĥî mānedeş bā-kes ne cengi

Şulĥı ve cengi olmadı kimesne ile hemân anuñ derdi maĥbûb iledür.

3157. Ne dil der-tāc u ne der-taht bended

Göñlünde tāc olmadı daĥı göñlüni tahta bağlamadı. Ya^Ônî pâdişāhluğ istemez ancak maĥbûb ister dimekdür.

¹³¹ Yazmada “dest” şeklindedir.

Zi kūy-ı o heveshā raht bended

Yūsuf Óaleyhi's-selāmuñ maħallesinden hevesler ile esbābını baġladı. “**Zi kūy** bi-kāfi'l-ÓArabî”

3158. Eger gūyed sühan bā-yār gūyed

Eger söyler ise sözi yarden söyler Óāşık olan kimesne

Ve ger cūyed murād ez-yār cūyed

Eger isterse murādını yārdan ister.

3159. Neyāred h'ışten rā der-şumārî

[209^b]Getürmedi kendüsini ādemlük şayısından

Ne-gîred pîş ġayr kārî Óaşkkārî

ÓAşkuñ ġayrı öñinde bir iş tutmadı.

3160. Ruh ender-puhtegî āred zihāmî

Yüzini pişmişlük içinde getürdi hāmlıġından. “**Puhtegî** bi-kāfi'l-ÓAcemî”

Zibūd-ı hod birün āyed tamāmî

Kendi varluġından tamāmca taşra geldi.

3161. To hem Cāmî zibūd-ı hod birün āy

Sende Cāmî kendi vücūdından taşra gel.

Be-devlet-hāne-i sermed derün āy

Ebedî olan devlethānenüñ içine gel.

3162. Çü dānem rāh-ı devlethāne dānî

Niçe bilürüm devlet-hāne yolını sen bilür misin?

Ne ez-devlet buved çend-i girānî

Devlet olmadı bu kadar aġurluġlar ile. YaÓnı esbāb-ı dünyāya taÓalluġ itmek ile “**Girānî** bi-kāfi'l-ÓAcemî”

3163. Bedîn dām-ı girān cānān qādem nih

Bu cānānuñ ağır tuzağınuñ üzerine ayağını қо. “**Girān** bi-kāfi’l-ŖAcemî”

Qādem der-devlet-ābād-ı Ŗādem nih

Ayağını da Ŗādem devlet-ābādına қо. YaŖñ tevāzuŖ šāhibi ol tekebbürlük eyleme.

3164. Ne-būdî vü ziyānî z’ān ne-būdet

Ziyān olmadı ol Ŗādemden saña ziyān. YaŖñ kendüñi begenmemeden saña ziyān olmadı.

Me-bāş imrüz hem k’înest sūdet

Bugün ki gün vücūd šāhibi olma. Budur saña fāóide. YaŖñ tekebbür itmemedен tenbîhdür. Zîrā tekebbürlük ālāmuñ şıfatıdır.

3165. Me-cūy ender-hodî bihbūd hod rā

Kendilüğini isteme senüñçün yegrekdür.

K’ez-în sevdā ne-yābî sūd-ı hod rā

Bu hod benlük sevdāsından bulmazsın kendüñ için fāóide. “**K’ez-în** bi-kāfi’l-ŖArabî”

Der-Şerh-i İhsānhā-yı Yūsuf ŖAleyhi’s-selām Be-Ehl-i Zindān ve TaŖbîr Kerden-i Vey H’āb-ı Muqarribān-ı Pādişāh-ı Mısr Rā ve Vaşıyyet Kerden-i Vey Yekî Rā Ez-işān Rā ki Vey Rā Piş-i Pādişāh Yād Konend “Kerden bi-kāfi’l ŖArabî”

[210^a] Bu Sürh Zindān Ehline Yūsuf ŖAleyhi’s-selāmuñ İhsān İtmesi Şerhi ve Mısr Pādişāhınuñ Muqarriblerinin Düşini TaŖbîr İdüb ve Dahı Ol Muqarriblere Her Anlarıñ Herbirisine ki Yūsuf ŖAleyhi’s-selāmı Pādişāhuñ Ŗñünde Zıkr İdeler Diyü Vaşıyyet İtmesi Beyānındadır.

3166. Zi-māder her ki devletmend zāyed

Anadan her kimesne ki devletli toğıdı.

Fürüg-ı devleteş žulmet zedāyed

Devletüñ şuŖlesi žulmetden añı yuqarı getürdi.

3167. Be-hāristān reved gül-zār gerded

Dikenlü içine giderse gül bağçesi olur.

Gül ez-vey nāfe-i Tātār gerded

Yūsuf Őaleyhi's-selāmuñ gül yüzinden nāfe-i Tātār olur. YaŐñ Tātāra mensüb olan misk göbegi gibi olur. “**Gerded** bi-kāfi'l-ŐAcemī fī-himā”

3168. Çü ebr er bűgžered ber-teşne geştī

Bulut gibi giçerse bir şusuz üzerine anı şuya şandırur oldı. “**Kiştī** bi-kāfi'l-ŐAcemī”

Şevad ez-mağdemeş hurrem behiştī

Anuñ şudūmından mesrūr olurdı cennet bile.

3169. Çü bād er bűgžered der-tāze bāgi

Rűzgār gibi eger bir tāze bāğ içine gider oldıysa

Fűrűzed ez-ruh-ı her gül çerāgi

ŞuŐlelenűr idi anuñ yüzinden her gülűñ çerāgi

3170. Be-zindān ger der-āyed hurrem ű şād

Zindāna eger gelűr ise şutlu ve mesrūr geldi. YaŐñ zindāna gelmesine gűcenmedi. “**Ger** bi-kāfi'l-ŐAcemī”

Koned zindāniyān rā ez-ğam āzād

Zindānda olanları ğamından āzād eyledi.

3171. Çü zindān ber-giriftārān-ı zindān

Çűnki zindān zindānuñ eştirleriűzerlerine

Şod ez-dīdār-ı Yűsuf bāğ handān

Yűsuf Őaleyhi's-selāmuñ dīdārından bāğ handān oldı.

3172. Heme ez-mağdem-i o şād geştend

Cűmlesi anuñ gelmesinden [210^b]mesrūr oldılar. YaŐñ Yűsuf Őaleyhi's-selāmuñ gelmesinden. “**Geştend** bi-kāfi'l-ŐAcemī”

Zi-bend-i derd ű renc āzād geştend

Derd ü meşakkat bağından āzād oldılar.

3173. Be-gerden ğull-ı şān şod tavk-ı iqbāl

Anlaruñ gerdānında zincirüñ hālķası iqbāl hālķası oldı. “**Be-gerden** bi-kāfi’l-
ŖAcemı”

Be-pā zencir-i şān ferhunde halhāl

Ayaķlarında anlaruñ zencir ķatlu halhāllar oldı.

3174. Eger zindānı’ı bımār geştı

Eger bir zindān olan kimesne hasta olaydı.

Esir-i miĥnet ü tımār geştı

Yūsufuñ anuñ tımārınuñ esiri olurdı. YaŖı anuñ ĥidmetinde olurdı. “**Geştı** bi-kāfi’l-
ŖAcemı fı-himā”

3175. Kemer bestı pey-i bımār-dāriş

Bil baĥları hastalara ĥidmet tutıcılık için

Halāsı dādı ez-tımār-h’ārış

Halās virürdi anuñ tımār yiyicilik için

3176. Ve ger cā ber-giriftāri şodı teng

Eger biresirüñ yiri tar oldıysa

Sūy-i tedbir kāreş kerdı āheng

Anuñ işinüñ tedbirinüñ cānibine ķaşd eylerdi. “**Kāreş kerdı** bi-kāfi’l-ŖArabı fı-
himā”

3177. Güşāde-rū şüdı ūrā rızā-cūy

Anuñ yüzinüñ açmaķlık eylerdi ve rızāsını isteyici olurdı.

Zitengi der-güşād āverdiyeş rūy

Farlıkdan açılmaķluĥa getürürdi anuñ yüzini.

3178. Ve ger ber-müflisî Öişret şodî telh

Eger müflisüñ Őişreti acı¹³² olur ise

Zinā-dārî nümüdî gurreeş selh

Anuñ rızķ tutmamasından gösterürdi anuñ tolduğına üzmeklük. YaŐñ anuñ güçlüğüni giderüb maŐişetinde bir kolayluk gösterürdi.

3179. Zizer-dārān kilid-i zer giriftî

Altun tutıcılardan altun miftāhını tutardı.

ZiŐayşeş kufı-ı tengi ber-giriftî

Anlarıñ gücünmesinden tarluk kilidini yukarı tutardı. YaŐñ anlarıñ güç olan şeylerini açardı.

3200. Ve ger ḥābî be-dîdî nîk-bahtî

[211^a]Eger bir düş göreydi bir yegrek bahtlı.

Be-girdāb-ı hayāl üftāde rahtî

Hayāl girdābına düşüeydi esbābını.

3201. Şenîdî ez-lebeş taŐbîr ān ḥāb

İşidürdi anuñ tudağını ol düşüñ taŐbirini Yūsuf Őaleyhi’s-selām

Be-huşķî āmedî rahteş zigirdāb

ķuruluđa getürürdi anuñ esbābını girdābdan. “**Be-huşķibi-kāfi**’l-ÖArabî”

3202. Dū-kes ez-mahremān-ı şāh-ı ān yovm

İki kimesne pādişāhuñ mahremlerinden ol gün

Zihalvet-gāh-ı ķurbeş mānde mahrūm

Pādişāhuñ ķurbınuñ halvetinden mahrūm ķalmış idi. YaŐñ bu iki kimesne zindāna ķomış idi.

¹³² Yazmada “tar” şeklindedir.

3203. Be-zindān hem-demeş bûdend ü hem-rāz

Zindānda Yūsuf Őaleyhi's-selāma muşāhib, hem-rāz idiler.

Der-ān mātem-kede bā-vey hem-āvāz

Ol mātem-hānesinde Yūsuf Őaleyhi's-selām ile bile söyleşürler idi. “**Mātem-kede** bi-kāfi'l-ŐArabî”

3204. Be-yek şeb her yekî dîdend h'ābî

Bir gice ol ikiden herbirisi bir düş gördiler.

K'ez-ān der-cāneşān üftād tābî

Ol düşden anlaruñ cānına hārāret düşdi. “**K'ez ān** bi-kāfi'l-ÖArabî”

3205. Yekîrā mûjde-dih h'āb ez-necāteş

Birisi için mûjde virdi düşiyle anuñ necātından.

Yekîrā mûhbîr ez-ķatŐ-ı hāyāteş

Birisi için dahî haber virici oldı hāyātınuñ ķatŐından.

3206. Velî taŐbîr-i ān z'îşān nihān bûd

Velākin Yūsuf Őaleyhi's-selāmuñ taŐbîri ol düşi görenlerden gizlû idi.

V'ez o ber-cāneşān bār-ı girān bûd

Ol düşden anlaruñ cānı üzerinde ağır yük olmuş idi.

3207. Be-Yūsuf h'ābhā-yı hod bi-güftend

Yūsuf Őaleyhi's-selāma kendi düşlerini didiler.

Cevāb-ı h'ābhā-yı hod şinüftend

Kendi düşlerinüñ cevābını Yūsuf Őaleyhi's-selāmdan işitdiler.

[211^b]

3208. Yekîrā gûş-māl ez-dār dādend

Ol düş görene iki muķarribüñ birisi için ķulak burmaķluğını pādîşāhuñ sarāyından virdiler. Yaönî đarbiderler. “**Gûş-māl** bi-kāfi'l-ÖAcemî”

Yekî rā ber-der-i şeh bār dādend

Birisini de pâdişāhuñ kapısına yük virdiler yaŌnı asdılar.

3209. Cüvān-merdı ki sūy-ı şāh mı-reft

Ol kulağını burduğları igit ki pâdişāhuñ cānibine gitdi.

Be-mesned-gāh-ı Ōızz ü cāh mı-reft

Ōİzzet ü manśıb mesned-gāhına gitdi.

3210. Çü rü sūy-ı şeh-i mesned-nişın kerd

Çünki yüzini pâdişāhuñ cānibine mesned-nişın eyledi. YaŌnı oturdı. “**Kerd** bi-kāfi’l-ŌArabı fı-himā”

Be-vey Yūsuf vaśiyyet inçünin kerd

Aña vaśiyyeti Yūsuf Ōaleyhi’s-selām buncılayın eyledi. YaŌnı pâdişāha giden ki-mesneye vaśiyyet eyledi.

3211. Ki çün der-şohbet-i şeh yār yābı

Çünki pâdişāhuñ şohbetinde dostluğ bulursun.

Be-pişeş fursat-ı güftār yābı

Anuñ öniñde söz söylemeklüge fırsat bulursun.

3212. Merā der-mecliseş yād āverı zūd

Beni ol pâdişāhuñ meclisinde tizcecik hātıra getürmeklük eyle.

K’ez-ān yād-āverı vāfir berı sūd

Ol hātıra getürmeklükden vāfir yemiş yemeklük fāōide idersün. YaŌnı metāŌlanur-sun. “**Kez-ān** bi-kāfi’l-ŌArabı”

3213. Be-gūyı hest der-zindān ğarıbı

Söyle zindān içinde bir ğarıb oldı.

ZiŌadl-i şāh-ı devrān bı-naşıbı

Devrān pâdişāhınuñ Ōadāletinden bı-naşıb oldı.

3214. Çünineş bı-güneh mepsend rencür

Buncılayın günāhsuza renc itmeklüge begenme.

Ki hest ın ez-tarıķ-ı maŌdilet dūr

Ki oldı bunuñ zindānda olması Ōadālet tarıķından [212^a]uzaķ.

3215. Çü hord ān behre-mend ez-devlet-i cāh

Ol devlet ü cāhdan behmend olan kimesne ekl itdi.

Mey ez-ķurrābe-i ķurb-ı şehinşāh

Şarābı şehinşāha yakın olmasının ķırbasından şarābı içdi. YaŌnı şerbetçi başı oldı.

3216. Çünān reft ān vaşiyyet ez-hayāleş

Ancılayın gitdi ol vaşiyyet ol pādışāhuñ muşāhibinüñ hayālinden.

Ki ber-hātır neyāmed heft sāleş

Hātırına gelmedi anuñ yedi seneسِنِينَ بَضْع[*bidŌa sinin*]¹³³maŌnā-yı şerifidür.

3217. Nihāl-i vaŌdees me'yüş āverd

Ol kimesnenün vaŌdesinüñ fidānından meŌyüslük geldi. YaŌnı Yūsuf Ōāleyhi's-selām ümıdini kesdi.

Be-zindān-i belā maĥbüş āverd

Belā zindānında maĥbüslük geldi.

3218. Belı ān rā ki ızed ber-güzined

Belı ol kimesne ki Allāhı ihtiyār eyledi ĥācetinde. “**Güzined** bi-kāfi'l-ŌAcemı”

Be-şadr-i Ōızz-i maşūķı nişined

Ōızzet-i maŌşūķluk şadrında oturdı.

¹³³ “Yusuf, onlardan kurtulacağını düşündüğü kişiye, "Efendinin yanında beni an", dedi. Fakat şeytan onu efendisine hatırlatmayı unutturdu da bu yüzden o, **birkaç yıl** daha zindanda kaldı.” Yusuf suresi 12/42

3219. Reh-i esbāb ber-rūyeş be-bended

Sebebler yolını kendi yüzine bağladı.

Rehîñ-i îñ üāneş kem pesended

İşini aña buna ısmarlamakluğunu begenmedi. “**Kem** bi-kāfi’l-ŖArabî”

3220. Ne-tābed cüz sūy-ı hod rūy-ı o rā

Döndürmedi kendi yüzini Allāhuñ ğayrısına

Ziher kes bügsilāned hūy-ı o rā

Her kimesneden hācetini kırdı.

3221. Be-dest-i ğayr tārāceş ne-h’āhed

Ğayrınıñ elinden maşşūdını istemedi.

Be-ğayr-ı h’iş muhtāceş ne-h’āhed

Kendi Allāhuñ ğayrıdan hācetini istemedi.

3222. Ne-h’āhed dest-i o der-dāmen-i kes

İstemedi ol kimesne elini kimesnenüñ eteginde. YaŖñ kimesnenüñ etegine yapışmadı. YaŖñ kimesneye taŖalluğ itmedi. Hemān her umūrını Allāha ısmarladı.

Esîr-i dām-ı h’işeş h’āhed ü bes

Kendi Allāhuñ dāmeninüñ esîrini ancak diledi. [212^b] Hatta Hāżret-i Yūsuf ŖAleyhi’s-selām ol muşarreb-i pādişāhiye işini ısmarladuğundan ötüri yedi sene mişdārı zindānda oturmasına bāŖiş oldu.

Taleb Kerden-i Pādişāh-ı Mısır Yūsuf rāŖAleyhisselām Berāy-ı TaŖbîr Kerden Hāb-ı Hod ve TaŖallul Kerden-i Vey Tā Āñci Miyān-ı Vey ve Zenān-ı Mısır Güzeşte Būd Tefahhūs Nümāyed

Bu Sürh Mısır Pādişāhı Kendi Düşi TaŖbîr İçün Yūsuf ŖAleyhi’s-selāmı Taleb İdüb ve Yūsuf ŖAleyhi’s-selām Dahı TaŖallul İdüb Tā Ol Yūsuf ŖAleyhi’s-selām İle Zenān-ı Mısruñ Ortasında Geçmiş Teftiş Göstermeleri Beyānıdadur. YaŖñ Yūsuf ŖAleyhi’s-selām didi ki ben düş taŖbîr itmem tā zenān-ı Mısrları bir yire cemŖ idüb ve Züleyhāyı da cemŖ idüb mābeynimüzde olan mācerāyı suŖāl itmedükçe. Mācerādan murād Züleyhānuñ Yūsuf ŖAleyhi’s-selāma dahı

zenān-ı Mısrıların Yūsuf Őaleyhi's-selāma māōilolub Yūsuf Őaleyhi's-selām bize ulařdı dimesidür.

3223. Besā kufllā ki nā-peydā kildest

Çok kilid vardır ki anuñ miftāhı žāhir degildür.

Ber-o rāh-ı güşāyiş nā-beddest

Ol kilidüñ açılmasınınuñ yolu žāhir degildür.

3224. Buved çün kār-ı dānā piç-der-piç

Dānānuñ yaŐnı Őālimüñ işi büküm büküm içindedür.

Be-pişeş küşiş-i fikr ü nażar hiç

Ol Őālimüñ öñinde çalışması fikri ve nażarı hiç fāōideitmez. “**Küşiş** bi-kāfi'l-ŐArabı”

3225. Zināgeh dest-i şunŐi der-miyāne

Apansuz Allāhuñ şunŐmuñ yed-i kudretiortada

Be-fethiş hiç şāniŐ rā nişāne

Ol kilidi feth ile hiç şāniŐiçün nişānı yog iken

3226. Bedid āyed [213^a] zigaybān rā güşādi

Žāhir gelür Őālem-i ğaybdan ol kilid içün açılmaşluk

VediŐet der-güşādeş her murādi

Senüñ emānetinüñ ol kilidüñ murād açılmasında žāhir geldi her murādınca

3227. Çü Yūsuf dil ziĥilethā-yı hod kend

Çünki Yūsuf Őaleyhi's-selām göñlini kendi ĥilesinden kopardı. YaŐnı Allāha işini ısmarlayub ğayrıdan iŐrāz itmesiyle “**Kend** bi-kāfi'l-ŐArabı”

Bürid ez-rişte-i tedbır peyvend

Tedbır ipliginden bağını kesdi.

3228. Be-cüz İzed ne-mānd o rā penāhı

Allāhuñ ğayrı ol Yūsuf Őaleyhi's-selām içün bir şıgıncağ yir qalmadı.

Ki bāşed der-nevāyib tekye-gāhı

Ĥācetlerinde tekye-gāh oldı. Nevāyib nā'ibüñ cemŐidür. Bunda ĥavā'icmaŐnāsınadır.

3229. Zipindār hodı vü bahredı rest

Kendi beğnmeden Őaqlıluğa¹³⁴ yetişdi.

Girifteş feyz-i fazl-ı İzedı dest

Allāhuñ feyz-i fazlı Yūsuf Őaleyhi's-selāmuñ elini tutdı.

3230. Şebı sultān-ı Mısr ān şāh-ı bıdār

Bir gice Mısr sultānı ol bıdār olan şāh

Be-h'ābeř heft gāv āmed be-dıdār

Düşinde yedi dāne şıgır žāhir geldi. YaŐnı gördi. Bu beyt sūre-i Yūsufda وَقَالَ الْمَلِكُ إِنِّي أَرَسِبْعَفَرَاتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ وَسَبْعٌ سُنبُلَاتٍ خُضْرٍ وَأُخَرَ يَابِسَاتٍ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ أَفْتُونِي فِي رُؤْيَايَ إِن كُنْتُمْ لِلرُّؤْيَا تَعْبُرُونَ [ve kāle'l-meliku innı erā sebŐa baqarātin simānin yeŐkuluhunne sebŐun Őicāfun ve sebŐa sunbulātin ĥudrin ve uħara yābisātin yā eyyuhe'l-meleŐu eftünı fı ruŏyāye in kuntum li'r-ruŏyā taŐburün]¹³⁵ nažm-ı şerifine işāretdür.

3231. Heme bişyār hūb [u] saht ferbih

Cümlesi bunlar yaŐnı yedi şıgır ziyāde güzel ve qatı semiz

Be-hūbı vü hořı ez-yek diger bih

Güzellükde, hoşlukda biribirinden güzel

3232. V'ez ān pes heft diger der-berāber

Andan soñra yedi şıgır daħı beraberlerinde

[213^b]

¹³⁴ Yazmada "Őaqlılluluğa" şeklindedir.

¹³⁵ "Kral, "Ben rüyamda yedi semiz ineği, yedi zayıf ineğin yediğini; ayrıca yedi yeşil başak ve yedi de kuru başak görüyorum. Ey ileri gelenler! Eğer rüya yorumluyorsanız, rüyamı bana yorumlayın" dedi." Yusuf suresi 12/43

Bedîd âmed ser-â-ser huşk u lâğar

Žāhir geldi başdanbaşa qurı ve arıq

3233. Der-ân heft-i nühistin rüy kerdend

Ol evvelki yedi şığıra yüz eylediler yaŖnı qarşı geldiler. “**Kerdend** bi-kāfi’l-ŖArabî”

Besân-ı sebzeş yekbār hordend

Yeşil otlar gibi bir uğurdan yidiler. YaŖnı ekl itdiler.

3234. Bedîn sâñ sebz ü hurrem heft hüşe

Bunuñ gibi yeşil ve qutlu yedi şalkım

Ki dil z’ân qūt bürdî dîde tüşe

Ki gönül ol sünbüleden qūt iletür idi. Gözde azıq iletür idi.

3235. Ber-âmed ez-Ŗağab heft diger huşk

Ol yeşil sünbülenüñ ardından yedi qurı buğday şalkımı geldi.

Ber-ân pıçîd ü kerdeş ser-be-ser huşk

Ol yeşil şalkımlara dolaşdı ve dañı başdan başa ol yeşil şalkımları qurı eyledi. “**Kerdeş** bi-kāfi’l-ŖArabî”

3236. Çü sultân bāmdād ez-h’āb ber-hāst

Çünkü sultân uyhusından sabāh ile qalkdı.

Ziher bîdār-ı dil taŖbîr-i āñ h’āst

Her gönli uyanıqdan ol düş taŖbîrini istedi.

3237. Heme goftend k’in h’āb-ı muhālest

Cümle didiler ki bu düş muhāldür.

Ferāhem kerde-i vehm ü hayālest

Birbirine dolaşmış vehm ve hayāldür. “**Kerde** bi-kāfi’l-ŖArabî”

3238. Be-hükmi-i Óaql taÓbiri ne-dâred

ÓAql hükmiyle bir taÓbir tutmadı.

Be-cüz iÓrâz tedbirî ne-dâred

ÓÎrâz tedbirinden gayrı tutmadı. Bu iki beyt “Bu iki beyt قَالُوا أَضْغَاتُ أَرْحَامٍ وَمَا نَحْنُ بِتَأْوِيلِ الْأَرْحَامِ بِعَالَمِينَ [kālū adğâsu ahlâmin ve mā naĥnu bi-teóvîli’l-aĥlâmi bi-Óâlimîn]¹³⁶ nažm-ı şerîfine işâretdür.”

3239. Cüvânmerdi ki ez-Yûsuf haber dâşt

Bir cüvanmerd ki Yûsuf Óaleyhi’s-selâmdan haber tutardı.

Zirüy-ı kâr-ı Yûsuf perde ber-dâşt

Yûsuf Óaleyhi’s-selâmuñ işinüñ yüzinden perde yukarı tutdı.

3240. Ki der-zindân hümâyûn-fer cüvânest

Zindânda bir ulu şevketlü igit vardır.

Ki der-hâll-i [214^a] dağâyık nükte-dânest

Dağâyıklarîçözmede nükte bilicidür.

3241. Buved bîdâr der-taÓbir-i her h’âb

Uyanıcı oldu. YaÓnı her düş taÓbirin bilici oldu.

Dileş başed zîgavr-ı ın güher-yâb

Yûsuf Óaleyhi’s-selâmuñ gönli bu düş cevâhirinüñ dibini bulıcı oldu.

3242. Eger güyî ber-o bugşâyem ın râz

Civân-merd pâdişâha didi ki eger buyursañuz ol Yûsuf Óaleyhi’s-selâma bu sırrı açayum.

V’ez-o taÓbir-i h’âbet âverem bâz

Yûsuf Óaleyhi’s-selâmdan senüñ düş taÓbirin girü getüreyüm.

¹³⁶ “Dediler ki: "Bunlar karma karışık düşlerdir. Biz böyle düşlerin yorumunu bilmiyoruz."” Yusuf suresi 12/44.

3243. Be-goftā izn-h'āhi çist ez-men

Didi ki pādišāh izn istemeklük nedir benden?

Ki bihter kūr rā ez-çeşm-i rüşen

Kör için ne yegrekdür çeşm-i rüşenden gayrı. “**Kūr rā** bi-kāfi'l-ŌArabî”

3244. Merā çeşm-i hıred ān lahza kürest

Benüm için Ōaql gözi bu sāŌatde kördür. “**Kürest** bi-kāfi'l-ŌArabî”

Ki ez-dānisten-i in rāz dürest

Ki düş sırrını bilmeklükde uzakdur.

3245. Revān şod cānib-i zindān cūvān-merd

Gider oldı zindān cānibine ol igit.

Be-Yūsuf hāl-i h'āb-ı şeh beyān kerd

Yūsuf Ōaleyhi's-selāma pādišāhuñ düşünūñ hālını beyān eyledi. “Bu beş ebyāt وَقَالَ الَّذِي نَجَا مِنْهُمَا وَادَّكَرَ بَعْدَ أُمَّةٍ أَنَا أُنَبِّئُكُمْ بِتَأْوِيلِهِ فَأَرْسِلُونِ يُوسُفُ أَيُّهَا الصِّدِّيقُ أَفْتِنَا فِي سَبْعِ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ الَّذِي يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ وَسَبْعِ سُنبُلَاتٍ خُضْرٍ وَأُخَرَ يَابِسَاتٍ لَّعَلِّي أَرْجِعَ إِلَى النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَعْلَمُونَ [Ve kıale'l-lezi necā minhumā veddekere baŌde ummetin ene unebbiukum bi teŌvilihi fe ersilun. Yūsufu eyyuhe's-sıddiku eftinā fı sebŌı baķarātin simānin yeŌkuluhunne sebŌun Ōicāfun ve sebŌı sunbulātin huđrin ve uhare yābisātin, leŌallı erciŌu ile'n-nāsi leŌallehum yaŌlemün]¹³⁷ nażm-ı şerifine işaretdür. “**Kerd** bi-kāfi'l-ŌArabî”

3246. Be-goftā gāv u hūşe her dü-sālend

Yūsuf Ōaleyhi's-selām didi ki öküz ve buğday şalkımı her iki yıllardur. “**Gāv** bi-kāfi'l-ŌAcemî”

Be-evşāf-ı hodeş vaşşāf-ı hālend

Pādišāhuñ kendi sıfatları ile zamānuñ hālını vaşf idicilerdür.

¹³⁷“Zindandaki iki kişiden kurtulmuş olanı, nice zamandan sonra (Yusufu) hatırladı ve, "Ben size onun yorumunu haber veririm, hemen beni (zindana) gönderin" dedi. (Zindana varınca), "Yusuf! Ey doğru sözlü! Rüya da yedi semiz ineği yedi zayıf ineğin yemesi, bir de yedi yeşil başakla diğer yedi kuru başak hakkında bize yorum yap. Ümid ederim ki (vereceğin bilgi ile) insanlara dönerim de onlar da (senin değerini) bilirler" dedi.” Yusuf suresi 12/45, 46

3247. Çü bâşed hūşe sebz ü gāv ferbih

Çünkü yedi yeşil buğday sünbülesi ve yedi semiz sığır oldu.

Buved ez-hūbî-i sālet nişān dih

Yedi senenün bolluk olmasından nişān virdi.

3248. Çü bâşed hūşe huşk u gāv lāger

Çünkü ol yedi [214^b] buğday şalkımı kurı oldu ve yedi öküzler de arık oldu.

Buved ez-sāl-i tengest kıśsa-āver

Yedi sene kıtlıkdur hikāyeyi getür. YaŖnı hikāyeyi pādişāha söyle.

3249. Nuhustın sālā-yı heftgāne

Evvelki yedi yıllar

Buved bārān u āb u kışt ü dāne

Yağmurlar şular ekinler dāneler çok olur. “**Kışt** bi-kāfi’l-ŖArabi”

3250. Heme Ŗālem ziniŖmet pür ber-āyed

Cümle Ŗālem niŖmetle tolu gelür.

V’ez-ān pes heft sāl-i diğer āyed

Andan soñra ğayrı yedi sene gelür.

3251. Ki niŖmethā-yı pişın horde gerded

Öñden gelen niŖmetler yenmiş olur.

Zitengi cān-ı halk āzürde gerded

Ɩıtlıkdan halkuñ cānı rencide olur. “**Gerded** bi-kāfi’l-ŖAcemi fı-himā”

3252. Ne-bāred ziāsmān¹³⁸ ebr-i Ŗatāyi

Göklerden bulutlar bir Ŗatā yağmurı yağdırmaz.

¹³⁸ Yazmada “ez-āsmān” şeklindedir.

Ne-rüyed ez-zemîn şāh-ı giyāhî

Bitmez yirden bir ot dalcağızı. “**Giyāhî** bi-kāfî’l-ŖAcemî”

3253. ZiŖişret māl-dārān dest dārend

Ŗişretten māl tutıcılar ellerini darluğla tutdılar.

Zitengi teng-destān cān sipārend

Darluğdan eli darlular cānını ısmarladılar. YaŖnî açluğdan merhūm olurlar. Bu mezkūr olan sekiz ebyātlar قَالَ تَزْرَعُونَ سَبْعَ سِنِينَ دَأْبًا فَمَا حَصَدْتُمْ فَذَرُوهُ فِي سُنْبُلِهِ إِلَّا قَلِيلًا مِّمَّا تَآْكُلُونَ ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ عَامٌ فِيهِ يُغَاثُ النَّاسُ وَفِيهِ يَعْصِرُونَ [kale tezreŖüne sebŖa sinîne deŖebā, fe mā hāşadtum fe zērūhu fî sunbulihi illā qalîlen mimma teŖkulūn. Şumme yeŖtî min baŖdi zalike Ŗāmūn fîhi yuğāşu’n-nāsu ve fîhi yaŖsırūn.]¹³⁹ nażm-ı şerîfine işāretdür.

3254. Çünān nān güm şevēd ber-h’ān-ı devrān

Ancılayın etmek zāyiŖ oldu devrānuñ sofrasında. “**Kem** bi-kāfî’l-ŖAcemî”

Ki gūyed ādemî nān u dihed cān

Denilür ki bir ādem etmege cānını virür.

3255. Cūvān-merd in sühan bişnîd ü ber-geşt

Ol pādişāhuñ muşāhibi olan igit bu sözleri işitdi girü döndi.

ĤariĤ-i bezm-i şāh-ı dādger geşt

ŖAdālet idici pādişāhuñ meclisi muşāhibi oldu. “**Ger geşt** bi-kāfî’l-ŖAcemî fî-himā”

[215^a]

3256. Ĥadiş-i Yūsuf u taŖbîr-i o goft

Yūsuf Ŗaleyhi’s-selāmuñ haberini ve anuñ taŖbîrini didi.

Dil-i şāh ez-demeş çün gonçe büşkūft

Pādişāhuñ gönli ol Yūsuf Ŗaleyhi’s-selāmuñ nefesinden gonçe gibi açıldı.

¹³⁹ “Yusuf dedi ki: "Yedi yıl adetinüz üzere ekin ekeceksiniz. Yiyeceğiniz az bir miktar hariç, biçtikle-
rinizi başağında bırakın." "Sonra bunun ardından insanların yağmura kavuşacağı bir yıl gelecek. O
zaman (bol rızka kavuşup) sıra ve yağ sıkacaklar." Yusuf suresi 12/47, 49.

3257. Be-goftā hîz u Yūsuf rā beyāver

Pādişāh muşāhibine didi ki kâk, Yūsuf Ōaleyhi's-selāmı baña getür.

K'ez-o bih gerdedem in kıśśa bāver

Yūsuf Ōaleyhi's-selāmuñ taŌbîrinden ben yegrek oldum. Bu taŌbîr kıśśasına iŌtimādum vardır. Aşağada gelecek “gelecek ebyātlar” وَقَالَ الْمَلِكُ انْتُونِي بِهِ فَلَمَّا جَاءَهُ [Ve kâle'l-melikuŌtünî bih, fe lemmā cāŌehu'r-resūlu kâlerciŌ ilā rabbike fesŌelhu mā bālu'n-nisveti'l-lātî kattaŌne eydiyehunne, inne rabbî bi keydihinne Ōalîm]¹⁴⁰naẓm-ı şerîfi-ne işāretdür. “**Gergedem** bi-kāfi'l-ŌAcemî”

3258. Sūhan k'ez-düst āri şekkerest ān

Dostdan söz şeker gibi gelür. “K'ez bi-kāfi'l-ŌArabî”

Velî ger hod bi-güyed hūşterest ān

Velākin kendi eger söyler ise ziyāde güzeldür.

3259. Çü ez-dilber sūhan şāyed şeniden

Çünkü dilberden sözi işitmek layıkdur.

Çirā ez-her dehen bāyed şeniden

Niçün her ağuzdan işitmeklük gerekdür.

3260. Diger bāre be-zindān şüd revāne

Bir kere dañı muşāhib zindāna revān oldı.

Be-bürd in müjde sūy-ı ān yegāne

İletdi bu müjdeyi yaŌñ seni pādişāh ister müjdesini ol dānenüñ cānibine. “**Yegāne** bi-kāfi'l-ŌAcemî¹⁴¹”

3261. Ki ey serv-i riyāz-ı kuds bihrām

Arķadaş bāğçelerinüñ serv-i

¹⁴⁰ “Kral, "Onu bana getirin" dedi. Elçi, Yusuf'a gelince (Yusuf) dedi ki: "Efendine dön de, ellerini kesen o kadınların derdi ne idi, diye sor. Şüphesiz Rabbim onların hilesini hakkıyla bilendir.” Yusuf suresi 12/50

¹⁴¹ Yazmada “Arabî” şeklindedir

Sūy-ı bostān-serāy-ı şāh nih gām

Pādişāh sarayınıñ bostānı cānibine ҡo adımını. “**Gām** bi-kāfi’l-ŌAcemī”

3262. Hīrāmān şev bedīn rūy-ı dil-ārā

Şalınur ol bu gönül alıcı yüzüñle ol pādişāhuñ cānibine.

Biyārā z’īn gülistān-serā rā

Tezyīn eyle ol sarāyuñ gülistānını.

3263. Be-goftā men çi āyem sūy-ı şāhī

Yūsuf Ōaleyhi’s-selām [215^b] didi ki ben niçün gelürüm pādişāh cānibine.

Ki çün men bī-kesīrā bī-günāhī

Benüm gibi bī-kesir ve günāhsuzı

3264. Be-zindān sālḥā maḥbūs kerdest

Zindān içinde bu ҡadar yıllarını ḥabs itmişdür. “**Kerdest** bi-kāfi’l-ŌArabī fī-himā”

Ziāşār-ı kerem me’yūs kerdest

Kerem eşerlerinden beni meŌyūs eylemişdür.

3265. Eger ḥ’āhed ki men bīrūn nihem pāy

Eger isterse ki ben taşra ayağımı ҡoyam.

Ez-īn ğamḥāne gū evvel bi-fermāy

Bu ğamḥāneden söyle evvel buyursun. “**Gū** bi-kāfi’l-ŌAcemī”

3266. Ki ānānī ki çün rüyem bi-dīdend

Ol ḥanumlar ki çünkü benüm yüzümi gördiler.

Zi-ḥayret der-ruhem kefhāy bürīdend

Benüm yañağumdan ḥayretten ellerini keddiler.

3267. Be-yek cā çün Şüreyyā bā-hem āyend

Bir yerde Süreyyā yıldızı gibi geldiler.

Niḳāb ez-kār-ı men rüşen güşāyend

Niḳāblarını benüm işimden ötüri āşikāra açdılar.

3268. Ki cürm-i men çi būd ez çi men dīdend

Benüm cürmüm ne idi? Benden ol hanımlar ne gördiler idi?

Çirā rahtem sūy-ı zindān keşīdend

Niçün benüm rahtımı esbābımı zindān cāñibine çekdiler.

3269. Buved k'ın sır şeved ber-şāh rüşen

Ola ki bu sır pādīşāh üzerine rüşen

Ki pākest ez-hıyānet dāmen-i men

Ki pākdır hıyānetden benüm etegüm.

3270. Merā pişe günāh-endişegi nīst

Benüm içün günāh itmek fikri şanŌatı yoḳdur.

Der-endişe hıyānet-pişegi nīst

Fikrimde hıyānet itmeklük şanŌatı yoḳdur.

3271. Der-ān hāne hıyānet n'āmed ez-men

Ol Züleyhānuñ hānesine hıyānet gelmedi benden.

Be-cüz şıdḳ u emānet n'āmed ez-men

Şıdḳ emānetinüñ gayrı gelmedi benden.

3272. Merā bih ger zenem naḳd-i hazāyin

Baṅa yegrek midür eger ben hazinelelere delmeklük urdum ise. “**Ger** bi-kāfi'l-ŌAcemī”

Ki başem [216^a] der-firāş-ı hāne hāyin

Züleyhānuñ döşeginde ben hāyin olurum.

3273. Cüvân-merd in sühan çün goft bā-şāh

Pādişāh muşāhibi çünki bu sözi pādişāha söyledi.

Zenān-ı Mısr rā kerdend āgāh

Mısrūñ hanumlarını haber-dār eylediler. YaŌñi pādişāha daŌvet eylediler. “**Ker-dend**-bi-kāfi’l-ŌArabî”

3274. Ki piş-i şāh yek-ser cemŌ geştend

Pādişāhuñ öñine bir uğurdan cemŌ oldılar.

Heme pervāne-i ān şemŌ geştend

Cümlesi ol şemŌuñ pervānesi oldılar. “**Geştend** bi-kāfi’l-ŌAcemî fî-himā”

3275. Çü reh kerdend der-bezm-i şeh ān cemŌ

Çünki ol cemāŌat pādişāhuñ meclisinde yol eylediler. “**Kerdend** bi-kāfi’l-ŌArabî”

Zebān-ı āteşin бүг’şād çün şemŌ

Āteşin lisānını pādişāh açdı şemŌ gibi. YaŌñi Yūsuf Ōaleyhi’s-selāmı bu kadar ni-çün bî-günāh yere hābis itdiñüz didi.

3276. K’ez-ān şemŌ-i hārīm-i cān çi dīdend

Ol şemŌ gibi olan Yūsuf Ōaleyhi’s-selāmuñ mahrem olan cānında ne gördiñiz didi. “**K’ez-ān** bi-kāfi’l-ŌArabî”

Ki ber-vey tiğ-i bed-nāmî keşīdend

Yūsuf Ōaleyhi’s-selāmuñ üzerine bed-nāmluğ kılıcını çekdiñiz didi. YaŌñi bize hıyānet etdi didiñiz. “**Keşīdend** bi-kāfi’l-ŌArabî”

3277. Zi rüyeş der-bahār u bāğ būdīd

Yūsuf Ōaleyhi’s-selāmuñ yüzinden bāğ ve bahār içinde idi.

Çirā reh süy-ı zindāneş nümūdīd

Niçün ol Yūsuf Ōaleyhi’s-selāmı zindān cānibinūñ yolını Züleyhāya gösterdiñiz?

3278. Bütī k’azār bāşed ber-tenes gül

Bu bir büt gibi güzel maḥbûb idi ki azār olurdı anuñ teni üzerine gül. YaŖñi Yûsuf Ŗaleyhi's-selāmuñ üzerine bir gül atsalar vücûdı rencide olurdı.

Ki ez-dānā sezed ber-gerdeneş ğul

ŖĀlimden lāyuĝ olurdı anuñ gerdānına zencir ḥalkası yaŖñi bir gülden rencide olanuñ kimesnenüñ boynuna zencir ğodıñız. “**Gerdeneş** bi-kāfi'l-ŖAcemî”

[216^b]

3279. Güli k'eş nişt táb-ı bād-ı şeb-gir

Bir güldür ki Yûsuf Ŗaleyhi's-selāmda bu ğadar gice tutıcı rûzgāruñ ḥarāreti yaŖñi anuñ başından rûzgār esmemişdir. “**Keş** bi-kāfi'l-ŖArabî”

Be-pāyeş ğün nihed cüz āb zencir

Anuñ ayaĝına nice ğodıñız sunuñ ğayrı zencir?

3280. Zenān ğüftend k'ey şāh-ı cüvānbaht

Ḥanumlar didiler ey cüvān-baht olan pādişāh.

Be to ferḥunde fer hem tāt u hem taht

Saḥa ğutlu olsun hem tāt ve hem taht.

3281. Zi Yûsuf mā be-cüz pākı ne-dıdım

Yûsuf Ŗaleyḥisselāmdan biz pāklıĝıñ ğayrı görmedik.

Be-cüz Ŗızz ü şeref-nākı ne-dıdım

Ŗİzzetüñ ğayrı şeref-nāklukuñ ğayrı görmedük. “**Nākı** bi-kāfi'l-ŖArabî”

3282. Ne-bāşed der-şādef gevher ğünān pāk

Buncılayın cevāhir şādef içinde pāk olmamışdur.

Ki bûd ez-tōhmet ān cān-ı cihān pāk

Ki dünyānuñ cānı tōhmetden pāk idi.

3283. Züleyḥā nız bûd āncā nişeste

Züleyḥā dahı ol yerde oturmuş idi.

Zebān ez-kızb ü cān ez-keyd reste

Lisânını yalandan cânını hîleden kurtarmış idi.

3284. Zi destāñhā-yı pinhān zîr-i deste

Perde altında ol gizli olan hikâyelerini

Riyāzethā-yı Ŗaşkeş pāk kerde

Yūsuf Ŗaleyhi's-selāmuñ riyāzetleri ile pāk eylemiş idi. “**Kerde** bi-kāfi'l-ŖArabî”

3285. Fūrūğ-ı rāstî ez-cān Ŗalem zed

Toğruluk şulesi cânından Ŗalem urdı.

Çü şubh-ı rāstî ez-şidk dem zed

Şubh ve şadık gibi şidkdan nefes urdı.

3286. Be-cürm-i h'ış kerd ikrār-ı mutlak

Kendi cürmini ikrār eyledi mutlak.

Ber-āmed z'ān šadā-yı hāşhase'l hāk

El-ān hāşhase'l-hāk šadāsı geldi.

3287. Be-goftā nişt Yūsuf rā günāñi

Züleyhā didi ki Yūsuf Ŗaleyhi's-selām [217^a] için günāñ bu kadar

Menem der-Ŗaşk-o güm-kerde rāñi

Ben Yūsuf Ŗaleyhi's-selāmuñ Ŗışkından yolımı zāyiŖ eylemişüm. “**Güm** bi-kāfi'l-ŖAcemî, **Kerde** bi-kāfi'l-ŖArabî”

3289. Nühust o rā be-vaşl-ı h'ış h'āndem

Evvel ol Yūsuf Ŗaleyhi's-selāmdan kedi vaşlumu istedüm.

Çü kām-ı men ne-dād ez-piş rāndem

Çünkü benüm murādumu virmedi önimden ben sürdüm. “**Kām** bi-kāfi'l-ŖArabî”

3290. Be-zindān ez-sitemhā-yı men üftād

Zindāna benüm sitemlerümden düşdi.

Der-ân ğamhā zi ğamhā-yı men üftād

Bu ğamlaruñ içine benüm ğamlarumdan düşdi.

3291. Ğam-ı men çün güzeşt ez-ĥadd ü ğāyet

Benüm ğamum çünki ĥadd ü ğāyetden geçdi.

Be-ĥāleş kerd ĥāl-i men sirāyet

Yūsuf Óaleyhi's-selāmun ĥaline benüm ĥālüm teóşır eyledi. “**Kerd** bi-kāfi'l-ÓArabı”

3292. Cefāyı ger resıd o rā zi cefāyı

Bir cefā yetişdi ise Yūsuf Óaleyhi's-selāmā cefānuñ sırrından “**Ger resıd** bi-kāfi'l-ÓAcemı”

Künün vācib buved o rā telāfı

Şimdi vācib oldı Yūsuf Óaleyhi's-selāma telāfısini itmek yaÓnı Óıvazını itmek

3293. İĥsān k'āyed ez-şāh-ı cihān-dār

Dünyā tutıcı pādişāhdan aña bir İĥsān gelmek gerekdür. “**K'āyed** bi-kāfi'lÓArabı”

Be-şad çendān buved Yūsuf sezāvār

Yüz bu kadar İĥsāna Yūsuf Óaleyhi's-selām lāyıķ olur.

3294. Çü şāh ın nükte-i sencide bişnıd

Çünkü pādişāh bu mevzūn olan nükte[y]i işitdi.

Çü gül büşküft ü çün ğonce be-handıd

Gül gibi açıldı ğonce gibi güldi.

3295. İşāret kerd k'ez-zindāneş ārend

İşāret eyledi ki Yūsuf Óaleyhi's-selāmı zindāndan getüreler yaÓnı zindānda kıomayalar. “**Kerd k'ez** bi-kāfi'l ÓArabı fı-himā”

Der-ân hurremserā bostāneş ārend

Bu kıutlu pādişāhuñ sarayına getüreler.

3296. Zi bāğ-ı lutf-ı gülbergişt handān

Lutf bāğından [217b] bir gül yaprağıdır gülici “**Gülbergişt** bi-kāfi’l ÓAcemî fî-himā”

Gül-i handān be-bostān bih ki zindān

Bostānda gülici gül zindānda olmadan yegrekdür.

3297. Be-mülk-i cān buved şāh-ı nikū-baht

Yegrek bahtlı olan pādişāhuñ cānıyla mülkî oldı Yūsuf Óaleyhi’s-selām. “**Nikū** bi-kāfi’l ÓArabî”

Maķām-ı şeh ne-şāyed cüz ser-i taht

Pādişāhuñ maķāmı lāyuķ degildür tahtuñ başınuñ ğayrı.

Birün āmeden-i Yūsuf Óaleyhi’s-Selām Ez-Zindān Ve Girāmî Dāšten-i Pādişāh Vey Rā Ve Vefāt Kerden-i ÓAziz-i Mısr Ve Mübtelā Şoden-i Züleyhā Be-Tenhāyi Ve Cüdāyi

Bu Sürh Yūsuf Óaleyhi’s-Selām Zindāndan Taşra Gelüb Pādişāh Yūsuf Aleyhi’s-Selāma Giramlar Tutub Ve ÓAziz-i Mısr Vefāt İdüb “Ve Dahı Züleyhānuñ Tenhāluķ İle Mübtelā Olması Beyānundadır.”

3298. Der-ın deyr-i kühen resmîst dırın

Bu eski dünyā kelîsānuñ içinde eski Óādetdür.

Ki bî-telhî ne-bāşed Óays-ı şırın

Acısız tatlu geçmeklük olmadı.

3299. Hored nüh māh tıflî der-rahîm hūn

Toķuz ay bir maÓşūm anasınuñ rahminde ķan ekl eyledi.

Ki āyed bā-ruhî çün māh bîrūn

Ki bir ay gibi yüz taşra gelür.

3300. Besā sahtî ki bîned laÓl der-seng

Taşm içinde çok ķatılıķlar görür laÓl.

Ki hürşid-i dırahşāneş dihed reng

Ildırıcı güneş aña renk virür.

3301. Şeb-i Yūsuf çü bügzeşt ez-dırāzı

Yūsuf Óaleyhi's-selāmuñ gicesi çünki uzunluğla geçdi.

TulūÓ-ı şubh kerdeş kār-sāzı

Şabāhuñ tulūÓı Yūsuf Óaleyhi's-selāma iş düzicilük eyledi. “**Kerdeş kār** bi-kāfi'l-ÓArabi”

3302. Çü şod kūh-ı girān ber-cāneş endūh

Çünki ağır guśsa tağı Yūsuf Óaleyhi's-selāmuñ cānı üzerinde oldı. “**Girān** bi-kāfi'l-ÓAcemı”

Ber-āmed āftābeş ez-pes-i kūh

Anuñ murādı güneşi tağıñ ardından geldi. “**Kūh** bi-kāfi'l-ÓArabi fı-himā”

3303. Pey-i taÓžım ü ikrām-ı vey ez-şāh

[218^a]TaÓžım için Yūsuf Óaleyhi's-selāma ikrām için pādişāhdan

Hitāb āmed be-nezdikān-ı dergāh

Hitāb geldi hūzūrunda olan muśāhiblerine. “**Nezdikān** bi-kāfi'l ÓArabi, **Dergāh** bi-kāfi'l-ÓAcemı”

3304. K'ez-eyvān-ı şeh-i hürşid-evreng

Güneş bahtlı olan pādişāhuñ sarāyından

Be-meydānı zi her cānib dü ferseng

Meydānda her cānibde iki biñ adım dirler. Bundan murād Yūsuf Óaleyhi's-selāma zindāndan alāylar ile çıkardıklarını beyānidur.

3305. Dü rūye tā be-zindān iştādend

İki cānibden tā zindāna dek dizileler.

Tāhammülhā-yı hod rā Óarza dādend

Kendi güzellikleriyle Óarz vireler.

3306. Çi ez-zerrîn-kemer ser-keş gulāmān

Altun kuşaklular baş çekici gulāmlar

Heme der-hilÓat-i zer-keş hırāmān

Cümlesi şib kaftanlular ile şalınıcılar

3307. Çi ez-çāpūk sūvārān-ı sipāhî

Çāpūk sūvāri olan sipāhîler

Be-tāzî merkebān bā-hem mübāhî

ÓArab atlular biri biriyle ögüniciler

3308. Çi ez-hūrşîd-peyker hoş-nevāyān

Güneş çehrelüler güzel şadālular

Be-İbrānî vü Sūryānî-serāyān

İbrān ve Sūryān dilince ırlayıcılar

3309. Serān-ı Mısr bîrūn ez-şumāre

Mısrūñ başları sayıdan taşra. Serān-ı Mısrđan Mısrūñ ađniyālarıdır.

Nişār āverd der-ān ez-her kenāre

Şacı getürdiler anlar her tarağdan

3310. Tehî-destān be-ümmîd-i nişārî

Eli boşlular saçı ümidiyle

Güşāde her taraf ceyb ü kinārî

Her tarağdan yaķasını eteklerini açmışdılar.

3311. Çü Yūsuf şod sūy-ı husrev revāne

Çünkü Yūsuf Óaleyhi's-selām pâdişāh cānibine gidici oldu.

Be-hilÓathā-yı hās u husrevāne

[218^b] Pādišāhāne maḥsūs hās kaftanları giymeklük ile

3312. Firāz-ı merkebj ez-pāy tā fark

Atuñ üsti ayağından tā tepesine dek

Çü kūy geštend der-zerr ü güher ğarķ

Tağ olmışdı altun cevāhir içine ğarķ “Gūy bi-kafī’l-ÓArabj, **Geštend** bi-kafī’l-ÓAcemj”

3313. Be-her cā tablehā-yı müşk ü Óanber

Her taraftan müşk ile Óanber ile taleb idiciler

Zi her sū bedrehā-yı zerr ü gevher

Her cānibden on ikişer biñ altun cevāhir ile

3314. Be-rāh-ı merkeb-i o mī-feşāndend

Yūsuf Óaleyhi’s-selāmuñ merkebi yolına şačdılar.

Gedā rā ez-gedāyī mī-rehāndend

Faķırları faķırlarından kırtardılar.

3315. Çü āmed bārgāh-ı şeh be-dīdār

Çünki Yūsuf Óaleyhi’s-selām pādišāhuñ hūzūrına žāhir geldi.

Fürūd āmed zi rahşī tīz-reftār

Aşağa geldi tīz-rek yürüyici olan atından

3316. Ħaz u atlās be-pāy endāhtendeş

Şib ve atlası anuñ ayağınuñ altına dōşediler.

Be-pāy-endāz fark efrāhtendeş

Ayağınuñ altına düşmek ile başınuñ üzerine kıaldırdılar. YaÓnı atlas şibden gölgelük itdiler dimekdür.

3317. Be-bālā-yı haz u egsün hemî-reft

Yūsuf Óaleyhi's-selāmuñ başı üzerine dībā ve atlas gölgelük tutdılar Yūsuf Óaleyhi's-selām dahı gitdi.

Ber-atlas çün meh-i gerdün hemî-reft

Üstünde feleküñ ayı gibi gitdi.

3318. Zi kurb-ı maḳdemeş çün şeh haber yāft

Yūsuf Óaleyhi's-selām gelmesi yakınlığından çünki pādişāh haber buldı.

Be-istikbāl-i o çün baht bişótāft

Yūsuf Óaleyhi's-selāmı istikbālle ve Yūsuf Óaleyhi's-selāmuñ bahtıyla Óacele eyledi.

3319. Keşideş der-kenār-ı h'ışten teng

Yūsuf Óaleyhi's-selāmı kendi kucağına tarlıgla çekdi. YaÓnı kucaḳlayub sıḳdı.

Çü serv-i gül-ruh u şimşād-ı [219^a] gül-reng

Gül yüzlü serv gibi gül renklü şimşād gibi

3320. Be-pehlū-yı hodeş ber-taht binóşānd

Kendi ḳarşusına tahtuñ üzerine oturtdı.

Be-pürsişhā-yı hoş bā-vey sühan rānd

Güzel suóāller ile Yūsuf Óaleyhi's-selāma söz sordı.

3321. Nühust ez-h'āb-ı hod pürsîd o taÓbîr

Evvel kendi düşünüñ taÓbîrinden suóāl eyledi.

Der-āmed laÓl-i nüşîneş be-taḳrîr

Bir içim şu gibi laÓl tudağıyla Yūsuf Óaleyhi's-selām taḳrîre geldi.

3322. V'ez-ān pes kerdeş ez-her [ca] suóālî

Andan soñra pādişāh Yūsuf Óaleyhi's-selāma her cānibden suóāl eyledi.

Be-pürşideş zi her kārî vü [hālî]¹⁴²

Yūsuf āleyhi's-selāma suŕāl eyledi her işinden gücinden.

3323. Cevāb-ı dil-keş o matbū'Ō güfteş

Göñül alıcı ve maqbūl cevāb Yūsuf Ōaleyhi's-selām pādişāha söyledi.

Çünān k'āmed ez-ān goften şüküfteş

Ancılayın geldi Yūsuf Ōaleyhi's-selāmuñ söylemesinden pādişāha açılmağ.
“K'āmed bi-kāfi'l-ŌArabî”

3324. Der-āhir goft k'ın h'ābî ki dîdem

Āhirinde didi pādişāha bu düşi ki ben gördüm.

Zi to ta'Ōbjr-i ān rüşen şenîdem

Senden düş ta'Ōbjrini rüşen işitdüm.

3325. Çi sāl tedbjr-i ān kerden tovānem

Bunuñ gibi ol düş tedbjrini eylemeklüge biz kıadir olur mıyız? “**Kerden** bi-kāfi'l-ŌArabî”

Ġam-ı halk-ı cihān horden tovānem

Cihān halk[ın]uñ ġamını yimeklük bize mümkün midir? YaŌñi kıadir olur mıyız yaŌñi ola mıyız?

3326. Be-goftā bāyed eyyām-ı ferāhî

Yūsuf Ōaleyhi's-selām didi ki gerekdür bolluğ günlerinde

Ki ebr ū nem neyüfted der-terāhî

Ki bulut dañı yağmur düşmeden eylenmeklük içine. YaŌñi kıatlık olmadan

3327. Münādî kerden ender-her diyārî

Münādîler nidā ider olalar her vilāyet içinde. “**Kerden** bi-kāfi'l-ŌArabî”

[219^b] **Ki neb'ved halk rā cüz kışt kārî**

¹⁴² Yazmada “bārî” şeklindedir.

Ki halk için ekinciligün gayrı bir iş olmaya. YaÖnî cümlesi ekin ekeler. “**Kışt kârî** bi-kāfi’l-ÔArabî fi-himā”

3328. Be-nāhun seng-i hārā rā hırāşend

Çazması olmayanlar tırnağıyla kara taşı tırmayalar. YaÖnî çazalar.

Zi çehre hun-feşānen dāne pāşend

Çehrelerinden kan saçarak dāne ekeler. YaÖnî ekini olmayan kimesneler kan ağla-yub kanı dāne idüb ekeler. YaÖnî bu beyt mübālağadan kināyedür.

3329. Çü ez-dāne şeved āgende hūşe

Çünkü dāneden buğday şalkımını olmuş oldu. “**Agende** bi-kāfi’l-ÔAcemî”

Nihendeş hemçünān ez-behr-i tūşe

Ol buğday şalkımını azık için kōdılar.

3330. Sinānhā hūşe rā z’ān rüste ez-ten

Ol şalkımların mızrākları vücūdından kurtulmuş idi.

Ki bāşed ber-ruh-ı haşmān sinān-zen

Ki haşımlarınun yüzine mızrāk urıcı oldu.

3331. Çü gired hūşe der-hāne direngî

Çünkü buğday şalkımını gubār içinde eğlenmeklük tutdı. “**Direngî** bi-kāfi’l-ÔAcemî”

Biyāyed rūzgār-ı kaht-ı ū tengî

Kıtluk [ve] darluk zamānı geldi. “**Tengî** bi-kāfi’l-ÔAcemî”

3332. Bored her kes berāy-ı Ōayş-ı tîre

Her kimesne karañuk iletđi.

Be-ķadr-i hācet-i hod z’ān zahîre

Kendi hāceti miķdārınca ol Yūsuf Ōaleyhi’s-selāmdan zahîre tutdı.

3333. Velî her kār rā bāyed kefîlî

Velâkin her iş için bir kefîl gerekdür. “**Kār rā** bi-kāfi’l-ŖArabî”

Ki ez-dāniş boved bā-vey delîlî

Ki bilmesinden ol işe bir delîl ola.

3334. Be-dāniş ğayet-i ān kār dāned

Bilmesiyle ol işüñ ğayetini bildi.

Çü dāned qar rā kerden tovāned

Çünkü işini bildi görmeklüge kâdir oldu. “**Kerden** bi-kāfi’l-ŖArabî”

3335. Zi her çizî ki der-Ŗālem tovān yāft

Her kişide Ŗālemde bulmakluk mümkindür.

Çü men dānā kefîlî kem tovān yāft

Benüm gibi bir bilici kefîli mümkin degildür bulmak. “**Kem** bi-kāfi’l-ŖArabî”

[220^a]

3336. Be-men tefvîz kon tedbîr-i in kār

Bu işüñ tedbîrini baña tefvîz ile Yūsuf Ŗaleyhi’s-selām pâdişāha

Ki n’āyed diğeri çün men be-diđār

Ėayrısı benüm gibi žāhir gelmedi.

3337. Çü şāh ez-vey be-diğ in kār-sāzî

Çünkü pâdişāh Yūsuf Ŗaleyhi’s-selāmdan bu iş düzücilük gördi.

Be-mülk-i Mısr dādeş ser-firāzî

Mülk-i Mısrda Yūsuf Ŗaleyhi’s-selāma ser-firāzluk virdi. YaŖnî vezîr eyledi.

3338. Sipeh rā bende-i fermān-ı o kerd

ŖAskerini Yūsuf Ŗaleyhi’s-selāmuñ fermānına kul eyledi.

Zemîn rā Ŗarśa-i meydān-ı o kerd

Mısruñ yerini de Yūsuf Ŗaleyhi’s-selāmuñ meydānınuñ Ŗarśası eyledi. “**Kerd** bi-kāfi’l-ŖArabî fi-himā”

3339. Be-cāy-ı hod be-taht-ı zer nişāndeş

Kendi yerine altun taht üzerine Yūsuf Óaleyhi's-selā mı oturtdı.

Be-şad Óizzet ÓAziz-i Mısr h'āndeş

Yüz Óizzetle ÓAziz-i Mısr okıdı.

3340. Çü pā bālā-yı taht-ı zer nihādı

Çünkü ayağını Yūsuf Óaleyhi's-selām ol taht üzerine kđdı.

Cihānı pış-i tahteş ser nihādı

Bütün dünyā anuñ tahtınuñ öñine baş kđdı.

3341. Çü reftı ber-ser-i meydān zi eyvān

Çünkü meydān başı üzerine sarāyından giderdi.

Reşidı bāng-ı çāvūşān be-Keyvān

Çāvūşların şadāsı Keyvān iklimine yetişürdi.

3342. Be-her cānib ki tavf-endiş reftı

Her cānibe ki tavāf fikriyle giderdi.

Cenibet-keş hezāreş bış reftı

Yūsuf Óaleyhi's-selāmuñ biñ dāne yedekleri öniñde giderdi. “**Keş** bi-kāfi'l-ÓArabı”

3343. Be-her kişver ki bñg'zeşti süvāre

Her memlekete ki geçerdi süvār olmaqla.

Birün bñdı sipāheş ez-şumāre

Ol memleketüñ sipāhileri [220^b] Óadedden taşra olurdi.

SONUÇ

Fars edebiyatının önde gelen isimlerinden olan Mollâ Câmî'nin Yûsuf u Züleyhâ isimli eserine “Hâzâ Kitâb-ı Şerh-i Yûsuf u Züleyhâ” başlığıyla yapılan şerh üzerine hazırladığımız bu çalışmanın sonucunda ulaştığımız bilgiler şöyledir:

1. Şerh geleneği dikkate alınarak bakıldığında eserin adının şerh olarak geçmesine rağmen birebir şerhten ziyade tercüme özelliği gösterdiği görülmektedir.
2. Şerh veya tercüme olarak nitelendirilebilecek bu eserde şârihin eserini şerh ederken farklı yollar seçtiği görülür. Bazen beyitleri kelime kelime şerh ettiği bazen de anlamı verecek şekilde tercüme ettiği görülmüştür.
3. Şârih beyitlerde geçen bazı kelimelerin anlamlarını, hangi dilde olduklarını ve telaffuzunun nasıl olması gerektiğini eserin yanlarına not almıştır. Buradan hareketle şârihin Arapça ve Farsça dillerinde genel anlamıyla iyi olduğu görülmekle birlikte bazı kelimelerde sözlüğe bağlı kalmayıp kendi bilgisiyle hareket ettiğini düşündürecek hatalar yaptığı tespit edilmiştir. Bu hatalar düzeltilerek dipnotta belirtilmiştir.
4. Şârih, bazı beyitlerdeki kelime anlamlarını açıklarken bu kelimelerle alakalı başka beyit örnekleri de eklemiştir.
5. Mollâ Câmî, kutsal kaynaklı olduğu bilinen bu mesnevîyi Kur'an-ı Kerim'deki kıssanın genel çerçevesine bağlı kalarak işlemesine rağmen nisbeten daha ayrıntılı olarak vermiştir. Buna bağlı olarak mesnevîde İsrailiyattan gelen anlatımlar yer almaktadır.

KAYNAKLAR

- Ahterî Mustafa Muslihuddin el- Karahisarî, *Ahterî-yi Kebir*, Haz.: Ahmet Kırkkılıç, Yusuf Sancak, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2017.
- ALTUN, Harun, İlk Farsça- Türkçe Sözlüklerden Sihâhu'l- Acem: Karşılaştırmalı İnceleme ve Kelime Dizini, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2015.
- Câmî-i Rûm, *Şark İslam Klasikleri- Salâman u Absal*, çev.: Abdülvehhab Tarzî, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1985.
- ÇAĞBAYIR, Yaşar, *Ötüken Türkçe Sözlük*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2007.
- ÇELEBÎ, Asaf Halet, *Mollâ Câmî*, Hece Yayınları, Ankara 2002.
- ÇETİN, Nurullah, Yeni Türk Şairinin“Yûsuf u Züleyhâ Hikâyesi” Duyarlığı, *Türko loji Dergisi*, S.13, Ankara 2002.
- DEMİROĞLU, Ayla, “Burhân-ı Kâtî”, *DİA*, C. 6, İstanbul 1992.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, 26. bs., Ankara 2010.
- DİLÇİN, Cem, *Yeni Tarama Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları: 503, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1983
- DOLU, Halide Cemil, Yûsuf Hikâyesi Hakkında Birkaç Söz ve Bazı Türkçe Nûshalar, *Türk Dili Edebiyatı Dergisi*, C.4, S.4, 1952.
- ERKAN, Mustafa, Bahru'l Garâib, *DİA*, C.4, İstanbul 1993.
- HİKMET, Ali Asgar, *Câmî*, Çev.: M.Nuri Gencosman, M.E.B Yayınları, İstanbul 1949.
- İbrahim Cûdî Efendi, *Lugat-ı Cûdî*, haz.: İsmail Parlatır, Belgin Tezcan Aksu, Nicola Tufar, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2006.
- KAÇALİN, Mustafa S., “Vankulu”, *DİA*, C. 42, İstanbul 2012.
- KAN Yasin, *Mollâ Câmî'nin Yûsuf u Züleyhâ Mesnevîsinin Şârihi Bilinmeyen Bir Şerhi (110b-165b Varakları Arası Transkripsiyonlu Metin-İnceleme*, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzincan 2020.

- KANAR, Mehmet, *Büyük Farsça-Türkçe Sözlük*, Say Yayınları, 1. bs., İstanbul 2016.
- KARAKAYA, Burcu, Garîb'in Yûsuf u Züleyhâ'sı, *TÜBAR*, S.31, Bahar 2012.
- KILIÇ, Hulusi, "el-Kâmûsü'l-Muhît", *DİA*, C. 24, İstanbul 2001.
- KILIÇ, Hulusi, "Tâcü'l- Luga", *DİA*, C. 39, İstanbul 2010.
- KILIÇ, Hulusi, Ahterî, *DİA*, C.2, İstanbul 1980.
- KONCU, Hanife, "Yûsuf u Züleyhâ", *DİA*, C. 44, İstanbul 2013.
- KÖKTEKİN, Kazım "Bir Yûsuf u Zelîhâ Şairi Olarak Süle Fakîh ve Eseri" *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü Araştırmaları Dergisi*, S.4., 1996.
- KÖSE, Bilgehan, *Mollâ Câmi'nin Yûsuf u Züleyhâ Mesnevîsinin Şârihi Bilinmeyen Bir Şerhi (56a-110b Varakları Arası Transkripsiyonlu Metin-İnceleme)*, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzincan 2019.
- Kur'ân-ı Kerim Meâli, , haz. Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları 10.bsk. Ankara 2006.
- KURTULUŞ, Rıza, "Heft Evreng", *DİA*, C.17, Ankara 1998.
- KÜLTÜR, Neslihan, *Mollâ Câmi'nin Yûsuf u Züleyhâ Mesnevîsinin Şârihi Bilinmeyen Bir Şerhi (1b-56a Varakları Arası Transkripsiyonlu Metin-İnceleme)*, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzincan 2019.
- Lutfullah b. Ebu Yusuf el- Halîmî, *Lügat-i Halîmî*, haz.: Adem Uzun, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2013.
- Mollâ Câmi, Hoca Neş'et, *Ney'in Feryadı- Ney-nâme*, haz.: Üzeyir Aslan, Sufi Yayınları, İstanbul 2007.
- MUŞ, Züleyha, Arap ve Türk Edebiyatlarında "Yûsuf u Züleyhâ" Hikâyelerinin Mukayesesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul, 2008.
- Ni'metu'llâh Ahmed, *Lügat-i Ni'metu'llah*, haz.: Adem İnce, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2015.

OKUMUŞ, Ömer, *Câmî Abdurrahman*, DİA., C.7, İstanbul 2013.

ÖZ, Yusuf, Tuhfetü's-Seniyye'de Nevruz, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 5, 1999.

Seyyid Mehmed Tevfik Efendi, *Neş'e- Mollâ Câmî Şiirlerinin Şerhi*, haz.: İsmet İpek, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2019.

ŞANLI, İsmet, "Mollâ Câmî'nin Yûsuf u Züleyhâ'sının Bilinmeyen İki Türkçe Şerhi" *Turkish Studies*, S.5, 2016.

Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2007.

YAZIR, Elmalılı Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, Azim Dağıtım, C.5, İstanbul 1992.

SÖZLÜK

-A-

Āb (f.): Su.

Ābdār (f.): Sulu, taze.

Ābisten (f.): Gizli, gebe.

Āferiden (āferin) (f.): Yaratmak.

Āftābe (f.): 1. Su kabı. 2. Güneş biçiminde yapılan su kabı.

Āgāh (a.): Bilgili, haberli, uyanık.

Āgāz (f.): Başlama.

Āgūş (f.): Kucak.

Āhen (f.): Demir.

Āheste (f.): Yavaş, ağır.

Āhir (a.): En son.

Ahter (f.): Yıldız.

Ahż (a.): Alma, kabul etme.

ÓAqab (a.): Ayağın ökçeleri.

ÓAqıq (a.): meşhur ve kıymetli, özellikle yüzük gibi şeylere takılan kırmızı renkte olan taş.

Ālāyiş (f.): Bulaşık, bulaşıklaşma.

Ālūden (ālāy) (f.): Bulaşmak, bulaştırmak.

Āmeden (āy) (f.): Gelmek.

Āmih̄ten (āmiz) (f.): Karıştırmak, karışmak.

ÓĀmm (a.): Genel, herkese ait.

ÓĀmme (a.): Umuma mahsus olan.

ÓAnber (a.): Kolay eriyen, bal mumu kıvamında, yandığı zaman parlak bir alev çıkaran, güzel kokulu nesne.

ÓAnkebūt (a.): Örümcek.

Ārām (f.): 1. Durma, eğlenme, dinlenme. 2. Yerleşme, istirahat etme, karar kılma.

Ārāmiden (ārām) (f.): Dinlenmek.

Āremide (f.): İstirahat eden, dinlenen.

Āsān (f.): Kolay.

Aśhāb (a.): Sahipler.

Āsitān (f.): Kapı eşiği.

Āstīn (f.): Esvap kolu, yen.

Āsikāre (f.): Belli, açık meydanda.

Āşüften (Aşüb) (f.): Kızmak, karışmak.

ÓAtā (a.): Bağışlama, verme, bahşış.

Āverden (āver) (f.): Getirmek.

Āvih̄ten (āviz) (f.): Asmak.

Āvih̄ten (āviz) (f.): Asmak.

ÓAyş (a.): Yaşama.

ÓAyyār (f.): Hırsız, hileci, dolandırıcı.

Āzerm (f.): Utanma, şefkat, haşmet.

ÓAżim (a.): Büyük, ulu.

ÓAzimet (a.): Gitme, gidiş.

Āzurde (f.): Azar görmüş, incinmiş, üzülmüş.

-B-

Bād (f.): Rüzgār, yel.

Bahşiden (bahş) (f.): Bağışlamak, vermek.

Bahten (bāz) (f.): Kaybetmek, oynamak.

Bāk (f.): Korku, çekinme.

Bāk (f.): Korku, kaygı, çekinme.

Bāl (f.): Kanat, kol.

Bālā (f.): Bir şeyin yüksek yeri, ürt, yukarı.

Bālīn (f.): Yastık.

Bām (f.): Çatı, dam.

Bāng (f.): Ses, seda, haykırma.

Bār (f.): Meyve.

-Bar (f.): Yağdıran, serpen, saçan, döken.

Bāyesten (bāy) (f.): Gerekmek.

Beççe (f.): İnsan veya hayvan yavrusu.

Bed (f.): Kötü, çirkin, fena.

Behişt (f.): Cennet.

Behr (a.): 1.Uzaklık, mesafe. 2. Felaket. 3.Ümidin boşa çıkması.

Behre (f.): Nasip, pay, hisse.

Belī (a.): Evet, peki, hayhay.

Bende (f.): Kul, köle.

Berg (f.): Yaprak.

Berīn (f.): En yüce.

Berķ (a.): Şimşek.

Bes (f.): Yeter, yetiştir.

Besā (f.): Nice, pek çok, hayli.

Besten (bend) (f.): Bağlamak, kapamak, iliklemek.

Beyābān (f.): Çöl, sahra.

Bezm (f.): İçkili, eğlenceli meclis.

Bīd (f.): Söğüt.

Bīdār (f.): Uyanık.

Bih (f.): İyi.

Bīm (f.): Korku.

Bīmār (f.): Hasta.

Birūn (f.): Dışarı.

Bisāt (a.): Kilim, minder, döşeme.

Bisyār (f.): Çok.

Biş (f.): Artık, fazla.

Borden (ber) (f.): Götmek.

Borīden (bor) (f.): Kesmek.

Bucağ (t.): Köşe.

Būden (bāş) (f.): Olmak, varolmak, bulunmak.

Buķağ (t.): Hayvanın ayağına vurulan köstek.

Būsīden (būs) (f.): Öpmek.

Būy (f.): Koku.

Būlend (f.): Yüksek, yüce.

Būnyād (f.): Asıl, esas, bina, yapı.

Būrehne (f.): Açık, çıplak, yalın.

-C-

Cāblūs (f.): Dalkavukluk, yaltaklanma.

Cāh (a.): İtibar, makam.
Cāme (f.): Elbise, çamaşır.
Cāmid (a.): Donmuş, donuk, cansız.
Cānib (a.): Yan, yön, taraf, cihet.
Cāvīd (f.): Sonu olmayan, sermedi.
Cāy (f.): Yer.
Cesten (ceh) (f.): Atlamak, sıçramak.
Cevāhir (a.): Cevherler, elmaslar, kıymetli taşlar.
Ceyb (a.): Yaka.
Cūşiden (cūş) (f.): Kaynamak.
Cüft (f.): Çift.
Cünbiden (cünb) (f.): Kımıldamak.
Cürm (a.): Suç.
Cüst (f.): Arama, araştırma.
Cüz (a.): Bir bütünü meydana getiren kısımlardan her biri, parça.

-Ç-
Çālāk (f.): Çevik, çabuk hareket eden.
Çeh (f.): Kuyu, çukur.
Çekiden (çek) (f.): Damlamak.
Çendān (f.): O kadar.
Çeng (f.): Dik tutularak çalınır bir çeşit saz.
Çep (f.): Sol.
Çerağ (f.): Fıtil, mum.
Çeşm (f.): Göz.
Çeşn (f.): Bayram, ziyafet, düğün.
Çiden (çin) (f.): Derlemek, koparmak.

Çiden (çin) (f.): Koparmak, dermek.
Çirā (f.): Nasıl, niçin.
Çün (f.): Çünkü, mademki.
Çüst (f.): Çabuk hareket eden, çevik.

-D-
-Dāde (f.): Verilmiş, vergi.
Dāden (dih) (f.): Vermek.
Dām (f.): Tuzak.
Dāmān (f.): Etek, uç, kenar.
Dāmen (f.): Etek, kenar, uç.
Dānā (f.): Bilen, bilici.
Dāng (f.): Bir dirhemin altıda biri.
Dānisten (dān) (f.): Bilmek.
Dārū (f.): İlaç.
Dāšten (dār) (f.): Sahip olmak.
Daverī (f.): 1.Hükümdarlık, hakimlik.
2. Dava ve mahkeme.
Dāye (a.): Sütne, dadı.
Dayyık (a.): Pek dar.
Dehān (f.): Ağzı.
Delāl (a.): Naz, işve, cilve.
Dellāl (a.): Yüksek sesle bildiren, ilan edici.
Dem-sāz (f.): Arkadaşlık, dostluk.
Deób (a.): Adet, usül, tarz.
Der (f.): Kapı.
Derīde (f.): Yırtılmış, yırtık.
Derūn (f.): İç, içeri, dahil.
Dest (f.): El.

Destür (f.): İzin, ruhsat, müsaade.

Devābb (a.): Yük ve binek hayvanları.

Devānden (dev) (f.): Koşturmak, koşuşturmak.

Deyr (a.): 1. Daha çok dağ tepelerinde veya kasabaların dışına kurulmuş, hristiyan rahip ve rahibelerinin yaşadığı bina veya birçok binadan ibaret manastır. 2. Kilise.

Deyyūš (a.): Karısının namussuzluğuna göz yuman ve katlanan kimse.

Dıraḥsān (f.): Parlak.

Dībā (f.): Eskiden çok makbul tutulan, genellikle desenli, ağır dokuma ipekli kumaş, bir nevi canfes.

Dīdār (f.): Çehre, yüz.

Dīde (f.): Göz.

Dīde (f.): Göz.

Dīden (bīn) (f.): Görmek

Dih (f.): Sonuna geldiği kelimelere “veren, verici” anlamı katarak Farsça usulüyle birleşik sıfatlar yapar.

Dil (f.): Gönül, yürek.

Dil-rübā (f.): Gönül kapan, gönlü alan.

Dil-sitān (f.): Gönül alan ve zapteden güzel, kendine meftun olan.

Dimāğ (a.): Şuur, akıl, bilinç.

Dimāğ (a.): Şuur, bilinç, akıl.

Dīr (f.): Geç, çoktan.

Dirīğ (f.): 1. Esirgeme. 2. Eyvah, ah, aman, yazık.

Dūd (f.): Tütün, duman.

Dūr (f.): Uzak.

Dūş (f.): Omuz.

Dünb (f.): Kuyruk.

Dūr (a.): İnci.

Dūruğ (f.): Yalan.

Dūrūğ (f.): Yalan.

Dürüş (f.): Kaba, sert, katı.

Düşvār (f.): Zor, müşkil.

Düzd (f.): Hırsız.

Düzme (t.): Düzen, hile, uydurma söz.

-E-

Ebrīšem (f.): İpek.

Ebrū (f.): Kaş.

Efkenden (efken) (f.): Atmak, fırlatmak.

Efrāz (f.): Kaldırma, yükseltme, yukarı, yüksek.

Efrūz (f.): Sonuna geldiği kelimelere “aydınlatan, parlatan, yakan” anlamları katarak Farsça usulüyle birleşik sıfatlar yapar.

Efser (f.): Taç.

Efsūn (a.): Sihir, büyü.

Ekābir (a.): Rütbece, görgü ve faziletçe büyük olanlar. Devlet ricali.

Ekl (a.): Yemek yeme.

Eknūn (f.): Şimdi, el'an, hâlâ

Emān (a.): 1. Eminlik, korkusuzluk. 2. Yardım isteme, aman dileme.

Encām (a.): Nihayet, son.

Endāhten (endāz) (f.): Atan, atıcı.
Endām (f.): Vücut, beden, boy.
Endek (f.): Az, azıcık.
Endişiden (endiş) (f.): Düşünmek.
Endüh (f.): Gam, keder, sıkıntı, üzüntü.
Engihten (engiz) (f.): Tahrik etmek, kışkırtmak.
Engüş (f.): Parmak.
Eniş (a.): Dost, arkadaş, yar, sevgili.
Esbāb (a.): Sebepler.
Eşk (f.): Gözyaşı.
Etmek (t.): Ekmek.
Et'Öime (a.): Yemekler, aşlar.
Evc (a.): Yüce, yüksek, zirve.
Evlā (a.): Daha uygun.
Eyegü (t.): Kaburga kemiği.
Ezfer (a.): Güzel kokulu şey.

-F-

Fāriğ (a.): Vazgeçmiş, çekilmiş.
Fāzıl (a.): Faziletli, erdemli, üstün.
Fāzihet (a.): Açaklık, edepsizlik.
Ferāğat (a.): Vazgeçme, elçekme, dinlenme.
Ferdā (f.): Yarın.
Fermüden (fermāy) (f.): Buyurmak.
Ferrüh (f.): Mübarek, kutlu, uğurlu.
Ferseng (f.): Fersah.
Fersüde (f.): Eskimiş, yıpranmış.

Ferş (f.): Döşeme, yayma, serme.
Ferühten (furüz) (f.): Aydınlatmak, parıldamak.
Ferzend (f.): Oğul, erkek çocuk.
-Feşān (f.): Saçan, saçıcı, serpen.
Figenden (**) (f.):** Atmak.
Firāş (f.): Yatak, döşek. Yere serilen şey.
Firistādem (firist) (f.): Yollamak, göndermek.
Firüz (a.): Saadetli, uğurlu, muzaffer.
Firūze (a.): Açık mavi renkli ve değerli bir yüzük taşı.
Fülād (f.): Polat, çelik.
Fürū (f.): Aşağı.
Füruğ (f.): Nur, ziya, ışık.
Füşhat (a.): Genişlik, açıklık.
Fütāde (f.): Düşmüş, düşkün, müptela.
Füzūn (f.): Çok, fazla.

-G-

Gām (f.): Adım.
Ġammāz (a.): Birine iftira ederek zarar veren, münafık.
Ġarāmet (a.): Borç, diyet gibi şeyleri ödeme.
Ġāret (a.): Düşman toprağına yağma için yapılan hücum, akın, çapul.
Ġars (a.): Ağaç dikme.
Ġayūr (a.): Gayretli, çok çalışkan. 2. Kıskaç

Ġaḏab (a.): Dargınlık, kızgınlık, öfke.

Gedik (t): Eksik, noksan, ihtiyaç.

Genc (f.): Hazine.

Gerdān (f.): Vücudun omuzlarla baş arasında kalan kısmı.

Gerdiden (gerd) (f.): Dönmek, dolmak.

Gerdūn (f.): Dönen, devreden, dünya, felek.

Germ (f.): Sıcak.

Geşten (geşt) (f.): Dönmek, olmak.

Gevher (f.): Elmas, değerli taş.

Gezend (f.): Musibet, bela, zarar, ziyan.

Gezlik (t.): Çakı.

Ġılman (a.): 1. Tüyü, bıyığı çıkmamış delikanlılar. 2. Köleler, esirler.

Gidi (t.): Deyyus, kaltaban.

Gil (f.): Çamur, balçık, kil.

Girān (f.): Ağır.

Gird (f.): Yuvarlak.

Giriftār (a.): Tutulmuş, yakalanmış, esir.

Giriften (gır) (f.): Almak. Tutmak.

Girışten (giryiden) (giry) (f.):** Ağlamak.

Ġışū (f.): Omuza dökülen saç, uzun saç, kâhkül.

Goften (guy) (f.): Söylemek, demek.

Ġubār (a.): Toz.

Ġulām (a.): Tüyü, bıyığı çıkmamış genç, köle.

Ġull (a.): Suçlunun boynuna ve bileklerine geçirilen demir halka. Zincir, pıranga.

Gūr (f.): Mezar, kabir.

Ġurfe (a.): Yüksek bina.

Ġurre (a.): Parlaklık, nurlu olma.

Gūş (f.): Kulak.

Ġūş (f.): Kulak.

Gūy (f.): Yuvarlak şey, top.

Gūzeşten (güzer) (f.): Geçmek.

Güft ü gū (a.): Dedikodu.

Güftār (f.): Söz.

Gülgūn (f.): Kadınların yüzlerine sürdükleri gül renkli düzgün, allık.

Güm (f.): Yitik, kayıp, zāyi.

Gümrah (f.): Yolunu kaybetmiş, yolunu şaşırmış.

Güncāniden (günc) (f.): Sıgdırmak.

Gürihten (güriz) (f.): Kaçmak, fırar etmek.

Gürūh (f.): Cemaat, takım, bölük.

Güsesten (güsil) (f.): Koparmak, ayırmak.

Güsiste (f.): Kırılmış, kopmuş, gevşemiş.

Güsterde (f.): Döşenmiş, yayılmış.

Güşūden (güşāy) (f.): Açmak, fet etmek.

Güşūden (güşāy) (f.): Açmak, fet etmek.

Güvāh (f.): Şahit, tanık, delil.

-H-

H̄ānden (h̄ān) (f.): Okumak.

H̄ār (f.): 1.Hor, hakir, aşağı. 2. Yiyici, yiyen.

H̄āsten (h̄āh) (f.): İstemek.

H̄īsten (f.): Kendi.

H̄abāb (a.): Su üzerinde olan hava kabarcıkları.

Habbāz (a.): Ekmekçi.

H̄ācib (a.): Kapıcı, perdecı.

Haclet (a.): Utanma, mahcup olma.

H̄add (a.): Sınır.

Hāk (f.): Toprak.

H̄aķır (a.): İtibarsız, değersiz.

Halk (a.): Yaratma, yok iken var etme.

Halvet (a.): Çevre ile her türlü ilişkiyi kesip yalnız kalma, tenhāya çekilme.

Halvet (a.): Çevre ile her türlü ilişkiyi kesip yalnız kalma, tenhaya çekilme.

Halvet (a.): Yalnız, تنها, tenhaya çekilme, تنها yer.

Hāmūn (f.): Geniş ova, sahra.

Hāmūş (s.): Sessiz, susmuş.

H̄andān (f.): Gülen, sevinçli.

Hār (f.): Diken.

Har (f.): Merkep, eşek.

Hariden (har) (f.): Satın almak.

H̄aristān (f.): Çalılık, dikenlik.

Haşlet (a.): İnsanın yaratılışındaki huyu, mizacı, tabiatı.

Haśś (a.): Mahsus, özel.

Hāsten (hiz) (f.): Kalkmak, sıçramak.

H̄aşmet (a.): Büyüklük ve heybet.

H̄aşmet (a.): Büyüklük, heybet.

H̄avrā (a.): Ahu gözlü.

H̄ayfa (a.): Haksızlık, yazık ki.

Hayś (a.): Az.

H̄āzer (a.): Sakınma, kaçınma.

H̄āzf (a.): 1. Aradan çıkarma, yok etme, silme.

Heme (f.): Cümle, bütün, hep.

Hemīn (f.): Bu bile, tıpkı bu.

Hem-rāh (f.): Yol arkadaş, yoldaş.

Hem-rāz (f.): Sıkı fıkı arkadaş, sırdaş.

Hengāme (f.): Gürültü, patırtı, şamata.

Hergiz (f.): Asla, hiçbir vakit, kat'iyen, hiçbir şekilde.

Hestī (f.): Var olma, varlık.

Hevā (a.): Heves, istek, arzu.

Hezār (f.): Bülbul, bin, pek çok.

Hirāmān (f.): Salına salına, naz ve eda ile yürüyen.

Hirāmiden (hīrām) (f.): Salınmak.

Hired (f.): Akıl.

Hışt (f.): Kerpiç, tuğla.

Hicr (a.): 1. Ayrılık. 2. Saçmalama, sayıklama.

Hilkat (f.): Yaratılış, yaratılma.

Ĥilm (a.): İnsan tabiatindeki yavaşlık, yumuşaklık.

Ĥimārī (a.): Eşeklik, eşek gibi.

Himmet (a.): Gayret, emek, çalışma.

Hirmen (f.): Harman.

Hod (f.): Kendi, bizzat.

Ĥod (f.): Kendi.

Ĥoften (hoft) (f.): Uyumak, yatmak.

Ĥor (f.): Ehemmiyetsiz, değersiz, bayağı.

Horden (hor) (f.): Yemek, içmek.

Hüb (f.): Güzel, iyi, hoş.

Huffāş (a.): Yarasa.

Huften (hufte) (f.): Uyumak, yatmak.

Huld (a.): Ebedilik, sonu olmayan.

Hulķ (a.): Doğuştan olan huy, yaratılmış tabiat.

Ĥulle (a.): Cennet elbisesi. Belden aşığı ve belden yukarı olmak üzere iki kısımdan ibaret elbise.

Hulūs (a.): Halislik, safılık, gönül temizliği.

Hum (f.): Şarap küpü.

Ĥummā (a.): Sıtma, ateşli hastalık.

Hün (f.): Kan.

Ĥūr (f.): Güneş.

Hurrem (f.): Gönül açıcı, sevinçli, şen.

Hurşid (f.): Güneş.

Hurūşiden (hurūş) (f.): Kükremek, haykırmak.

Husūmet (a.): Hasımlık, düşmanlık.

Hūşe (f.): Salkım, başak, sümbül.

Huşķ (f.): Kuru.

Hūş-yār (f.): Akli kendisine yār olan, akıllı.

Ĥüccet (a.): Senet, delil.

Hüccet (a.): Senet, vesika, delil.

Ĥüsñ (a.): Güzel, iyi.

Hüsrev (f.): Padişah, hükümdar.

-İ-

Öİķd (a.): Gerdanlık, inci, inci dizilecek iplik.

İldıramak (t.): Parıldamak, ısıldamak.

İlāk (a.): Salıverme, koyuverme, bırakma.

Öİtr (a.): Güzel koku.

-İ-

Öİbrī (a.): İbrāni, Yahudi.

İbtidā (a.): Başlama, başlangıç.

İbtidāō (a.): Başlama, başlangıç.

İcāzet (a.): İzin.

İķāb (a.): Eza, cefa, eziyet, azap.

İķbāl (a.): 1. Birine doğru dönme. 2. Baht, talih.

İmreōet (a.): Kadın, hatun.

Öİnān (f.): 1. Dizgin. 2. İdare etme, yürütme.

İnek (f.): İşte.

İnhā (a.): Ulaştırma, yetiştirme.

İrād (a.): Söylemek, getirmek.

Öİsmet (a.): Maósumluk, günahsızlık, temizlik.

İstāden (İst) (f.): Ayakta durmak.

İstāden (İst) (f.): Ayakta durmak.

İstebrak (a.): Sırma ile işlenmiş ipekli, kalın bir kumaş.

İstignā (a.): 1. Aza kanaat etme, tokgözlülük. 2. İhtiyaçsızlık. 3. Nazlanma, ağır davranma. 4. Çekinme.

İstignā (a.): Aza kanaat etme, tokgözlülük, çekinme.

İstiÓmāl (a.): İş işlemek, icra etmek, yapmak.

İstİsvāb (a.): Beğenme, doğru bulma.

İşān (f.): Üçüncü çoğul şahıs.

Öİşret (a.): İçki, içki içme.

İştİyāk (a.): Şevklenme, göreceği gelme, özleme.

İttişāl (a.): Ulaşmak, bitişmek.

Öİvāz (a.): Bedel, karşılık.

İzāle-i bİkr (a.): Kızlığı bozma.

İzār (a.): Belden aşağıya mahsus örtü, peştamal.

Öİzār (a.): Yanak.

Öİzz (a.): Değer, kıymet.

-J-

Jende (f.): Yamalı, eski.

Jeng (f.): Pas, küf.

-K-

Kaçan (t.): Ne zaman

Kad (a.): Boy.

Kadem (a.): Ayak.

Kāfūr (a.) Uzak Doğu'da yetişir bir çeşit taflandan elde edilen ve hekimlikte kullanılan beyaz ve yarı saydam, kolaylıkla parçalanıran ıtırı kuvvetli bir madde.

Kāh (f.): Köşk, kasır, kule gibi yüksek bina.

Kāh (f.): Saman, saman çöpü.

Kāhil (a.): 1.Olgun, orta yaşlı. 2. Hareketi ağır, gayretsiz, tenbel.

Kaĥt (a.): Kıtlık, kuraklık.

Kālā (f.): Kumaş.

Kām (f.): Arzu, maksat, meram.

Kand (a.): Şeker.

Kār (f.): İş, güç.

Karİb (a.): Yakın.

Kārūre (a.): 1.Gözün siyahı, göz be-beği. 2. Sırçadan yapılan kap.

Kaşab (f.): Kamış.

Kaşd (a.): 1.Niyet, kurma. 2. Bile bile yapma.

Kasem (a.): Yemin, and.

Kaşr (a.): Köşk, saray.

Kāşāne (f.): Mükemmel ev, köşk, yuva.

Katre (a.): Damla.

Kavİ (a.): Sağlam, metin, kuvvetli.

Kavl (a.): Lakırdı, söz.

Ḳayd (a.): 1.Ayağa vurulan zincir, pranga. 2. Bağlama, bağ.

Ḳayyūm (a.):Allāh (bāki ve kaim olan, ezelî mănāsınadır.)

Kāz (f.): Makas.

Kebūd (f.): Mavi, gök rengi.

Kef (a.): Elin iç kısmı, el ayası.

Kef (a.): Elin iç tarafı.

Kehf (a.): İn, mağara.

Kem (a.): Az, eksik.

Kenîz (f.): Cariye, halayık.

Kerān (f.): Kenar, uç, son.

Kerden (kon) (f.): Yapmak, etmek, eylemek.

Kerden (kon) (f.): Yapmak, etmek.

Kes (f.): Kimse, şahıs, kişi.

Keşiden (keş) (f.): Çekmek.

Keyd (a.): Hile, oyun, dalavere, dolap.

Kilk (f.): Kalem.

Ḳîr (a.): Katran, zift.

Kirām (a.): 1.Soyu temizler, ulular. 2. Cömertler.

Kîş (f.): Din, mezhep.

Kîşt-zār (f.): Ekin tarlası.

Kîşver (f.): İklim, memleket, ülke.

Kîzb (a.): Yalan.

Ḳoçmaḳ (t.): Kucaklamak, sarılmak, bağrına basmak.

Ḳovıcı (t.): Münafık, gammaz.

Kūdek (f.): Çocukluk.

Ḳufl (a.): Kilit, sürgü.

Kūften (kūb) (f.): Dövmek, ezmek.

Kūh (f.): Dağ.

Kūr (f.): Kör.

Kūre (f.): Kuyumcu ocağı, maden ocağı, demirci ocağı.

Kūs (f.): Kös, eski savaşlarda, alaylarda deve veya araba üzerinde taşınarak çalınan büyük davul.

Kūs (f.): Kös. Eskiden muharebelerde deve veya araba üstünde taşınarak çalınan büyük davul.

Kūşiden (kūş) (f.): Çalışmak, çaba harcamak.

Kūşiden (kūş) (f.): Çalışmak, çaba harcamak.

Ḳūt (a.): Yiyecek.

Kūtah (f.): Kısa.

Kūy (f.): Köy, mahalle, semt.

Kücā (f.): Yer.

Kūlhan (f.): Hamamlarda döşeme altında bulunan, ısınmayı sağlayan kapalı büyük ocak.

Kūnc (f.): Köşe, bucak.

Kūnūn (f.): Şimdi.

Kūşte (f.): Öldürülmüş.

-L-

Lāḥîḳ (a.): Yetişen, ulaşan, eklenen.

Lahẓa (a.): 1. Göz ucu ile bakış. 2. Göz ucu ile bakıncaya kadar geçen zaman.

Lāl (a.): Dilsiz.

Leb (f.): Dudak.

Leşker (f.): Asker.

Levh (a.): Yassı, düz, üzerine resim, yazı gibi şeyler yazılabilen nesne.

Libās (a.): Elbise, giyecek şey.

Licām (a.): Hayvanın ağzına vurulan gem.

Lūlī (a.): Utanmaz, namussuz.

Lüölī (a.): İnci.

-M-

Māder (f.): Anne, valide.

Mağrib (a.): Batı taraf.

Mağz (f.): Beyin, iç, çekirdek, öz.

Māh (f.): Ay.

Maḥbūb (a.): Sevilen, sevilmiş, sevgili.

Maḥbūs (a.): Hapsolünmüş, kapatılmış.

Māhī (f.): Balık.

Maḥzūf (a.): Yerinden düşürülmüş. Noktasız harflerle yazılmış olan.

Makbūl (a.): Kabul olunmuş.

Maḥdem (a.): Kudüm, gelme, geliş.

Maḥsūd (a.): Söylenilmek, belirtilmek istenen, kastedilen, istek.

Mānde (f.): Kalmış olan, gitmiş olan.

Mānden (mān) (f.): Kalmak.

Manşib (a.): Devlet hizmeti.

MaŌhūd (a.): 1. Ahdolunmuş, bilinen; sözleşilen. 2. Sözü geçen. 3.mec. Fena bilinen kadın.

MāŌil (a.): Bir yana eğilmiş, hevesli.

MaŌreke (a.): Savaş meydanı.

MaŌsiyet (a.): Āsilik, itaatsizlik, isyan, günah.

MaŌzūr (a.): Özürlü.

Mār (f.): Yılan.

Mā-sebak (a.): Geçmiş.

Maślahat (a.): İş, emir, husus, madde, keyfiyet.

Matlūb (a.): İstenilen şey.

Matrah (a.): Yer.

Māye (f.): Maya, öz, asıl, cevher, yaratılış, karakter.

Meccān (a.): Parasız, karşılıksız, bedava.

Mecmāʾ (a.): 1.Toplanılacak yer. 2. Kavuşulan yer, nokta.

Mefreş (a.): Eskiden gçö sırasında yatak ve şilte taşımada kullanılan meşinden veya çadırdan yapılmış harar.

Meftūh (a.): Açılmış, açık.

Meftūn (a.): Fitneye düşmüş, sihirlenmiş.

Mehcūr (a.): Uzaklaşmış, uzakta kalmış, ayrı düşmüş.

Mekkāre (a.): Hileci, düzenbaz.

Mekr (a.): Hile, düzen, aldatma.

Melāl (a.): Usanma, sıkılma.

Melāmet (a.): Ayıplama, kınama, azarlama.

Menfez (a.): Nüfuz edecek yer.

Meoñhüz (a.): Alınmış, çıkarılmış, tutulmuş.

Mercüm (a.): Taşlanmış.

Merd (f.): Adam, insan.

Merdūd (a.): Reddolunmuş, kabul olunmamış.

Merdüm (a.): İnsan, adam, gözbebeği.

Merğ (f.): Ölüm.

Meshūr (a.): Sihirlenmiş, büyülenmiş.

Mesned (a.): İsnâd edilen, dayanılan şey.

Mesrūr (a.): Sürurlu, memnun, sevinmiş.

Mesrūr (a.): Sürūrli, memnun, sevinmiş.

Mestāne (f.): Sarhoşa yakışacak şekilde, sarhoşça.

Mestūr (a.): Yazılmış.

Meşakḳat (a.): Zahmet, sıkıntı, zorluk.

Meşime (a.): Ana rahmi.

Mey (f.): Şarap.

Mıkrāz (a.): Kesecek alet, makas.

Mıntaḳa (a.): Kuşak, kenar.

Mısdāk (a.): Bir şeyin doğruluğunu ispata yarayan şey.

Mibred (a.): Eğe.

Miftāh (a.): Anahtar.

Mihnet (a.): Sıkıntı, zorluk, eziyet, zahmet, meşakkat.

Mihr (f.): Güneş, sevgi.

Mihrāb (a.): Camide imamın namaz kılarken cemaatin önünde durduğu yer.

Mîr (f.): Bey, amir, baş, vali, kumandan.

Mismār (a.): Çivi, mih.

Miyān (f.): Orta, ara, aralık.

Mū(y) (f.): Kıl, pek az.

Muḥaḳḳıḳ (a.): Tahkik eden, hakikati, gerçeği arayıp meydana çıkaran.

Muḥrık (f.): Yakan, çok acıtan.

Muḳābele (a.): Bir işin, davranışın gerektirdiği karşı davranış, karşılık.

Muḳābele (a.): Karşılık verme, karşılama.

Muḳarrib (a.): Yaklaştıran.

MuraśsaÖ (a.): İnci, elmas, yakut vb. kıymetli taşlarla süslenmiş, mücevherlerle bezenmiş.

Murğ (f.): Kuş.

Muśāhib (a.): 1. Biriyle sohbette bulunan, konuşan. 2. Büyük kimselerin yanında bulunarak onu sohbetiyle eğlendiren kişi.

Muttaśıl (a.): 1. Ulaşan, kavuşan, bitişen. 2. Aralıksız, hiç durmadan.

MuṭîÖ (a.): Uyan, itâat eden, boyun eğen, tâbi olan (kimse)

Muzāf (a.): Başka bir isme katılmış ve onu tamamlamış olan isim. Bağlanmış, bağlı.

Muẓtarr (a.): Çaresiz kalmış, zorlanmış.

Mübeyyen (a.): Açıkça söylenmiş, meydana çıkarılmış.

Mücāvir (a.): 1.Komşu. 2. Mabet veya tekke yakınlarına çekilip oturan.

Mücrim (f.): Suçlu.

Müfāraḳat (a.): Ayrılık, ayrılma.

Müft (f.): Beleş, bedava.

Müje (f.): Kirpik.

Mümtāz (a.): İmtiyazlı, ayrı tutulmuş, seçkin.

Münādī (a.): Nidā eden, çağırın.

Münīr (a.): Nurlandıran, ışıklandıran, parlak.

Münteshir (a.): Yayılmış, açılmış.

Mü’ekkil (a.): Vekil tayin eden.

Mürdegān (f.): Ölüler, ölmüşler.

Müretteb (a.): Tertip edilmiş, sıralanmış, dizilmiş.

Mürūr (a.): Geçme, geçip gitme, sona erme.

Müsellem (a.): Teslim edilmiş, verilmiş.

Müselmel (a.): Zincir halkaları gibi bir sırada devam eden.

Müşk (a.): Asya’nın yüksek dağlarında yaşayan bir cins ceylanın erkeğinin karın derisi altındaki bir bezden çıkarılan güzel kokulu madde.

Müşk (f.): Misk.

Müşkil (a.): Güç, zor, çetin.

Müşṭ (f.): Yumruk, avuç, muşta.

Müşṭāk (a.): Özleyen.

Müyesser (a.): Kolayı bulunup yapılan, kolay gelen, kolaylıkla olan.

Müzd (f.): 1.Ücret, karşılık. 2.Kira.

-N-

Nāb (f.): Katıksız, halis, saf.

Nāfe (f.): Derisi kürk yapımında kullanılan hayvanların postlarının karnı altındaki deri kısmı.

Nāfi’ (a.): Menfaatli, faydalı, kârlı.

Nahçir (f.): Av,dağ keçisi, ceylan gibi av hayvanları.

Nahl (a.): 1. Hurma ağacı. 2.Gümüş veya mumdan yapılarak gelinlerin önünde götürülerek odasına konulması vaktiyle gelenek olan süs ağacı.

Nāh’ (a.): Kesme, boğazlama.

Ḥayl (a.): Cemaat, taife, gürüh.

Müşṭ (f.): Yumruk, avuç.

Nāle (f.): İnilti, figān.

Nām (f.): İsim, ün, adres.

Nān (f.): Ekmek.

Nā’ib (a.): Kadı vekili.

Na’ileyn (a.): Bir çift ayakkabı.

Nāsih (a.): Hükümsüz bırakan.

Nāvek (f.): Ok.

Nāy (f.): Ney, kamış düdük.

Naẓir (a.): Benzer, eş.

Nebāt (a.): Bitki.

Nebve (a.): Uzaklaşmak.

Necāt (a.): Kurtulma.
Nefīse (a.): Pek hoş, en güzel.
Nemek (f.): Tuz.
Nemm (a.): Söz getirip götürme, ko-
ğuculuk etme.
Neng (f.): Ayıp, utanma.
Nerm (f.): Yumuşak.
Neşim (f.): Hoşa giden, hafif esen
rüzgar.
Nesrin (f.): Yabani gül
Nev (f.): Yeni, taze.
Nevā (f.): Ses, seda.
Nevhā (a.): Ölüye sesli olarak ağla-
mak.
Nezd (f.): Yan, kat.
Nezdik (f.): Yakın.
Nezzāre (a.): Seyreden, bakan.
Nigeh (f.): Bakış bakma.
Nigun (f.): Tersine dönmüş, altüst
olmuş, başaşağı.
Nihāden (nih) (f.): Koymak, yerleş-
tirmek.
Nihān (f.): Gizli, saklı, gizlenmiş,
saklanmış.
Niḡāb (a.): Peçe, yüz örtüsü.
Niḡū (f.): İyi, güzel, hoş.
Niḡū (f.): İyi, güzel, hoş.
Niḡ (f.): Çivit otu.
Nim (f.): Yarı, yarım, buçuk.
Nişesten (nişin) (f.): Oturmak

Niteki (t.): Gibi, benzeri, nasıl ki, ni-
tekim.
Nuḡre (a.): Gümüş.
Nüh (f.): Dokuz.
Nühust (f.): İlk, birinci, evvel.
Nühüfte (f.): Gizli, saklı.
Nümūden (nümāy) (f.): Göstermek.
Nüvişten (nüviş) (f.): Yazmak.

-P-

Pāk (f.): Temiz.
Pākize (f.): 1. Temiz, lekesiz. 2. Halis,
saf.
Pālūde (f.): Saf hale getirilmiş, sü-
zölmüş.
Pās (f.): Gecenin sekizde biri.
Pāsbān (f.): Bekçi.
Pāy (f.): Ayak.
Pāy-māl (f.): Ayak altında kalmış,
çığnenmiş.
Pehlū (f.): 1. Vücudun iki tatarafından
her biri. 2. Yan taraf, yan.
Pejmurde (f.): Dağınık, yırtık, peri-
şan.
Penāh (f.): Sığınma, sığınacak yer.
Bir şeyin sığınağı, koruyucusu, daya-
nağı anlamlarıyla birleşik kelimeler
yapar.
Pend (f.): Öğüt, nasihat.
Per (f.): Kanat.
Perdāz (f.): Terdip eden, düzenleyen.

Perestār (f.): 1. Hizmetçi. Besleme. 2. Kul.

Perestīden (perest) (f.): Tapmak.

Perīden (per) (f.): Uçmak.

Pertev (f.): Ziya, ışıık.

Pervāz (f.): Uçuş, uçma.

Pes (f.): Arka, geri, ard.

Pesend (f.): Beğenme, beğeni, makbul.

Peşmīn (f.): Yünden yapılmış sade elbise.

Pey (f.): İz, işaret, ard, arka.

Peyvesten (peyvend) (f.): Birleşmek, eklenmek.

Peẓīr (f.): “Kabul eden, edici, alan; kabul edebilir” mānālarıyla Arapça ve Farsça kelimelere eklenerek birleşik kelimeler yapar.

-Peẓīr (f.): “Kabul eden, edici; alan, kabul edebilir” anlamlarıyla Arapça ve Farsça kelimelere eklenerek birleşik kelime yapar.

Pīçīden (pīç) (f.): Bükme, kıvrırmak, sarmak.

Pindār (f.): Zannetme, sanma, sanış.

Pinhān (f.): Gizli.

Pīrehen (f.): Gömlek.

Pister (f.): Yatak, döşek.

Pīş (f.): Ön taraf, ön.

Pīşe (f.): Sanat, meslek, iş.

Puhtegī (f.): Olgunluk, pişkinlik.

Pūşīden (pūş) (f.): Giyinmek, giymek, örtmek.

Pūr (f.): Dolu.

Pürşīden (pürs) (f.): Sormak.

Püser (f.): Erkek evlat, oğul.

Püşt (f.): Arka, sırt.

-R-

Rāh (f.): Yol.

Rahne (f.): 1. Gedik, yarıık ve yırtık yer. 2. Zarar, ziyan.

Rahşān (f.): Parlak.

Rām (f.): İtaat eden, boyun eğen.

Rānden (rān) (f.): Sürmek, kovmak.

RaŌnā (a.): Güzel, latif.

Rāst (f.): 1. Doğru, düzgün, eğri olmayan. 2. Sağ.

Ravza (a.): Sulu yer, bahçe, çimenlik yer.

Rāz (f.): Sır, gizlenilen şey.

Reften (rev) (f.): Gitmek.

Reften (rev) (f.): Gitmek.

Reg (f.): Damar.

Reh (f.): Yol.

Rehāyi (f.): Kurtulma, halās.

Remīden (rem) (f.): Ürmek.

Renc (f.): Ağrı, sızı, eziyet, zahmet.

Rencūr (f.): Sıkıntılı, incinmiş; rahatsız, hasta, dertli.

Resāned (res) (f.): İletmek, ulaştırmak, yetiştirmek, kavuşturmak.

Reşīden (res) (f.): Yetişmek, ulaşmak, varmak.

Resten (reh) (f.): Kurtulmak.

Reşk (f.): Kıskanma, hased.

Rev (f.): “Giden, yürüyen” mânâları ile birleşik kelimeler yapar.

Revân (f.): Yürüyen, giden.

Revâne (f.): Yürüyen, giden.

Revğan (f.): Yağ.

Revnağ (a.): Parlaklık, güzellik, tazelik, süs.

Revzen (a.): Pencere.

Ridâ (a.): Örtü, şal.

Rihten (rîz) (f.): Dökmek, dökülmek.

Rîş (f.): Yara, yaralı.

Rişte (f.): İplik.

Ruh (f.): Yanak.

Ruhşat (a.): İzin, kolaylık, genişlik.

Ruhşat (a.): İzin, müsaade.

Rüşen (f.): Parlak, aydın, aydınlık.

Rutab (a.): Hurma.

Rûy (f.): Yüz, çehre.

Rûz (f.): Gün, gündüz.

Rücû' (a.): Dönme, geri dönme.

Rüft (f.): Süpürme.

Rüsvây (a.): Rezil, itibarsız.

-S-

Şabâ (a.): Gün doğusundan esen hafif ve latif rüzgar.

Sâbık (a.): Geçen, geçmiş

Şad (f.): Yüz sayısı.

Şâhîh (a.): Halis, kusursuz, şüphesiz.

Sâhir (a.s.): Maskaralık eden.

Şâhn (a.): 1. Evin ortasındaki açıklık, avlu. 2.Orta yer, saha, meydan.

Sâht (f.): Sert, katı.

Sâhten (sâz) (f.): Yapmak, bina etmek, tertip etmek, düzenlemek, yaratmak.

Sâķ (a.): Baldır, incik.

Saķf (a.): Dam, çatı, gökyüzü.

Sâķî (a.): Su dağıtan, içki sunan, kadeh.

Sâl (f.): Yıl.

San (f.): Andırır, benzer anlamlarına gelerek birleşik kelimeler yapar.

Sân (f.): Benzer, andırır anlamlarına gelerek birleşik kelimeler yapar.

Sâ'îd (a.): Kolun dirsekten bileğe kadar olan kısmı.

Sâ'îr (a.): Seyreden, yürüyen.

Sârî (a.): Birinden diğerine geçen, yayılan, nüfuz eden, sirayet eden.

Şarşar (a.): Gürültü ile gelen pek soğuk rüzgar.

Şavt (a.): Ses, seda.

Şayd (a.): Av.

Sâye (f.): Gölge.

Şayķal (a.): Cilacı.

Sâz (f.): Sonuna geldiği kelimelere “yapan, eden, hazırlayan” anlamı katacak Farsça usulüyle birleşik sıfatlar yapar.

Sebük (f.): Hafif, ağırbaşlılığı olmayan.

Sebz (f.): Yeşil, yeşil renkli.

Sefîd (f.): Ak.

Selsebil (a.): Tatlı ve hafif su.

Semen (f.): Yasemin.

Senciden (senc) (f.): Tartmak, ölçmek.

Seng (f.): Taş.

Ser (f.): Baş.

Ser-efrâz (f.): Başını yukarı kaldıran, yükselten, benzerlerinden üstün olan.

Serheng (f.): Çavuş.

Sermedî (a.): Ebedî, daimî, sürekli.

Serzeniş (f.): Başa kakma.

Ser-zeniş (f.): Başa kakma.

Sevgend (f.): And, yemin.

Seyr (a.): Yürüme, yürüyüş.

Seziden (sez) (f.): Layık olmak, yarışmak.

Şıdk (a.): Doğruluk, gerçeklik.

Sicn (a.): Hapishane, cezaevi.

Şığa (a.): Kip, fiilin çekiminden meydana gelen türlü şekillerden herbiri.

Şığa (a.): Kip.

Şîlî (f.): Tokat, şamar.

Şimîn (f.): Gümüşten, gümüşe benzer.

Sinân (a.): Mızrak, süngü.

Sipās (f.): Şükretme, dua etme.

Sipihir (f.): Gök, semâ, asuman.

Sipürden (sipār) (f.): Ismarlama, teslim etme.

Şîr (f.): Tok, doymuş.

Şîr (f.): Tok, doymuş.

Siriştên (sirişt) (f.): Karıştırmak, yoğurmak.

Şubh (a.): Sabah vakti.

Sūd (f.): Fayda, kar.

Suhan (f.): Söz, lakırdı, kelim.

Sūhten (sūz) (f.): Yanmak.

Şulh (a.): Barış.

ŞunÓ (a.): 1.Yapış, yapma. 2. Teósir, kudret.

Sūsen (f.): Susam.

Sūy (f.): Yan, yön, taraf, cihet.

Sūfte (f.): Delinmiş, delikli.

Sündüs (a.): Parlak renkli, çiçekli, altın ve gümüş tellerle işlemeli nakışlı eski bir çeşit kumaş.

Sürh (f.): Kırmızı, kızıl.

-Ş-

Şād (f.): Sevinçli, memnun.

Şāhbāz (f.): 1.Bir cins iri ve beyaz doğan. 2. Yiğit, şanlı, gösterişli.

Şāhne (a.): İnzibat memuru.

Şāyesten (şāy) (f.): Yakışmak, yaraşmak.

Şeb (f.): Gece.

Şehd (a.): Bal.

Şekībā (f.): Sabırlı, tahammüllü.

Şekk (a.): Şüphe, zan.
Şemā'öl (a.): Huylar, tabiatlar.
Şem'Ö (a.): Mum.
Şengerf (f.): Zincifre denilen boya.
Şeniden (şinev) (f.): İşitmek, duymak.
Şerh (a.): Açma, genişletme.
Şerm (f.): Utanma.
Şest (f.): 1. Okçuların parmaklarına geçirdikleri yüksük. 2. Balık oltası.
Şeydā (f.): Aşktan aklını kaybetmiş, divane, şaşkın.
Şib (a.): Eskiden giyim eşyası, yastık örtüsü yapımında kullanılan ince gümüş teller ve ipek iplikle dokunan bir tür değerli kumaş, şip.
Şikāften (Şikāf) (f.): Yarma, yırtma.,
Şikār (f.): Av, avlama.
Şikesten (şiken) (f.): Kırmak.
Şir (f.): 1.Arslan, 2.Süt.
Şitāften (şitāb) (f.): Acele etmek, koşmak.
Şoden (şev) (f.): Olmak.
Şu'Öle (a.): Alev, yalım.
Şūr (f.): Tuzlu, acı, kekremesi.
Şükuften (şükuf) (f.): Açılmak.
Şüsten (şüy) (f.): Yıkamak.

-T-

Tāb (f.): 1.Güç, kuvvet. 2. Hararet. 3. Işık, parlaklık.
Tābende (f.): Işık veren, parlayan.

Tahşıl (a.): Hasıl etme, edilme, ele geçme, geçirilme.
Tahta (t.): Top.
Takrîr (a.): Sağlamaştırma, yerleştirme.
Takti'Ö (a.): Kesme, kesilme, parçalara bölme.
Tal'Öat (a.) 1.Yüz, surat, çehre. 2. Güzellik.
Ta'Öallukāt (a.): Hısımlar, akraba.
Ta'Öallül (a.): Vesile ve bahane arama, yalandan bahanelerle bir işten kaçınma.
Ta'Öcıl (a.): Acele ettirme.
Ta'Özim (a.): Hürmet, riayet, ikram.
Tār (f.): İp, iplik, tel.
Tārāc (f.): Yağma, talan, çapul.
Taşavvur (a.): Zihinde şekiller canlandırma.
Tāziyāne (f.): Kamçı, kırbaç.
Teb (f.): Hararet, sıtma.
Tedkik (a.): Dikkatle araştırma, araştırılma.
Tef (f.): Sıcaklık, hararet.
Tehi (f.): Boş, avare kalmak.
Tek ü pūy (f.): Öteye beriye koşuşturmalar.
Tekāzā (a.): 1.Alacaklının borçluyu sıkıştırması. 2. Sıkışarak söz söyleme.
Tekebbür (a.): Kibirlenmek.
Tekye-gāh (a.): Dayanılacak yer.
Telh (f.): Acı.

Telkîn (a.): Aşılama, kulağına koyma.

Temren: Okların ucuna demirden takılan parça.

Teng (f.): Dar, sıkıntılı.

Teng (f.): Dar.

Tenhā (f.): Yalnız, ıssız.

Teóhîr (a.): Sonraya geriye bırakma, gecikme, geciktirme.

Teónîş (a.): Müennes, diş kılma, kılınma.

Ter (f.): Taze.

Terkîb (a.): Birkaç şeyi birleştirip karışık bir şey meydana getirme.

Teskîn (a.): Rahatlandırma, yatıştırma.

Teşne (f.): 1.Susamış. 2. Çok istekli.

Tevakkuf (a.): Durma, eğlenme, bekleme, bağlı olma.

Teveşü'Ö (a.): Genişleme.

Tezyîn (a.): Süsleme, süslenme.

Tîmâr (f.): Yara bakımı.

Tîr (f.): Ok.

Tîre (f.): Bulanık, karanlık.

Tîre (f.): Karanlık.

Tîşe (f.): Muharebede kullanılan başı sivri ve keskin balta, keser.

Tîz (f.): Tez, çabuk, sık, keskin.

Töhmet (a.): Kesin olarak ispat edilmediği halde birine suç yükleme, suçlama, suçlanma.

Tûde (f.): Yığın, küme.

Tuhfe (a.): Hediye, armağan.

Tûşe (f.): Azık.

Tuvân (f.): Güç

Tündî (f.): Sertlik, katılık, şiddet ve hiddet.

Türüş-rû (f.): Ekşi yüzü.

Tüvân (f.): Güç, kuvvet, takat.

Tabô (a.): Tabiat, huy.

Takşîr (a.): Bir işte kusurlu davranma, eksik yapma, kusur etme, yapabilecekken yapmama.

Tāôat (a.): Allâh'ın emirlerini yerine getirme, ibadet.

Taôm (a.): Yeme, tat, lezzet.

Taôn (a.): Sövmeye, yermeye, ayıplama.

Tarab (a.): Sevinçlilik, şenlik.

Tarh (a.): Atma, bırakma.

Tarîk (a.): Yol.

Taş (f.): Leğen.

Tavk (a.): 1.Gerdanlık. 2.Halka, tasma.

Tıfl (f.): Küçük çocuk.

Tınâb (a.): Kazığa bağlanana çadır ipi.

Tırâz (a.): Elbiselere nakışla yapılan süs.

Tufeyl (a.): Dalkavuk zümresinin piri sayılan kimsenin adı.

Tuğyân (a.): Taşma, taşkınlık, azgınlık, coşkunculuk.

Tûmâr (a.): Tomar, dürülmüş nesne.

-U-

ÖUğde (a.): Düğüm.

ÖUğbet (a.): İşkence, ceza, eziyet.

ÖUzlet (a.): Bir yana çekilip kendi kendine tenhada yaşama.

-Ü-

Üftāden (üft) (f.): Düşmek.

-V-

Vāfir (a.): Çok, bol.

Vālā (a.): Yüksek, yüce.

Vām (f.): Borç.

Vāsf (a.): Nitelik, sıfat.

Veş (f.): Son ek; gibi, benzer anlamını verecek şekilde kelime türetir.

Veẓiden (vez) (f.): Esmek.

-Y-

Yād (f.): 1. Hatırlama, anma. 2. Hatır, gönül.

Yāften (yāb) (f.): Bulmak.

Yāften (yāb) (f.): Bulmak.

Yağma (f.): Çapul, zorla mal kapma.

Yapça (t.): Yavaş, yavaşça.

Yārān (f.): Dostlar.

Yāresten (yār) (f.): Muktedir olmak.

Yarlıgamağ (t.): Suç bağışlamak, mağfiret etmek.

Yaşmak (t.): Örtmek, kapamak, gizlemek.

Yāver (f.): Yardımcı.

Yegrek (t.): Daha iyi, üstün.

Yek (f.): Bir.

-Z-

Zād (f.): “Doğma, doğmuş” anlamlarına gelerek birleşik kelimeler yapar.

Zāden (zāy) (f.): Doğmak, doğurmak.

Zāhir (a.): Meydanda olan, görünen.

Zahm (f.): Yara.

Zamm (a.): Artırma, katma, ekleme.

Zānī (a.): Zina eden (erkek)

Zānū (f.): Diz.

Zebān (f.): Dil.

Zeden (zen) (f.): Vurmak.

Zeden (zen) (f.): Vurmak.

Zen (f.): Kadın.

Zenān (f.): Kadınlar.

Zer (f.): Altın.

Zerrīn (f.): Altın.

Zībā (f.): Süslü.

Zicr (a.): Engel olma, zorlama, eziyet etme.

Zihī (a.): 1. Ne güzel, ne hoş. 2. Aferin, bravo.

Zimām (a.): Yular.

Zīn (f.): Eyer.

Zinde (f.): Diri, canlı.

Zinde-gān (f.): Zinde olanlar, diriler.

Zīr (f.): Alt, alt taraf, aşağı taraf.

Zişt (f.): Çirkin.

Zīver (f.): Süs.

Zūd (f.): Çabuk, tez, acele.

Zūḳāḳ (a.): Sokak.